

KAIKU

KUKKIAN KYLIEN KÄYTTÄMÄTTÖMIEN HIRSIRAKENNUSTEN INVENTOINTI
JA HAILUN UDELLEENKÄYTTÖSUUNNITELMA

Emmi Paavilainen
Diplomityö 2024
Rakennetun ympäristön tiedekunta
Tampereen yliopisto

Kaiku - Kukkian kylien käyttämättömien hirsirakennusten inventointi ja Hailun uudelleenkäyttösuunnitelma

Diplomityö 2024
Arkkitehtuurin tutkinto-ohjelma
Rakennetun ympäristön tiedekunta
Tampereen yliopisto

Tekijä: Emmi Paavilainen

Ohjaajat: Markku Karjalainen ja Olli-Paavo Koponen

TIIVISTELMÄ

Emmi Paavilainen: Kaiku - Kukkiän kylien käyttämättömien hirsirakennusten inventointi ja Hailun uudelleenkäyttösuunnitelma
Tampereen yliopisto
Arkkitehtuurin tutkinto-ohjelma
Diplomityö
Helmikuu 2024

Diplomityöni jakaantuu kahteen osaan: *Kukkiän kylien käyttämättömien hirsirakennusten inventointiin* ja *Hailun uudelleenkäyttösuunnitelmaan*. Inventoinnin toteutin kesällä 2023 ja loppuvuoden jatkoin työtä uudelleenkäyttösuunnitelmalla. Työ valmistui tammikuussa 2024.

Kukkiän kylien käyttämättömien hirsirakennusten inventointi on jatkoa Rautajärven Torppakylä-hankkeelle. Inventoinnin tavoitteena oli etsiä lisää siirrettäväksi sopivia hirsirakennuksia Kukkiän-järveä ympäröivien kylien alueella. Kesän aikana kartoitin käyttämättömiä tai vähällä käytöllä olevia hirsirakennuksia kyseisellä alueella ja inventointikäynneillä dokumentoin kohteiden nykyhetkeä mittaamalla ja valokuvaamalla. Kohteiden historiaa ja vaiheita selvitin omistajia haastatellen ja erilaisia kirjallisia lähteitä hyödyntäen. Jaoin kohteet kolmeen arvoluokkaan niiden kulttuurihistoriallisten arvojen pohjalta. Inventoinnin myötä kohteista saatiin kerättyä kattava aineisto niin menneisyydestä kuin nykyisyydestä sekä arvioitua, mitkä kohteista sopisivat siirrettäväksi ja mitkä tulisi ennemmin pyrkiä korjaamaan paikan päällä.

Uudelleenkäyttösuunnitelmaa varten valitsin yhden inventoinnin kohteista siirrettäväksi uudelle paikalle Tampereella. Kohteeksi valikoitui Hailun vanha asuinrakennus ja uudeksi sijainniksi Takahuhdissa sijaitseva tontti. Uudelleenkäyttösuunnitelman tavoitteena oli laajentaa tietämystäni ja osaamistani käytännön tasolle. Suunnitelmaa varten tutustuin niin hirsirakennusten siirron historiaan, vanhan hirren ominaisuuksiin rakennusmateriaalina kuin siirtohankkeen eri vaiheisiin. Suunnitelman toisena tärkeänä tavoitteena oli tunnistaa vanhan asuinrakennuksen ominaispiirteet ja pohtia, miten niistä tärkeimmät pystyttäisiin säilyttämään uudessa rakennuksessa niin, että nykyajan rakentamisen ja asumisen vaatimukset täyttyisivät. Tämä edellytti sekä perinnerakentamiseen että nykyajan rakentamisen vaatimuksiin perehtymistä ja molemmista saatujen oppien yhdistämistä suotuisaksi ja toimivaksi kokonaisuudeksi.

Avainsanat: hirsirakennuksen siirto, perinnerakentaminen, korjausrakentaminen, kiertotalous, rakennusinventointi.

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

ABSTRACT

Emmi Paavilainen: Echo – Building inventory of unused log houses in villages of Kukkiä and Reusage plan of Hailu's old log house.
Tampere University
Degree Program of Architecture
Master's Thesis
February 2024

My thesis is divided into two parts: *Building inventory of unused log houses in villages of Kukkiä* and *Reusage plan of Hailu's old log house*. The inventory was carried out in the summer of 2023 and the rest of the year I continued the project with the reusage plan. The thesis was completed in January 2024.

Building inventory of unused log houses in villages of Kukkiä is a continuation of the Torppakylä project in Rautajärvi. The aim of the inventory was to find more log buildings suitable for relocation, in the villages around Lake Kukkiä. During the summer, I mapped unused or underused log buildings in the area and documented the current state of the buildings by measuring and photographing them during the inventory visits. The history and phases of the buildings and building sites were researched by interviewing the owners and using various written sources. I divided the sites into three categories based on their cultural and historical value. The inventory provided a comprehensive record of the researched buildings and sites, as well as an assessment of which buildings were suitable for relocation, and which should be repaired on site.

For the reusage plan, I selected one of the buildings in the inventory to be moved to a new location in Tampere. The selected building was the old main house of Hailu, and the new location was a plot in Takahuhti. The aim of the reusage plan was to extend my knowledge and skills to a more practical level. For the plan, I learned about the history of moving log buildings, the properties of old logs as a building material and the different stages of relocating a log house to another site. Another important aim of the project was to identify the characteristics of the old building and to consider how they could be preserved in the new building as well as how to meet the requirements of modern construction and living. This required an understanding of both traditional and modern building requirements, and how to combine the two into a beneficial and functional plan.

Keywords: moving log buildings, traditional construction, repair construction, circular economy, building inventory.

The originality of this thesis has been checked using the Turnitin OriginalityCheck service.

ALKUSANAT

Diplomityötaipaleeni alkoi helmikuussa 2023. Siinä vaiheessa etsin itselleni sopivaa diplomityöaihetta, jota voisin alkaa työstämään tulevan kesän ja syksyn aikana. Olin yhteyksissä Pirkanmaan maakuntamuseoon, josta minulle vinkattiin, että Rautajärvellä kaivattaisiin inventoijaa. Kuultuani suurpiirteisen tehtävän kuvauksen innostuin hommasta, sillä korjausrakentaminen ja olemassa olevan rakennuskannan kanssa työskentely kiinnostivat minua eniten. Ilmoitaduini vapaaehtoiseksi ja sain työn.

Kesän aikana työskentelin inventoinnin parissa. En ollut aiemmin tehnyt vastaavaa työtä, mutta oli hienoa päästä käymään paikan päällä tutustumassa rakennuksiin ja ihmisiin. Sain auton käyttööni kesän ajaksi, mikä mahdollisti vapaan liikkumisen Pälkäneen, Tampereen ja kohteiden välillä. Myös kaikeksi onnekseni pääsin yöpyämään Torppakylään valmistuneen Pentin torpan toisessa asunnossa inventointikäyntieni ajan. Oli hauskaa päästä testaamaan, millaista siirretyssä

Emmi Paavilainen
Tampereella 23.1.2024

hirsirakennuksessa asuminen voisi olla, ja voin hyvillä mielin todeta, että oikein mukavaa.

Kesä oli antoisa ja intensiivinen. Haluankin kiittää kaikkia inventointiin osallistuneita rakennusten omistajia. En olisi saanut koottua näin hienoa aineistoa ilman heidän apuaan. Erityiskiitokseni esitän Marjatta Stenius-Kaukoselle, Erkki Kaukoselle ja Pauli Luhtajärvelle paikallistuntemuksensa jakamisesta ja avusta kohteiden löytämisessä. Kiitokset myös Pirkanmaan maakuntamuseon Anna-Lyyra Seppäselle ja Miinu Mäkelälle avustuksesta ja neuvoista inventoinnin tekemiseen.

Syksyn aikana suunnitelman työstäminen oli itsenäisempää työtä, mutta siinäkin olen saanut apuja. Kiitokset äidille, isälle ja mummulle avusta ja kannustuksesta. Haluan kiittää myös ohjajiani Markku Karjalaista ja Olli-Paavo Koposta neuvoista ja tuesta diplomityöprosessin ja suunnittelutyön aikana.

SISÄLLYSLUETTELO

OSA 1. JOHDANTO

1. Taustat ja tavoitteet.....	12
2. Sisällöstä.....	14
3. Käytetyt lähteet.....	16

OSA 2. KUKKIAN KYLIEN KÄYTTÄMÄTTÖMIEN HIRSIRAKENNUSTEN INVENTOINTI

4. Inventoinnista.....	20
4.1 Inventointialue ja löydetyt kohteet.....	20
4.2 Arvottaminen.....	23
4.3 Sanasto.....	24
5. Luopioinen.....	26
5.1 Ahola.....	34
5.2 Rihkasilta.....	48
5.3 Susimäki.....	60
6. Haltia.....	72
6.1 Ojala.....	80
7. Rautajärvi.....	92
7.1 Hailu.....	100
7.2 Koivumäki.....	114
8. Kynnärö.....	126
9. Ämmätsä.....	132
9.1 Lintula.....	138
9.2 Puustelli.....	148
10. Vahdermetsä.....	158
10.1 Simola.....	162
10.2 Takamaa.....	178
11. Padankoski.....	188
11.1 Heino.....	196
11.2 Kettula.....	208
11.3 Myllylä.....	216
11.4 Syrjälä.....	226
12. Kuohijoki.....	234
12.1 Tervaniemi.....	244
13. Puutikkala.....	254

OSA 3. HAILUN UUELLEENKÄYTTÖSUUNNITELMA

14. Suunnitelmasta.....	264
14.1 Suunnitteluprosessi.....	264
14.2 Hirsirakennuksen siirtämisestä.....	266
14.3 Vanha hirsi rakennusmateriaalina.....	268
14.4 Sanasto.....	270
15. Siirrettävä kohde, Hailun vanha asuinrakennus.....	272
15.1 Perustiedot.....	272
15.2 Nykytila.....	274
15.3 Vaiheet.....	288
15.4 Kunto.....	292
16. Valittu tontti, Takahuhtintie 67.....	294
16.1 Takahuhti.....	294
16.2 Tonttianalyysi.....	302
17. Uudelleenkäyttösuunnitelma, Kaiku.....	312
17.1 Konsepti.....	312
17.2 Suunnitteluratkaisut.....	312
17.3 Asuinrakennus.....	318
17.4 Piharakennus.....	340
18. Siirtohankkeen vaiheet.....	352
18.1 Siirto osina.....	352
18.2 Hankkeeseen valmistautuminen.....	352
18.3 Purkaminen.....	354
18.4 Kuljetus ja varastointi.....	357
18.5 Pystytys.....	358

OSA 4. YHTEENVETO

19. Inventoinnin johtopäätökset.....	362
19.1 Kohteiden ominaispiirteet.....	362
19.2 Kohteiden arvoluokat.....	362
19.3 Siirrettäviksi ja paikallaan korjattaviksi sopivat kohteet.....	363
20. Suunnitelman johtopäätökset.....	364
21. Pohdintaa.....	365
LÄHTEET.....	366
KUVALÄHTEET.....	372

OSA 1.

JOHDANTO

Kuva 1. Kukkia-järven alue. Ilmakuva vuodelta 2022. (Maanmittauslaitos, 2023)

1. TAUSTAT JA TAVOITTEET

Diplomityöni **Kaiku – Kukkian kylien käyttämättömien hirsirakennusten inventointi ja Hailun uudelleenkäyttösuunnitelma** jakautuu nimensä mukaisesti kahteen osaan; rakennusinventointiin ja suunnitelmaan. Inventointiosuuden toteutin kesällä 2023 Rautajärven seudun kylät Oy:lle ja päätin jatkaa työtä suunnitelmaosuudella pystyäkseen laajentamaan ymmärrystäni ja osaamistani hirsirakennusten siirtoon liittyen. Työ valmistui tammikuussa 2024.

Kukkian kylien käyttämättömien hirsirakennusten inventointi on jatkoa Rautajärven Torppakylä-hankkeelle. Hanke käynnistyi vuonna 2020, ja siitä vastasi Rautajärven seudun kylät Oy, joka on vuonna 2019 perustettu yleishyödyllinen eli osinkoa maksamaton kehittämissyhtiö. Torppakylä-hankkeessa teetettiin löytyneiden ja uusiokäyttöön lahjoitettavien hirsirakennusten uudelleenkäyttösuunnitelmat Luopioisten säästöpankkisäätiön avustuksella. Suunnitelmat teki arkkitehti Janne Hietalahti osana diplomityötään. Ensimmäinen torppakylään siirretty rakennus valmistui vuonna 2021.

Uusi inventointi tuli aiheelliseksi, sillä uusia mahdollisesti siirrettävissä olevia kohteita haettiin kartoittaa. Sain kuulla inventoijan paikasta Pirkanmaan maakuntamuseon kautta ja tartuin tehtävään. Inventointi toteutui kesällä (kesäkuu-syyskuu) 2023. Inventointikäynnit ja haastattelut sijoituivat kesä- ja heinäkuulle. Inventoinnin materiaali tuli Rautajärven seudun kylät Oy:n käyttöön.

Inventointia varten etsin vajaakäytöllä tai tyhjillään olevia, mutta käyttökelpoisia hirsirunkoisia rakennuksia Kukkian kylien alueella. Kyliä, joista kohteita etsin, olivat Luopioisten kirkonkylä,

Haltia, Rautajärvi, Kyynärö, Ämmätsä, Vahdermetsä, Padankoski, Kuohijoki ja Puutikkala.

Inventoinnin tavoitteena oli kartoittaa kyseisiä kohteita edellä mainitulla alueella, selvittää rakennusten historiaa ja dokumentoida nykyhetken tilannetta valokuvaamalla ja mittaamalla. Tietoja keräsin myös omistajia haastattelemalla, sekä kirjallisia ja verkkolähteitä apuna käyttäen. Toisena tavoitteena oli Torppakylä-hankkeen pohjautuen kerätä tietoa rakennuksista, joita voitaisiin tulevaisuudessa joko kunnostaa nykyisellä paikallaan tai ottaa uudelleen käyttöön siirtämällä rakennuksen runko uudelle paikalle. Inventointiin osallistuminen ei kuitenkaan velvoittanut omistajia mihinkään tulevaisuuden projektiin, vaan inventoinnin ensisijaisena tarkoituksena oli tietojen kerääminen ja tallentaminen.

Uudelleenkäyttösuunnitelmassa pääsin syventämään tietämystäni liittyen hirsirakennusten siirron käytännön puoleen. Päädyin tekemään yhden suunnitelman siirrettävälle rakennukselle. Halusin valita yhden inventoinnin kohteista suunnitelmani pohjaksi. Lopulta päädyin valitsemaan Hailun vanhan asuinrakennuksen, sillä se oli aikomuksiini riittävän suuri, eikä omistajilla ollut rakennukselle omia suunnitelmia.

Suunnitelmaa varten tavoitteenani oli tutustua niin hirsirakennusten siirron historiaan, vanhan hirren ominaisuuksiin rakennusmateriaalina kuin uudelle rakennukselle asetettuihin vaatimuksiin. Halusin myös perehtyä tarkemmin siirtohankkeen eri vaiheisiin, jotta saisin kattavan kuvan hankkeen vaativuudesta ja kokonaisuudesta.

Suunnitelmaa varten minun oli löydettävä siirrettävälle rakennukselle uusi sopiva tontti, jolla ei olisi vaaraa siitä, että rakennus tulevaisuudessa autoituisi uudestaan. Tonttiin tutustuminen vaati sekä kaupunginosan että tontilla sijaitsevan vanhan maatilan historiaan ja nykytilaan perehtymistä.

Suunnitelman toisena tärkeänä tavoitteena oli tunnistaa vanhan asuinrakennuksen ominaispiirteet ja pohtia, miten niistä tärkeimmät pys-

tyttäisiin säilyttämään uudessa rakennuksessa niin, että nykyajan rakentamisen ja asumisen vaatimukset täyttyisivät. Tämä edellytti sekä perinnerakentamiseen että nykyajan rakentamisen vaatimuksiin perehtymistä ja molemmista saatujen oppien yhdistämistä suotuisaksi ja toimivaksi kokonaisuudeksi.

Nykyisten tietosuoja-asetusten myötä elosissa olevia henkilöitä, kuten kohteiden nykyisiä omistajia, ei työssäni nimetä.

Kuva 2. Pentin torppa on Torppakylän ensimmäinen valmistunut kohde. Sain yöpyä toisessa asunnossa inventointikäyntien aikana. (Paavilainen, 2023)

2. SISÄLLÖSTÄ

Jaan työni neljään osaan: johdantoon, inventointiin, suunnitelmaan, ja yhteenvetoon.

Ensimmäisessä osassa, johdannossa, esittelen diplomityöni taustat ja tavoitteet, käyn läpi työn sisällön sekä käytetyt lähteet.

Toinen osa, Kukkian kylien käyttämättömien hirsirakennusten inventointi, kattaa kesän aikana kokoamani inventointiaineiston. Inventoinnin pääluku jakautuu inventoinnin johdantoon, kylä- ja kohde-esittelyihin.

Inventoinnin johdannossa esittelen inventointialueen ja löydetyt kohteet, sekä kohteiden arvotamisen periaatteet ja eri arvoluokat. Johdannon loppuun olen koonnut inventointiosuudessa käytetyn sanaston.

Seuraavissa luvuissa esittelen ensin jokaisen inventointiin mukaan otetun kylän. Kylien esittelyissä esittelen kunkin kylän sijainnin, ympäristön ja palvelut, käyn lyhyesti läpi kylän historiaa, analysoin sen olemassa olevaa rakennuskantaa, sekä selvitän ja avaan kylän kaavatilannetta.

Jokaisen kyläesittelyn jälkeen esittelen ne kohteet, jotka sijaitsevat kyseisessä kylässä. Kohde-esittelyissä käyn läpi rakennuksen historiaa sekä esittelen rakennuksen nykytilannetta valokuvien ja tekemieni pohjapiirrosten avulla. Rakennuksen kuntoa olen arvioinut pintapuolisesti aistihavaintoja tekemällä. Tulevaisuuden näkymistä olen kysynyt mietteitä omistajilta. Jokaisen kohde-esittelyn lopuksi arvotan kohteen yhteen kolmesta arvoluokasta ja perustelen

valintani. Toimenpidesuosituksissa arvioin, sopisiko kohde arvojen puolesta parhaiten paikallaan korjattavaksi, vai voisiko se sopia siirrettäväksi uuteen paikkaan.

Kolmas osa, Hailun uudelleenkäyttösuunnitelma, esittelee syksyn aikana tekemäni suunnitelman, jossa Hailun vanha asuinrakennus siirrettäisiin uudelle paikalle Tampereelle. Suunnitelma-pääluku jakautuu suunnitelman johdantoon, siirrettävän kohteen esittelyyn, valitun tontin ja Takahuhdin kaupunginosan esittelyyn, itse suunnitelmaan ja siirtohankkeen työvaiheiden läpikäyntiin.

Suunnitelmaosuuden johdannossa esittelen aluksi suunnitteluprosessin kulkua. Seuraavaksi käyn läpi hirsirakennusten siirron taustaa ja siirtohankkeissa oleellisimpia vastaantulevia lupiin ja vaatimuksiin liittyviä asioita. Perehdyn myös vanhan hirren tärkeimpiin ominaisuuksiin rakennusmateriaalina. Johdannon lopuksi olen koonnut listan suunnitelmaosuudessa käytettyä sanastosta.

Suunnitelmaosuuden toisessa luvussa esittelen siirrettäväksi valitsemani Hailun kohteen nykytilanteen valokuvien ja piirustuksien avulla. Käyn lyhyesti läpi rakennuksen merkittävimmät vaiheet ja syvennyn inventointia tarkemmin rakennuksen aistipohjaiseen kunnon arviointiin.

Kolmannessa luvussa siirrytään Tampereen Takahuhdissa sijaitsevalle tontille, jolle Hailun rakennus suunnitelmassani siirretään. Luvun aluksi esittelen Takahuhdin kaupunginosan, sen

lyhyen historian ja alueen nykyiset ominaispiirteet. Tonttianalyyssissä perehdyn tarkemmin itse tonttiin, jolle uusi rakennus siirrettäisiin. Luvussa käyn läpi tontilla sijaitsevan Kokon tilan historiaa ja nykytilaa, sekä esittelen tämänhetkisen kaavatilanteen.

Suunnitelman neljännessä ja tärkeimmässä luvussa esittelen kohteen uudelleenkäyttösuunnitelman niin tekstin kuin piirrosten ja visualisointien avulla, sekä avaan tekemiäni valintoja.

Viimeisessä suunnitelmaosuuden luvussa käyn pääpiirteittäin läpi hirsirakennuksen siirtämisen eri vaiheet: työvaiheet ennen hankkeen alkua, puron, siirtämisen ja pystytyksen työvaiheet. Luvussa tuon myös esille, mitä asioita kannattaa ottaa huomioon missäkin työvaiheessa.

Viimeisessä osassa, yhteenvedossa, teen koonnin koko työn annista. Ensin keskityn inventoinnin tuloksiin esittelemällä lyhyesti lödyt kohteet ja niiden yhteiset ominaispiirteet. Samalla teen koonnin kohteiden arvotuksesta ja niiden luokittelusta eri arvoluokkiin. Lopuksi teen listauksen siirrettävistä ja paikallaan korjattavista kohteista, ja käyn läpi, millä perusteilla mitkäkin kohteet sopisivat siirrettäviksi ja mitkä puolestaan tulisi korjata paikallaan. Suunnitelmaosuuden koonnissa käyn läpi suunnittelutyössä saavuttamani tavoitteet ja suunnitelman tärkeimmät piirteet. Viimeisessä *pohdintaa*-luvussa pohdiskelen, mitä oppeja olen työn parissa saanut ja missä voisi olla parantamisen varaa. Lopuksi arvioin, miten voisin jatkaa aiheen parissa oppimista.

3. KÄYTETYT LÄHTEET

Inventoinnin kyläesittelyissä käytin apunani niin painettuja kuin verkkolähteitä. Suurena apuna toimivat kylähistoriikit, joita on koottu Haltian, Luopioisten, Kynnärön, Ämmät-sän, Vahdermetsän, Padankosken, Kuohijoen ja Puutikkalan kylistä. Aineistoa Rautajärvestä sain vuonna 2016 osayleiskaavaa varten koostetusta selvityksestä. Tärkeimpinä verkkolähteinä olivat Visit Kukkian kukkialle.fi -sivusto sekä kylien ja kyläyhdistysten omat nettisivut ja Facebook-ryhmät. Kylien historiasta on saatavilla paljon tietoa myös sukuvika.fi -sivustolla, sekä Luopioisten aineistopankissa. Aineistopankissa on erityisesti paljon vanhoja valokuvia.

Inventoinnin kohteiden kaavatilanteen selvittämisessä käytin Pälkäneen karttapalvelua palkane.karttatiimi.fi. Pirkanmaan maakuntakaavan selvittelyssä käytin Maakuntakaavakarttaa, sen Kaavamerkinnot ja -määräykset -liitettä, sekä Arvokkaat kulttuurimaisemat -liitettä. Kaikki näistä ovat saatavissa maakuntakaava2040.pirkanmaa.fi -sivustolla.

Inventoinnin kohde-esittelyitä varten keräsin suurimman osan materiaalista itse. Tärkeänä lähteenä toimivat omistajien haastattelut, sillä tämänkaltaisista rakennuksista ei välttämättä ole ollenkaan kirjallisia lähteitä. Inventointikäynnillä dokumentoin lisäksi nykyhetken tilannetta ja keräsin materiaalia valokuvien ja mittauk-

sien avulla. Kesän aikana minulla oli käytössäni laserkeilain, joka muodostaa ympäristöstään 3D-pistepilven. Pistepilven pohjalta tein kohteista pohjapiirroksia. Pienimpien ja vaikeimmin saavutettavien kohteiden kohdalla suoritin mittauksen manuaalisesti. Olosuhteiden takia Lintulan ja Heinon kohteista en tehnyt mittauksia, minkä vuoksi niistä ei ole mittakaavassa tehtyjä pohjapiirustuksia. Tein kuitenkin kohteisiin pohjakaaviot, joilla rakennuksen huonejärjestelyt havainnollistuvat. Kohteiden historia-osuuksia täydensin kyläkirjoista ja aikaisemmin mainituilta nettisivuilta löytämäni aineistojen avulla. Kaavatilanteeseen tutustuin edellä mainittujen sivustojen avulla.

Työssä esiintyvät ilmakuvat ja historialliset ilmakuvat ovat Maanmittauslaitoksen ylläpitämästä Paikkatietoikkunasta kartta.paikkatietoikkuna.fi. Paikkatietoikkuna on kansallinen paikkatietoportaali, joka esittelee eri tiedontuottajien paikkatietoaineistoja ja -palveluja sekä niiden hyödyntämismahdollisuuksia. Olen tehnyt omat taustakarttani Paikkatietoikkunan karttojen pohjalta.

Suunnitelmaosuuden teorialuvuissa ja siirtohankkeen vaiheisiin tutustuessani apunani olivat suuresti olleet Juho Kuorikosken ja Leo Lönnrothin *Hirsitalo muuttaa* (2018), Maija Stenvallin *Kehikosta vesikattoon* (2020), sekä Risto Vuolle-Apialan *Hirsitalo ennen ja nyt* (2012) ja *Hirsityöt* (2008). Verkkolähteistä tärkeimpiä toimivat Museoviraston korjauskortit *nro 16 Hirsitalon rungon korjaus* ja *nro 17 Hirsirakennuksen siirto* (Puurunen & Koponen, 2000).

Takahuhdin ja Kokon tilan historiaan ja nykytilaan perehtyessäni tärkeimpiä painettuja lähteitä olivat Tellervo Tuomisen kaupunginosakirja *Takahuhti – Tampereen sydän* (1994) sekä Marjatta Leskisen ja Juho Jaakolan teos *Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri 1998* (1998). Sähköisistä materiaaleista kattavin oli Kokon tilan rakennusinventointi (*Kokonkadun akm nro 8833 rakennetun ympäristön inventointi*), jonka toteutti Finnish Consulting Group Oy vuonna 2021. Lisäksi Takahuhdistä ja Kokon tilasta on omat sivunsa Tampereen museoiden ja pirkanmaalaisten paikallismuseoiden yhteisessä tietopalvelussa Siirissä siiri.tampere.fi.

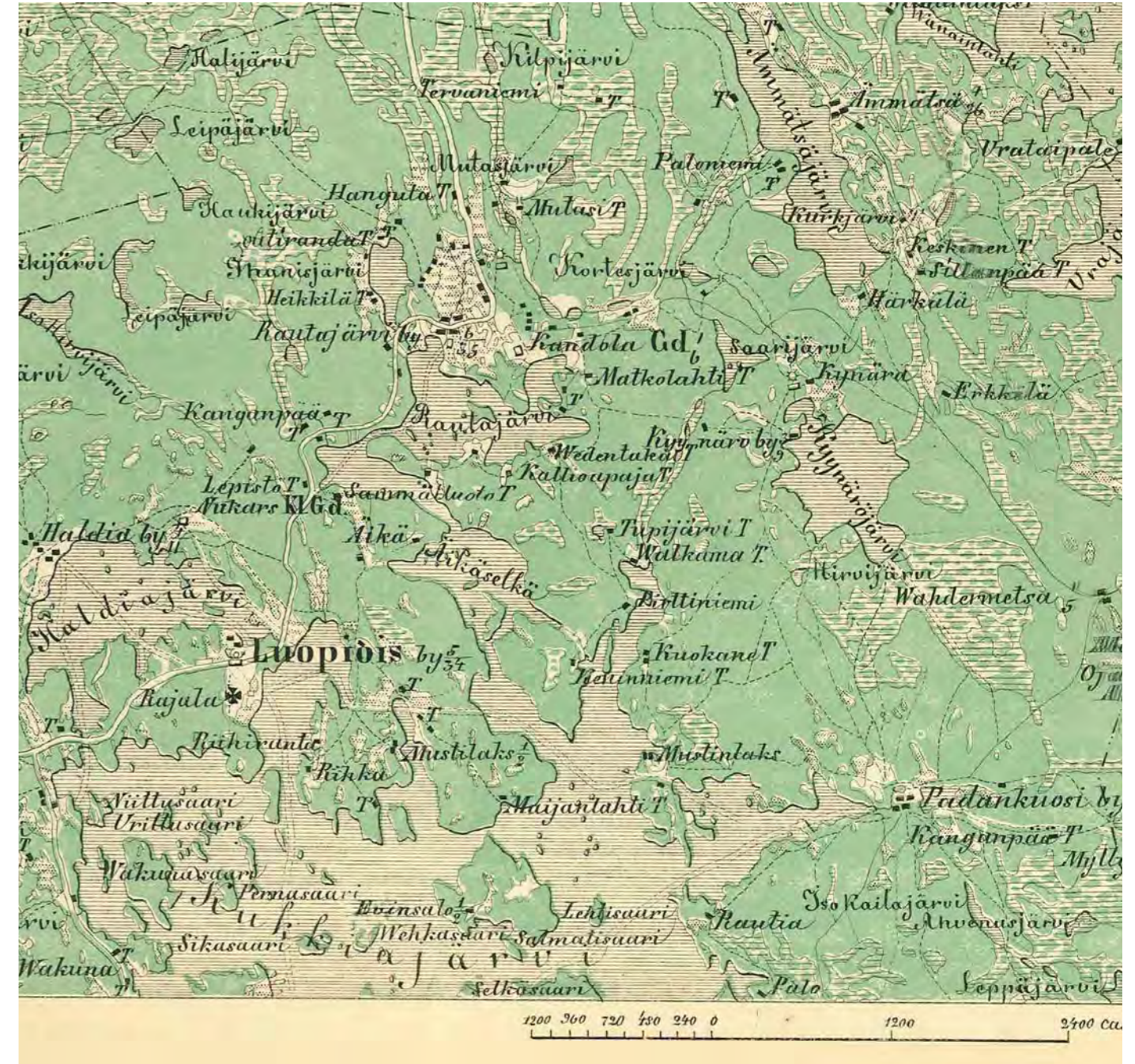
Tampereen kaupungin ajantasainen asemakaava-aineisto on saatavilla sekä Maanmittauslaitoksen Paikkatietoikkunassa kartta.paikkatietoikkuna.fi että Tampereen karttapalvelussa Oskarissa kartat.tampere.fi/oskari. Kokon ton-

tilla vireillään olevasta asemakaavasta nro 8833 on tietoa Tampereen kaupungin sivuilla tampere.fi/kaupunkisuunnittelu/kaupunkiymparisto-uudistuu/takahuhti-takahuhdintie-67-konkatu-1-asebakaava-nro-8833. Sivulla on myös ladattavissa tontinkäyttöluonnos, jonka tonttijakoa olen käyttänyt oman suunnittelalueeni rajauksen pohjana.

Varsinaisessa suunnittelutyössä käytin avuksi monia oppaita. Tärkeimpinä näistä tietysti ovat Rakennustietosäätiön lukuisat RT-kortit. Myös Ympäristöministeriö on julkaisut monia selvityksiä, määräyksiä ja oppaita, joista omassa työssäni oleellisimpia olivat *Energiatsehokkuus hirsikehikkojen uusiokäytössä* ja *Selvitys rakentamismääräyksistä rakennuksia siirrettäessä*. Molemmat on julkaistu vuonna 2023. Suunnittelutyössä Museoviraston korjauskorteista eniten apuna olivat *nro 25 Märkätila vanhaan taloon* (2011) ja *nro 26 Painovoimainen ilmanvaihto: Käyttö- ja huolto-ohje* (2021). Painovoimaisen ilmanvaihtoon perehtymisessä apuna oli myös Ympäristöministeriön *Painovoimaisen ilmanvaihdon opas* (2018). Apua suunnitteluun sain myös Hannu Rinteen *Perinnemestarin remonttikirjasta* (2010), sekä aikaisemmin mainitsemistani Kuorikosken ja Lönnrothin, Stenvallin ja Vuolle-Apialan kirjoista. Tuotetietoja hain yritysten omilta sivuilta.

OSA 2.

KUKKIAN KYLIEN KÄYTTÄMÄTTÖMIEN HIRSIRAKENNUSTEN INVENTOINTI

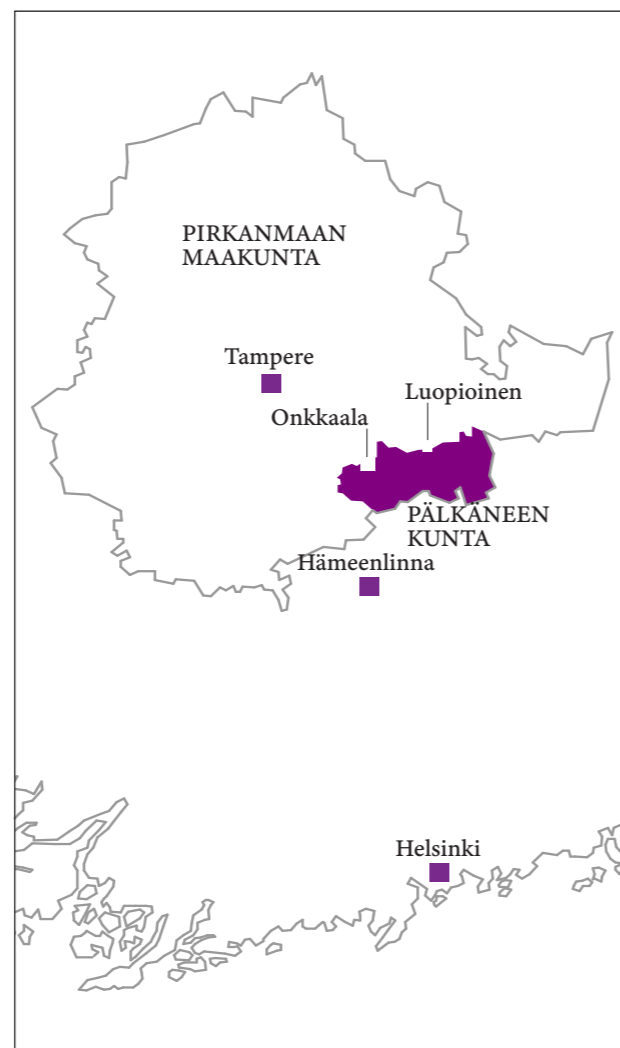
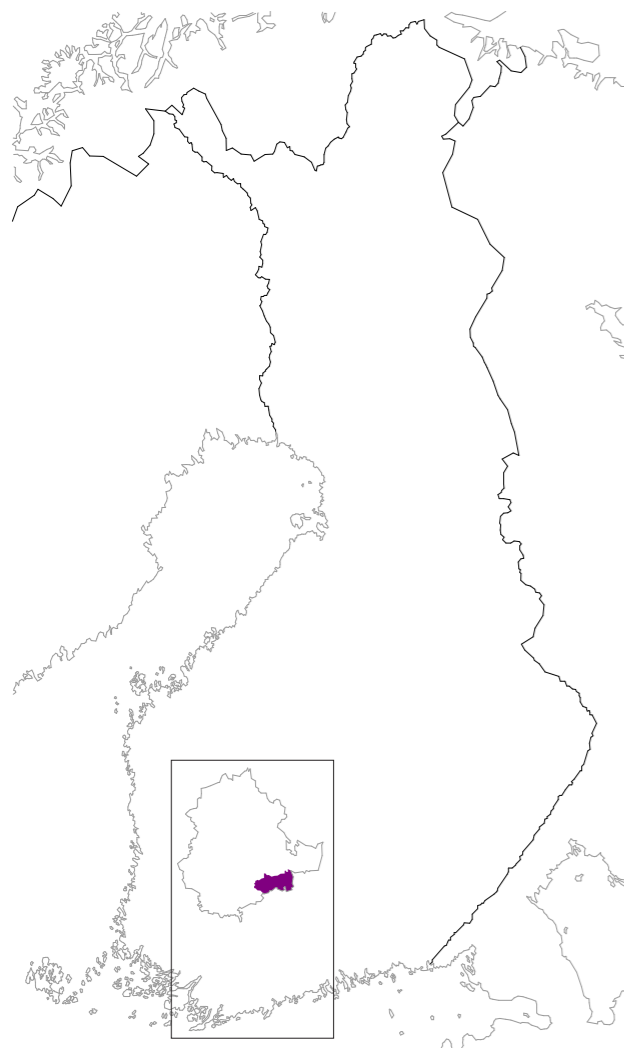
Kuva 3. Kukkia-järven alue. Ote Kalmbergin kartastosta vuodelta 1855. (Luopioisten aineistopankki, 2023)

4. INVENTOINNISTA

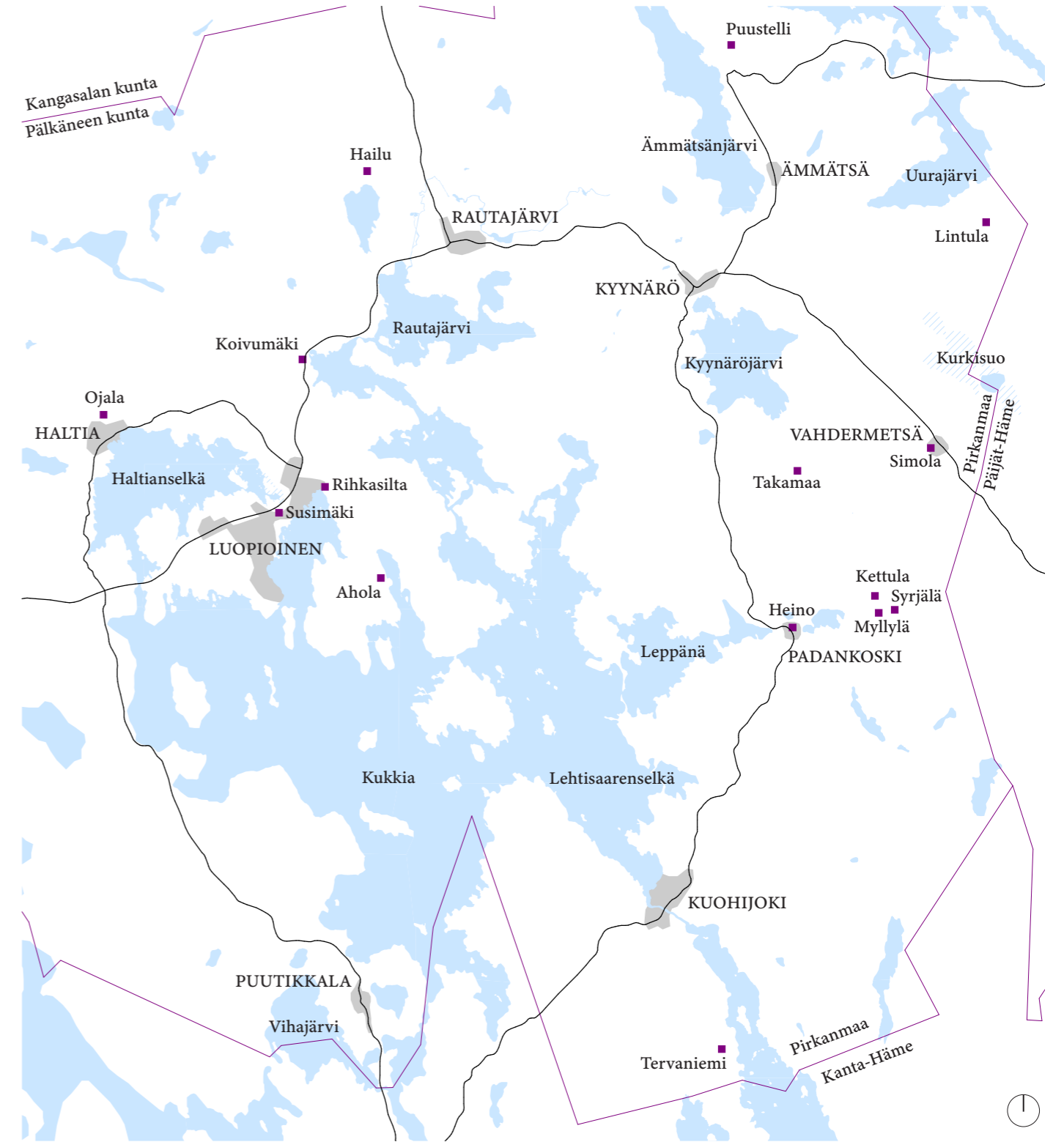
4.1 INVENTOINTIALUE JA LÖYDETYT KOHTEET

Inventoinnin kohteet sijaitsevat Kukkia-järveä ympäröivien kylien alueilla. Kohteita etsin Luopioisten kirkonkylästä, Haltialta, Rautajärveltä, Kynnäröstä, Ämmätsästä, Vahdermetsästä, Pa-

dankoskelta, Kuohijoelta sekä Puutikkalasta. Kohteita löytyi yhteensä viisitoista. Ainoastaan Kynnärön ja Puutikkalan kylistä ei löytynyt osallistujia inventointiin.

Kuvat 4 ja 5. Pirkanmaan maakunta, Pälkäneen kunta ja suurimmat kaupungit suhteessa toisiinsa. (Paavilainen, 2023)

Kuva 6. Kukkia-järven kylät ja inventointikohteet. (Paavilainen, 2023)

Inventoinnin kohteet sijaitsevat Kukkia-järveä ympäröivien kylien alueilla. Kohteita etsin Luopioisten kirkonkylästä, Haltialta, Rautajärveltä, Kynnäröstä, Ämmätsästä, Vahdermetsästä, Padankoskelta, Kuohijoelta sekä Puutikkalasta. Kohteita löytyi yhteensä viisitoista. Ainoastaan Kynnärön ja Puutikkalan kylistä ei löytynyt osallistujia inventointiin.

Kukkia-järvi sijaitsee Pirkanmaan maakuntaan kuuluvan Pälkäneen kunnan itäosassa. Pälkäneen kunta sijaitsee Pirkanmaan maakunnan kaakkoisosassa. Pälkäneen naapurikuntia ovat Pirkanmaan maakunnassa Kangasala ja Valkeakoski, Kanta-Hämeen maakunnan puolella Hattula ja Hämeenlinna, sekä Päijät-Hämeen maakunnan puolella Padasjoki. Pälkäneen kuntakeskus Onkkaala sijaitsee 35 kilometriä kaakkoon Pirkanmaan maakuntakeskuksesta Tampereesta.

Kukkian kylät ovat aikaisemmin kuuluneet Luopioisten kuntaan, jonka kuntakeskuksena toimi Luopioisten kirkonkylä. Vuonna 2007 Luopioisten kunta ja Pälkäneen kunta yhdistyivät uudeksi kunnaksi, jonka nimeksi tuli Pälkäne. Luopioisten kirkonkylä sijaitsee 23 kilometriä Pälkäneen kuntakeskuksesta Onkkaalasta itään ja se sijoittuu Kukkia-järven luoteisrannalle.

Kukkia-järvi kuuluu Kokemäenjoen päävesistöön. Järvi levittäytyy osin myös Kanta-Hämeen maakunnan puolelle. Kukkia on sokkeloinen, sen rantaviiva mutkittelee kovasti ja vesialuetta rikkovat monet saaret. Järvialue kuuluu Natura 2000-verkostoon. Kukkia on kauneutensa ja puhtautensa vuoksi suosittua mökkeily- ja virkistyskalastusalueita.

4.2 ARVOTTAMINEN

Arvottamisen tavoitteena on tunnistaa kohteen rakennushistorialliset, historialliset, ja ympäristöarvot. Rakennushistoriallisiin arvoihin lasetaan kuuluvaksi arkkitehtoniset, rakennusperinteiset ja rakennustekniset arvot. Historiallisiin arvoihin voidaan laskea muun muassa asutushistoriallisia, henkilöhistoriallisia, liikennehistoriallisia, sivistyshistoriallisia, sosiaalhistoriallisia, taloushistoriallisia ja teollisuushistoriallisia arvoja. Ympäristöarvoihin puolestaan lukeutuvat arvokkaat maisemakokonaisuudet sekä kohteet, jotka ovat maisemallisesti keskeisellä sijainnilla.

Arvottamisen osana luokittelin kohteet kolmeen arvoluokkaan. Kunkin kohteen arvot on perusteltu arvottamisen yhteydessä. Arvoluokka on sitä korkeampi, mitä useampi arvotekijä kohteessa toteutuu. Rakennuksen kunnolla ei ole vaikutusta rakennuksen arvoihin.

Arvoluokka I

Kohde on merkittävä. Inventoitava rakennus edustaa parhaalla tavalla oman aikakautensa rakennuskulttuuria ja elämäntapaa. Pihapiiri on usean rakennuksen kokonaisuus ja noudattaa maaseuturakentamisen perinteitä. Kokonaisuus on hyvin säilynyt ja kertovuudeltaan vahva. Tilakeskuksella tai pihapiirillä on maisemallisesti keskeinen asema. Kohteeseen sisältyy useita arvonaikakokulmia.

Arvoluokka II

Kohde on tärkeä. Inventoitava rakennus edustaa hyvin oman aikakautensa rakennuskulttuuria ja elämäntapaa. Tapahtuneiden muutosten myötä kokonaisuuden säilyneisyys ja kertovuus ovat heikentyneet.

Arvoluokka III

Kohde on luonteva osa maisemaa. Inventoitava rakennus edustaa oman aikakautensa rakennuskulttuuria ja elämäntapaa. Kohteessa ei ole muita säilyneitä piharakennuksia ja/tai kohteella on vähäistä maisemallista merkitystä.

4.3 SANASTO

Augmentti oli ruotulaitoksessa ratsutilalle määrätty aputila, joka maksoi veronsa päätilalle. (Valpola, V., 1976)

Isojako. Maanjakotoimitus, jonka toimeenpano aloitettiin Suomessa 1700-luvun puolivälissä. Isojako syrjäytti keskiajalta peräisin olevan sarkajaon, ja sen tarkoituksen oli sarkajaon aikaisten tiluspalstojen luvun vähentäminen ja järjestäminen yhtenäisemmiksi alueiksi. (Valpola, V., 1976)

Itsellinen. Maaseudulla asunut henkilö, joka ei saanut elatusta omasta maanviljelystään eikä ollut vakinaisesti kenenkään palveluksessa (Valpola, V., 1976). Pääansionsa itselliset saivat esimerkiksi toimimalla käsityöläisinä. Itselliset kuuluivat 1700-luvun suomalaisessa maaseutuyhteisössä tilattomaan väestöön, ja olivat osa yhteiskunnan alinta säätyä mäkitupalaisten ja palkollisten ohella. (Juuret.org, 2023a)

Kantatila. Emätila, joka on ollut kylän ensimmäisiä tiloja, ja josta on ajan saatossa lohkaistu erikokoisia osia muiksi tiloiksi (Suomisanakirja.fi, 2023).

Kengitys. Seinän alimman hirren uusiminen (Puurunen & Koponen, 2000a).

Lampuoti (ruotsiksi *landbo*) oli kokonaistilan talonpoikainen vuokraviljelijä (Valpola, V., 1976). Lampuodit erosivat torppareista siinä, että torpparit vuokrasivat vain osan vuokranantajan tilasta. Lampuodit eivät muodostaneet omaa yhteiskunnallista luokkaansa, vaan kuuluivat torpparien ja mäkitupalaisten kanssa tilattomaan väestöön. (Juuret.org, 2023b)

Multapenkki tai multaisperustus on vanhin varsinainen perustusmuoto. Talon ulkokehälle kasattiin kiviä, mutta niitä ei perustettu syvään kuoppaan. Kivilinjaa ja alinta hirttä vasten koottiin sisältäpäin maata eristeeksi ulkoseinää vasten. Huoneessa oli eristämätön lattia, jonka alla oli umpinainen tyhjä tila. (Rinne, 2018)

Mäkitupa. Maatilan alueella oleva vuokra-asumus, johon ei kuulunut viljelypinta-alaa, toisin kuin torpalla. Mäkitupien asukkaita kutsuttiin mäkitupalaisiksi. He kuuluivat maaseudun tilattomaan väestöön. He saivat elantonsa pääasiassa ulkopuolisilla töillä, kuten metsä- ja uittotöillä, käsityöllä tai tekemällä satunnaisesti töitä talollisille. (Juuret.org, 2023c)

Pirtti, tupa. Maalaistalon oleskelu- ja työhuone (Valpola, V., 1976). Pirtti-sana tuli Suomeen idästä, kun taas tupa-sana on keskieurooppalais-skandinaavista alkuperää (Korhonen, 2011).

Ratsutila eli rustholli, oli verovelvollinen tila, jonka omistajan oli saamiensa verohelpotusten vastikkeeksi ylläpidettävä armeijan ratsumiestä ja varustettava hänen käyttöönsä hevonen. Pysyvien ratsutilojen perustaminen liittyy Kaarle XI:n alulle panemaan armeijan uudelleenjärjestelyyn, ruotujakolaitokseen. (Valpola, V., 1976)

Rälssitila. Maaveron maksusta vapautettu maatala (Valpola, V., 1976).

Talollinen, tilallinen. Maatilan omistava maanviljelijä tai muuhun ammattikuntaan kuuluva henkilö, joka omisti maatilan (Juuret.org, 2023d).

Torppa. Päätoimista maanviljelyksen harjoittamista varten päätilalta vuokrattu tilan osa ja asuinpaikka (Arkeologisen kulttuuriperinnön opas, 2023).

Torppari. Vuokraviljelijä, joka oli vuokrannut viljeltäväkseen osan suuremmasta maatilasta. Vuokraamalla osan tilasta torpparit erosivat lampuodeista, joilla oli koko maatala vuokralla, ja mäkitupalaisista, joilla oli vuokralla vain asuintontti. Torpparit maksoivat torppansa vuokran tyypillisesti tekemällä päivätöitä eli taksvärkkiä vuokranantajansa tilalla. (Juuret.org, 2023e)

Laki vuokra-alueiden lunastamisesta (torpparilaki, torpparivapautuslaki) on vuonna 1918 säädetty maanvuokralaki. Vuokratilallisten asema ja asumisen ehdot saattoivat olla kohutuuttoman raskaita, minkä myötä 1800-luvun lopulla niin kutsuttu torpparikysymys nousi merkittäväksi ongelmaksi. Kiistaa pidetään yhtenä syynä Suomen sisällissodan syttymiseen vuonna 1918. Sisällissodan jälkeen säädetty laki (135/1918) antoi vuokratilallisille oikeuden lunastaa tilansa itselleen. Lain nojalla 1940-luvulle tultaessa yli 45 000 tilaa lunastettiin itsenäisiksi. (Juuret.org, 2023e)

Vainiopakko. Sarkajaon aikana voimassa ollut määräys, jonka mukaan kylän osakkaiden oli käytettävä peltojaan ja niittyjään samalla tavalla ja suoritettava työt samanaikaisesti (Valpola, V., 1976). Järjestelmän etuna oli laaja yhteistyö, mutta sen haittana oli työn sitoutuminen perinteisiin ja totuttuihin tapoihin, jolloin maatalouden edistyminen estyi. Vainiopakko oli yksi syy Isojaon syntymiseen. (Tieteen termipankki, 2023)

Yksinäistalo (yksittäistalo). Tila, joka muodostaa oman kylänsä (Kirjastot.fi, 2007).

5. LUOPIOINEN

SIJAINTI JA YMPÄRISTÖ

Luopioisten kirkonkylä sijaitsee Pälkäneen kunnassa Pirkanmaan maakunnan kaakkoisosassa lähellä Kanta-Hämeen ja Päijät-Hämeen rajoja (Maanmittauslaitos, 2024c). Kirkonkylä oli Luopioisten kunnan keskus vuoteen 2007 saakka, jolloin Luopioisten kunta ja Pälkäneen kunta yhdistyivät uudeksi kunnaksi (Pälkäneen kunta, 2023b).

Kirkonkylä sijaitsee sokkeloisen Kukkia-järven luoteisosassa (Heiskanen, 2002). Kylän luoteispuolella levittäytyy Haltianselän järviolue, ja itäpuolella Rihanselän järviolue (Maanmittauslaitos, 2024c). Luopioisten vanha nimi Vesikansa, oletettavasti kumpuaa alueen järvimaisemasta (Unnaslahti, 2022). Kylän pääteitä ovat kylän läpi kulkeva Luopioistentie (maantien nro 322), ja kirkonkylän raitti Keskitie (Maanmittauslaitos, 2024c).

Kirkonkylästä on matkaa Tampereelle ja Hämeenlinnaan 60 kilometriä, sekä Helsinkiin 160 kilometriä. Pälkäneen kunnan keskus Onkkaala on 20 kilometrin päässä Luopioisten kirkonkylästä lounaaseen. (Google, 2023)

PALVELUT

Entisenä Luopioisten kunnan keskuksena Luopioisten kirkonkylässä palveluita on enemmän kuin muissa inventoinnin kylissä. Suurin osa palveluista sijoittuu Keskitien varrelle. Ostoksia pystyy hoitamaan K-Marketissa, apteekissa, kirpputorilla sekä kaksi kertaa viikossa avoinna olevalla torilla. Ruokailla voi ravintola Liekissä tai kahvila Pytingissä. Keskitien varrella sijaitsevat myös Osuuspankin konttori sekä muita pienyrityksiä kuten kampaamo. (Luopioisten kyläyhdistys, 2022a)

Kylän keskellä sijaitsee vuonna 1813 valmistunut Luopioisten kirkko, ja sen ympärillä oleva hautausmaa. Seurakuntatalo on idässä Pereentiellä, jonka varrella on myös kylän terveysasema. Luopioistentien toisella puolella sijaitsee vanhainkoti. Kirkolta kaakkoon vanhassa Raja-

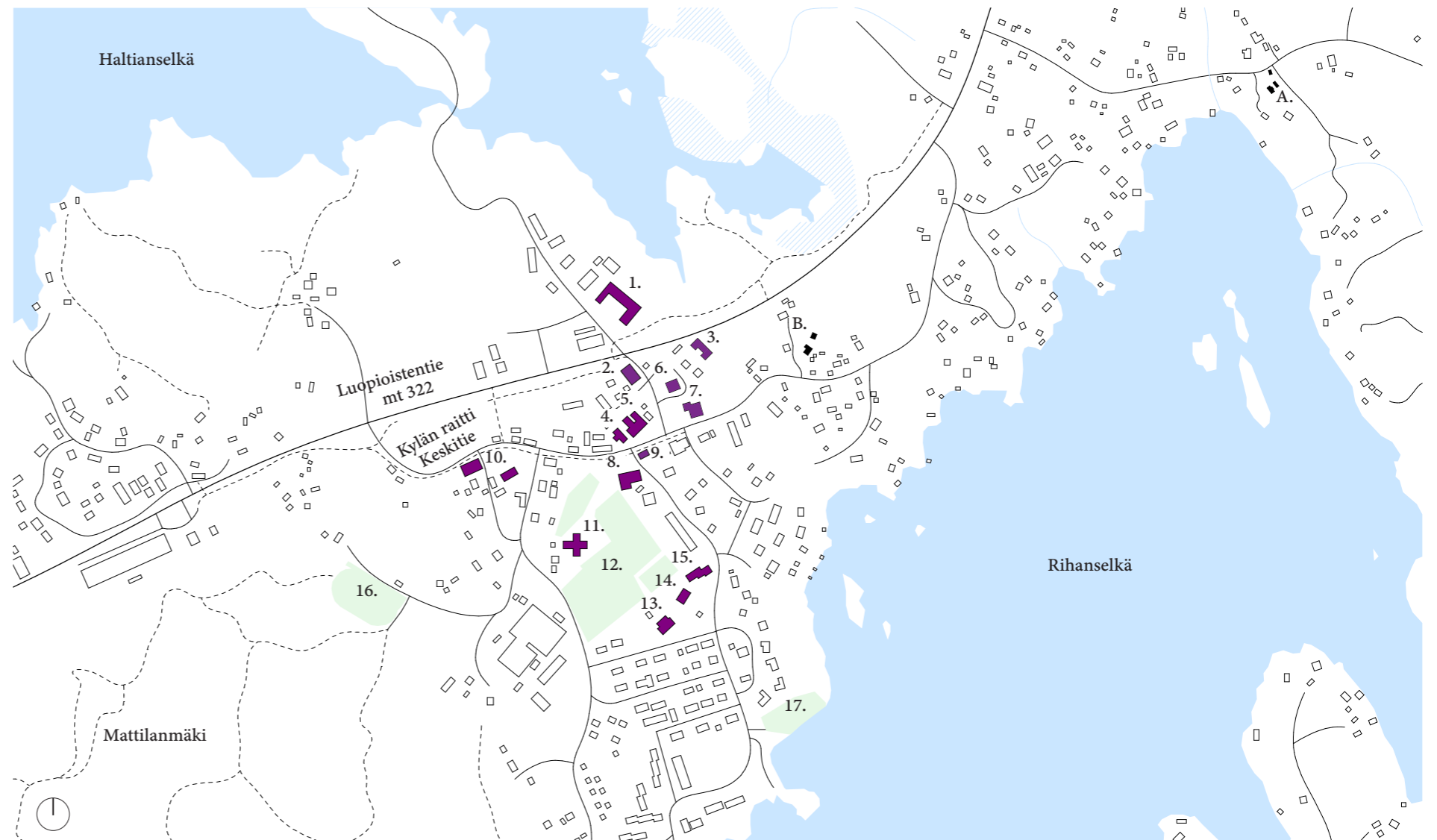
lan tilakeskuksessa sijaitsee Luopioisten koulu, jossa on opetusryhmät esikoululaisille ja 1.–6. luokkalaisille. Koulun vieressä on kylän kirjasto sekä Luopioisten liikuntahalli. (Luopioisten kyläyhdistys, 2022a)

Mikkolan tapahtumakeskukseen kuuluvat Mikkolan Pytinki, Navetta, sekä näyttelytiloina toimivat luhtiaitta ja viljamakasiini. Mikkolassa toimivat lisäksi kyläinfo sekä kahvila. Mikkolan takana sijaitsee Mikkelinmäen torpparimuseo, sekä Luopioisten liikuntapuisto. Uimaranta sijaitsee Rihanselän rannalla keskustan kaakkoispuolella. (Luopioisten kyläyhdistys, 2022a)

Kuva 7. (Paavilainen, 2023)

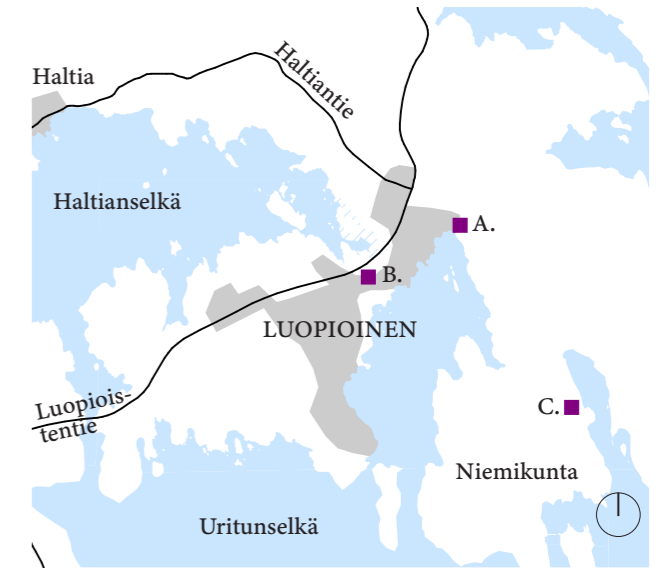
1. Vanhainkoti
2. Mikkolan kirppis
3. Seurantalo
4. Ravintola Liekki
5. Kauppa
6. Terveysasema
7. Seurakuntakeskus
8. Liiketiloja
9. Apteekki
10. Mikkolan pihapiiri
11. Kirkko
12. Hautausmaa
13. Liikuntahalli
14. Kirjasto
15. Alakoulu
16. Urheilukenttä
17. Uimaranta

- A. Rihkasilta
B. Susimäki
C. Ahola

INVENTOINTIKOhteet LUOPIOISSA

Luopioisissa sijaitsee kolme inventoinnin kohdetta. Susimäen mäkitupa sijaitsee kirkonkylässä Susimäen alueella, jossa on ollut mäkitupalaisen ja ammatinharjoittajien asuinyhdyskunta. Toinen kohteemme, Rihkasilta, sijaitsee kirkonkylän reunalla Rihanselän pohjoisrannalla. Rihkasillan torppa on aikanaan kuulunut Rautajärven kartanolle, mutta sijaintinsa vuoksi esittelen sen Luopioisten kylän yhteydessä. Rautajärven kartanon historiasta kerron paremmin Rautajärven kylän esittelyssä. Kolmas kohde, Ahola, sijaitsee Niemikunnassa, kolmen kilometrin päässä kirkonkylästä.

Kuva 8. (Paavilainen, 2023)

HISTORIA

Luopioisten kylä on mainittu ensimmäisen keran vuonna 1539. Kirkonkylä on rakentunut Mattilan ja Rajalan tilojen alueelle. Saarnastupa on ollut kylässä 1600-luvulta. (Pirkanmaan liitto, 2016b)

Luopioinen on kuulunut vuodesta 1693 Hauhon Kappeliseurakuntaan, josta se itsenäistyi vuonna 1868. Uuden kunnan keskuksesi tuli Luopioisten kirkonkylä. Kunnasta tuli pikkuhiljaa kylän suurin maanomistaja. Ensimmäinen hankinta oli Rajalan tilan osto vuonna 1870. (Heiskanen, 2002) Kunta osti myöhemmin myös Jusilan tilan vuonna 1900, Uotilan tilan vuonna 1913, Holjan tilan vuonna 1918 ja suurimpana hankintana Mikkolan, Iso- ja Aliperen tilat

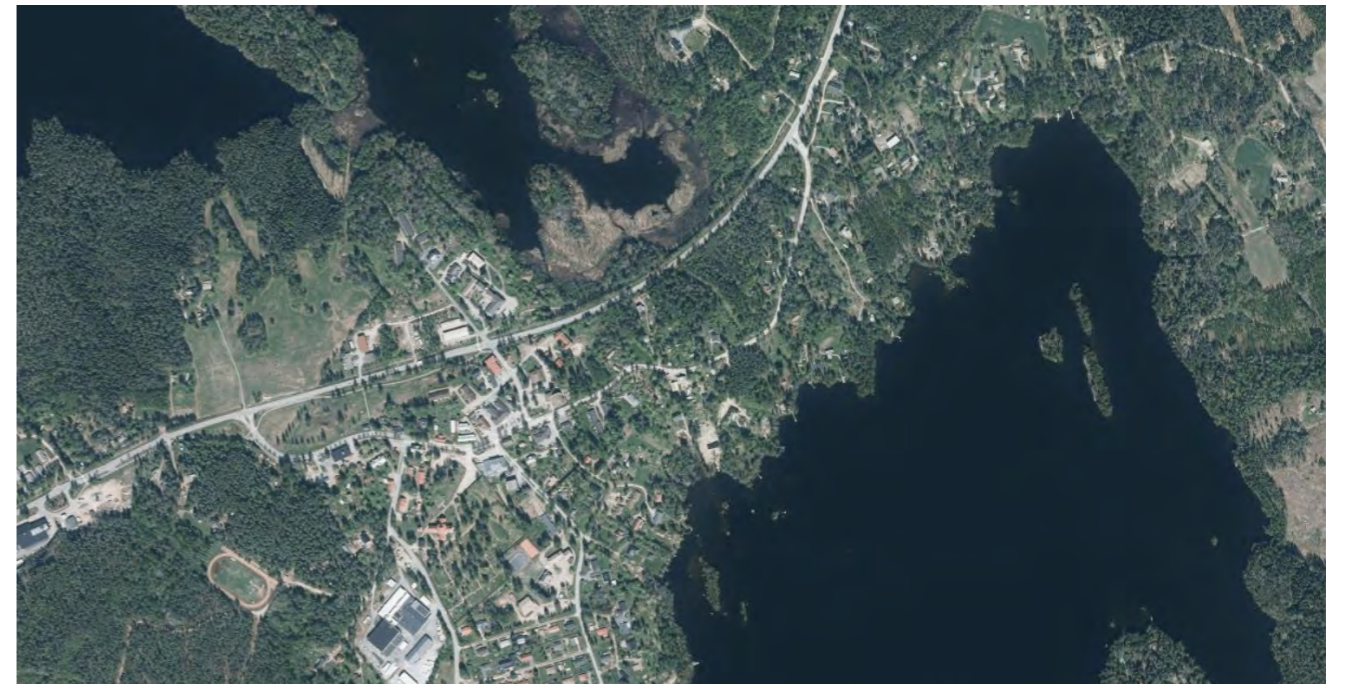
vuonna 1922. Kaukokatseisen maanhankinnan ansiosta kuntakeskuksena toimineella Kirkonkylällä on ollut tilaa kasvaa ja kehittyä. Kirkonkylän vanhoista maataloista ainoastaan Mattila on enää yksityisessä omistuksessa. (Riihiranta, 2019) Luopioisten kunnan itsenäisyyden aikana kuntaan kuuluivat Haltian, Kirkonkylän, Kuo-hijoen, Kyynärön, Padankosken, Puutikkalan, Rautajärven ja Ämmätsän kylät sekä muita pienempiä kyliä kuten Evinsalo, Kantola, Mustilahi ja Vahdermetsä (Unnaslahti, 2022). Vuonna 2007 Luopioisten kunta ja Pälkäneen kunta yhdistyivät ja muodostivat uuden kunnan. Kunnan nimeksi otettiin Pälkäne ja vaakunaksi Luopioisten vaakuna (Pälkäneen kunta, 2023b).

Kuva 9. Kirkonkylä 1930-luvulla. (Kuva Tomi Riihirannalta. Luopioisten aineistopankki)

Kuva 10. Ilmakuva vuodelta 1949. (Maanmittauslaitos, 2024)

Kuva 11. Ilmakuva vuodelta 2022. (Maanmittauslaitos, 2024)

RAKENNUSKANTA JA KAAVATILANNE

Luopioisten kirkonkylän rakennuskanta on matalaa, pääasiallisesti omakoti- tai rivitaloasutusta keskustan julkisia rakennuksia ja muutamia teollisuuskiinteistöjä lukuun ottamatta. Suurin osa rakennuskannasta sijoittuu Luopioistentien eteläpuolelle, rajautuen lännessä Mattilanmäkeen ja idässä Rihanselän järviolueeseen. Luopioistentien pohjoispuolella rakennuskantaa on lisäksi Jänislahden, Mikkolanlahden, ja Rankkimäen alueilla sekä Vohlisaaren- ja Kotakorventeillä. (Maanmittauslaitos, 2024c) Luopioisten kirkonkylässä on voimassa asemakaavat vuosilta 1973–2022. Asuintontteja on vapaana Rajalanniemessä ja Mikkolanlahdella. Vapaita teollisuustontteja puolestaan on Rankkimäen alueella kylän pohjoispuolella Luopioistentien varrella. (Sitowise, 2023)

Luopioisten kirkonkylä on Pirkanmaan maakuntakaavassa 2040 merkitty taajamatoimintojen alueeksi. Luopioistentie (maantie 322) on osoitettu tärkeäksi seutu- ja yhdystieksi. Se yhdistää taajamatoimintojen alueet sekä kyläkeskukset kuntakeskuksiin, ja toimii verkostollisesti merkittävänä valta- ja kantateitä täydentävänä yhteytenä. (Pirkanmaan liitto 2017a ja 2017b)

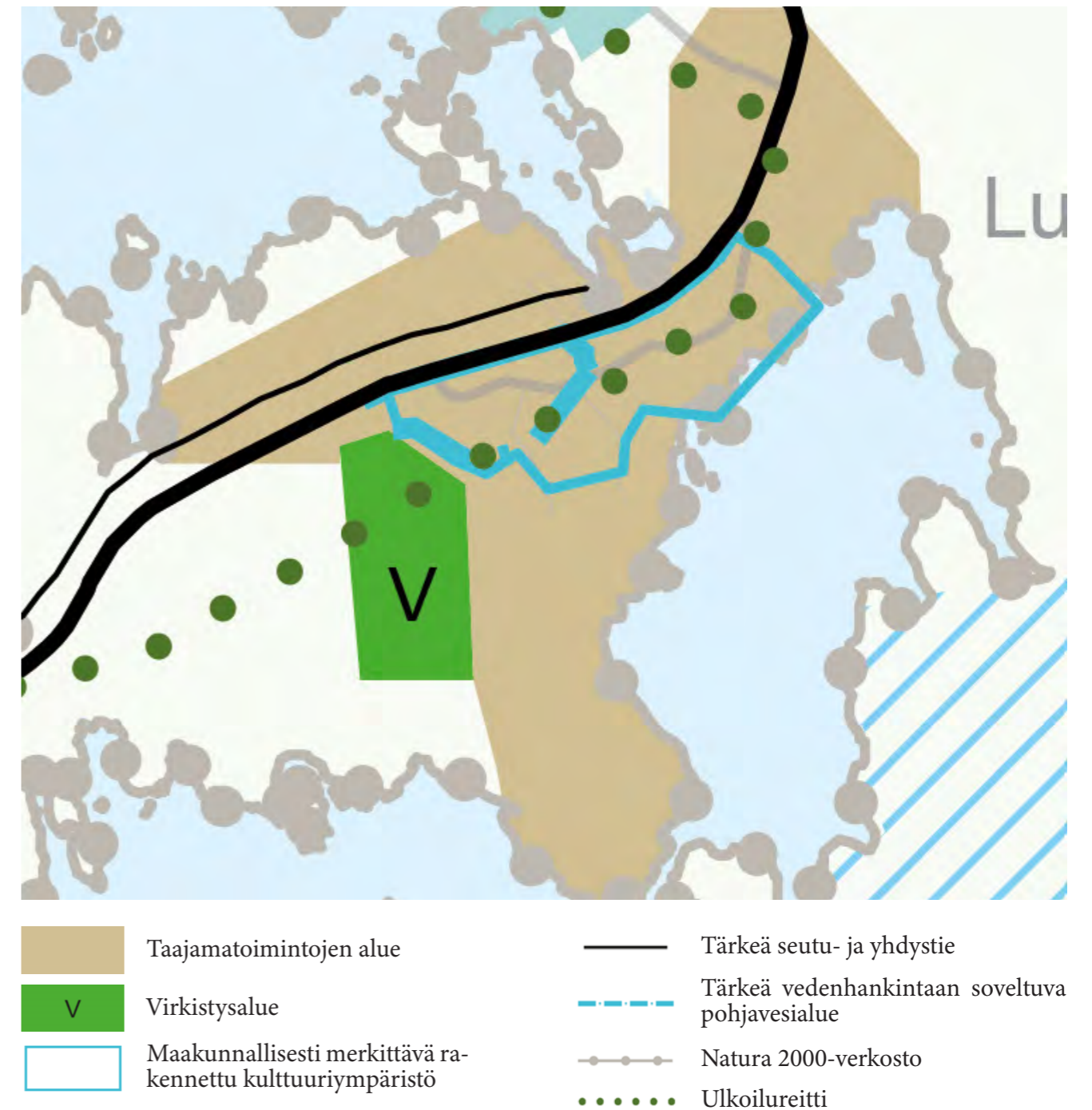
Kirkonkylän raitti on osoitettu maakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi. Alueen suunnittelussa, rakentamisessa ja käytössä on siten turvattava ja edistettävä kaupunkikuvan ja rakennusperinnön arvojen säilyminen ja niiden kehittäminen. Lisäksi uusi rakentaminen on sopeutettava alueen ominaispiirteisiin ja ajalliseen kerroksellisuuteen. (Pirkanmaan liitto 2017a ja 2017b)

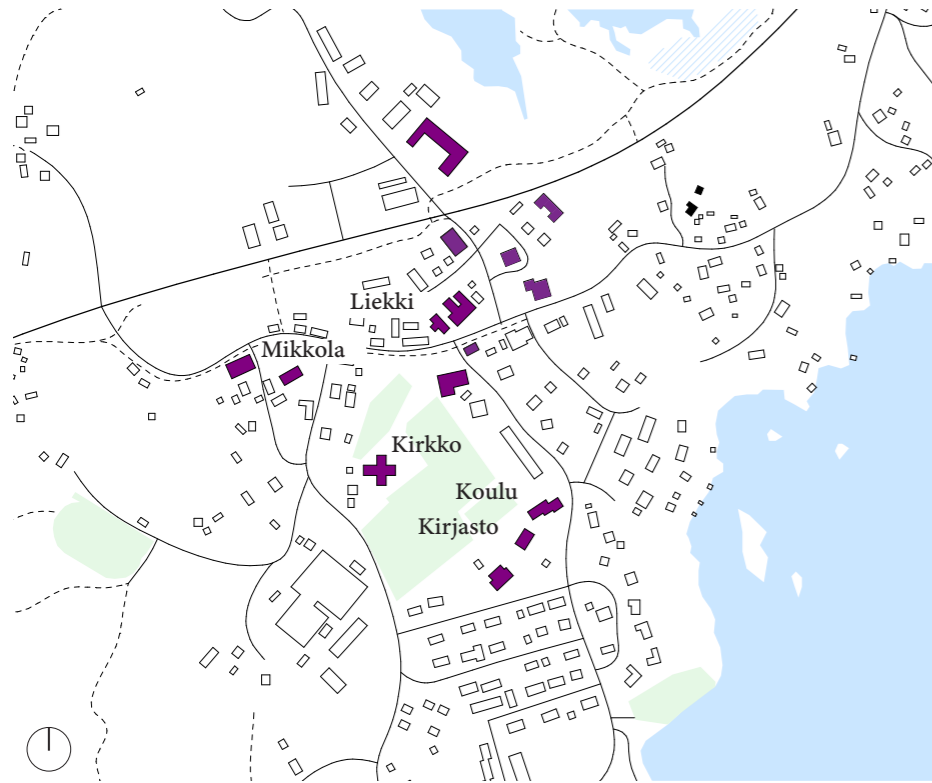
Luopioisten kylässä rakennuskulttuurin ydinalueiksi on nostettu Luopioisten kirkko, tapuli ja pohjoispuolinen hautausmaa, Mikkolan pihapiiri ja sen pohjoispuoleinen makasiini, seurantalo, kansakoulu, sekä 1800-luvun tielinjaa seuraava kylän raitti. Esiin on myös nostettu erilaisia rakennuskokonaisuuksia, joita ovat kylän raitin varrella olevat 1900-luvun alkupuolen kauppa- ja liikerakennukset, kylän raitin varrelle sijoittuvat asuinrakennukset pihapiireineen, sekä Rihanselän rannan kesäasunnot 1930-luvulta lähtien. Maakuntakaavassa kirkonkylän raitin kulttuuriympäristöön on liitetty Haltianselän pohjoispuolella sijaitseva Pappila, joka esitellään tässä inventoinnissa Haltian kylän kohdalla. (Pirkanmaan liitto, 2016b)

Lisäksi Mattilanmäen itäosat on osoitettu merkittäväksi taajamaan liittyväksi virkistysalueeksi, ja alue on varattu yleiseen virkistykseen ja ulkoiluun. Kirkonkylän läpi on merkitty kulkemaan myös ulkoilureitti, joka jatkaa etelään Holjan kylän ohi maakunnan rajalle ja pohjoiseen Laitanmaan erämaahan. (Pirkanmaan liitto 2017a ja 2017b)

Luopioista ympäröivä Kukkia-järvi kuuluu Natura 2000-verkoston. Keskitien länsipäässä on tärkeä vedenhankintaan soveltuva pohjavesialue, jolloin aluetta koskevat toimenpiteet tulee suunnitella niin, etteivät ne vaaranna pohjaveden laatua, määrää tai vedenhankintakäyttöä. (Pirkanmaan liitto 2017a ja 2017b)

Kuva 12. Ote Pirkanmaan maakuntakaavasta 2040, Luopioinen. (Pirkanmaan liitto, 2016a)

Kuva 13. Rakennukset kartalla. (Paavilainen, 2023)

Kuva 14. Vuonna 1813 valmistunut kirkko. (Paavilainen, 2023)

Kuva 15. Mikkolan Pytinki. (Paavilainen, 2023)

Kuva 16. Alakoulu. (Paavilainen, 2023)

Kuva 17. Kirjasto. (Paavilainen, 2023)

Kuva 18. Ravintola Liekki. (Paavilainen, 2023)

5.1 AHOLA

Kuva 19. Aholan vanha pirtti. (Paavilainen, 2023)

RAKENNUKSEN NIMI
Aholan vanha pirtti

OSOITE
Aholantie 84, 36760 Luopioinen

KIINTEISTÖTUNNUS
635-453-1-79

KYLÄ
Mustilahti

KUNTA
Pälkäne

RAKENNUSVUOSI
Ei tietoa

HUONEALA
198 m²

INVENTOINTIPÄIVÄMÄÄRÄ
28.07.2023

RAKENNUKSEN YLEISKUVAUS

Yksikerroksinen, satulakattoinen, hirsirakenteinen pitkä talonpoikaisrakennus. On rakennettu useammassa osassa. Sijaitsee pihapiirissä tilan muiden rakennusten kanssa. On rakennettu kallion päälle muiden pihapiirin rakennusten tavoin. Rakennus näkyy Aholantieltä tullessa koko pituudeltaan.

KÄYTTÖHISTORIA

Ollut kokovuotisessa asuinkäytössä vuoteen 1960 saakka, jonka jälkeen salin pääty on ollut kesäkäytössä 2010-luvun vaihteeseen. Nykyään rakennus on kylmillään, ja sinne on varastoitu tavaraa.

TÄRKEIMMÄT MUUTOSVAIHEET

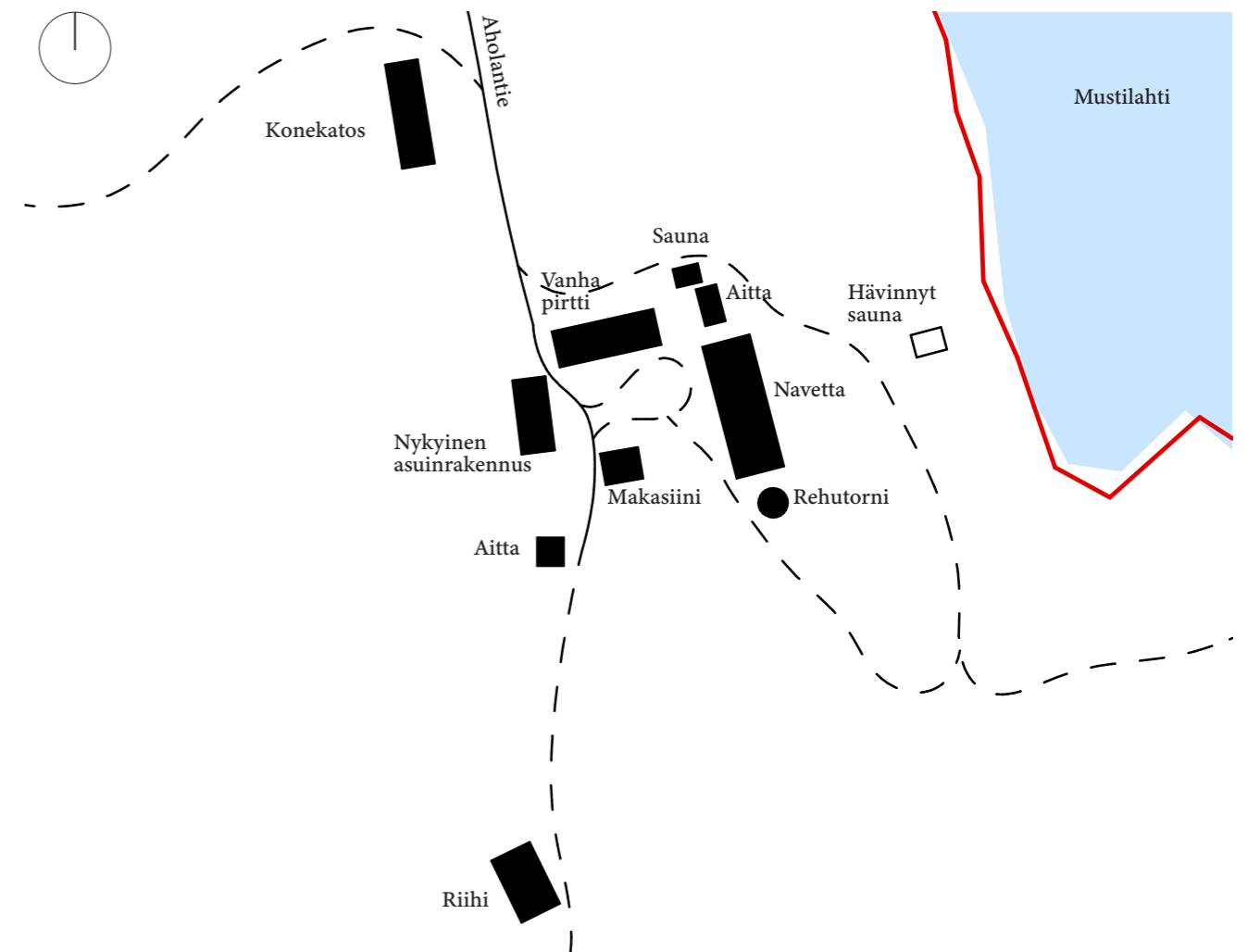
1800-luvun lopun laajennos talon länsipäättyyn. Ruokavaraston laajennus 1920–1950-lukujen välissä. 1950-luvulla tehty kylmiö ruokavaraston kulmaukseen.

MUUT YMPÄRISTÖN RAKENNUKSET

Toinen asuinrakennus, kaksi aittaa, makasiini, navetta, sauna, kauempana riihi ja konekatos.

Kuva 20. Aholan tila sijaitsee Mustilahden kylässä Mustilahden länsirannalla Niemikunnassa. Yleisesti tilan katsotaan nykyään kuitenkin kuuluvan Luopioisten kirkonkylään. Matkaa Luopioisiin on noin neljä kilometriä. (Paavilainen, 2023)

Kuva 21. Asemakaavio. (Paavilainen, 2023)

HISTORIAA

Aholan tila sijaitsee Mustilahden kylässä Niemikunnassa. Kylään on kuulunut Aholan tilan rakennusten lisäksi lukuisia mäkitupia. Mustilahti-nimi on voinut juontua lahden rannalla kasvaneesta synkästä kuusikosta. (Aholan omistajan ja sukulaisen haastattelu, 2023)

Aholan tila on ollut saman suvun hallinnassa jo vuodesta 1609. Nykyisin käytössä olevan asuinrakennuksen kohdalla on aikoinaan ollut savupirtti. Aitat ja makasiini ovat mahdollisesti 1800-luvulta. Rakennusten rakennusajankohdat ovat kuitenkin arvioita. Poikkeuksena tähän ovat navetta, jonka tiedetään rakennetun 1920-luvun alussa, sekä rehutorni, joka on rakennettu 1990-luvulla. (Aholan omistajan ja sukulaisen haastattelu, 2023)

Aholan pihapiirissä on kaksi asuinrakennusta. Vuonna 1830 Isojako saatiin alueella päätökseen ja tila jaettiin kahden veljeksien kesken. Voi siis olla niin, että molemmille veljeksille on jo ollut tai on tehty omat asuinrakennuksensa. Nykyisin vanhaksi pirtiksi kutsuttu asuinrakennus on rakennettu useammassa osassa, mutta rakennusvaiheista ei ole tarkkoja tietoja. Alkujaan talo on mahdollisesti koostunut vain pirtistä ja eteisestä. Eteinen on todennäköisesti myöhemmin muutettu keittiöksi, jollainen se nykyään on. Myös kuisti on mahdollisesti tehty myöhemmin. (Aholan omistajan ja sukulaisen haastattelu, 2023) Pirtin alla on kellaritila.

1800-luvun loppupuolella rakennusta on laajennettu salilla, kamarilla, eteisellä ja toisella kuistilla. Rakennus on laajennusosan kohdalta hieman muuta taloa leveämpi. Rakennuksen toiseen idänpuoleiseen pätyyn on todennäköisesti 1920–1950-lukujen välissä rakennettu varastotilaa, jossa on pääasiallisesti säilötty ruokaa. (Aholan omistajan ja sukulaisen haastattelu, 2023) Perheellä on olemassa vanha vuonna 1926 kuvattu videonauhoitus vanhasta pirtistä ja

Aholan pihapiiristä. Videossa varastolaajennusta ei vielä ole. 1950-luvulla olemassa olleeseen varastolaajennukseen on navetan puoleiseen kulmaukseen tehty betonirakenteinen kylmiö (Aholan omistajan ja sukulaisen haastattelu, 2023).

Vuoteen 1960 asti vanha pirtti toimi ympärivuotisena asuinrakennuksena. Pihapiirin toinen asuinrakennus oli asuinkäytössä vain kesäaikaan. Vuonna 1960 silloinen isäntä päätti kuitenkin remontoida toisen asuinrakennuksista, ja hirttä kokeilemalla päätyi remontoimaan vanhan pirtin sijasta parempikuntoisemmaksi päättelemänsä kesärakennuksen. Kun remontti saatiin valmiiksi vuonna 1960, muutti perhe asumaan kokovuotisesti remontoituun rakennukseen. Salin ja kamarin pääty oli kesäkäytössä vielä 2000- ja 2010-lukujen vaihteeseen saakka. Sen jälkeen rakennuksessa on ainoastaan varastoitu tavaraa. (Aholan omistajan ja sukulaisen haastattelu, 2023)

1960-luvulla tehtiin muutoksia myös pihapiirin muihin rakennuksiin. Navettaan tehtiin lisäosa ja sisäosat remontoitiin, riiheen tuli koneellinen kuivaaja ja puuliiteri hävitettiin vuonna 1969. Navettaan asennettiin peltikatto 1990-luvulla. Myöhemmin 2000-luvun alussa peltikatot laitettiin myös toiseen asuintaloon ja riiheen. (Aholan omistajan ja sukulaisen haastattelu, 2023)

Jälkiä sepän pajasta on löytynyt rehutornin vierestä, mutta sen rakennusajankohdasta tai muustakaan ei ole tietoa. Navetan alapuolella järven läheisyydessä puolestaan on aikoinaan ollut savusauna, joka on hävinnyt. Sen tilalle on pihapiiriin tehty sauna, joka on ollut suurempi, mutta jossain kohtaa sitä on pienennetty nykyiseen kokoonsa. Sauna on ollut käytössä 1990-luvun alkuun saakka. (Aholan omistajan ja sukulaisen haastattelu, 2023)

Kuva 22. Vanha pirtti 1950-luvulla. Kuistin edessä Aleks Ahola. (Kuva Aholan omistajalta.)

Kuva 23. Vanha pirtti vasemmalla ja kesäkäytössä ollut toinen asuinrakennus oikealla. (Luopioisten aineistopankki.)

Kuvat 24 ja 25. Ilmakuvat vuosilta 1949 ja 2022. Savusauna on hävinnyt rannasta ja konekatos on rakennettu pihapiirin pohjoispuolelle. Muutoin ympäristö ei ole suuremmin muuttunut. (Maanmittauslaitos, 2024)

NYKYHETKI

Aholan tila sijaitsee Niemikunnassa Mustilahden länsirannalla. Tila ja sen rakennukset kuuluvat Mustilahden kylään. Aikanaan kylään on kuulunut tilan lisäksi lukuisia mäkitupia, jotka ovat ajan saatossa kadonneet (Aholan omistajan ja sukulaisen haastattelu, 2023). Mustilahden kylä on silti edelleen olemassa. Yleisesti Aholan tilan kuitenkin sanotaan nykyään kuuluvan Luopioisten kirkonkylään. Luopioisiin on matkaa nelisen kilometriä (Google, 2023).

Aholan pihapiiriin kuuluu kaksi asuinrakennusta (kutsumme niitä vanhaksi pirtiksi ja asuintaloksi), kaksi aittaa, makasiini, navetta, rehutorni ja sauna, sekä hieman kauempana pihapiiristä riihi ja konekatos. Inventoitava rakennus on asuinrakennuksista toinen, vanhaksi pirtiksi kutsuttu rakennus. Rakennus sijaitsee pihapiirin pohjoisreunalla itä-länsi-suuntaisesti. Aholantietä ajaessa se näkyykin pihaan tulijalle koko pituudessaan ja kalliolle rakennettuna se myös kohoaa ylös peltomaisemasta, mikä antaa rakennuksesta komean vaikutelman. Pihapiiriin tullaan kahden asuinrakennuksen välisestä kul-

mauksesta. Rakennukset sijoittuvat piirimäisesti muodostaen väljemmän version perinteisestä umpipihasta. Aitoja, portteja tai muureja ei ole.

Vanha pirtti on pitkä yksikerroksinen talonpoinainen hirsirakennus. Se on rakennettu useammassa osassa, eikä kaikista rakennusvaiheista ole tietoa. Rakennuksen keskivaiheilla pirtin alla on kellaritila, jonne on kulku rakennuksen molemmilta puolilta. Kellari ei ole ollut käytössä enää pitkään aikaan, ja siellä olevan sortuman takia siellä ei ole edes käyty viimeiseen 10 vuoteen (Aholan omistajan ja sukulaisen haastattelu, 2023). Kalliolle rakennettu talo on perustettu lohkokivien päälle. Itäpäädyn laajennuksen lattiataso on muuta rakennusta matalammalla kallion laskeutumista mukailleen. Ulkoseinien lautavuoraus on maalattu punamultamaalilla. Ovien ja ikkunoiden vuorilaudat on maalattu valkoisiksi, ovet puolestaan keltaisiksi. Vesikate on tehty betonitiilistä. Rakennuksen vinttilaa ei ole otettu käyttöön, eikä sinne ole tehty kunnan lattiaa (Aholan omistajan ja sukulaisen haastattelu, 2023).

Kuva 26. Rakennukset samasta suunnasta kuin vanha valokuva aikaisemmalla aukeamalla. (Paavilainen, 2023)

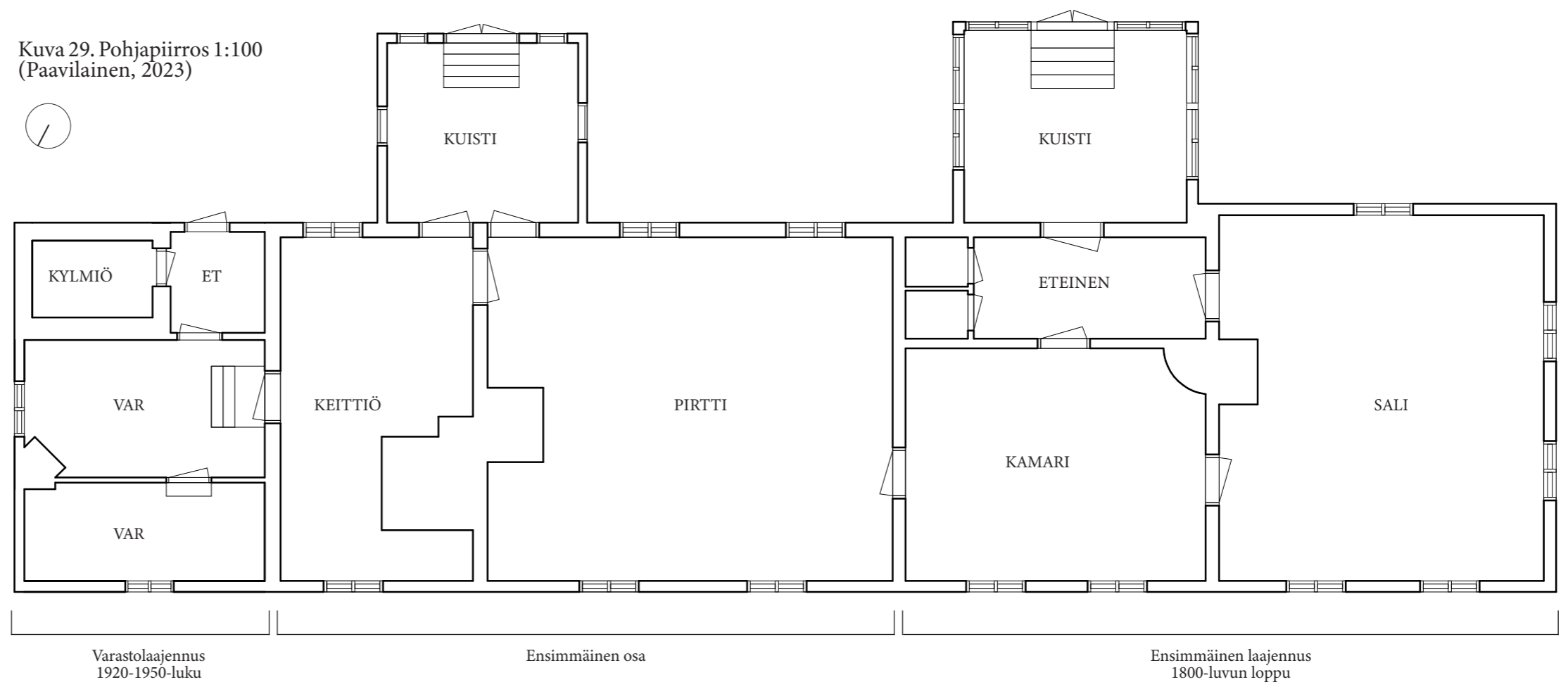
Kuva 27. Länsipäädyn laajennusosa, johon tehtiin sali, kamari, eteinen ja kuisti, on 1800-luvun loppupuolelta. (Paavilainen, 2023)

Kuva 28. Rakennuksen toinen kuisti, josta on kulku alkuperäiseen pirttiin ja keittiöön. Niiden jatkeena 1900-luvulla tehdyn laajennusosa, johon on käynti myös ulkoa. (Paavilainen, 2023)

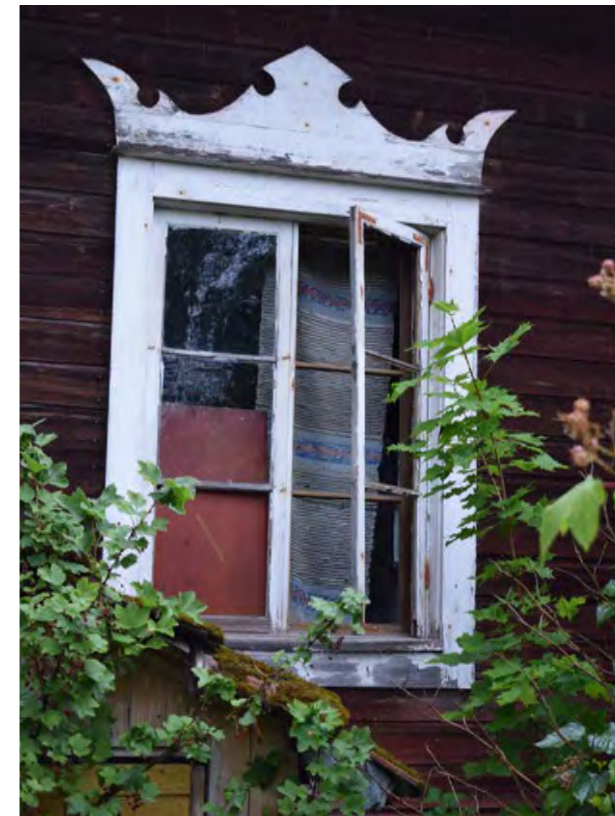
Rakennuksessa on kaikkiaan 10 huonetta. Länsipäädyn laajennus koostuu salista, eteisestä, kamarista ja kuistista. Kuistissa on käytetty kaikkien seinien mitalta suuria ikkunoita, mikä tekee tilasta hyvin valoisan. Eteisessä on komero, pääsy ullakolle ja kulku saliin sekä kamariin. Saliin ja kamariin on myöhemmin asennettu kaakeliuunit (Aholan omistajan ja sukulaisen haastattelu, 2023). Kamarista on kulku pirttiin, joka on oletettavasti talon vanhinta osaa. Pirtissä katto on kalkkimaalattu ja seinät on savirapattu ja maalattu keltaisella. Tilassa on suuri tiilinen uuni. Pirtistä on kulku talon toiselle umpinaisemmalle kuistille sekä keittiöön. Pirtistä suoraan keittiöön vievä ovi on otettu pois käytöstä. Keittiön puolella on leivinuuni ja puuhella, sekä myös tukittu käynti itäpäädyn laajennukseen, jossa on säilötty ruokaa. Laajennukseen pääsee myös ulkokautta. Pienen eteistilan vieressä on 1950-luvulla tehty betonirakenteinen kylmiö. Eteistilan jälkeen päästään varastotilaan. Koska tila on muuta taloa alempana, tullaan keittiön ovelta muutama porrasta alemmas keskimmaiseen huoneeseen ja pari porrasta lisää taaimmaiseen huoneeseen. Tilassa on hyllyjä ruuan säilytykseen ja oma takkansa päätyikkunan vieressä.

Kuva 29. Pohjapiirros 1:100 (Paavilainen, 2023)

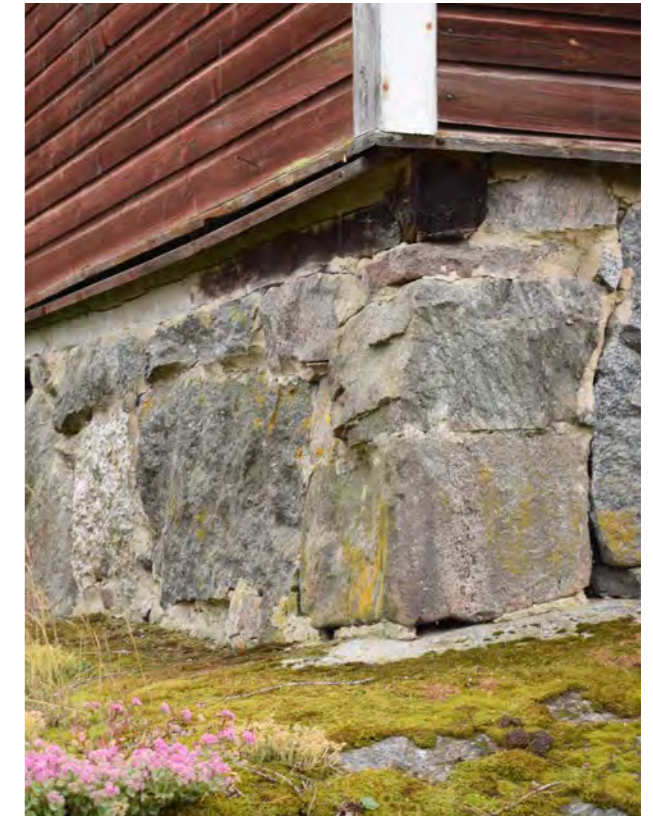

Kuva 30. Pirtissä on kalkkimaalattu katto, savirapatut ja maalatut seinät, sekä leveistä lankuista tehty lattia. Korkean huonekorkeuden myötä tila on varsin hieno. (Paavilainen, 2023)

Kuva 33. Ikkunoissa on koristeelliset valkoiset vuorilaudat. Alla kellarin sisäänkäynti. (Paavilainen, 2023)

Kuva 34. Rakennus on perustettu lohkokivillä kallion päälle. (Paavilainen, 2023)

Kuva 31. Keittiössä on suuri leivinuuni. (Paavilainen, 2023)

Kuva 32. Ruokavarastossa on myös uuni. Piippu on vuotanut ajan saatossa. (Paavilainen, 2023)

Kuva 35. Itäinen päätyjulkisivu. 1950-luvulla rakennettu betoninen kylmiö on rakennuksen kaakkoskulmassa. Päädyn alaosan hirret on jätetty vuoraamatta, toisin kuin muualla talossa. (Paavilainen, 2023)

Kuva 36. Salin puoleinen piippu on vuotanut. Samanlainen, mutta pienempi, vaurio on myös kamarin puolella. (Paavilainen, 2023)

Kuva 37. Jälkiä vuodoista on myös kamarin ja pirtin välisessä seinässä. Kuva kamarin puolelta. Savirappaus on lohkeillut toisella puolella seinää. (Paavilainen, 2023)

Sähköt on rakennukseen saatu ensimmäisten joukossa alueella, eli arviolta 1950-luvulla. Sähköt kuitenkin katkaistiin 1960-luvulla, kun toinen asuinrakennus tuli pääasialliseen asuinkäyttöön. Vesi on taloon kannettu kaivosta, joka sijaitsee vanhan saunan luona. (Aholan omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023)

Rakennus jäi vähemmälle käytölle vuoden 1960 jälkeen, kun toinen pihapiirin asuinrakennus remontoitiin ja väki muutti siihen asumaan. Salin ja kamarin pääty oli kesäkäytössä vielä 2000- ja 2010-lukujen vaihteeseen saakka, jolloin salin piipun juuresta alakatto alkoi pettää. Sen jälkeen koko rakennus on ollut käyttämättömänä. (Aholan omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023)

Katto on rakennuksen selkeästi riskialttein kohta ja sen huonokuntoisuus vaarantaa koko rakennuksen kunnan. Katto on pahasti sammaloitunut, erityisesti pohjoisen puoleinen lape on kauttaaltaan vihreänä. Betoniset tiilet ovat myös niin hauraita, ettei katolle voi mennä kävelemään ja huoltamaan ilman, että tiilet menisivät rikki. Myös savupiiput ovat huonossa kunnossa, eikä niitä ole saatu kunnolla peitettyä. Vettä onkin jo päässyt sisään ja rakenteisiin useammastakin kohtaa. (Aholan omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023) Suurin vaurio on pirtin kohdalla, katon pohjoislappeella. Puu kaatui katon päälle, eikä kohtaa aikanaan korjattu, joten vesi on päässyt sitä kautta sisään (Aholan omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023). Vaurioita se on aiheuttanut pirtin kattoon, josta puu on lahonnut jo niin pahasti, että alakatossa on reikä. Vesi on sitä kautta tippunut sisään huoneeseen ja aiheuttanut lahoa lattiaankin. Vettä on todennäköisesti päässyt myös seinän rakenteisiin. Toinen selkeä vuotokohta on salin puoleinen piippu. Sielläkin sisäkatto on antanut piipun vierestä periksi ja sisäkaton levyt sekä seinän tapettikerrokset retkottavat kosteuden hapertamina. Pienempi, samanlainen kohta on kamarin kaakeliuunin päällä. Myös varastotilan piippu on vuotanut, sillä puupaneelit ovat tummuneet ja lahonneet piipun ympäriltä. Ikkunan yläpuolella katossa on muutenkin havaittavissa lahoamista, mikä johtuu siitä, että vintin ikkuna on pudonnut paikoiltaan, jolloin vesi ja lumi ovat päässeet satamaan sisään vintille. Jälkiä kosteudesta on myös kamarissa pirtin puoleisen seinän tapetissa, pirtin puoleisen kuistin katossa, sekä kylmiön sisäseinissä ja -katossa.

Kuva 38. Pahin vaurio katossa on pirtin kohdalla, johon puu kaatui. Painauma on havaittavissa ulkopuolelta. Savupiiput eivät myöskään ole hyvässä kunnossa. Katto on lisäksi hyvin sammaloitunut. (Paavilainen, 2023)

Kuvat 39. Yläpuolisen kuvan vauriokohta sisältä. Vesi on lahottanut puuta niin, että alakattoon on joutunut reikä. Reiän kautta vesi on tippunut lattialle, johon on myös aiheutunut lahovauriota. (Paavilainen, 2023)

Kuvat 40. Toinen asuinrakennus remontoitiin vuonna 1960, jolloin vanha pirtti jäi käyttämättömäksi. (Paavilainen, 2023)

Kuva 41. Navetta on rakennettu 1920-luvun alussa. Puinen lisäosa on 1960-luvulta, ja rehotorni 1990-luvulta. (Paavilainen, 2023)

Kuva 42. Hirsinen makasiini on 1800-luvulta. (Paavilainen, 2023)

TULEVAISUUS

Rakennuksen tulevaisuus on epävarma. Jotta rakennus olisi mahdollista säilyttää, tulisi sen katto saada vedenpitäväksi mahdollisimman pian, jotta vauriot eivät pääsisi etenemään. Omistaja ei näe rakennuksen siirtoa mahdottomana, mutta epäilee, että hirsi ei välttämättä ole tarpeeksi hyväkuntoista siihen. Talon siivoaminen olisi myös sellainen urakka, mihin ei juuri nyt ole halua ryhtyä. He mieluusti itse korjaisivat talon omalla paikallaan, jos siihen olisi mahdollisuus tulevaisuudessa. (Aholan omistajan ja sukulaisen haastattelu, 2023)

ARVOT

RAKENNUSHISTORIALLINEN

Rakennusperinteisesti arvokas

HISTORIALLINEN

Asutushistoriallisesti arvokas

YMPÄRISTÖARVO

Maisemallisesti keskeinen sijainti

ARVOJEN PERUSTELUT

Aholan pihapiirissä on useita vanhoja ja perinteisiä rakennuksia, jotka muodostavat maaseuturakentamista edustavan kokonaisuuden. Kokonaisuus on hyvin säilynyt ja kertovuudeltaan vahva. Tilakeskuksella ja vanhalla pirtillä on keskeinen asema maisemassa. Kantatalona Aholalla on ollut paikallista asutushistoriallista merkitystä. Vanha pirtti edustaa perinteisenä talonpoikaistyyliä asuinrakennuksena aikansa rakennustapaa. Laajennokset viestivät elämäntavan muutoksista ja tuovat rakennukseen ajallista kerroksellisuutta.

ARVOLUOKKA I

TOIMENPIDESUOSITUKSET

Koska rakennus on merkittävä osa Aholan pihapiiriä ja maisemakokonaisuutta, sen siirtämistä tai purkamista tulisi välttää. Rakennus olisi parasta korjata paikallaan.

5.2 RIHKASILTA

Kuva 43. Rihkasilta syksyllä 2021. (Kuva Rihkasillan omistajalta)

RAKENNUKSEN NIMI
Rihkasilta

OSOITE
Niemikunnantie 57, 36760
Luopioinen

KIINTEISTÖTUNNUS
635-457-1-147

KYLÄ
Luopioinen

KUNTA
Pälkäne

RAKENNUSVUOSI
1880-luku

HUONEALA
102 m²

INVENTOINTIPÄIVÄMÄÄRÄ
11.06.2023

RAKENNUKSEN YLEISKUVAUS

Yksikerroksinen, hirsirakenteinen, satulakattoinen asuinrakennus. Muodostaa piharakennusten kanssa 1880-luvulta asti säilyneen kokonaisuuden. Entinen Rautajärven kartanon torppa. Sijaitsee Niemikunnassa metsittyneellä tontilla.

KÄYTTÖHISTORIA

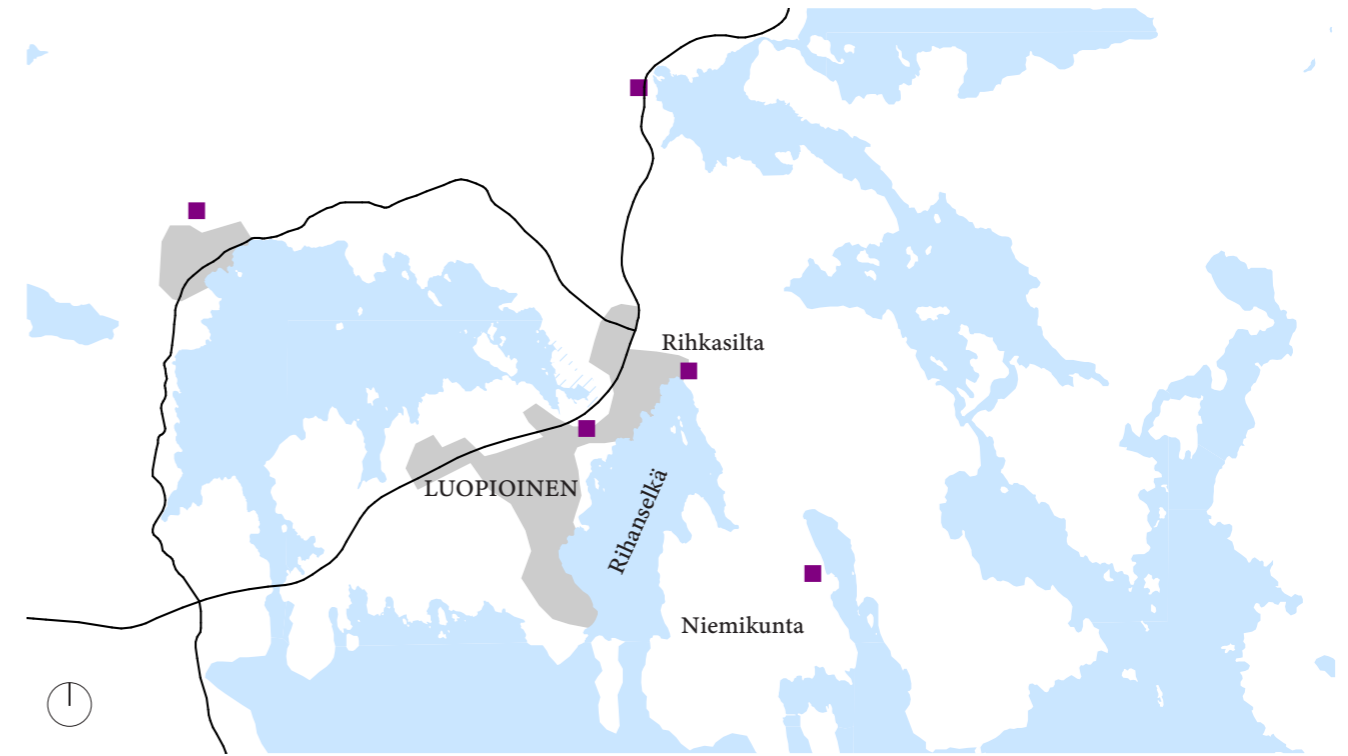
Rakennus on ollut kokovuotisessa asuinkäytössä 1940-luvun alkuun. Sen jälkeen ollut käytössä kesäisin vuoteen 1973 saakka. Nykyään rakennus on käyttämätön.

TÄRKEIMMÄT MUUTOSVAIHEET

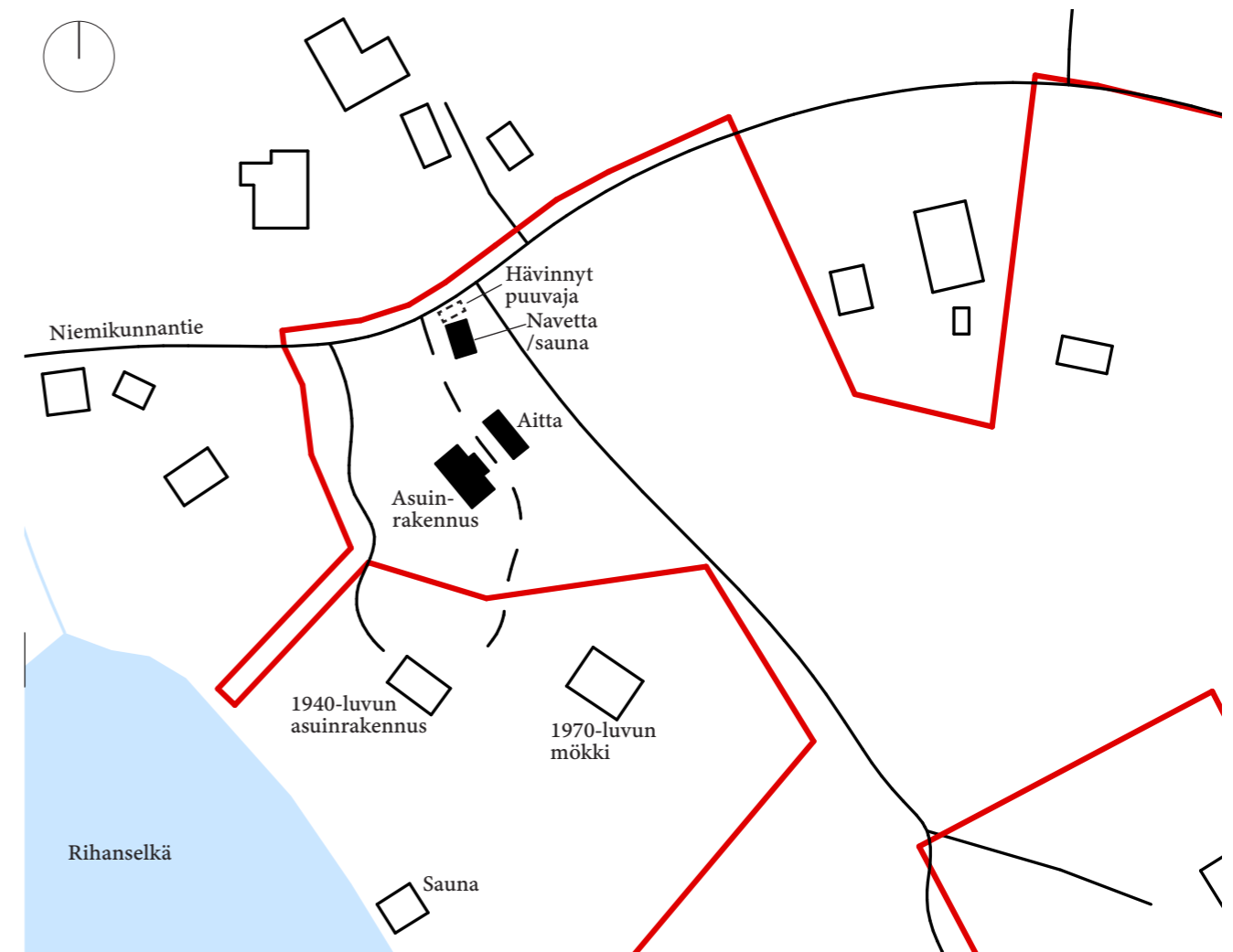
1900-luvun alkupuolella ullakkoa laajennettiin, jolloin katto tehtiin uusiksi, kattokulmaa jyrkennettiin ja katon alle saatiin kaksi makuuhuonetta lisää.

MUUT YMPÄRISTÖN RAKENNUKSET

Entinen sauna ja navetta, sittemmin varasto ja vierasmaja. Aittarakennus. Tontista 1940-luvun alussa lohkottu mökkitontti, joka on samalla сувulla omistuksessa. Kyseisellä tontilla 1940-luvulla rakennettu asuinrakennus ja sauna, sekä 1970-luvulla rakennettu pyöröhirsimökki.

Kuva 44. Rihkasilta sijaitsee Niemikunnantiellä Rihanselän järvialueen pohjoisrannalla. (Paavilainen, 2023)

Kuva 45. Asemakaavio. (Paavilainen, 2023)

HISTORIAA

Rihkasilta sijaitsee Niemikunnantiellä Rihanselän järviolueen pohjoisrannalla (Maanmittauslaitos, 2024c). Luopioisten kirkonkylään pihapiiristä on puolitoista kilometriä, mutta silti Rihkasillan torppa on aikanaan kuulunut Rautajärven kartanolle (Rihkasillan omistajan pojan haastattelu, 2023). Kirjassaan ”Luopioisten historia: Itsenäisen kunnan aika 1868–2006” Seppo Unnaslahti kirjoittaa, että Rihkasillan olisi perustanut Luopioisten kanttori Jonas Siren Rautajärven kartanolta saamalleen maalle. Siren oli tehnyt sopimuksen vuokraoikeudesta Rautajärven kartanon omistajan kreivi Carl Armfeltin kanssa. Tarkasta ajankohdasta, jolloin sopimus on tehty, ei ole varmuutta. Unnaslahti oli kuitenkin rippikirjojen ja vuoden 1884 Luopioisten ilmoitusasioista saanut selville, että Siren olisi vuonna 1881 muuttanut Mustilahdelta Rautajärven alustalaiseksi. Kolme vuotta myöhemmin Jonas Siren oli Hauhon ja Luopioisten käräjillä 5.9.1884 kiinnitysasiaan liittyen, ja hän oli vaatinut vakuutta vuokraoikeudelleen. Vuokrasopimus olisi näiden perusteella allekirjoitettu vuosien 1881 ja 1884 välillä. (Unnaslahti, 2022)

Rihkasillan torppa annettiin Sirenin pariskunnalle elinikäiseksi, mutta vuokran korotuksesta sovittiin päätettäväksi vuonna 1893. Vuokra maksettiin työpäivinä. (Unnaslahti, 2022) Rihkasillan rakennusten rakennusajankohdasta ei myöskään ole tarkkaa tietoa, mutta edellä arvioitu vuokrasopimuksen allekirjoitusvuosi sekä nykyisen omistajan pojan muistitiedot puoltavat sitä, että asuinrakennus ja kaksi piharakennusta olisi rakennettu 1880-luvulla (Unnaslahti, 2022, ja Rihkasillan omistajan pojan haastattelu, 2023). 1900-luvun alun valokuvan (kuva 46) perusteella asuinrakennuksessa on ollut nykyistä loivempi katto, eikä ullakkohuoneita ole silloin vielä ollut. Kuisti vaikuttaisi olleen samanlainen kuin nykyään.

Kreivi Armfeltin kuoltua perikunta myi Rautajärven kartanon vuonna 1890 Kalle Antinpoika Pätiälälle. Kalle Antinpoika ja Jonas Siren olivat keskenään sukua – Jonas oli Kallen serkun poika. Rihkasillan torpan omistus siirtyi vapaaehtoisella kaupalla Sirenille vuonna 1910. (Unnas-

lahti, 2022) Rihkasilta oli Jonas Sirenin hallussa vuoteen 1913 asti. Jonaksen kuoleman jälkeen tila siirtyi Jonaksen pojalle Kalle Sirenille, jonka hallussa tila oli 1920–1930-lukujen vaihteen tienoille, jolloin hän myi tilan veljensä Juho Rikhard Sirolan vanhimmalle tyttärelle Tyyne Sirolalle. Tyyneen isä Juho Rikhard Siren muutti sukunimensä Sirolaksi vuonna 1906. (Rihkasillan omistajan pojan haastattelu, 2023)

Valokuvien (kuva 46 ja 47) perusteella ullakon laajennus olisi tehty ennen 1930-luvun loppua. Kattokulmaa on muutettu jyrkemäksi, jolloin ullakolle on saatu tilaa asuinhuoneille. Ullakon ikkunat on vaihdettu suurempiin ja luonaan puoleisen kattolapteen keskelle on tehty ikkunaerkkeri. Tämä ikkunaerkkeri on nähtävissä valokuvassa, jossa talon omistaja Tyyne on (kuva 47). Valokuvien perusteella on vaikea arvioida, mutta vaikuttaisi siltä, että olohuoneen päätyä olisi pidennetty ehkä reilun metrin verran, kun vertaa olohuoneen ikkunan ja päätyseinän välimatkaa 1900-luvun valokuvassa tämän päivän tilanteeseen. Varmuutta tästä muutoksesta ei kuitenkaan ole, eikä syytä sille, miksi rakennusta olisi pidennetty. (Rihkasillan omistajan pojan haastattelu, 2023)

Jatkosodan syttymisen jälkeen Tyyne alkoi houkutella veljeään Reinoa ja tämän vaimoa ostamaan häneltä mökkipalstan itselleen. Vuoden 1941 keväällä kaupat tehtiin ja taloa ruvettiin rakentamaan. Tyyne asui Rihkasillassa kesäisin aina vuoteen 1966 saakka. Samana vuonna hän myi Rihkasillan veljelleen Reinolle. (Rihkasillan omistajan pojan haastattelu, 2023)

1970-luvun alussa sauna- ja navettarakennus remontoitiin. Sauna purettiin ja tilalle tehtiin vieraille makuuhuone. Navetan puolelle tehtiin varastotilaa. Asuinrakennus ei ole ollut kokovuotisessa asuinkäytössä enää sitten jatkosodan. Kesäisin siellä on asuttu vuoteen 1973 asti, jonka jälkeen rakennus on ollut käyttämättömänä. Aitta ja saunarakennus ovat toimineet varastotiloina. 1970-luvun puolivälissä Rihkasilta siirtyi perinnönjaossa Reinon tyttären omistukseen. (Rihkasillan omistajan pojan haastattelu, 2023)

Kuva 46. Valokuva Rihkasillasta aivan 1900-luvun alusta. Silloiset asukkaat Jonas ja Henrika Siren kuvan keskellä. (Kuva Rihkasillan omistajalta.)

Kuva 47. Tyyne Sirola 1930-luvun loppupuolella Rihkasillan edessä. Ullakon laajennus on tehty tähän mennessä. (Kuva Rihkasillan omistajalta.)

Kuvat 48 ja 49. Ilmakuvat vuosilta 1949 ja 2022. Suurin muutos tällä välillä on puuston ja muun kasvilisuuden kasvu tontilla. Rakennuksia on enää vaikea havaita. Nykyiset kiinteistörajat merkittynä punaisella viivalla. (Maanmittauslaitos, 2024)

NYKYHETKI

Rihkasilta sijaitsee 1,5 kilometrin päässä Luopioisten kirkonkylästä Niemikunnantiellä. Luopioistentielle on Rihkasillan pihapiiristä noin 500 metriä. (Google, 2023) Aikanaan Rihkasilta on ollut Rautajärven kartanolle kuulunut torppa (Rihkasillan omistajan pojan haastattelu, 2023).

Tila on nykyisin noin 4,4 hehtaarin laajuinen metsäinen alue. Rantaviivaa tontilla on reilu 50 metriä. (Maanmittauslaitos, 2024c) 1940-luvun alussa Rihkasillasta on lohkottu rantatontti silloisen omistajan veljelle mökkitontiksi (Rihkasillan omistajan pojan haastattelu, 2023). Lohkaistun alueen laajuus on noin 8,5 aaria (Maanmittauslaitos, 2024c). Tälle rantatontille on rakennettu 1940-luvulla asuinrakennus ja rantasauna, sekä myöhemmin 1970-luvulla pyöröhirsinen mökki. Vuodesta 1966 molemmat tontit ovat kuuluneet samalle omistajalle. (Rihkasillan omistajan pojan haastattelu, 2023) Rihkasillan rakennukset sijaitsevat tilan luoteis-

kulmauksessa Niemikunnantien läheisyydessä. Asuinrakennukselta on tielle noin 40 metriä. Aivan tien vieressä voi kasvien ja sammaleiden alta erottaa 1970-luvulla puretun puuvajan kiviperustukset. Vieressä on entinen sauna- ja navetarakenus, josta 1970-luvulla on sauna purettu pois ja tilalle tehty majoitustilaa vieraille. Aittarakennus sijaitsee asuinrakennusta vastapäätä.

Rihkasillassa ei ole asuttu tai yövytty enää 1970-luvun alun jälkeen (Rihkasillan omistajan pojan haastattelu, 2023). Ajan saatossa käyttämättömyyden ja siten hoitamattomuuden myötä pihapiiri on päässyt metsittymään. Puut ovat päässeet kasvamaan korkeiksi ja jotkut niistä aivan rakennusten viereen. Avoimille alueille on kasvanut pensaikkoa ja muuta matalaa kasvillisuutta. Ennen ympäristössä olleita peltoalueita ei enää ole. Muutoin pihapiiri ei ole juurikaan muuttunut ainakaan viimeiseen 50 vuoteen. (Rihkasillan omistajan pojan haastattelu, 2023)

Kuva 50. Näkymä Niemikunnantien suunnalta Rihkasillan pihapiiriin. Vasemmalla etualalla entinen sauna- ja navetta, sen takana pilkottaa puiden takana aittarakennus, ja oikealla on asuinrakennus. (Kuva Rihkasillan omistajalta, otettu vuonna 2021)

Asuinrakennus on todennäköisesti 1880-luvulla rakennettu yksikerroksinen hirsirakennus (Unnaslahti, 2022, ja Rihkasillan omistajan pojan haastattelu, 2023). Talo on perustettu luonnonkiville. Kellaria ei ole. Rakennuksen pitkällä koillisella puoleisella seinustalla on katettu veranta, jonka kautta taloon on kuljettu sisään. Sisäänkäyntejä on kaksi. Vasemmanpuoleinen vie arkisempaan eteiseen, josta on kulku keittiöön ja kamareihin. Oikeanpuoleinen ovi puolestaan vie pienemmän eteisen kautta pirttiin.

Ullakolle huoneet on tehty ennen 1930-luvun loppua. Katto on tehty uudestaan jyrkempänä,

jolloin alle on saatu mahdutettua kaksi makuuhuonetta rakennuksen molempiin pätyihin. Keskellä on aulatila, jossa on erkkeri-ikkuna lounaaseen. Ullakolle vievät jyrkät umpiportaat on tehty kahden eteisen väliin. Harjakatolla on nykyään kolmiorimahuopa.

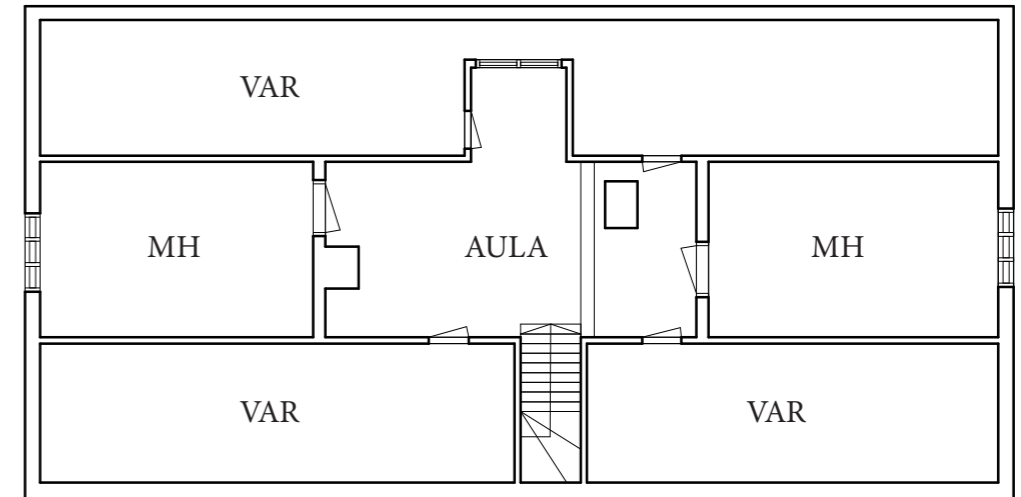
Rakennuksessa on kaksi muuria. Pirtin puolella on suuri valkoiseksi maalattu tiilinen takka. Keittiössä on musta puuhella, mutta tilaan on asennettu sähköllä toimiva liesi ja uuni. Sähköt ovat siis tulleet taloon sisään, ja toimivat edelleen. Vesi on kannettu ulkoa kaivosta.

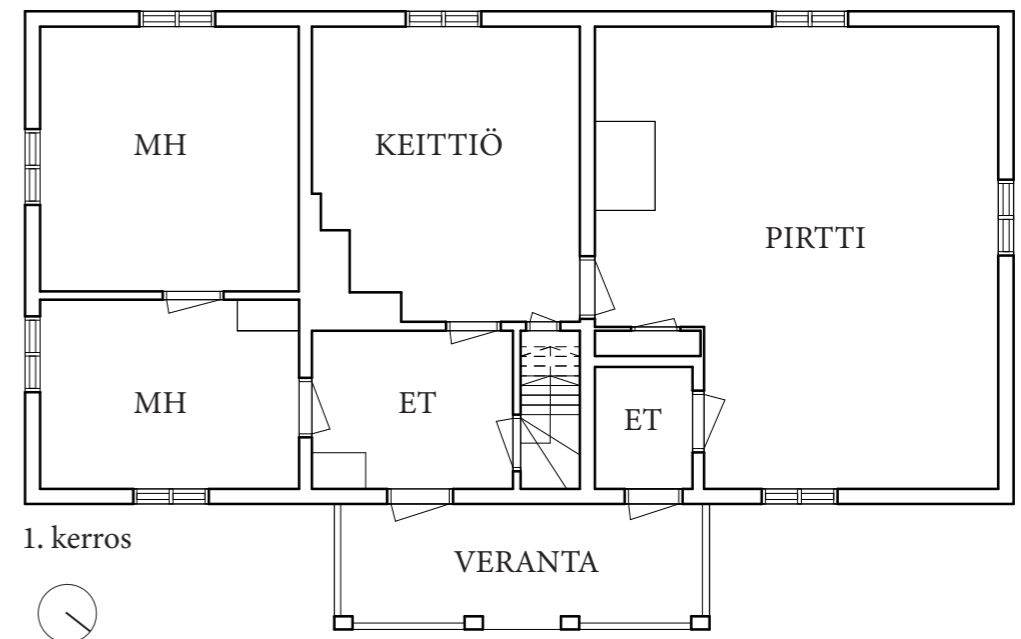
Kuva 51. Perimmäinen alakerran makuuhuone. (Paavilainen, 2023)

Kuva 52. Keittiö. (Paavilainen, 2023)

Ullakko

1. kerros

Kuva 53. Pohjapiirrokset 1:100 (Paavilainen, 2023)

Kuva 54. Pirtti. (Paavilainen, 2023)

Kuva 55. Ullakon aula. (Paavilainen, 2023)

Rakennuksen kuntoa ei ole tutkittu. Pieniä vuotojälkiä on siellä täällä tapeteissa ja alakatoissa, mutta omistajan pojan mukaan ne ovat kaikki jo kuivuneita vaurioita, jotka ovat vain jääneet korjaamatta. Omistajan pojan mielestä vuotokohtia ei nykyään enää ole. (Rihkasillan omistajan pojan haastattelu, 2023) Rakennuksen huopakatot eivät kuitenkaan ole enää parhaimmalla kunnossa. Erityisesti koillisen puoleiselle lappeelle on kasvanut sammalta, joka puolestaan kerää lehtiä ja muuta roskaa, jolloin katto ei pääse kuivumaan samalla tavalla kuin lounaan puoleiselta lappeelta.

Rakennuksen veranta on tällä hetkellä huonoimmassa kunnossa. Se on päässyt vajoamaan ja siten lahoamaan alimmista laudoista, mikä on saanut sen kenottamaan. Omistajan pojan mukaan perustukset ovat muuten hyvässä kunnossa ja luontainen tuuletus toimii edelleen (Rihkasillan omistajan pojan haastattelu, 2023). Alimmat hirret ovatkin pysyneet muilla sivustoilla hyvin ilmassa, mutta koillisen puolella maa-ainesta on alkanut kasaantumaan lähemmäs alimpia hirssiä.

Kuva 56. Veranta on päässyt vajoamaan. (Paavilainen, 2023)

Kuva 57. Tontti on käyttämättömyyden myötä jäänyt hoitamatta, ja puut ja pensaat ovat päässeet valtaamaan tontin. Koillisen puoleinen katon lape on sammaloitunut, eikä aina pääse kuivumaan sateiden välissä. (Paavilainen, 2023)

Kuva 58. Aittarakennus. (Paavilainen, 2023)

Kuva 59. Entinen sauna ja navetta. (Paavilainen, 2023)

Kuva 60. Mökkitontin asuinrakennus on puiden takaa nähtävissä Rihkasillan tontilta. (Paavilainen, 2023)

Kuva 61. Puuvajan perustukset. (Paavilainen, 2023)

TULEVAISUUS

Rihkasillan rakennusten tulevaisuus näyttää huolestuttavalta. Nykyinen omistaja ole pystynyt pitämään paikasta huolta, eikä sukupolven vaihdosta omistuksen suhteen ole voitu tehdä. Tilanne on hankala, sillä omistajan poika voisi haluta kohdetta kunnostaa, muttei koe järkeväksi sitoa suuria summia rakennukseen, jonka omistajuudesta ei ole tietoa tulevaisuuden osalta. Hänestä olisi kuitenkin tärkeää saada näin vanha kokonaisuus säilytettyä. (Rihkasillan omistajan pojan haastattelu, 2023)

ARVOT

RAKENNUSHISTORIALLINEN

Rakennusperinteisesti arvokas

HISTORIALLINEN

Asutushistoriallisesti ja sosiaalishistoriallisesti arvokas

YMPÄRISTÖARVO

Maisemallisesti keskeinen sijainti

ARVOJEN PERUSTELUT

Rihkasilta kuvastaa 1800-luvun lopun elämää ja rakennustapaa. Kohteesta on helposti luettavissa sen torppahistoria, minkä vuoksi Rihkasillalla on paikallista asutus- ja sosiaalishistoriallista arvoa.

Pihapiiri ja rakennusten muodostama kokonaisuus on säilynyt melkein muuttumattomana 1800-luvun lopusta nykypäivään. Kohde sijaitsee Niemikunnantien varressa, mutta metsittymisen myötä sen asema maisemassa on heikentynyt.

ARVOLUOKKA I

TOIMENPIDESUOSITUKSET

Rihkasillan rakennusten muodostamaa kokonaisuutta tulisi vaalia ja säilyttää. Yhtäkään rakennusta ei tulisi purkaa tai siirtää, vaan rakennukset tulisi korjata paikan päällä.

5.3 SUSIMÄKI

Kuva 62. Susimäen asuinrakennus. (Paavilainen, 2023)

RAKENNUKSEN NIMI

Susimäki

OSOITE

Tuulimyllyntie 2, 36760 Luopioinen

KIINTEISTÖTUNNUS

635-451-7-4

KYLÄ

Luopioinen

KUNTA

Pälkäne

RAKENNUSVUOSI

1800-1900-lukujen vaihde

HUONEALA

48 m²

INVENTOINTIPÄIVÄMÄÄRÄ

12.07.2023

RAKENNUKSEN YLEISKUVAUS

Yksikerroksinen, satulakattoinen kuistillinen asuinrakennus. Hirsirunko, lohkokiviperustus ja kolmio-riimahuopakatto. Rakennus sijaitsee Luopioisten kirkonkylän vanhalla itsellisten ammattinharjoittajien ja mäkitupalaisten asuinalueella. Tontilla on aikanaan toiminut kengitysseppän paja.

KÄYTTÖHISTORIA

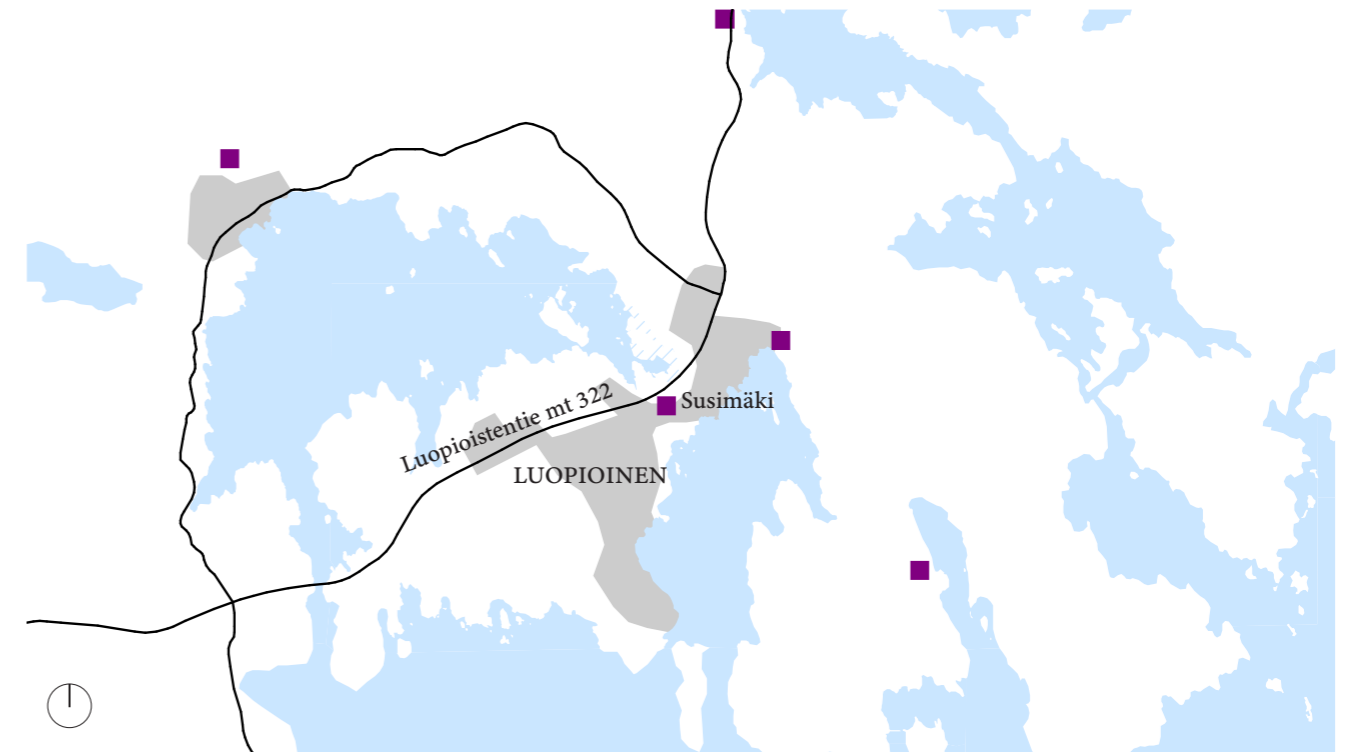
Rakennuksessa on asuttu vuoteen 2004–2005 saakka, jonka jälkeen se on ollut käyttämätön. Rakennus on ollut kylmillään siitä lähtien ja se on toiminut varastona.

TÄRKEIMMÄT MUUTOSVAIHEET

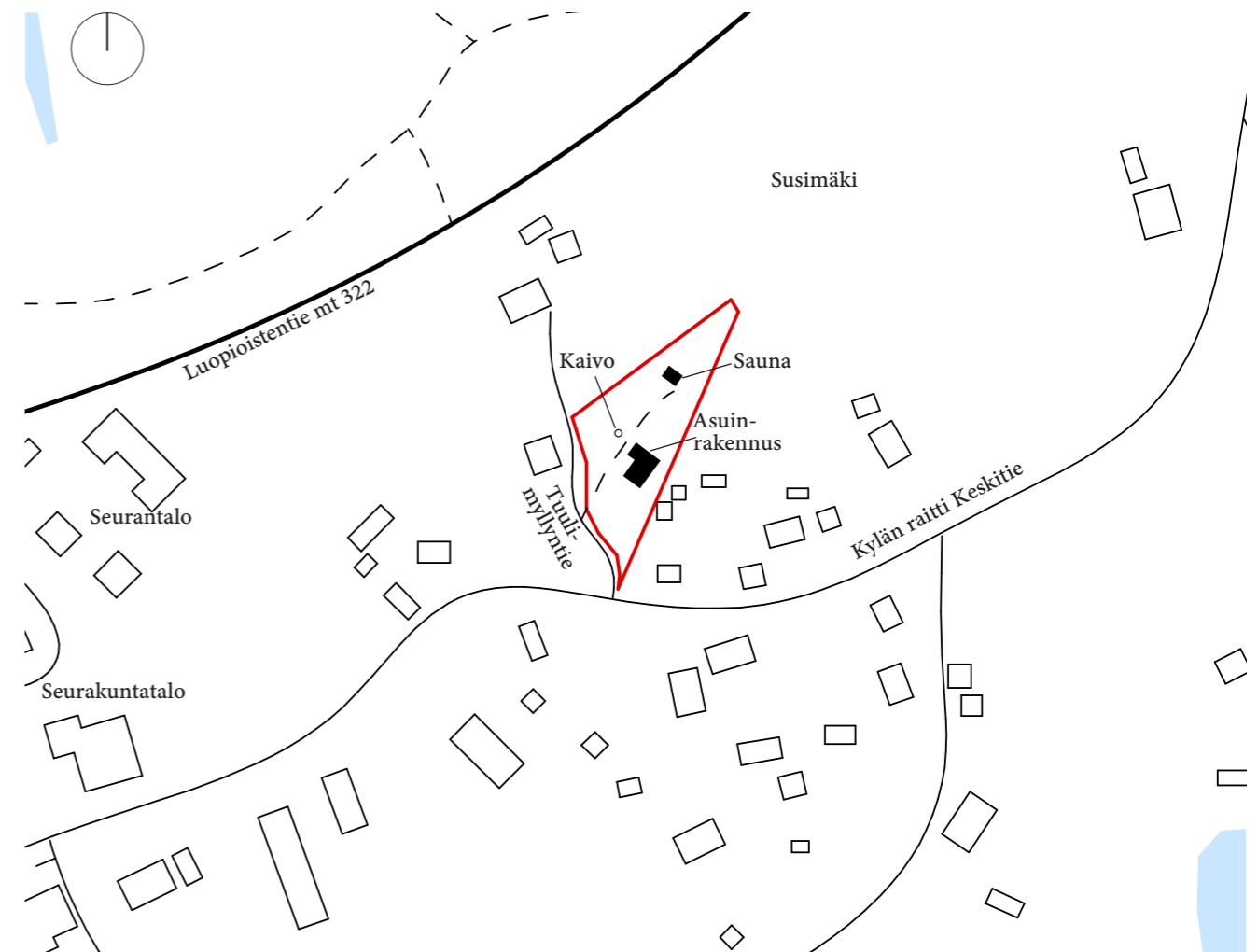
1950-luvulla tehty peruskorjaus: muuri ja uuni purettu ja rakennettu uudestaan, keittiön ja tuvan välille ovi-aukko, yksi tuvan ikkunoista peitetty, sisäseinät ja sisäkatot levytetyt. 1960-luvulla ikkunat uusittu.

MUUT YMPÄRISTÖN RAKENNUKSET

Sauna- ja varistorakennus tontin perällä.

Kuva 63. Susimäen talo sijaitsee Susimäen alueella Luopioisten kirkonkylässä kylän raitin varrella. Kirkolle on puoli kilometriä. (Paavilainen, 2023)

Kuva 64. Asemakaavio. (Paavilainen, 2023)

HISTORIAA

Susimäen talo sijaitsee Luopioisten kirkonkylässä Susimäeksi kutsutulla alueella. Susimäen alue, tai joskus myös Susivuoreksi kutsuttu alue, sijaitsee kirkonkylän keskustan koillispuolella. Alueen rakennukset on rakennettu Mikkolan ja Rajalan tiloista lohkotuille maille. (Heiskanen, 2002) Luopioisten kunnan omistuksessa Rajalan tila on ollut vuodesta 1870 ja Mikkolan tila vuodesta 1922 (Riihiranta, 2019). Asutusta Susimäen alueella on kuitenkin ollut jo ennen kunnan aikoja, jolloin alueella on asunut etupäässä mäkitupalaisia, itsellisiä ja ammatinharjoittajia. (Heiskanen, 2002)

Susimäen talo onkin ilmeisesti aikanaan ollut Mikkolan mäkitupa. Tontilta on löydetty hevosenkenkiä, mikä viittaisi siihen, että paikalla on joskus toiminut kengitysseppä. Talon alkuaikojen historiasta ei kuitenkaan ole enempää tietoa. (Susimäen omistajien haastattelu, 2023) Tontti on lohkottu vuonna 1959 kunnan omistuksessa olleesta Uusi-Mikkolasta (Heiskanen, 2002). Ilmeisesti Susimäen talo on vasta tonttikaupan yhteydessä saanut nimensä Susimäen alueen mukaan (Susimäen omistajien haastattelu, 2023).

Rakennuksen rakennusajankohdaksi voisi arvioida 1800- ja 1900-lukujen taitteen tai 1900-luvun alun. Rakennus on ilmeisesti siirretty paikalle jostain muualta, mahdollisesti Riihirannan tilan alueelta. Savusauna on mahdollisesti rakennettu pihapiiriin hieman myöhemmin. Pihapiirissä on ollut myös maakellari, mutta se on ajan saatossa mennyt umpeen. (Susimäen omistajien haastattelu, 2023)

Tontti on ollut kunnan omistuksessa vuodesta 1922 (Heiskanen, 2002). Ennen 1950-lukua rakennuksessa on asunut kunnan vuokralaisena Koskinen. Vuonna 1955 talo jäi tyhjilleen, ja vuonna 1956 siitä pidettiin huutokauppa. Anton Ailio osti talon Luopioisten kunnalta 411 markan kauppahintaan. Myöhemmin vuonna 1959 hän osti talon tontin Luopioisten kunnalta. (Susimäen omistajien haastattelu, 2023)

Vuonna 1956 rakennuksessa tehtiin laaja remontti. Tuvan kulmauksessa ollut suuri leivi-

nuuni purettiin ja muuri rakennettiin uudelleen. Uunin purun myötä saatiin rakennettua uusi oviaukko tuvasta suoraan keittiöön. Uusi leivinuuni sijoitettiin tuvan väliseinän keskelle. Seiniin lisättiin eristystä puukuitulevyillä ja ne tapetoitiin. Samalla idänpuoleinen ikkuna-aukko peitettiin. Alakattoon laitettiin myös puukuitulevyjä ja lattiat maalattiin. Pihapiiriin tehtiin oma kaivo samoihin aikoihin. Sitä ennen vesi haettiin lähteestä mäen toiselta puolelta. (Susimäen omistajien haastattelu, 2023)

Taloon saatiin sähköt vuonna 1961. Vuonna 1964 talon ikkunat uusittiin. Ikkunat olivat ennen kuusijakoiset, kun taas uudet ikkunat olivat kaksijakoiset. Ikkunoiden laitton jälkeen rakennus maalattiin ulkoa ensimmäistä kertaa. Vuonna 1969 sisätilat tapetoitiin uudestaan ja katot maalattiin. (Susimäen omistajien haastattelu, 2023)

1960-luvulla talon ympäristö oli avarampi. Puita oli vähemmän, kuin myös naapurirakennuksia. Pihapiirissä oli kaksi kasvimaata, toinen talon edessä etelän puolella ja toinen talon takana. (Susimäen omistajien haastattelu, 2023) A. Hirsjärven kuvassa (kuva 66) pihapiiriin kulkee myös selkeä pihatie.

Anton Ailio menehtyi 1960-luvun lopussa. Vaimo Mirjam (o.s. Hanki) ja nuorin poika jäivät asumaan Susimäkeen hänen kuolemansa jälkeen. Vanhin poika oli muuttanut talosta jo vuonna 1961, ja hän osti myöhemmin naapuritontin rakennuksineen vuonna 1978. Susimäen oma savusauna on ollut vuodesta 1979 käyttämättömänä, koska perhe kävi sen jälkeen naapuritontin puolella saunassa. Naapuritontti myytiin vuonna 2017/2018. (Susimäen omistajien haastattelu, 2023)

Äiti-Mirjam kuoli vuonna 2001. Pariskunnan kuolinpesästä jäivät vastaamaan Antonin ja Mirjamin pojat, joiden hallinnassa talo on edelleen. Nuorempi pojista asui Susimäessä vielä vuoteen 2004/2005. Sen jälkeen Susimäki on ollut tyhjiillään. Veljekset eivät ole halunneet luopua lapsuudenkodistaan, joten rakennus on jäänyt varastoksi. (Susimäen omistajien haastattelu, 2023)

Kuva 65. Valokuva Susimäen talosta pihan puolelta vuodelta 1960 tai 1961. (Kuva Susimäen omistajilta.)

Kuva 66. Susimäki kylän raitin suunnalta vuonna 1963. Maisema on tuolloin ollut vielä paljon avoimempi. (A. Hirsjärvi, 1963. Luopioisten aineistopankki)

Kuvat 67 ja 68. Ilmakuvat vuosilta 1949 ja 2022. Luopioisten kylä on kasvanut vuosien saatossa. Ympäristön kasvillisuus on myös tihentynyt, eikä maisema ole enää yhtä avoin kuin ennen. Nykyiset kiinteistörajat merkittynä punaisella viivalla. (Maanmittauslaitos, 2024)

NYKYHETKI

Susimäki sijaitsee Luopioisten kylässä Tuulimyllyntiellä, joka on kylänraitista Keskitiestä eroava pihatie. Kirkolle matkaa Susimäestä on vain puolisen kilometriä, joten kylän palveluihin on hyvin lyhyt matka. Tontin ympäristö onkin melko tiivistä kylämäistä asutusta, josta osa on vakituista ja osa loma-aikaista. Naapurissa on myös pienyritystoimintaa. Tuulimyllyntiellä sijaitsee sepän paja, ja Keskitien toisella puolella on autokorjaamo.

Alueella on voimassa asemakaava sekä Pirkanmaan maakuntakaava 2040. Susimäki kuuluu Luopioisten taajamatoimintojen alueeseen. Luopioisten kirkonkylän raitti, johon myös Susimäki kuuluu, on määritelty maakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi. Maakuntakaavassa on myös osoitettu tontin editse Keskitietä pitkin kulkemaan ulkoilu-reitti. (Pirkanmaan liitto, 2017a ja 2017b)

Susimäen ympäristöä koskeva ja parhaillaan viireillä oleva asemakaavamuutos liittyy Keskitien muuttamiseen yleisestä tiealueesta katualueeksi, jolloin asemakaava mahdollistaa tiealueen omistuksen siirtymisen valtiolta Pälkäneen kunnalle. Kaavan toisena tavoitteena on todeta nykyinen toteutunut tilanne, poistaa kirkonkylän itäosan toteutumattomat kortteli- ja katualueet asemakaavasta ja laatia asemakaava toteutuneiden rakennuspaikkojen ja tiealueiden pohjalta. (Pälkäneen kunta, 2023a)

Susimäen tontti on loivassa rinteessä, joka suuntautuu lounaaseen. Tontilla on kaksi kookasta ja

vanhaa mäntyä, ja ajan saatossa puita on kasvanut lisää. Käytön puutteen takia erityisesti pihan avoimet ja valoisat alueet ovat päässeet kasvamaan umpeen maitohorsmista, nokkosista, vadelmista ja muista vastaavista pioneerikasveista. Kasvimaat ja entiset kulkureitit ovat kadonneet kasvien alle. Tontin eteläpuolella on omistajien mukaan hiekkaa, mutta asuinrakennuksen alla on savea (Susimäen omistajien haastattelu, 2023).

Pihapiirissä on nykyään asuinrakennus ja sauna. Saunan yhteydessä on puuliiteri. 1950-luvulla tehty kaivo, on asuinrakennuksen sisäänkäynnin etupuolella. Asuinrakennus on ollut tyhjiällä ja kylmillään vuodesta 2004/2005 asti, pihasaunaa puolestaan ei ole käytetty vuoden 1979 jälkeen. Molemmat rakennukset ovat toimineet ylimääräisinä varastoina. (Susimäen omistajien haastattelu, 2023)

Asuinrakennus on hirsirakenteinen, satulakattoinen, lohkokiville perustettu yksikerroksinen kuistillinen eteiskamaritupa. Rakennuksessa on kolme huonetta: eteinen, sen perällä keittiö, ja tupa. Rakennus on perustettu savimaalle eikä kiviä ole kaivettu kallioon asti, minkä vuoksi talo on ajan saatossa painunut. Ovet eivät mene enää kiinni, ja erityisesti kuisti on hyvin kallellaan. Vuotojälkiä ei ole näkyvissä, mikä viittaisi siihen, että katto tai piippu eivät ole päässeet vuotamaan. Uusin huopakerros on laitettu vuonna 1978/1979 (Susimäen omistajien haastattelu, 2023).

Kuva 69. Sauna ei ole ollut käytössä vuoden 1979 jälkeen. Nykyään se toimii varastona. (Paavilainen, 2023)

Kuva 71. Kuisti ja sisäänkäynti ovat rakennuksen luoteissivulla. (Paavilainen, 2023)

Kuva 70. Asuinrakennus saunalta päin. Pihapiiri on käytön puutteen takia kasvanut umpeen. Myös puut ovat ajan saatossa kasvaneet. Pihapiirissä on kaksi hyvin vanhaa mäntyä. (Paavilainen, 2023)

Kuva 72. Perustukset tehty lohkokivistä. Vuoraus on maalattu 1960-luvulla samoihin aikoihin, kun ikkunat on uusittu. (Paavilainen, 2023)

Kuva 73. Tupa. Katon puukuitulevyt ovat päässeet paikoittain tippumaan. (Paavilainen, 2023)

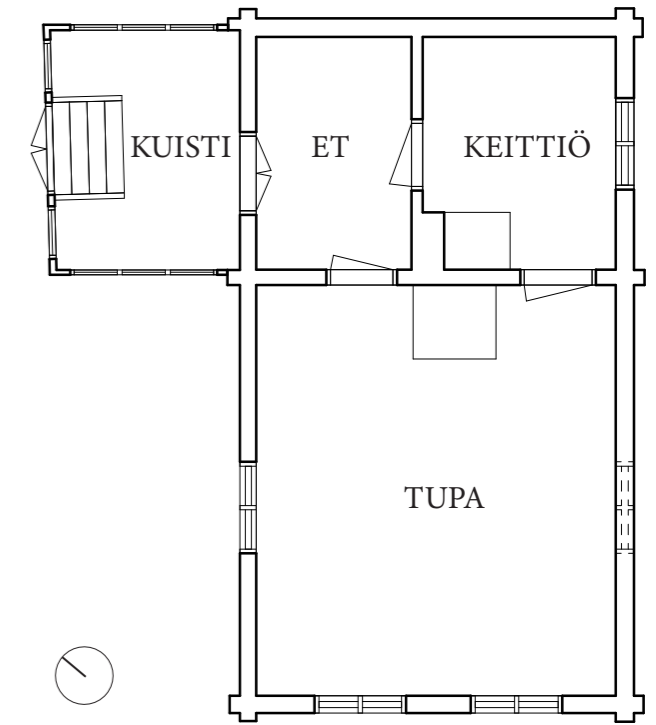
Kuva 74. Tuvan 1950-luvulla rakennettu leivinuuni. Uuni sijaitsi aikaisemmin tuvan nurkassa. Uuni purettiin ja uusi rakennettiin huoneen keskelle. Näin tuvasta saatiin oviaukko suoraan keittiöön. (Paavilainen, 2023)

Taloon tullaan rankarakenteisen kuistin kautta. Kuisti on valoisa jokaisella seinustalla olevien ikkunoiden ansioista. Kuistin katto on satulamallinen ja päällystetty samalla huovalla kuin muukin katto. Pariovien kautta astutaan eteiseen. Eteisessä, kuten muissakin huoneissa, on leveät lankkulattiat. Seinissä on pinkopahvia, katosta ne ovat pääasiallisesti tippuneet alas. Eteisestä pääsee muurin reunaan köysitikkaita pitkin ullakolle.

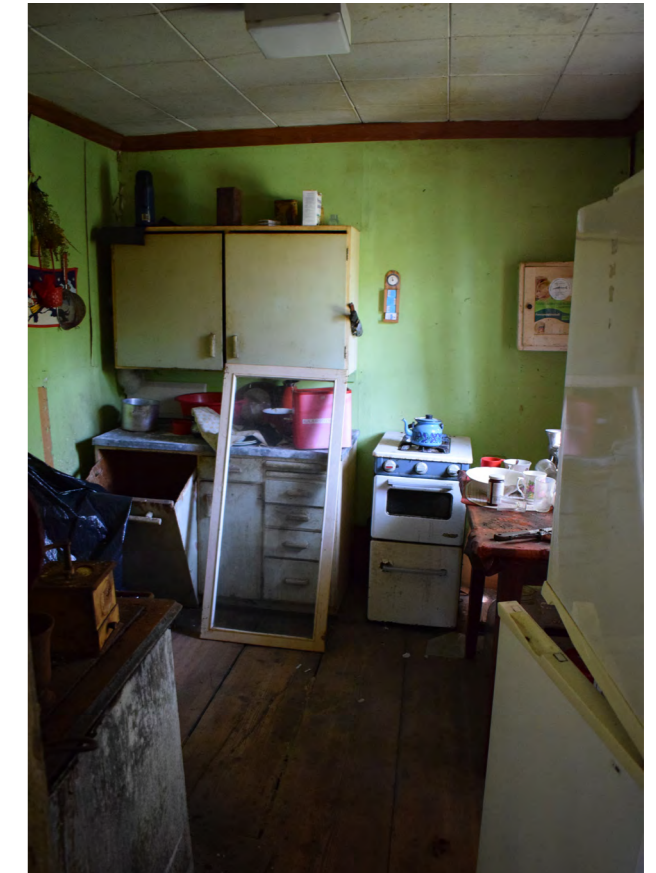
Eteisestä on ovi keittiöön, mutta oviaukko on keittiön puolelta tukittu. Oikeanpuoleinen ovi vie talon suurimpaan huoneeseen eli tupaan. Katon puukuitulevyt ovat päässeet osittain tippumaan ja niiden alta näkyy pahi- ja lautakerros. Seinissä on puukuitulevykerroksen päällä kaksi kerrosta tapettia. Huoneen keskellä on peltipäällysteinen leivinuuni, joka on tehty vuonna 1956 (Susimäen omistajien haastattelu, 2023). Sitä ennen nurkassa olleesta uunista on muisto lattiasa, jossa on huomattavissa raja siinä, mihin lattialankkuja on uunin purun jälkeen lisätty. Ikkunat on uusittu vuonna 1964. Uunin purun jälkeen vuonna 1956 saatiin uusi oviaukko tuvasta keittiöön. (Susimäen omistajien haastattelu, 2023) Keittiö on melko pieni. Nurkassa on vuonna 1956 laitettu puuhella (Susimäen omistajien haastattelu, 2023). Keittiössä on myös sähköliesi ja jääkaappi. Sähköt taloon on saatu vuonna 1961. Vesi on kannettu talon edessä olevasta kaivosta. (Susimäen omistajien haastattelu, 2023)

Kuva 76. Lattialaudoissa oleva sauma paljastaa entisen uunin koon ja paikan tuvan nurkassa. (Paavilainen, 2023)

Kuva 75. Pohjapiirros 1:100 (Paavilainen, 2023)

Kuva 77. Keittiössä on puuhella, sähköliesi ja jääkaappi. Sähköt taloon on saatu 1961. (Paavilainen, 2023)

Kuva 78. Kuisti. (Paavilainen, 2023)

Kuva 79. Eteinen. (Paavilainen, 2023)

Kuva 80. Ullakolle on päässy eteisestä muurin vierttä tikapuita pitkin. (Paavilainen, 2023)

Kuva 81. Kuisti on liikkunut eri tahtiin kuin muu talo, minkä vuoksi väliin on muodostunut rako. (Paavilainen, 2023)

TULEVAISUUS

Perikunnan osakkaat eivät ole halunneet myydä lapsuudenkotiaan. He toivovat, että rakennus kunnostettaisiin, mutta eivät usko, että heistä olisi enää moiseen urakkaan. Siksi he voisivat miettiä rakennuksen myymistä. Rakennus tulisi heidän mielestään ehdottomasta korjata paikallaan. Talo on heistä niin hienolla paikalla etelään suuntautuvalla rinnetontilla kylän palveluiden lähellä, ettei siitä pitäisi missään nimessä luopua. (Susimäen omistajien haastattelu, 2023)

Asemakaavan on suunniteltu valmistuvan syksyllä 2023. (Pälkäneen kunta, 2023a)

ARVOT

RAKENNUSHISTORIALLINEN

Rakennusperinteisesti arvokas

HISTORIALLINEN

Asutushistoriallisesti ja sosiaalishistoriallisesti arvokas

YMPÄRISTÖARVO

Arvokasta maisemakokonaisuus ja maisemallisesti keskeinen sijainti

ARVOJEN PERUSTELUT

Susimäki sijaitsee Luopioisten kirkonkylän raitin maakunnallisesti merkittävällä rakennetun kulttuuriympäristön alueella, minkä myötä Susimäki on osa merkittävää maisemakokonaisuutta. Kylän raitin varrella kohde on lisäksi maisemallisesti keskeisellä sijainnilla.

Rakennus sijaitsee vanhalla mäkitupalaisalueella, minkä vuoksi kohde sosiaalishistoriallisesti merkittävä. Susimäellä on myös asutushistoriallista arvoa. 1900-luvun vaihteessa rakennettuna eteiskamaritupana, kohde edustaa 1900-luvun alun maaseudun elämää ja rakennustapaa.

ARVOLUOKKA I

TOIMENPIDESUOSITUKSET

Koska Susimäki on osa Luopioisten maakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä, tulisi se säilyttää ja korjata paikallaan.

6. HALTIA

SIJAINTI JA YMPÄRISTÖ

Haltian kylä sijaitsee Pälkäneen kunnassa Kukkia-järvestä erkanevan Haltianselän järvialueen pohjoisrannalla. Kylän pohjoispuolella alkaa laaja Laipanmaan erämaa-alue. (Maanmittauslaitos, 2024c) Haltian kylä on kuulunut Luopioisten kuntaan vuoteen 2007 saakka, jolloin Luopioinen ja Pälkäne yhdistyivät uudeksi kunnaksi (Pälkäneen kunta, 2023b). Luopioisten kirkonkylään on Haltialta maanteitse 6,5 kilometriä, ja kunnan keskukseen Pälkäneen Onkkaalaan 23 kilometriä. Tampereelle on 60 kilometriä, Hämeenlinnaan 63 kilometriä, ja Helsinkiin 164 kilometriä. (Google, 2023)

Asutus on muodostunut metsän ja rannan väliselle vyöhykkeelle, jossa ilmasto ja maaperä ovat olleet edulliset. Pellot ovat viljavia ja tuottavia, mutta jääkauden myötä myös varsin kivikkoisia. Maastonmuodoiltaan Haltia on mäkinen, mutta suuria korkeuseroja ei ole. Pohjoisempaa maaperä muuttuu moreeniksi ja soraharjuiksi, joista merkittävin on Lintuharju. Hiekkapitoisuuden vuoksi peruna on kasvanut alueella hyvin. (Asiakainen & Syväniemi, 2022)

Kylän raitti, Haltiantie, kulkee Haltianselän ympäri ja kylän läpi. Haltiantie yhdistyy Luopioistentiehen, (maantie nro 322) etelässä Holjan kylän kohdilla ja pohjoisessa Pappilan risteyksessä Kirkonkylän pohjoispuolella. Toinen Haltian kylän keskeisimmistä teistä on Hirvijärventie, joka kulkee pohjoiseen Laipanmaan erämaahan. (Maanmittauslaitos, 2024c) Hirvijärventien ja Haltiantien risteys on ollut kylän keskus ja tärkeä kokoontumispaikka, ja sitä on kutsuttu risteyksessä sijaitsevan Körhämön luhtiaitan mukaan ”Lutinnurkaksi”. (Asiakainen & Syväniemi, 2022)

Kuva 82. (Paavilainen, 2023)

PALVELUT

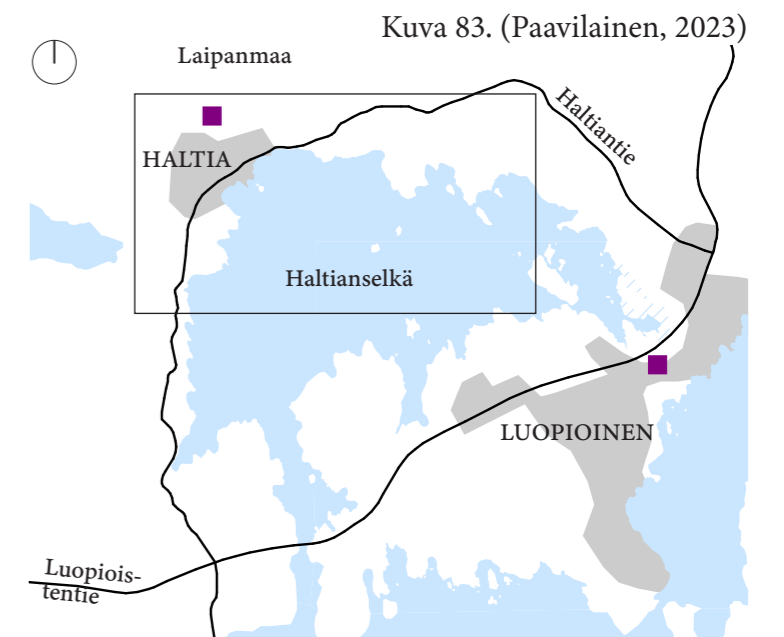
Haltialaiset kävivät kansakoulua kirkonkylässä ja kiertokoulua omassa kylässä jo 1870-luvulla. Oma koulu Haltialle saatiin Hakalan taloon vuonna 1920. Uusi koulu valmistui vuonna 1926. (Asiakainen & Syväniemi, 2022) Koulu toimi kylässä vuoteen 1966 asti. (Sydän-Hämeen Lehti, 2018)

Kiertäviä kauppiaita on kylällä liikunut aina. Haltian varhaisin kauppa oli Sandelsin kauppa 1800-luvun lopulla. Se sijaitsi Ali-Körhämön pytingissä, ja sitä piti Kalle Juho Reinholdinpoika Sandelsin eli Santelssin Kalle. 1950-luvulla kylällä toimi vieretysten jopa kaksi kilpailevaa kauppaa, joiden molempien toiminta loppui 1960-luvulla, kun myymäläautot aloittivat liikennöinnin kylään. (Asiakainen & Syväniemi, 2022) Nykyään ostokset ja muu asiointi hoidetaan Kirkonkylässä tai kauempana.

Haltialla on aktiivinen kyläyhdistys, joka järjestää pitkin vuotta erilaisia tapahtumia ja ylläpitää kesä-sunnuntaisin kahvilaa Haltian torpalla. Haltian kylällä on myös oma Facebook-sivu, jossa kyläyhdistys ilmoittaa tulevista tapahtumista ja kylää koskevista asioista. (Haltian kylä, 2023)

INVENTOINTIKOhteet HALTIALLA

Haltian kylässä on yksi inventoinnin kohteista. Ojalan talo on entinen Heikkilän torppa ja se sijaitsee Hirvijärventien varressa 600 metrin päässä Lutinnurkalta.

Kuva 83. (Paavilainen, 2023)

HISTORIA

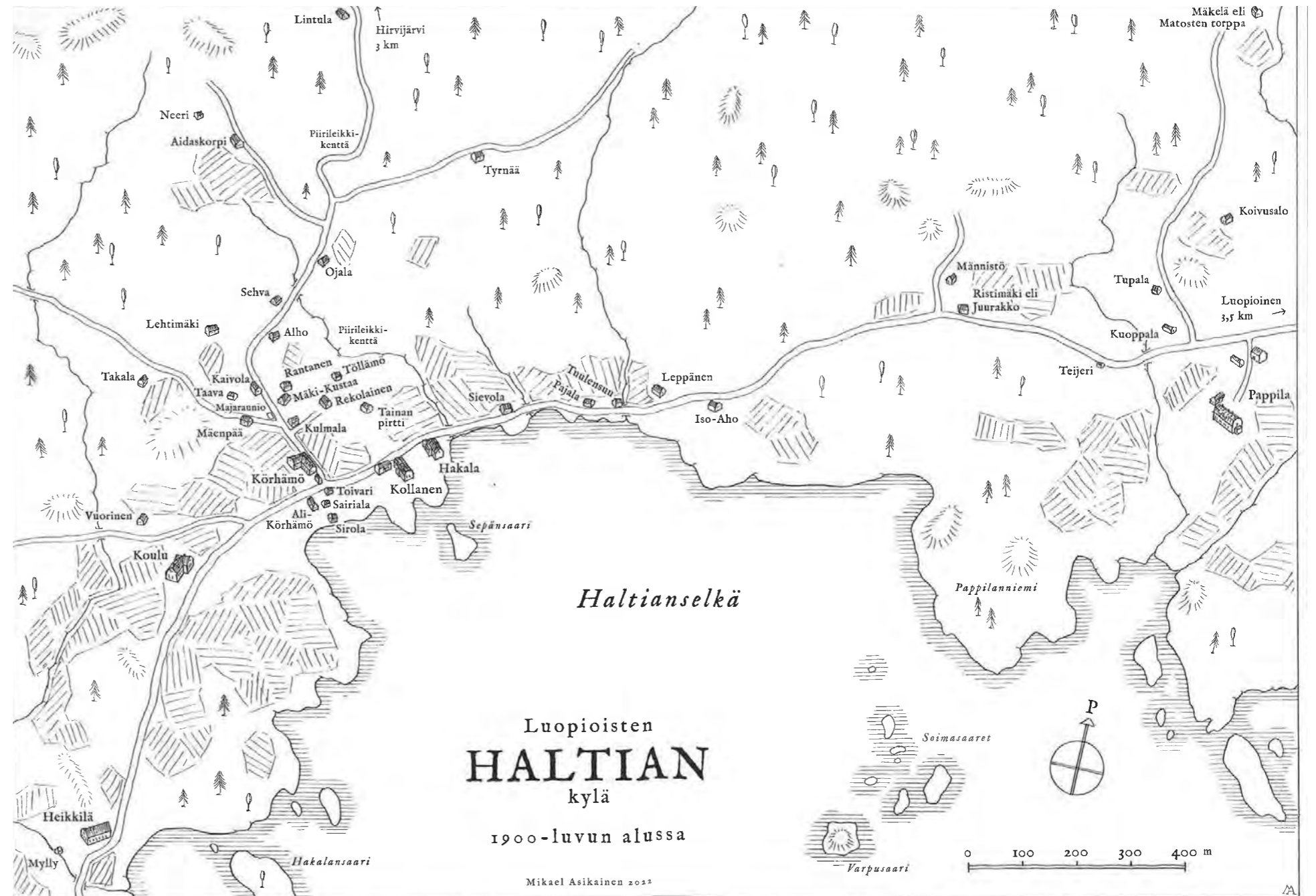
Ensimmäiset asukkaat saapuivat Haltialle vesiteitse. Pysyvän asumisen mahdollisti Haltianselkä, jota pitkin sekä kuljettiin että saatiin kalaa ravinnoksi. Puolestaan kylän lukuisat lähteet, purot ja ojat antoivat puhdasta vettä ympäri vuoden. Läheiset metsät ja suot tarjosivat riistaa, marjoja, sieniä ja puuta. (Asiakainen & Syväniemi, 2022) Kivikautisten asuinpaikkojen muinaisjäänneksiä on alueella kaksi kappaletta, toinen Niemenmaalla, ja toinen Körhämön maalla. (Siiri, 2023a)

Ensimmäinen kirjallinen maininta Haltiasta on vuoden 1539 maakirjassa. Haltian kylässä oli silloin neljä taloa, jotka olivat nykyisten Heikkilän, Kollasen, Körhämön ja Nukarin eli Pappilan edeltäjiä. Talot olivat keskenään samankokoisia, ja peltoa oli yhteensä noin 1,5 hehtaaria. Kylävainiossa pellot olivat kahdessa lohossa, joista toinen puoli oli viljalla, toinen kesannolla. Tutkijat ovat arvioineet, että yhdessä talossa olisi tuohon aikaan ollut kymmenkunta ihmistä, jolloin Haltian kylässä olisi 1500-luvulla ollut nelisenkymmentä asukasta. (Asiakainen & Syväniemi, 2022)

Luopioisissa, johon Haltia kuului, toteutettiin Isojako 1700-luvun lopulla. Haltian talonpoikaistilat jaettiin tuolloin kahtia. Nukarin tilasta oli tehty vuonna 1697 Luopioisten kappalaisen virkatalo. Körhämö jaettiin Yli-Körhämöön ja Ali-Körhämöön, ja Kollanen jaettiin Kollaseen ja Hakalaan. Heikkilä jaettiin myös kahtia kahdeksi taloksi, mutta herrastuomari Benjamin Peltola osti molemmat talot. (Asiakainen & Syväniemi, 2022) Hän myi ne vävyllensä Kallen Antinpoika Pätiälälle, josta tuli vuonna 1890 Rautajärven kartanon omistaja (Asiakainen & Syväniemi, 2022, ja Unnaslahti, 2022). Kalle Pätiälä myi Heikkilän sen nykyiselle omistajasuvulle vuonna 1892. (Asiakainen & Syväniemi, 2022)

Kuva 84. Haltian rantaa. (Kuva Erkki Toivarilta. Luopioisten aineistopankki)

Kuva 85. Haltian kylä 1900-luvulla. (Mikael Asikainen, 2022. Kirjasta Syväniemi, P., 2022. Haltian tanhuvilta.)

Isojako jälkeen kaikkien tilojen peltoala oli kasvanut vuoteen 1881 mennessä muutamalla hehtaarilla. Vainiopakosta irtaantuminen ja oma aktiivisuus siis palkittiin. Metsät olivat päässeet kasvamaan kaskenpolton vähennyttyä ja myös karjatalouteen alettiin kiinnittää huomiota. Talloissa alkoi olla ulkopuolistakin työvoimaa, renkejä ja piikoja. 1800-luvulla kylässä alkoi olla myös käsityöläisiä, ja mäkitupalaisia oli parikymmentä. Torppia oli useita, Pappilassa Leppänen, Kollasella Matonen, ja Heikkilässä Lah-

denpohja ja Niemi. (Asiakainen & Syväniemi, 2022)

Ensimmäinen varta vasten vapaa-ajan viettoon rakennettu rakennus Haltialla on Riihipirtti, joka valmistui vuonna 1936. 1940- ja 1950-luvuilla kylässä oli vähäistä huvilarakentamista, mutta 1960-luvulla alkoi mökkirakentamisen kausi. Nykyään Haltianselän rannat ovat täynnä vapaa-ajan asuntoja. (Asiakainen & Syväniemi, 2022)

Kuva 86. Ilmakuva vuodelta 1949. (Maanmittauslaitos, 2024)

Kuva 87. Ilmakuva vuodelta 2022. (Maanmittauslaitos, 2024)

RAKENNUSKANTA

Haltian rakennuskanta sijoittuu pääasiassa metsän ja rannan väliselle vyöhykkeelle kylän raitin varrelle. Asutus levittäytyy myös pohjoiseen Hirvijärventietä pitkin, ja suuri osa vapaa-ajan asumuksista on rakennettu Haltianselän rannoille. Kylän rakennuskantaan kuuluu asuin- ja vapaa-ajan rakennusten lisäksi maaseudulle tyypillisiä talousrakennuksia, joita on erityisesti vanhojen kantatalojen pihapiireissä.

Kylän keskuksena on pidetty Haltiantien ja Hirvijärventien risteystä, Lutinnurkkaa (Asiakainen & Syväniemi, 2022). Nykyään keskuksena

voidaan pitää myös Haltian torppaa, jossa kyläyhdystys toimii ja pitää kesäisin kahvilaa (Visit Kukkia, 2023a). Haltian torppa sijaitsee Hirvijärventielle, Lutinnurkalta 100 metriä pohjoiseen (Maanmittauslaitos, 2024c).

Lutinnurkan alueella kylän keskustassa sijaitsevat Haltian vanhoista taloista Körhämö, Kollanen ja Hakala. Heikkilä sijaitsee Haltianselän länsipuolella 900 metrin lounaaseen Lutinnurkalta. Pappila puolestaan sijaitsee kylästä melkein kolme kilometriä itään raittia pitkin. (Maanmittauslaitos, 2024c)

Kuva 88. Lutinnurkka kesällä 2023. (Paavilainen, 2023)

KAAVATILANNE

Haltian alueella ei ole voimassa asema- tai yleiskaavaa (Sitowise, 2023). Alue kuuluu Pirkanmaan maakuntakaavaan 2040. Maakuntakaavassa Haltiantien ympäristö on osoitettu maakunnallisesti arvokkaaksi kulttuurimaisemaksi. Tämä tarkoittaa, että alueen suunnittelussa, rakentamisessa ja käytössä tulee turvata ja edistää luonnon- ja kulttuuriympäristön arvojen säilyminen. Maakuntakaavan liitteessä Haltian kulttuurimaisemasta on nostettu rakennuskulttuurin ydinalueiksi Pappila, koulu, kylän raitin tielinja, sekä Heikkilän, Yli-Körhämön, Kollasen, ja Leppäsen pihapiirit. (Pirkanmaan liitto, 2017a ja 2017b)

Pappilan alue kylän keskustasta itään on puolestaan osoitettu maakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi, joka on liitetty Luopioisten kirkonkylän raitin merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön (Pirkanmaan liitto, 2017a ja 2017b). Pappilan pihapiiriin kuuluvat vuoden 1838 päärakennus,

väentupa sekä aittoja (Pirkanmaan liitto, 2016a). Alueen suunnittelussa, rakentamisessa ja käytössä tulee turvata ja edistää kaupunkikuvan ja rakennusperinnön arvojen säilyminen ja niiden kehittäminen. Lisäksi uusi rakentaminen on sopeutettava alueen ominaispiirteisiin ja ajalliseen kerroksellisuuteen (Pirkanmaan liitto, 2017a ja 2017b).

Haltianselkä on osa Kukkia-järveä, joka kuuluu Natura 2000-verkoston. Haltian kylän pohjoispuolinen Laipanmaan erämaa on maakuntakaavassa merkitty maa- ja metsätalousvaltainen alue, joka on ekosysteemipalvelujen kannalta merkittävä. Merkinnällä osoitetaan maakunnallisesti merkittävät laajat ja yhtenäiset luonnon ydinalueet, joilla on tarvetta retkeilyyn ja ulkoilun järjestämiseen. Alueet ovat osa maakunnan ekologista verkostoa, ja ne tukevat luonnonympäristöjen säilymistä, kytkeytyvyyttä ja virkistyskäyttöä. (Pirkanmaan liitto, 2017a ja 2017b)

Kuva 89. Näkymä Haltianselälle kesällä 2023. (Paavilainen, 2023)

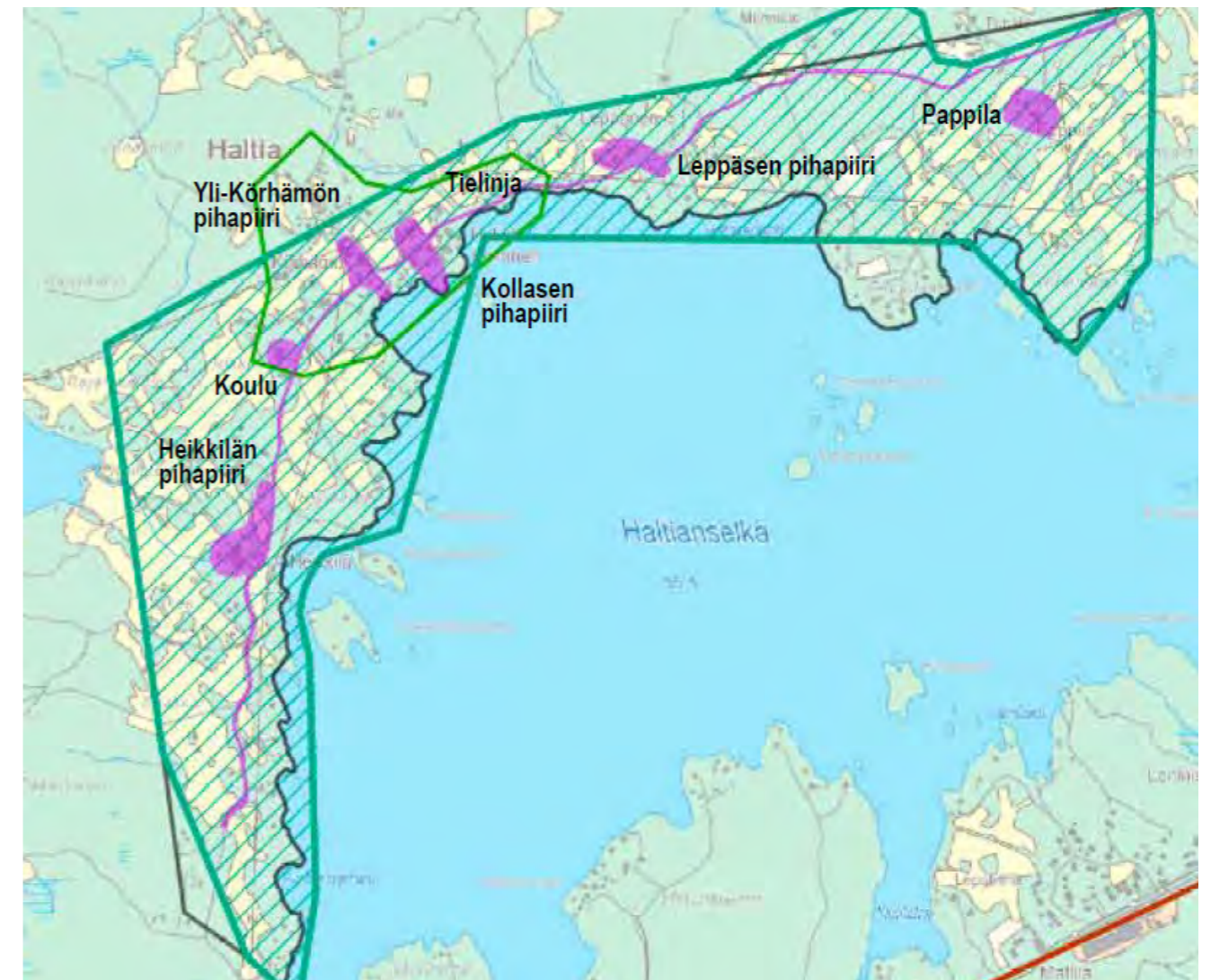
Kuva 90. Ote Pirkanmaan maakuntakaavasta 2040, Haltia. (Pirkanmaan liitto, 2016a)

- Natura 2000-verkosto
- Maakunnallisesti arvokas kulttuurimaisema
- Maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö
- MK Maa- ja metsätalousvaltainen alue, joka on ekosysteemipalvelujen kannalta merkittävä

Kuva 91. Haltian kulttuurimaisema. (Pirkanmaan liitto, 2016b)

- Rakennuskulttuurin ydinalue

6.1 OJALA

Kuva 92. Ojalan 1920-luvun asuinrakennus. (Paavilainen, 2023)

RAKENNUKSEN NIMI

Ojala

OSOITE

Hirvijärventie 49, 36760 Luopioinen

KIINTEISTÖTUNNUS

635-442-4-40

KYLÄ

Haltia

KUNTA

Pälkäne

RAKENNUSVUOSI

1925

HUONEALA

72 m²

INVENTOINTIPÄIVÄMÄÄRÄ

17.07.2023

RAKENNUKSEN YLEISKUVAUS

Satulakattoinen, yksikerroksinen, hirsirakenteinen asuinrakennus. Satulakattoinen kuisti, kellari, keskeismuuri. Ullakolle rakennettu asuinhuone 1970-luvulla. Ollut Heikkilän torppa. Sijaitsee Hirvijärventielle Haltian kylän asutuksen pohjoisrajalla.

KÄYTTÖHISTORIA

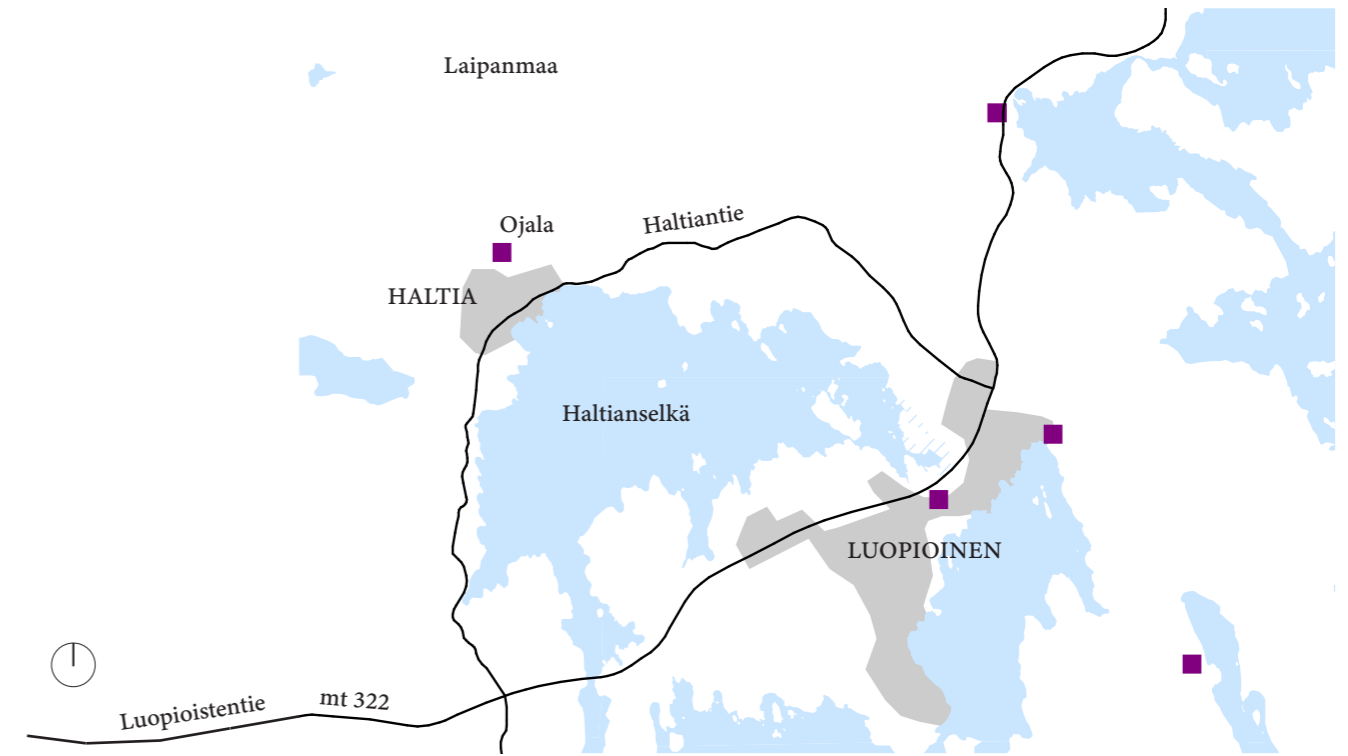
Rakennus ollut ollut käyttämättömänä vuodesta 1990–1991 asti. Rakennuksessa on sen jälkeen varastoitu tavaraa.

TÄRKEIMMÄT MUUTOSVAIHEET

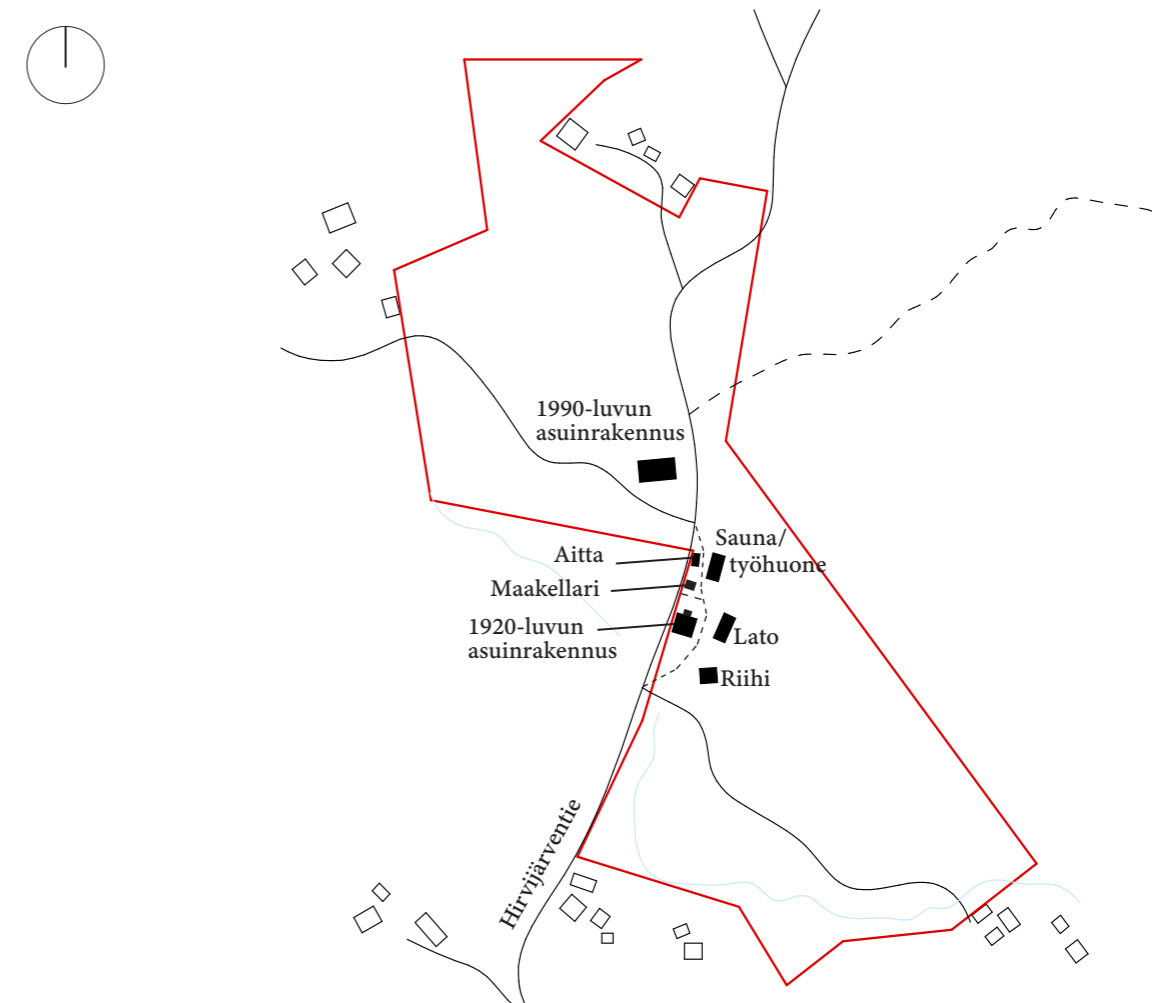
Ullakon asuinhuone rakennettu 1970-luvulla. 1980-luvun alussa tehty peruskorjaus: sisäportaat, märkätila, vesi vedetty sisälle, sähköpatterit asennettu, sekä lattia maalattu ja seinät tapetoitu. 2010-luvulla uusittu katto.

MUUT YMPÄRISTÖN RAKENNUKSET

Riihi, entinen savusauna, johon tehty työhuoneen laajennus, maakellari, aitta ja lato. 1990-luvulla tien toiselle puolelle rakennettu uusi asuinrakennus.

Kuva 93. Ojalan talo sijaitsee Haltian kylässä Hirvijärventien varrella kylän asutuksen pohjoisrajalla. (Paavilainen, 2023)

Kuva 94. Asemakaavio. (Paavilainen, 2023)

HISTORIAA

Ojala on aikanaan ollut Heikkilän torppana. Nykyisen suvun hallinnassa tila on ollut 1890-luvulta asti. (Asiakainen & Syväniemi, 2022) Tilan vanhin rakennus on 150 vuotta vanha riihi pihapiirin eteläpuolella. Asuinrakennus on valmistunut vuonna 1925. Sauna, puimala ja navetta on rakennettu vuonna 1934. (Ojalan omistajien haastattelu, 2023)

Toivo Rekolainen kuvailee kirjassaan ”*Muistelmia Haltialta ja muualtakin Luopioisista*”, kuinka Haltian kylää olisi voinut kutsua portti-, aitta- tai veräjäkyläksi. Liikkuipa mihin tahansa suuntaan, oli tie aidattu kapeaksi tanhuaksi, joka oli lyhyin välimatkoin katkaistu portilla tai veräjäpuilla. (Rekolainen, 1983) Ojalan omistaja muistelee, että tämä olisi ollut samoin myös Ojalan talon kohdalla, kun karjaa vielä oli. (Ojalan omistajien haastattelu, 2023)

1900-luvun alussa Ojalassa asuivat Juho Valfrid Mikonpoika Vaaleri ja vaimo Jemiina (kutsuanimeltään Miina) Vihtorintytär Rantanen. Heidän lapsistaan Martti ja hänen vaimonsa Elli saivat tilan omistukseensa vuonna 1957 ja muuttivat taloon asumaan. Heidän aikanaan 1970-luvun puolivälissä tehtiin asuinhuone ullakolle. Vuonna 1975 rakennus maalattiin. (Ojalan omistajien haastattelu, 2023)

Nykyisin tilan omistaa Martin ja Ellin poika vaimonsa kanssa. He muuttivat Aitoosta Haltialle 1980-luvun alussa. Tuohon aikaan rakennukseen tehtiin suurempaa remonttia. Rakennukseen tehtiin sisävesä ja pesuhuone, samalla tietysti rakennukseen vedettiin vesi ja viemäri. Ullakolle vievät portaat tehtiin samalla uusiksi. Lämmitystä tehostettiin asentamalla sähköpatterit alakerran huoneisiin. Myös lattiat maalattiin, ja seiniä tapetoitiin. (Ojalan omistajien haastattelu, 2023)

1980-luvulla myös pihapiirissä tehtiin muutoksia. Navetta purettiin, ja maille rakennettiin kasvihuoneita. Kasvihuoneityötä varten tehtiin saunan päätyyn työhuoneen ja autotallin yhdistelmä. Kasvihuoneita ei enää ole, mutta työhuone on edelleen käytössä. (Ojalan omistajien haastattelu, 2023)

Nykyiset omistajat asuivat talossa kymmenisen vuotta, kunnes uusi asuinrakennus valmistui tien toiselle puolelle. Perheen muutettua uuteen asuinrakennukseen 1990-luvun alussa, asuivat vanhassa asuinrakennuksessa hetken aikaan vuokralla Pertti ja Marjo Toivari oman mökkinsä rakennusprojektin ajan 1990-luvulla. Sen jälkeen rakennus on ollut käyttämätön. Viimeisin muutos on 2010-luvun alussa, jolloin kattoon on asennettu peltiprofiilikate. (Ojalan omistajien haastattelu, 2023)

Kuvat 95 ja 96. Ilmakuvat vuosilta 1949 ja 2022. Metsä on kasvanut tontin ympäristössä. Nykyiset kiinteistörajat merkittynä punaisella viivalla. (Maanmittauslaitos, 2024)

NYKYHETKI

Ojala sijaitsee Haltian kylässä, kylärakenteen pohjoisella laidalla, Hirvijärventien varressa. Hirvijärventie on varsinaisen kyläraitin lisäksi kylän toinen valtasuoni, joka vie Kõrhämõn "Lutinnurkalta" kohti Laipan takamaita. Ojalalta kylän keskustaan "Lutinnurkalle" on 600 metriä. (Maanmittauslaitos, 2024c)

Ojala on aikanaan ollut Heikkilän torppa. Torpalle on kuulunut 2 hehtaaria maata ja noin 10 hehtaaria metsää. (Ojalan omistajien haastattelu, 2023) Maita ja metsää on ajan saatossa myyty, ja tila on nykyään laajuudeltaan reilut 7 hehtaaria (Maanmittauslaitos, 2024c). Karjanhoito on Ojalassa loppunut 1980-lukuun mennessä, ja nykyään ei koko kylässä ole sille aikanaan ominaisia tanhuita ja veräjiä. Myös Ojalan 1980-luvulla rakennetut kasvihuoneet ovat hävinneet. (Ojalan omistajien haastattelu, 2023)

Pihapiiri sijaitsee loivasti nousevan Hirvijärventien varressa. Asuinrakennus on rakennettu

melkein tiehen kiinni. Asuinrakennuksen lisäksi pihapiirissä on lato, sauna ja siihen laajennuksena 1980-luvulla tehty työhuone ja autotali, maakellari, aittarakennus, sekä etelämpänä 150-vuotias riihi. 1990-luvun alussa valmistunut asuinrakennus sijaitsee hieman pohjoisempana tien toisella puolella Hirvijärventien ja Aidas-korventien risteyksessä.

Asuinrakennus on hirsirakenteinen, siinä on yksi asuinkerros ja keskeismuuri. Rakennuksen alla on eristämätön kellaritila, jonne on sisäänkäynti ulkokautta rakennuksen itäpäädyttä. Asuintiloihin käydään sisälle satulakattoisen kuistin kautta. Ullakolle on tehty 1970-luvulla asuinhuone, mutta se on muuten eristämätöntä vinttitilaa. Portaat ullakolle on tehty uudelleen 1980-luvulla. Rakennus on ollut asuinkäytössä 1990-luvun alkuun asti, jonka jälkeen se on ollut lyhyttä vuokra-aikaa lukuun ottamatta ilman käyttöä. Ajan kuluessa sinne on varastoitu tavaraa. (Ojalan omistajien haastattelu, 2023)

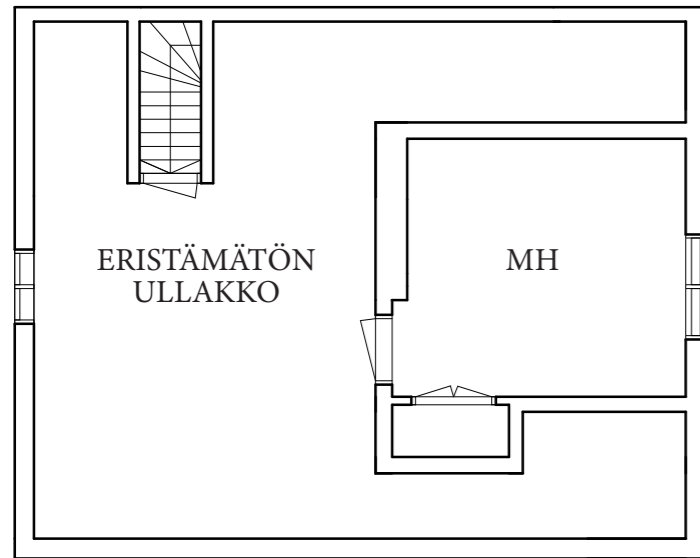
Kuva 97. Näkymä Ojalan pihapiiriin etelästä Hirvijärventieltä. Asuinrakennuksen eteen on kasvanut suuri syreeni. (Paavilainen, 2023)

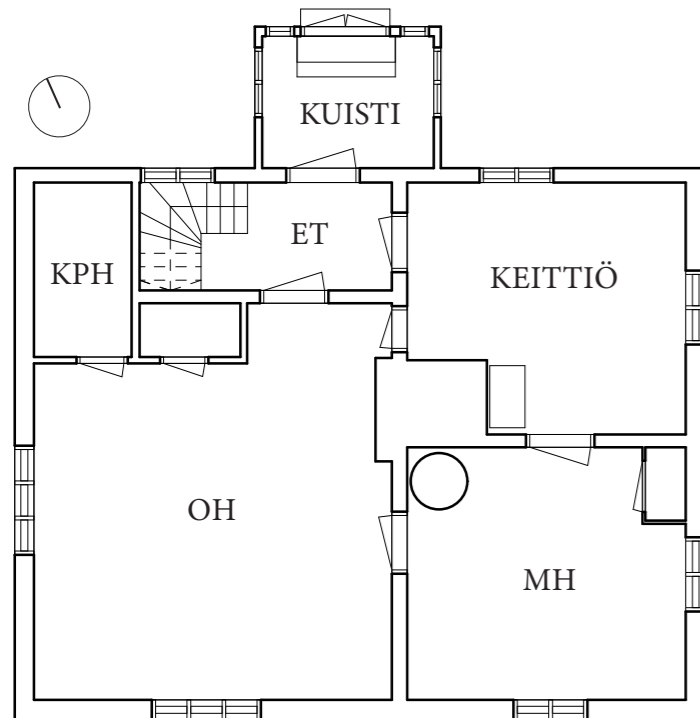
Kuva 98. Asuinrakennus Hirvijärventieltä luoteen puolelta. (Paavilainen, 2023)

Kuva 99. Asuinrakennuksen idän puoleinen julkisivu. (Paavilainen, 2023)

Ullakko

1. kerros

Kuva 100. Pohjapiirrokset 1:100. (Paavilainen, 2023)

Alakerrassa on neljä huonetta. Kuis-tilta astutaan eteiseen, jossa on oikealla puolella portaat ullakolle. Eteisestä päästään vasemmalle keittiöön tai suoraan pirttiin. Keittiössä on leivinuuni ja puuhella. Kulku keittiöstä on kapean oven kautta pirttiin, sekä kamariin, jonka ovea on tällä hetkellä vaikea havainnoida tavaroiden takaa. Pirtin puolella on tiilinen oranssiksi maalattu takka. Pirtin kulmauksesta on 1980-luvulla tehty pesuhuone ja vessa (Ojalan omistajien haastattelu, 2023). Perimmäisenä huoneena on kamari, jossa on pönttöuuni ja komero vaatteille tai lakanoille.

Asuinrakennus on perustettu kallios- ta lohkottujen kivien päälle. Perustus vaikuttaa hyvin tukevalta, eikä rakennus vaikuta liikkuneen vuosien saatossa. Kantavat seinät ovat hirsiset. Katemateriaalina on alkujaan ollut päre, sitten huopa ja nykyään noin 10 vuotta sitten asennettu peltiprofiili (Ojalan omistajien haastattelu, 2023). Pirtin alakatossa piipun vieressä on huomattavissa selkeää lahoamista, mikä voisi viitata savupiipun juuressa olevaan vuotokohtaan. Nykyiset omistajat ovat asentaneet pressun vauriokohdan ympärille, jotta katosta ei putoaisi irtomateriaalia.

Kuva 101. Kuisti. (Paavilainen, 2023)

Kuva 102. Eteinen keittiön ovealta. Portaat ullakolle. (Paavilainen, 2023)

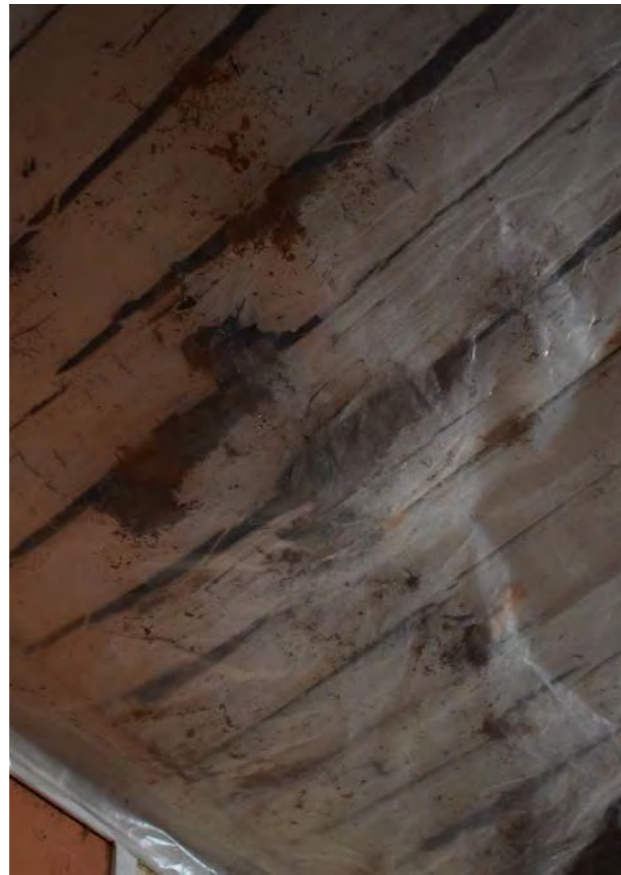
Kuva 103. Keittiö eteisen ovealta. (Paavilainen, 2023)

Kuva 104. Kamari olohuoneen ovealta. (Paavilainen, 2023)

Kuva 105. Kellari. (Paavilainen, 2023)

Kuva 106. Pirtin alakatto on päässyt lahoamaan. (Paavilainen, 2023)

Kuva 107. Ullakon asuinhuone. (Paavilainen, 2023)

Kuva 108. Ullakko on asuinhuonetta lukuun ottamatta eristämätöntä varastotilaa. (Paavilainen, 2023)

Kuva 109. Aitta, josta on tehty autotalli. (Paavilainen, 2023)

Kuva 110. Vanhan saunan päätyyn on 1980-luvulla rakennettu työhuone. (Paavilainen, 2023)

Kuva 111. Maakellari. (Paavilainen, 2023)

Kuva 112. Lato. (Paavilainen, 2023)

Kuva 113. 150-vuotias riihi. (Paavilainen, 2023)

Kuva 114. 1990-luvun asuinrakennus. (Paavilainen, 2023)

Kuva 115. Pihapiiri. Vasemmalla maakellari, sen takana aitta, ja oikealla työhuoneen pääty. (Paavilainen, 2023)

TULEVAISUUS

Ojalan talo on omistajilleen tärkeä, minkä vuoksi he eivät ole halukkaita myymään kohdetta. He toivoisivat, ettei rakennusta koskaan siirrettäisi pois paikaltaan. (Ojalan omistajien haastattelu, 2023)

ARVOT

RAKENNUSHISTORIALLINEN

Rakennusperinteisesti arvokas

HISTORIALLINEN

Asutushistoriallisesti arvokas

YMPÄRISTÖARVO

Maisemallisesti keskeinen sijainti

ARVOJEN PERUSTELUT

Ojala edustaa aikansa elämää ja rakennustapaa. Sillä on myös paikallista asutushistoriallista arvoa. Pihapiirissä on useampi säilynyt rakennus, ja kokonaisuus noudattaa maaseuturakentamisen perinteitä. Kokonaisuus on hyvin säilynyt. Kohteen kertovuus on kohtalainen. Ojalalla on maisemallisesti keskeisellä sijainnilla Haltian toisen päätien, Hirvijärventien, varrella.

ARVOKUOKKA II

TOIMENPIDESUOSITUKSET

Ojalan asuinrakennus on osa arvokasta pihapiirikokonaisuutta, minkä vuoksi sitä ei tulisi purkaa tai siirtää. Kohde sopii paremmin korjattavaksi paikallaan.

7. RAUTAJÄRVI

SIJAINTI JA YMPÄRISTÖ

Rautajärven kylä sijaitsee Pälkäneen kunnassa Kukkia-järvestä erkaantuvan Rautajärven pohjoisrannalla (Maanmittauslaitos, 2024c). Rautajärven kylä on kuulunut Luopioisten kuntaan vuoteen 2007 saakka, jolloin Luopioinen ja Pälkäne yhdistyivät uudeksi kunnaksi (Pälkäneen kunta, 2023b). Luopioisten kirkonkylään on Rautajärveltä matkaa 7,5 kilometriä, ja kunnan keskukseen Pälkäneen Onkkaalaan 31 kilometriä. Tampereelle on 68 kilometriä, Hämeenlinnaan 70 kilometriä, ja Helsinkiin 171 kilometriä. (Google, 2023)

Rautajärven kylän keskusta sijoittuu maanteiden 322 ja 3200 risteykseen. Maantie 322 on länteen Luopioisiin päin nimeltään Luopioistentie, mutta kylän keskustan risteyksestä pohjoiseen Pohjan kylään päin tien nimi vaihtuu Pohjantieksi. (Maanmittauslaitos, 2024c)

Rautajärvi kuuluu maisemallisesti Keski-Hämeen viljely- ja järvisuutuun, jolle on ominaista vesistöt, viljavat ja kumpuilevat viljelysmaat sekä pitkittäisharjut. Myös kartanot kuuluvat olennaisesti Rautajärven maisemaan. Kylän tilallista luonnetta voisikin kuvata harvana, teiden varsille kasvaneena maaseutu ympäristönä, jonka maisemaa määrittelevät peltoaukeat, metsäsaarekkeet ja vesistöjen läheisyys. Alun perin toiminnallisina ja rakenteellisina keskuksina olleilla kartanoilla on edelleen vahva vaikutus rakennetussa ympäristössä. (Lund ym., 2013)

PALVELUT

Keskustan alueella toimii asukkaiden kohtaamispaikkana kahvila-ravintola EloTähkä. Toinen tunnettu liike on maanteiden risteyksessä sijaitseva Hippeläisen sekatavarakauppa, jonne ihmisiä saapuu kaukaakin. Keskustassa on lisäksi

muutamia muita pienempiä liikkeitä ja yrityksiä, kuten kampaaja ja kuntosali. (Rautajärven kyläyhdistys, 2023a)

Keskustan alueella toiminut koulu lakkautettiin vuonna 2021. Nykyään siellä kokoontuvat niin Rautajärven kyläyhdistys, Rautajärven seudun kylät Oy, bändit, kutojat, nuoriso kuin ikäihmisetkin. Koululla on myös järjestetty kirpputoreja ja näyttelyistä. (Rautajärven kyläyhdistys, 2023a)

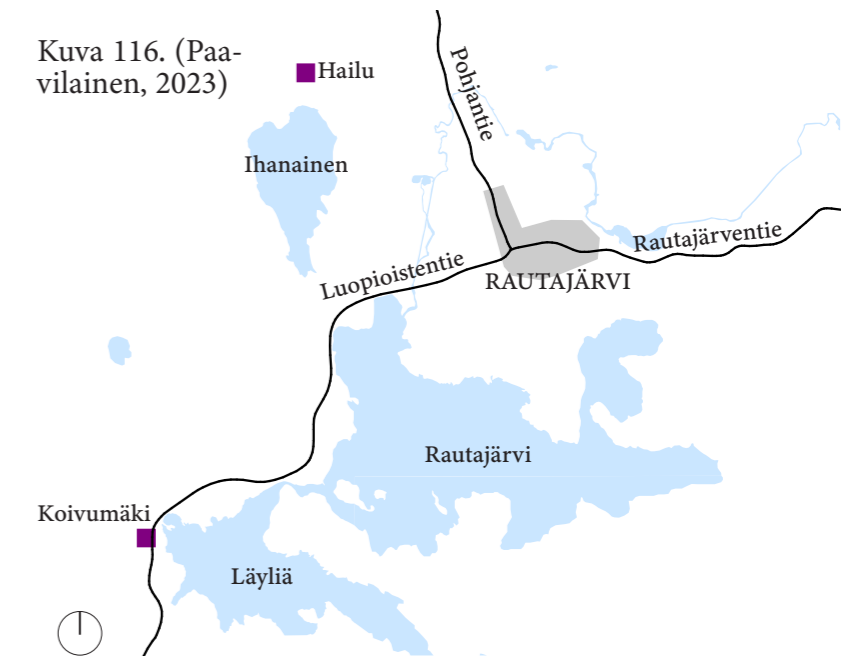
Koulusta alle 200 metrin verran itään sijaitsee Maamiesseuran talo Rautahovi, jossa järjestetään erilaisia tapahtumia ja harrastuspiirejä. Kesäisin Rautahovilla järjestetään Rautajärven markkinat ja talvisin joulumyyjäiset. Aktiivinen Rautajärven Kyläyhdistys järjestää kyseisiä tapahtumia pitkin vuotta. Kyläyhdistys myös ylläpitää kesäisin pesäpallon peluuta kylän urheilukentällä. Lisäksi kylässä toimii vapaapalokunta. (Rautajärven kyläyhdistys, 2023a)

INVENTOINTIKOhteet RAUTAJÄRVELLÄ

Rautajärven kylässä sijaitsee kaksi inventoinnin kohdetta. Hailu on aikanaan ollut Rautajärven kartanon torppana. Talo sijaitsee Murronkulumantiella noin 3 kilometrin päässä Rautajärven kylän keskustasta.

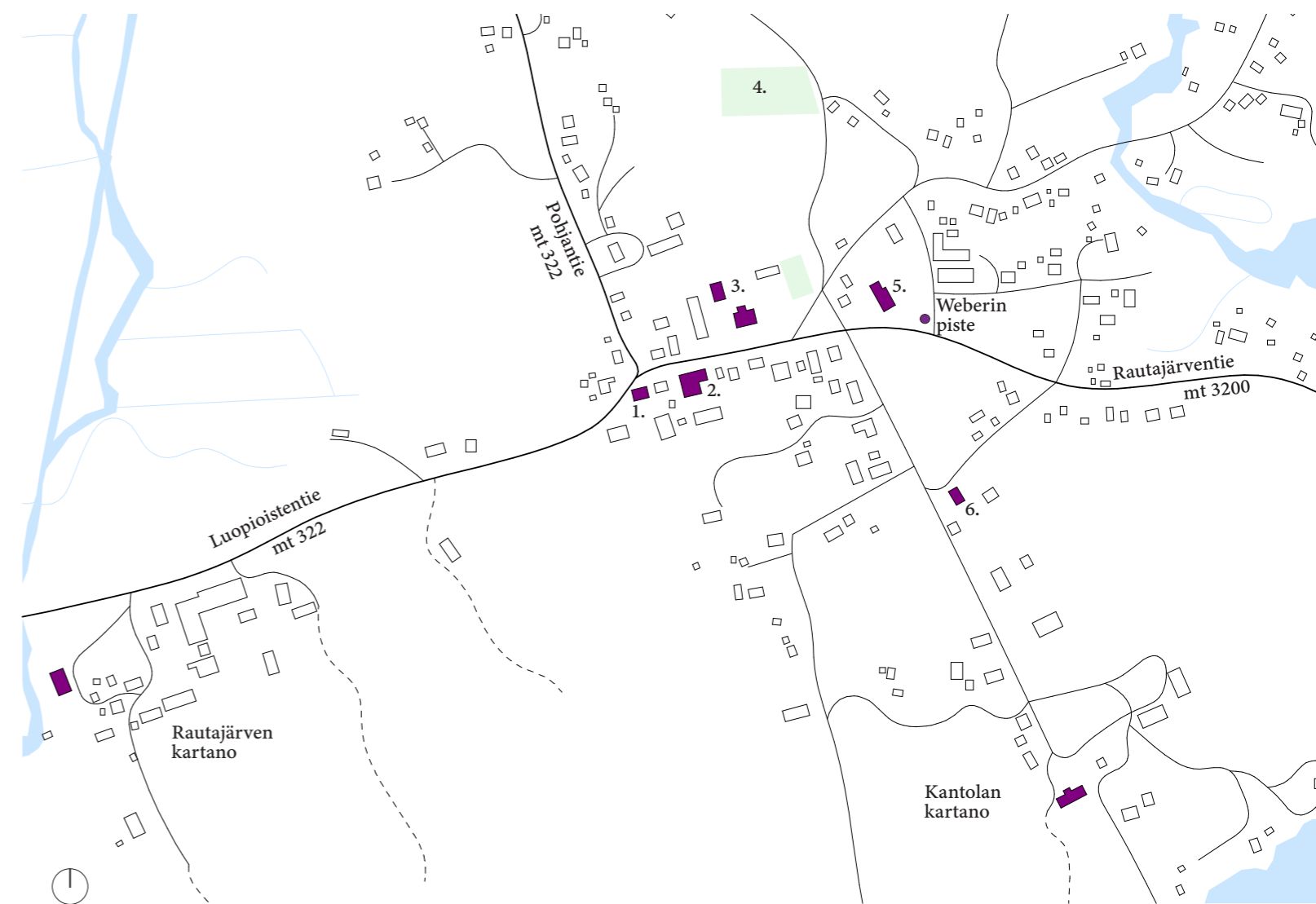
Toinen kohde Koivumäki sijaitsee Luopioistentiellä 4,5 kilometriä Rautajärveltä Luopioisiin päin. Koivumäki on vuonna 1931 jaettu Hakalan tilasta, joka on ollut aikanaan Rautajärven kartanon torppa. Rautajärven kartanolle kuulunut Rihkasillan torppa esiteltiin aikaisemmin Luopioisten kylän yhteydessä, sillä sijaintinsa vuoksi Rihkasilta kuuluu nykyään Luopioisten kylään.

Kuva 116. (Paavilainen, 2023)

Kuva 117. (Paavilainen, 2023)

1. Jari Hippeläisen sekatavarakauppa
2. Kahvila-ravintola EloTähkä
3. Entinen koulu
4. Urheilukenttä
5. Rautahovi
6. VPK

HISTORIA

Rautajärven kylä mainitaan ensimmäisen kerran vuosina 1434 ja 1442 annetuissa rajatuomioissa (Koskimies, 1985). Nykyisin käsitettävän Rautajärven kylän kehitykseen on vaikuttanut merkittävästi kaksi kartanoa: Rautajärvi ja Kantola. Molemmat ovat alun perin kuuluneet Sääksmäen Lahisten kartanon alaisuuteen ja ne ovat olleet erillisiä kyliään. (Lund ym., 2013)

1500-luvun alkupuolella Rautajärvi ja Kantola olivat Anna Hannuntytär Tottin omistuksessa tämän miehen valtaneuvos Henrik Bitzin kuoleman jälkeen. Myöhemmin Annan tyttärenpoika valtaneuvos Hogenskild Bjelke peri Lahisten ja samalla Rautajärven maat. Kartanot kuitenkin siirtyivät valtion haltuun vuonna 1600 Bjelken tultua kuolemaantuomitukseksi poliittisista syistä. (Lund ym., 2013)

1600-luvun alussa Rautajärveen kuului neljä rälssitilaa: Mikkola, Kollanen, Pietilä ja Sipilä. Nämä lahjoitettiin vuonna 1606 Karl ja Frans de la Mottelle. (Rautajärven kyläyhdistys, 2023b) Samana vuonna heille lahjoitettiin Kantolasta kaksi Hogenskild Bjelken ja Samson de la Moten vanhaa rälssitilaa, joista muodostettiin Kantolan kartano (Lund ym., 2013).

Rautajärven Pietilästä muodostettiin vuonna 1683 ratsutila (Laine, 2020b), jolloin Mikkolan, Kollasen ja Sipilän tiloista tuli Pietilän aputiloja. Aputiloja hoitivat lampuodit. 1800-luvulla aputilat otettiin Pietilän tilan kanssa yhdysviljelykseen. (Rautajärven kyläyhdistys, 2023b) Vuonna 1890 kreivi Carl Magnus Mauritz Armfeltin kuoltua Rautajärven kartano myytiin (Laine, 2020b), ja uudeksi omistajaksi tuli Kalle Antinpoika Pätiälä. Tila on edelleen saman suvun hallussa. (Rautajärven kyläyhdistys, 2023b)

Kantolan kartanosta tuli de la Motten ja tämän puolison kuoltua vuonna 1695 Hollolan kompanian ratsutila. Kantolan tilat otettiin yhdysviljelyyn isovihan loputtua eli vuoden 1721 jälkeen. Tilat ostettiin perinnöksi vuonna 1758. (Lund ym., 2013)

Kun kartanoissa alettiin asua pysyvämmiin, tuli tarve suuremmalle työvoimalle, jonka takamiseksi alettiin perustamaan torppia. Vuosien 1890–1899 välillä Rautajärven kartanolla oli kaikkiaan 25 torppaa, ja Kantolan kartanolla kaikkiaan 37 torppaa. Luopioisten rippikirjoissa 1800-luvun lopulla on merkitty kaikki Rautajärven ja Kantolan kartanoiden silloiset torpat, ja nostan niistä kaksi inventoinnissa olevaa kohdetta esiin: Rautajärven Pietilän torpan Hailun, ja Rautajärven Sipilän torpan Rihkasillan. (Lund ym., 2013) Rautajärven kartanosta erotettiin vuoden 1918 maanvuokralain nojalla 17 torppaa ja 2 mäkitupaa. (Rautajärven kyläyhdistys, 2023b)

Kantolan kartanon viimeinen suuromistaja oli Kaarle Kustaa Pätiälä, joka oli Rautajärven kartanon omistajan Kalle Pätiälä vanhin poika (Rautajärven kyläyhdistys, 2023b). Hän oli omistajana vuosina 1894–1931, jonka jälkeen hän joutui luopumaan tilasta takauksien perinnän vuoksi (Laine, 2020b). Tila siirtyi Kansallispankin haltuun, ja siitä edelleen asutushallitukselle (Rautajärven kyläyhdistys, 2023b). Vuonna 1935 asutushallitus jakoi kartanon kahteen osaan, Kantolaan ja Nikkilään. Kantola päätyi nykyisen omistajan suvulle, kun taas Nikkilä myytiin valtiolle, joka jakoi ja myi alueen pieninä palstoina. (Lund ym., 2013) Palstoja ostivat paikalliset asukkaat sekä perheet, joita tuli muualtakin, Luopioisista, Sahalahdelta ja Pohjanmaaltakin asti (Rautajärven kyläyhdistys, 2023b).

Merkittävä nykyisiä kylänäkymiä leimaava osa kylän rakennuskannasta on rakentunut 1950–1960-luvuilta. Tällöin tilojen määrä kasvoi ja entisten torppien pihat täyttyivät uudisrakennuksilla. Osa pihapiireistä on rakennettu pelkkään asumiseen keskittyen, mutta osa on rakennettu maataloutta tai liiketoimintaa ajatellen. Rautajärven kylässä vaikutti myös siirtolaisten asuttaminen sotien jälkeen. Luopioisten kunnan alueelle perustettiin yhteensä noin 40 siirtolaisten maatilaa, joista suurin osa tuli Rautajärven ja Kantolan alueelle. (Lund ym., 2013)

Kuva 118. Ilmakuva vuodelta 1949. (Maanmittauslaitos, 2024)

Kuva 119. Ilmakuva vuodelta 2022. (Maanmittauslaitos, 2024)

RAKENNUSKANTA JA KAAVATILANNE

Rautajärven kylän rakennuskanta sijoittuu nykyään pääsääntöisesti kylän raitin ympärille. Maanteiden risteyksessä kylän keskustassa rakentaminen on ollut kaikkein tiiveintä, minkä myötä Rautajärvelle muodostuu raittimainen kylämiljö. Rakennuskanta on pienipiirteistä ja moninaista. Suurin osa raitin ympärille levittäytyvästä asutuksesta on 1950-luvulta. (Lund ym., 2013)

Keskustan ulkopuolella asutus on harvempaa. Alueen kartanot ovat vaikuttaneet voimakkaasti rakennettuun ympäristöön. Kantolan kartanon vanhimmat säilyneet rakennukset ovat 1800-luvulta asti, ja ne lienevät koko Rautajärven kylän

vanhimpia rakennuksia. Rautajärven kartanon päärakennus on puolestaan kärsinyt useammista tulipaloista, minkä vuoksi nykyinen päärakennus on vasta vuodelta 1965. (Lund ym., 2013)

Rautajärvellä on vuonna 2016 voimaan tullut osayleiskaava (Sitowise, 2023). Alue kuuluu myös Pirkanmaan maakuntakaavaan 2040. Rautajärven kylä on maakuntakaavassa merkitty maakunnallisesti merkittäväksi ja aluerakenteen kannalta keskeiseksi kyläksi. Keskustan alue on myös osoitettu tärkeäksi vedenhankintaan soveltuvaksi pohjavesialueeksi, jolloin aluetta koskevat toimenpiteet on suunniteltava niin, etteivät ne vaa-

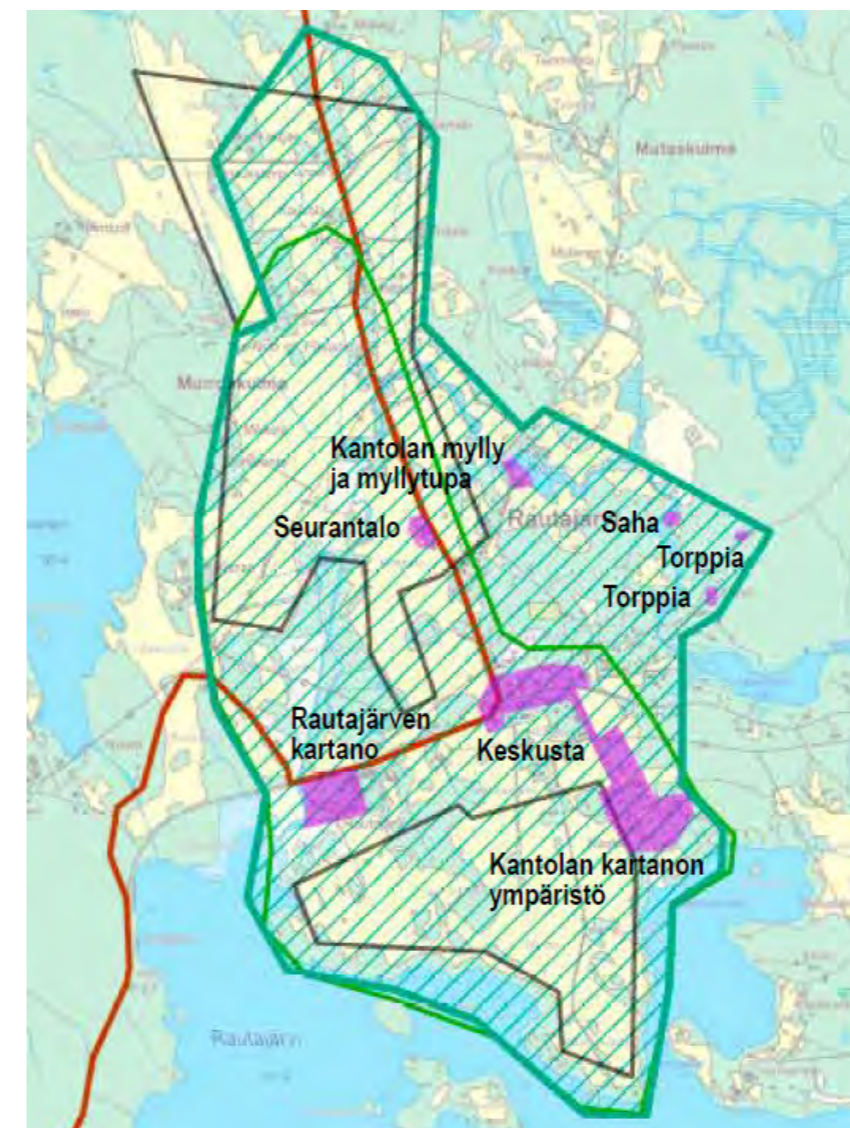
ranna pohjaveden laatua, määrää tai vedenhankintakäyttöä. (Pirkanmaan liitto, 2017a ja 2017b)

Rautajärvellä on lisäksi kaksi kulttuuri- ja maisema-arvoja osoittavaa merkintää. Rautajärven kulttuurimaisema on maakunnallisesti arvokas kulttuurimaisema, mikä tarkoittaa, että alueen suunnittelussa, rakentamisessa ja käytössä tulee turvata ja edistää luonnon- ja kulttuuriympäristön arvojen säilyminen. Alueella tulee myös kiinnittää erityistä huomiota avointen maisematiilojen säilymiseen ja uusien rakennuspaikkojen sijaintiin. (Pirkanmaan liitto, 2017a ja 2017b) Rautajärven kulttuuriympäristöstä on nostettu

rakennuskulttuurin ydinalueiksi Rautajärven kartano, Kantolan kartano, Kantolan mylly ja myllyoja, Seurantalo, kylän keskusta, saha ja kaksi torppaa keskustan koillispuolella (Pirkanmaan liitto, 2016a). Puolestaan maakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi on nostettu Kantolan kartano ja mylly. Niiden kohdalla on suunnittelussa, rakentamisessa ja käytössä turvattava ja edistettävä kaupunkikuvan ja rakennusperinnön arvojen säilyminen. Lisäksi uusi rakentaminen on sopeutettava alueen kulttuuriympäristön ominaispiirteisiin ja ajalliseen kerroksellisuuteen. (Pirkanmaan liitto, 2017a ja 2017b)

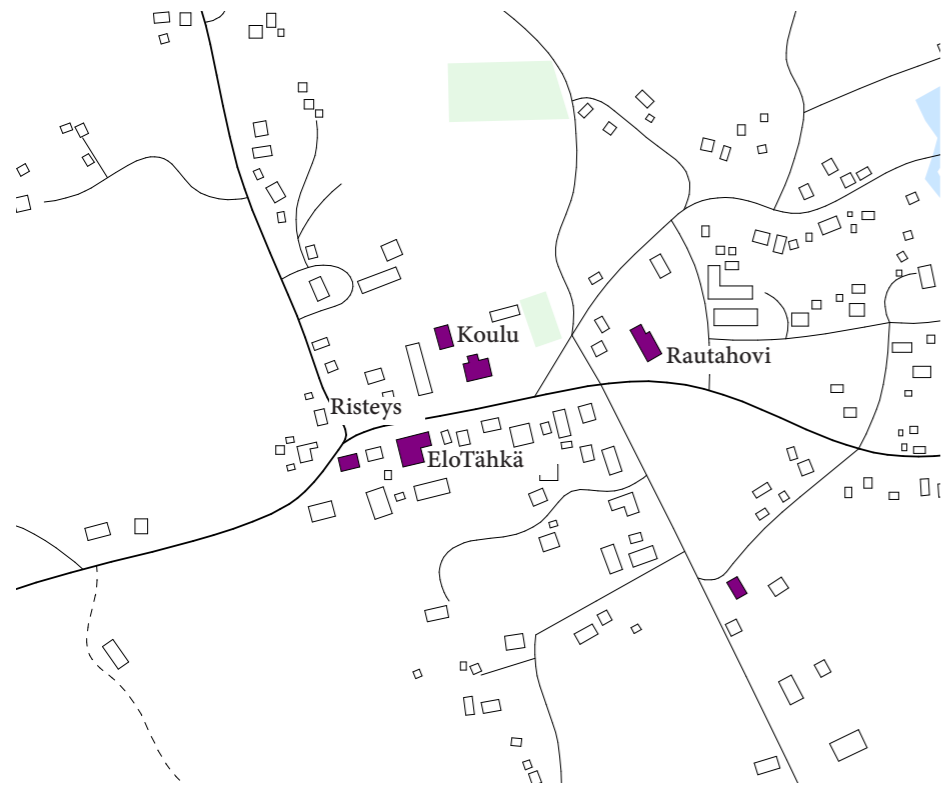
Kuva 120. Ote Pirkanmaan maakuntakaavasta 2040, Rautajärvi. (Pirkanmaan liitto, 2016a)

- Kylä
- Tärkeä seutu- ja yhdystie
- Tärkeä vedenhankintaan soveltuva pohjavesialue
- Maakunnallisesti arvokas kulttuurimaisema
- Maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö

Kuva 121. Rautajärven kulttuurimaisema. (Pirkanmaan liitto, 2016b)

- Rakennuskulttuurin ydinalue
- Historiallinen tielinja

Kuva 122. Rakennukset kartalla. (Paavilainen, 2023)

Kuva 123. Kylän keskustan risteys. Keltaisessa rakennuksessa Jari Hippeläisen kauppa. (Paavilainen, 2023)

Kuva 124. Kahvila-ravintola EloTähkä. (Paavilainen, 2023)

Kuva 125. Entinen koulu. (Paavilainen, 2023)

Kuva 126. Rautahovi. (Paavilainen, 2023)

7.1 HAILU

Kuva 127. Hailun 1930-luvun asuinrakennus. (Paavilainen, 2023)

RAKENNUKSEN NIMI

Hailu

OSOITE

Murronkulmantie 175, 36910
Rautajärvi

KIINTEISTÖTUNNUS

635-457-1-175

KYLÄ

Rautajärvi

KUNTA

Pälkäne

RAKENNUSVUOSI

1931

HUONEALA

155 m²

INVENTOINTIPÄIVÄMÄÄRÄ

14.06.2023

RAKENNUKSEN YLEISKUVAUS

Satulakattoinen, yksikerroksinen keskeismuurillinen hirsirakennus. Ullakolla asuinhuoneita. Sijaitsee Hailun muiden rakennuksien kanssa, mutta pihapiirin keskipiste on ajan myötä siirtynyt uuden asuinrakennuksen puolelle.

KÄYTTÖHISTORIA

Perhe muutti vuonna 1976 pihapiiriin rakennettuun uuteen asuinrakennukseen. Vanha asuinrakennus on kuitenkin ollut kokovuotisessa asuinkäytössä vuoteen 1986 saakka, jolloin viimeinen asukas muutti pois talosta. Siitä lähtien rakennus on toiminut varastona, mutta ollut muutoin käyttämättömänä.

TÄRKEIMMÄT MUUTOSVAIHEET

1950–1960-lukujen taitteessa kuisti uusittiin, ulkoseinät vuorattiin ja kattoon vaihdettiin pelti. Vuonna 1970 ullakolle rakennettiin kaksi asuinhuonetta. 1980-luvulla ensimmäiseen kerrokseen lisättiin märkätilat ja vesi vedettiin sisälle keittiöön ja märkätiloihin.

MUUT YMPÄRISTÖN RAKENNUKSET

1970-luvun asuinrakennus, kaksi latoa, navetta ja puuliiteri

Kuva 128. Hailun talo sijaitsee Murronkulmantiellä noin 3 kilometriä Rautajärven kylältä luoteeseen. (Paavilainen, 2023)

Kuva 129. Asemakaavio. (Paavilainen, 2023)

HISTORIAA

Hailu on aikanaan ollut Rautajärven kartanon torppana. Aikaisimmat maininnat Hailusta ovat vuoden 1806 rippikirjasta. Tällöin torpparina on ollut Tuomas Rautlin (s. 1749). (Laine, 2020c)

Hailun talon aikaisimmat muistitiedot ajoittuvat 1900-luvun alkuun Kustaa Hailun aikaan. Paikalla on sitä ennen ilmeisesti ollut savupirtti nykyisen asuinrakennuksen kaakkoiskulmalla. (Hailun omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023) Oletettavasti pihapiirissä on silloin ollut muitakin rakennuksia, mutta niistä ei ole enää tietoa.

Hailun vanha asuinrakennus on rakennettu vuonna 1931. Tuohon aikaan omistajan on ollut Kustaa Hailu. Vastaavana mestarina rakennustyömaalla on toiminut Juho Toivonen ja rakennusmiehenä Otto Pentti. Alkujaan talo on ollut vuoraamaton ja siinä on mahdollisesti ollut huopakatto. Ullakolla oli silloin kylmää vintttilaa ja vain ensimmäisessä kerroksessa asuttiin. Kuisti

oli symmetrinen ja harjakattoinen. Pihapiirissä on rakennuksen valmistumisen aikoihin ollut ainakin navetta ja savusauna, muista rakennuksista ei ole enää muistitietoa. (Hailun omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023)

Kustaa Hailu menehtyi sotatalvena 1939–1940, ja talo jäi Maria-vaimolle. Marian omistuksessa tila oli vuoteen 1945, jolloin se siirtyi hänen ja Kustaan pojalle Laurille. Laurilta tila siirtyi hänen pojalleen vuonna 1972 ja nykyiselle omistajalle kevättalvesta 2023. Vuokralaisia tai siirtolaisia talossa ei ole koskaan asunut. (Hailun omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023)

Sähköt on asennettu taloon sodan jälkeen, kuitenkin ennen 50-lukua. 1950- ja 1960-lukujen taitteessa talossa tehtiin useampia suurempia muutostöitä. Kuistia laajennettiin melkein talon toiseen pätyyn saakka ja kuistin katto muutettiin yksilappeiseksi. Samoihin aikoihin koko rakennuksen katto uusittiin peltikatoksi ja ulko-

seinät vuorattiin ja maalattiin valkoisiksi. (Hailun omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023) Vanhojen kuvien (kuvat 131 ja 132) perusteella tämä olisi tehty 1960-luvun alkupuolella. Seuraava suurempi muutostyö sijoittuu vuoteen 1970, jolloin ullakolle rakennettiin kaksi uutta makuuhuonetta. 1980-luvulla taloon on rakennettu märkätilat kamarin pätyyn. Samalla vesijohdot ja viemärit on vedetty sisälle märkätilojen lisäksi keittiöön. (Hailun omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023)

Pihapiirin ladoista vanhemman rakennusaikaa ei tiedetä, tien puoleinen on rakennettu sota-ajan jälkeen 1945–1946. Uudempaan latoon on sittemmin tehty laajennos kuivurille. Alkuperäinen savusauna on purettu ja uudempi sauna rakennettu sen paikalle 1950–1951 pihapiirin vanhan riihen hirsistä. Tien varressa ollut vanha navetta on purettu vuosien 1961–1962 paikkeilla. Uudempi navetta on valmistunut vuonna 1962. Uudemmalle asuinrakennukselle nousevämäki on aikanaan toiminut lehmien laitumena. (Hailun omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023)

Navetan viereinen 1920–1930-luvulla rakennettu aittarakennus oli määrä purkaa uuden navetan tieltä. Se kuitenkin purettiin vasta 1980- tai 1990-luvulla, kun rakennuksen pärekatto alkoi vuotaa. Aitta koostui kolmesta osasta, yhdessä päädyssä oli viljalaari, keskellä sekalaista tavaraa ja toisessa päädyssä säilytettiin vaatteita. (Hailun omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023)

Uusi asuinrakennus on valmistunut syksyllä 1976 ja perhe muutti loppuvuodesta siihen asumaan. Lauri Hailu asui vanhassa asuinrakennuksessa vuoteen 1986 saakka, jonka jälkeen se on ollut ainoastaan varastointikäytössä. (Hailun omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023)

Ympäristössä ei ole rakennusten muutosten lisäksi tapahtunut suuria muutoksia. Pihapiirimäisyys on säilynyt, vaikkakin painopiste keskittyy nykyään pihapiirin toiselle puolelle. Puut ovat talon ympäristössä kasvaneet, ja uudemman asuinrakennuksen ympäriltä niitä on hakattu vuonna 2021. (Hailun omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023)

Kuva 130. Vuonna 1931 rakennetussa talossa oli alkujaan pienempi, satulakattoinen ja symmetrinen kuisti. Katto ollut aikaisemmin huopaa ja ulkoseinät vuoraamattomat. Valokuva otettu sota-ajan jälkeen. (Kuva Hailun omistajalta.)

HAILUN OMISTAJAT JA ASUKKAAT (Laine, 2020c)

Hailu on ollut Rautajärven kartanon torppa. Torppareina ovat olleet ainakin:

Tuomas Rautlin	mainittu vuoden 1806 rippikirjassa
Janne Hailu	mainittu henkikirjassa vuosina 1810 ja 1815
Juho Tuomaanpoika Hailu	mainittu rippikirjassa vuonna 1812 ja henkikirjassa vuonna 1830
Tuomas Hailu	mainittu henkikirjassa vuonna 1835
Antti Hailu	mainittu henkikirjassa vuosina 1840, 1845, 1850, 1855, 1860 ja 1865
Anna Matintytär Hailu	mainittu henkikirjassa vuonna 1880

Vuoden 1918 niin kutsutun torpparilain voimaantumisen jälkeen Hailun torppa on lunastettu ja se on lopulta päätynyt Kustaa Hailun omistukseen. Tästä siirtymästä ei ole enempää tietoa.

Kustaa Hailu	–1939/1940
Maria Hailu	1939/1940–1945
Lauri Hailu	1945–1972

Hailu on saman suvun hallinnassa tänäkin päivänä.

Kuva 131. Ilmakuva pihapiiristä otettu 8.6.1959. Päärakennuksessa edelleen vanhanmallinen kuisti, huopakatto ja vuoraamaton julkisivu. Tien varressa on vanha navetta, sen ja asuinrakennuksen välissä savusauna, ja asuinrakennuksen vieressä kasvimaa. (Suomen Ilmakuva Oy, 1959)

Kuva 132. Ilmakuva pihapiiristä 1960-luvulta. Asuinrakennuksessa uusi katto ja julkisivun vuorattu. Vanha navetta on purettu ja uusi on rakennettu pihapiirin keskelle. (Ilmakuva Hailun omistajalta.)

Kuvat 133 ja 134. Ilmakuvat vuosilta 1949 ja 2022. Vanha navetta ja savusauna on purettu ja pihapiiriin on rakennettu uusi navetta sekä toinen asuinrakennus. Ajan saatossa on muodostunut kaksi pihapiiriä ja painopiste on siirtynyt uudemman asuinrakennuksen puolelle. Nykyiset kiinteistörajat merkittynä punaisella viivalla. (Maanmittauslaitos, 2024)

Kuva 135. Hailun talo Murronkulmantieltä.. Talo sijaitsee pienen mäen päällä. Lounaan puolelta aaltopeltikatto on päässyt ruostumaan pahemmin kuin koillisen puolelta. (Paavilainen, 2023)

Kuva 137. Talon takana on peltoja ja näkymä naapuritilalle Perttulaan. (Paavilainen, 2023)

Kuva 136. Kuva rakennuksen itäkulmauksesta, jossa näkyvät talon koillis- ja kaakkoisjulkisivut. Pirtin ikkunan eteen on kasvanut suuri syreeni. (Paavilainen, 2023)

Kuva 138. Talo on perustettu luonnonkivien päälle, minkä vuoksi talo on liikkunut roudan vaikutuksesta. (Paavilainen, 2023)

Kuva 139. Hirsipinta on jätetty näkyviin ainoastaan eteisessä. (Paavilainen, 2023)

NYKYHETKI

Hailun vanha asuinrakennus sijaitsee Murronkulmantiellä noin kolmen kilometrin päässä Rautajärven kylän keskustasta (Maanmittauslaitos, 2024c). Hailu ei kuulu Rautajärven kulttuuriympäristöalueeseen, eikä Rautajärven osayleiskaava-alueeseen (Pirkanmaan liitto, 2017a, ja Sitowise, 2023).

Pihapiirissä on inventoivan asuinrakennuksen lisäksi 1970-luvun asuinrakennus, 1960-luvun navetta, 1940-luvun lato ja toinen vanhempi lato, sekä puuliiteri. Inventoitava rakennus sijaitsee noin 50 metrin päässä Murronkulmantiestä pienen mäen päällä. Se on muiden Hailun rakennuksien kanssa samassa rykelmässä, mut-

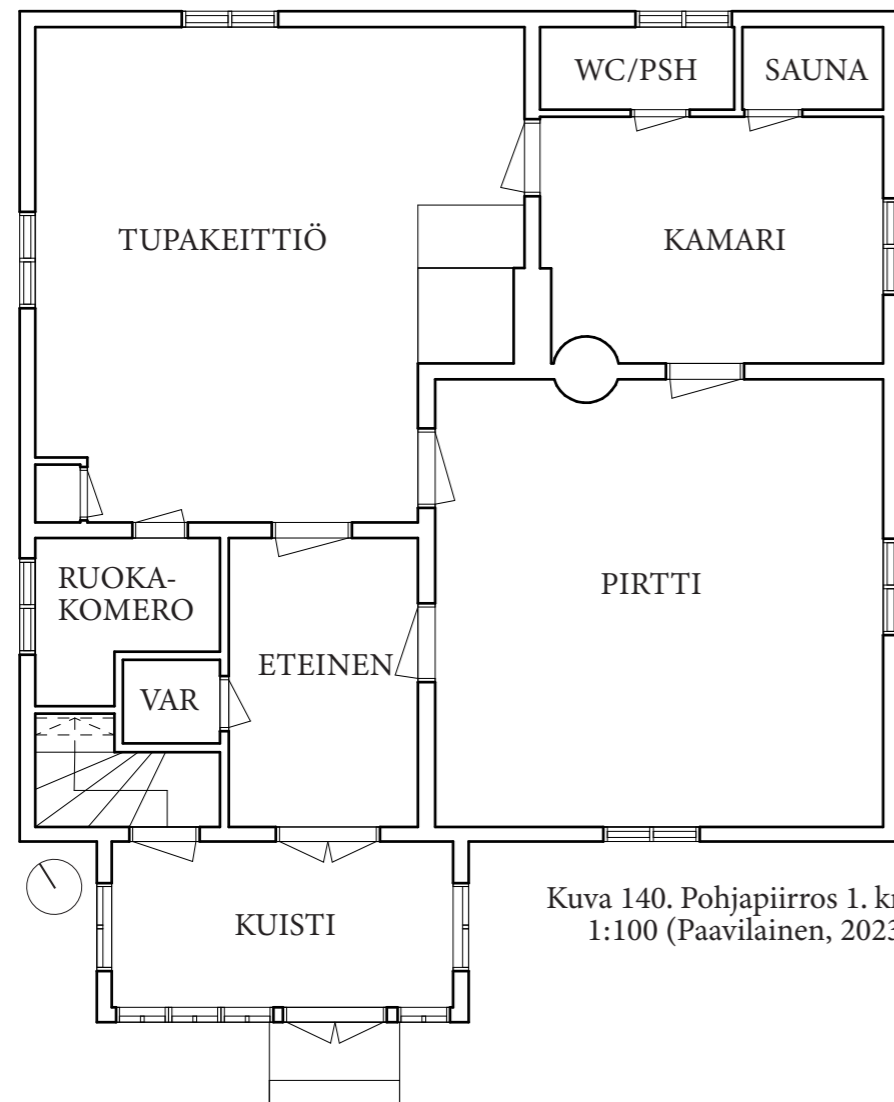
ta vuosien varrella pihapiirin painopiste on siirtynyt kaakkoon uudemman asuinrakennuksen puoleiselle piha-alueelle ja vanha asuinrakennus on jäänyt sen ulkopuolelle. Vanhan asuinrakennuksen puoleiselta piha-alueelta on purettu navetta tien vierestä ja sauna näiden kahden rakennuksen välistä. Talon takana alkaa metsäalue sekä avautuu pitkä näkymä peltojen yli kohti Perttulan tilaa.

Asuinrakennuksessa on kaksi asuinkerrosta. Ul-lakkotilat on tehty vuonna 1970 (Hailun omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023). Rakennuksessa ei ole kellaria. Kuistia on laajennettu 1950- ja 1960-lukujen taitteessa (Hailun omis-

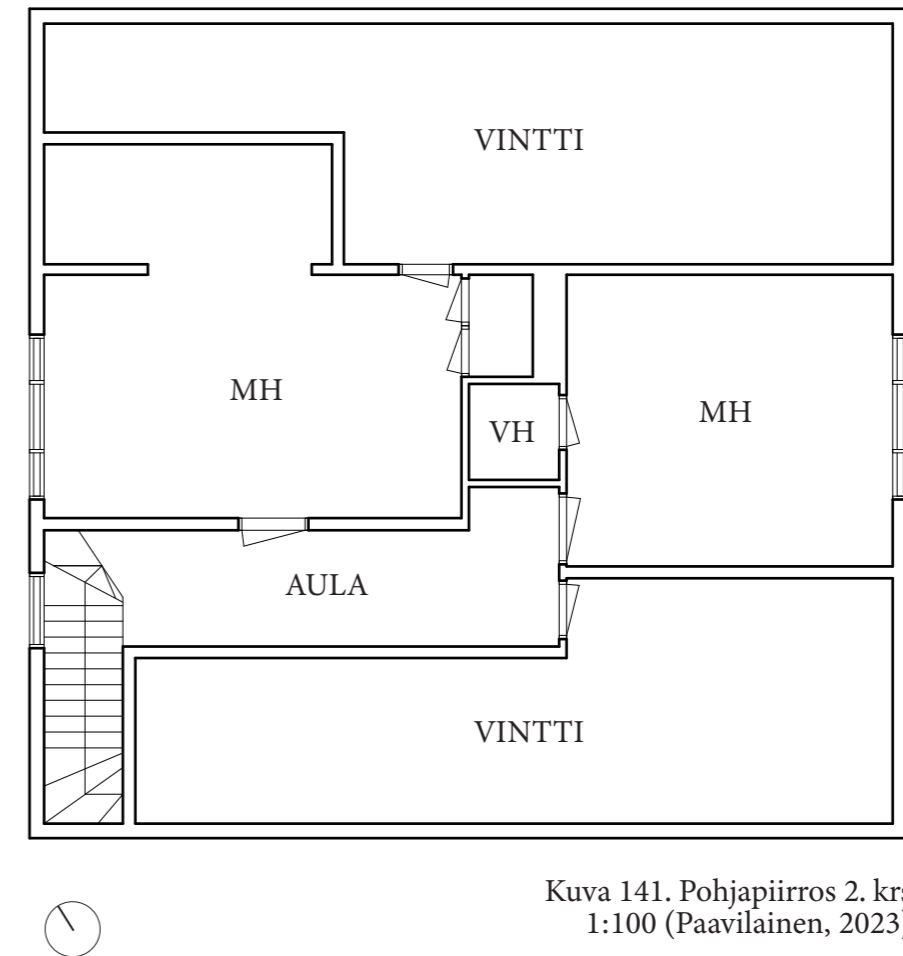
tajan ja sukulaisten haastattelu, 2023), ja sitä kautta pääsee yläkertaan vieviin umpiportaisiin. Ensimmäisessä kerroksessa on 4 huonetta, jotka sijoittuvat keskeismuurin ympärille. Kuistilta päästään eteiseen, josta kulku on tupakeittiöön ja pirttiin. Eteisen yhteydessä ullakolle vievien portaiden alla on pieni varasto. Tupakeittiön yhteydessä portaiden alla on ikkunallinen ruokakomero. Tupakeittiössä on leivinuuni ja puuhella, sekä 1980-luvulla sinne on vedetty juokseva vesi (Hailun omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023). Muurin maali on pahasti varissut. Pirtin puolella on pönttöuuni, joka on rakennettu kamarin ja pirtin seinän sisään siten, että uunin kyljet ovat molempien huoneiden puolella.

Perimmäisenä huoneena olevaan kamariin on 1980-luvulla tehty märkätilat: WC- ja suihkutila sekä sauna. Niiden rakentamisen yhteydessä on asennettu juokseva vesi ja viemäri. Sähköt ovat tulleet taloon 1940-luvun loppupuolella. (Hailun omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023)

Yläkerrassa on kaksi makuuhuonetta ja aula. Ensimmäisessä makuuhuoneessa on alkovi ja keittiönurkkaus, sekä kulku kylmään varastotilaan katon lappeen alla. Pinnat ovat mustan homepisteen peitossa, joka näyttää levinneen huoneeseen varastotilan oven kautta. Toisessa makuuhuoneessa on vaatehuone. Veden aiheuttamat vauriot näkyvät siellä selvimmin.

Kuva 140. Pohjapiirros 1. krs
1:100 (Paavilainen, 2023)

Kuva 141. Pohjapiirros 2. krs
1:100 (Paavilainen, 2023)

Kuva 142. Kuisti. (Paavilainen, 2023)

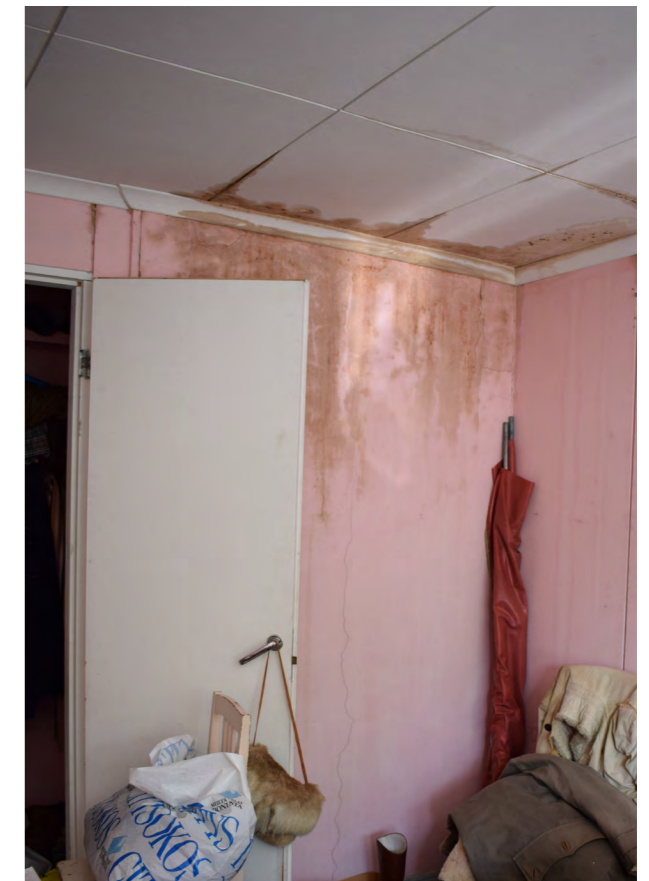
Rakennus on perustettu luonnonkivien päälle. Perustus ei ole hyvä, vaan rakennus liikkuu roudan vaikutuksesta. Entisen asukkaan mukaan ovet eivät ole koskaan menneet kunnolla kiinni. Lattiaa ei ole koskaan otettu ylös, eli perustus on alkuperäisessä kunnossa. Lattia on joskus maalattu. (Hailun omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023) Kuistin perustus on betoninen.

Rakennuksen kantavat seinät ovat hirttä. Sisäpuolella olisi omistajan mukaan pahvia ja myöhemmin sen päälle asennettu puukuitulevyjä. Ulkuvuoraus ja sen maalaus on tehty 1960-luvun alussa. (Hailun omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023)

Rakennuksen satulamallinen vesikatto on nykyään päällystetty aaltopellillä. Peltikatto on laitettu 1950- ja 1960-lukujen vaihteessa. Sitä ennen muistitiedon mukaan katossa olisi ollut kaksi erilaista huopakattetta. (Hailun omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023) Pelti on päässyt pahasti ruostumaan, erityisesti lounaan puoleiselta lappeelta. Katto on paikoin vuotanut. Kuistin seinissä, ullakon portaikossa ja yläkerrassa on suurimmat vuotojäljet.

Kuva 144. Kamarin ja pirtin välinen kamiina. (Paavilainen, 2023)

Kuva 145. Kosteuden aiheuttamat jäljet ullakolla. (Paavilainen, 2023)

Kuva 143. Keittiössä on tiilinen leivinuuni ja puuhella. (Paavilainen, 2023)

Kuva 146. Ullakon toisessa makuuhuoneessa on alkovi. Huoneeseen on levinnyt mustaa hometta varaston oven kautta. (Paavilainen, 2023)

- < Kuva 147. Vanhan asuinrakennuksen puolella pihaa toisena rakennuksena oleva puuliiteri. (Paavilainen, 2023)
- ✓ Kuva 148. 1970-luvun asuinrakennus. Rakennus sijaistaa pihapiirin korkeimmalla kohdalla. (Paavilainen, 2023)
- ✓ Kuva 149. 1960-luvulla rakennettu navetta rehutorneineen. Rakennus jakaa pihapiirin kahtia. (Paavilainen, 2023)
- > Kuva 150. Tien viereinen aitta on rakennettu 1940-luvulla. Siihen on myöhemmin tehty kuivurille laajennos. (Paavilainen, 2023)
- >> Kuva 151. Toinen aitta on vanhempi. Siinä on aikanaan ollut kiinni riihi, jonka hirsistä tehtiin sauna. (Paavilainen, 2023)

TULEVAISUUS

Näillä näkymin rakennus tulee toimimaan nykyisten omistajien varastotilana niin kauan kuin rakennuksen katto pitää vettä. Sen jälkeen talo todennäköisesti purettaisiin, sillä nykyisillä omistajilla ei ole sille käyttöä. Rungon myyminen voisi kuitenkin olla vaihtoehtona purkamiselle. Rakennuksen korjaamiseen paikallaan nykyisillä omistajilla ei ole aikeita. (Hailun omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023)

ARVOT

RAKENNUSHISTORIALLINEN

Rakennusperinteisesti arvokas

HISTORIALLINEN

Asutushistoriallisesti arvokas

ARVOJEN PERUSTELUT

Hailun vanha asuinrakennus edustaa 1900-luvun alkupuolen rakennuskulttuuria ja elämäntapaa. Kohteella on paikallista asutushistoriallista arvoa. Rakennukseen on tehty muutoksia, jotka luovat ajallista kerroksellisuutta ja kuvaavat elintason muutoksia.

Pihapiiri rakennuksen ympärillä on muuttunut paljon ja pihapiirin painopiste on siirtynyt. Vanha asuinrakennus ei enää tunnu kuuluvan pihapiiriin, vaan se vaikuttaa rajautuvan ulkopuolelle. Siksi kohteen merkitys osana pihapiirin rakennusten muodostavaa kokonaisuutta on heikentynyt.

ARVOLUOKKA II

TOIMENPIDESUOSITUKSET

Koska nykyisellä omistajalla ei ole rakennukselle tulevaisuudessa käyttöä, ja koska rakennuksen merkitys osana pihapiiriä on ajan saatossa heikentynyt, voisi vanha asuinrakennus sopia siirrettäväksi uuteen paikkaan.

7.2 KOIVUMÄKI

Kuva 152. Koivumäen asuinrakennus. (Paavilainen, 2023)

RAKENNUKSEN NIMI

Koivumäki

OSOITE

Pihtilammentie 2, 36910 Rautajärvi

KIINTEISTÖTUNNUS

635-457-1-159

KYLÄ

Rautajärvi

KUNTA

Pälkäne

RAKENNUSVUOSI

Ei tiedossa

HUONEALA

63 m²

INVENTOINTIPÄIVÄMÄÄRÄ

12.06.2023

RAKENNUKSEN YLEISKUVAUS

Rakennus on satulakattoinen, yksikerroksinen, keskeismuurillinen hirsirakennus. Rakennuksen koilliskulmauksessa on umpikuisti. Ullakko on eristämätöntä vinttitilaa. Rakennus sijaistaa Luopioistentien varressa reilun neljän kilometrin päässä Rautajärveltä.

KÄYTTÖHISTORIA

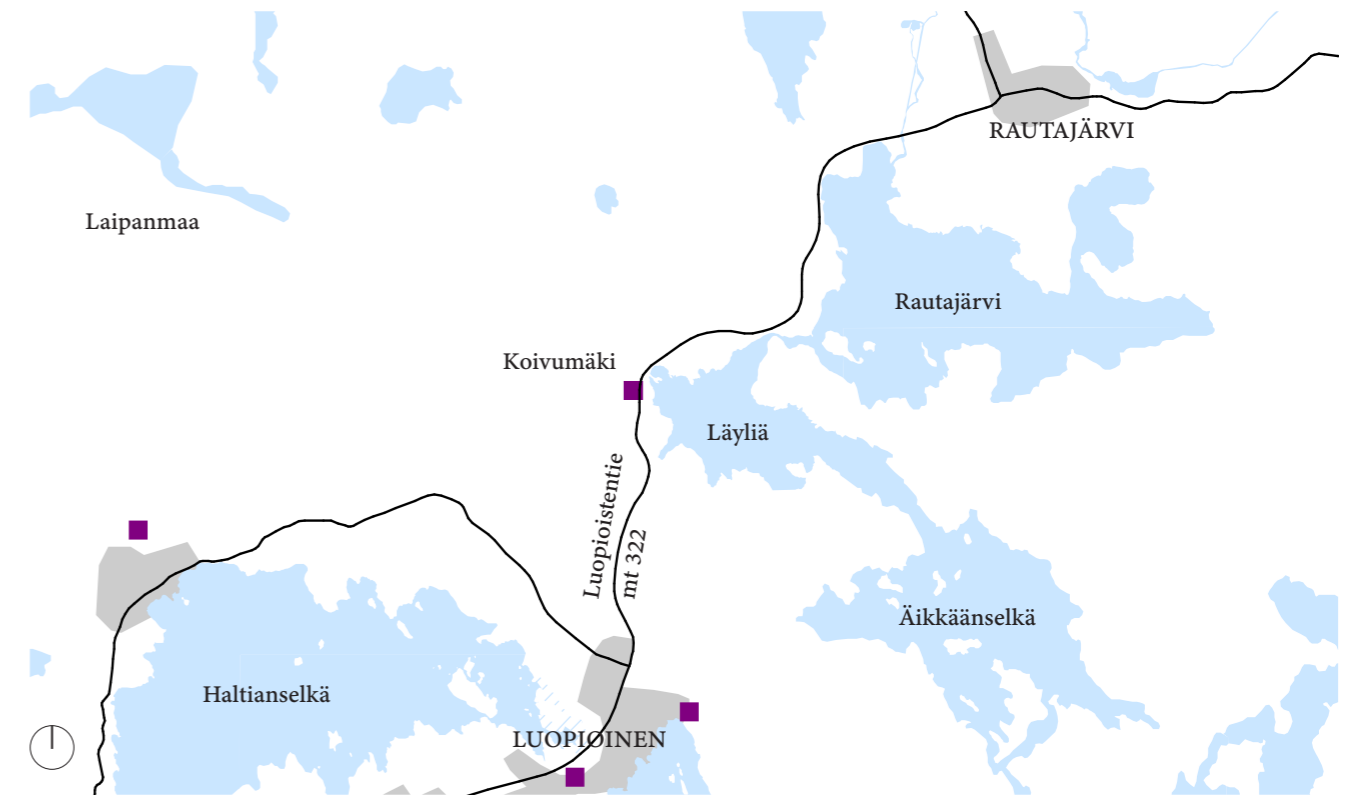
Rakennuksessa asuttiin ympärivuotisesti vuoteen 1974 asti, jolloin se siirtyi nykyiselle omistajalle. Talossa on sen jälkeen asunut vuokralaisia sekä ympärivuotisesti että ainoastaan kesäkuukausina. Rakennus on ollut käyttämättömänä vuodesta 2017 asti.

TÄRKEIMMÄT MUUTOSVAIHEET

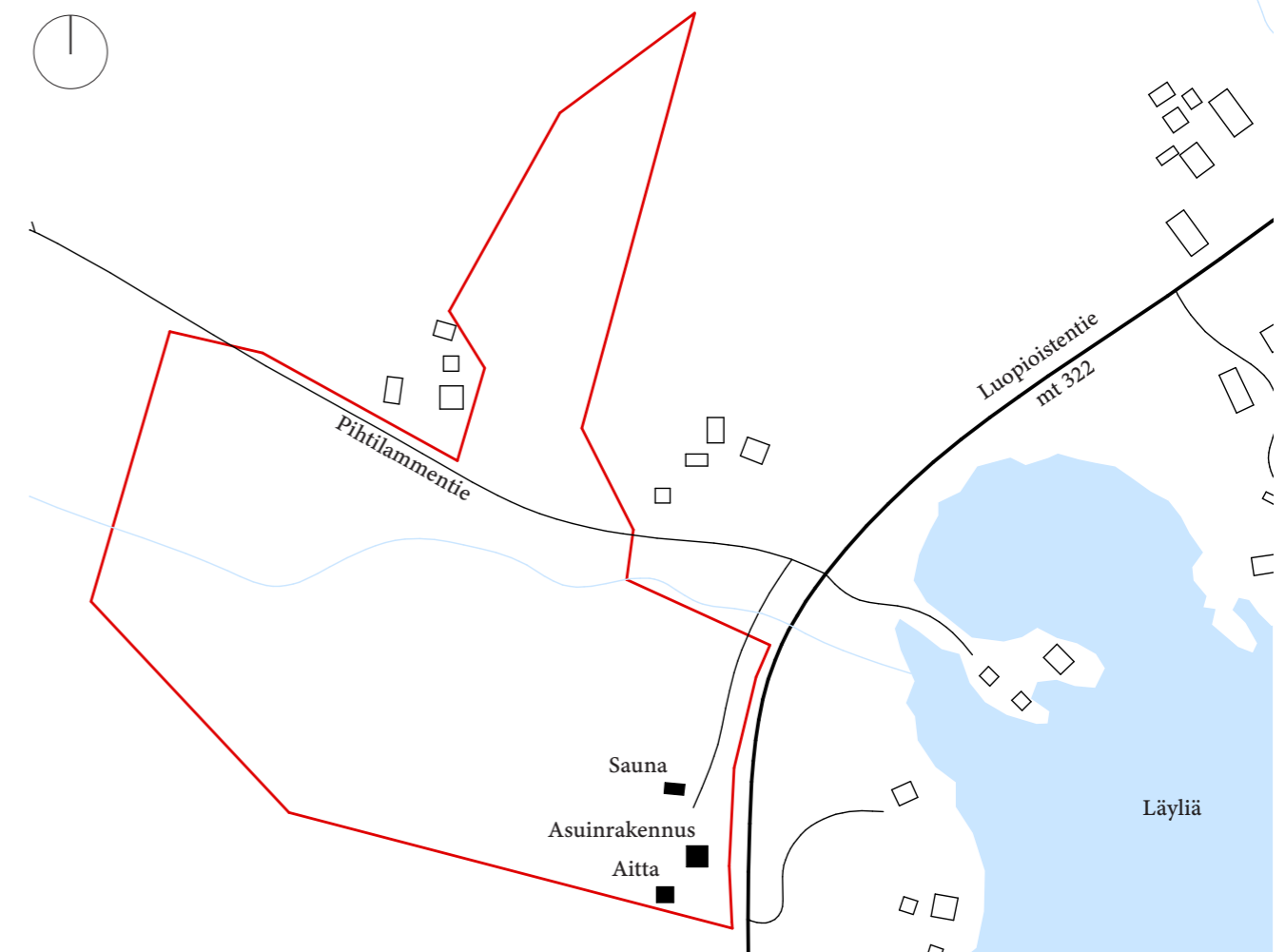
Tiedossa ovat vuoden 1974 jälkeen tehdyt korjaukset ja remontit. Taloon on tehty pintaremonttia vuonna 1975. Katto on uusittu peltikatoksi vuonna 2004.

MUUT YMPÄRISTÖN RAKENNUKSET

Sauna ja aitta. Navetta, puimala ja talli purettiin 1980-lukuun mennessä.

Kuva 153. Koivumäen talo sijaitsee Pihtilammentien Luopioistentien kulmauksessa. Rautajärvelle matkaa on 4 kilometriä, Luopioisiin 3,5 kilometriä. (Paavilainen, 2023)

Kuva 154. Asemakaavio. (Paavilainen, 2023)

HISTORIAA

Koivumäen tila lohkottiin Hakalan tilasta vuonna 1931, jolloin isä Eenok Hakala jakoi tilansa kahtia ja myi puolikkaat kahdelle pojalleen. Tätä aikaisemmin tilan historia on Hakalan tilan historiaa. (Koivumäen omistajan ja sukulaisen haastattelu, 2023)

Hakala on ollut Rautajärven kartanon torppana. Hakala mainitaan ensimmäisen kerran vuoden 1825 henkikirjassa. Tällöin torpparina on ollut Mikko Hakala. (Laine, 2020c) Vuonna 1929 Eenok Hakala lunasti Hakalan torpan itselleen Rautajärven kartanolta. 1931 hän jakoi tilansa kahteen osaan ja myi osat kahdelle pojalleen, Juho Kustaa Hakalalle ja Väinö Hakalalle. Koivumäki-nimisen tilan sai Kustaa Hakala. Lainhuuto saatiin tehtyä vuonna 1942. Kustaa Hakala myi Koivumäen tilasta 2,5 aarin kokoisen rantatontin Snellmaneille vuonna 1968. Kustaan kuoleman jälkeen vuonna 1974 tila siirtyi testamentilla nykyiselle omistajalle. (Koivumäen omistajan ja sukulaisen haastattelu, 2023)

Kuva 155. Koivumäki maantieltä päin. Katemateriaalina on päre, joten kuva on otettu ennen 1950-lukua. (Kuva Koivumäen omistajalta.)

Talon rakennusajankohdasta ei ole tietoa. Rakennus on kuitenkin inventoinnissa esiintyvien Hailun, Kettulan ja Ojalan kohteiden kaltainen; keskeismuurillinen hirsirunkoinen asuinrakennus. Hailun, Kettulan ja Ojalan kohteiden rakennusajankohdat sijoittuvat vuosien 1925 ja 1949 välille. Koivumäen talo voisi siis olla rakennettu samoihin aikoihin, kenties tilan myynnin aikoihin 1930-luvun vaihteessa.

Tiedossa olevat muutostyöt ja remontit ovat nykyisen omistajan ajoilta eli vuodesta 1974 nykypäivään. Talvella 1974–1975 rakennus maalattiin sisältä ja ulkoa, samalla maalattiin myös ikkunat ja ikkunoiden karmit. Rakennuksen sisäosat maalattiin uudestaan 1985 tai 1986 Ahosen pariskunnan muutettua pois. Katemateriaaliksi uusittiin pelti vuonna 2004. Katossa on ollut alun perin päre, ja sen jälkeen huopa 1950-luvulta. Juokseva vesi ja sähkö ovat aiemmin tulleet taloon sisälle, mutta ei ole tietoa, milloin ne on asennettu. Vuoden 2017 jälkeen juoksevaa vettä

ei ole enää tullut. (Koivumäen omistajan ja sukulaisen haastattelu, 2023)

Pihapiirissä olleet navetta, puimala ja talli ovat hävinneet 1980-lukuun mennessä. Puimala hävisi näistä viimeisenä. Tilan pellot on metsitetty 1970-luvulla. (Koivumäen omistajan ja sukulaisen haastattelu, 2023)

Nykyinen Luopioistentie on aikaisemmin kulkenut mäen yli ja talon editse. Nykyinen pihatie on jäänne entisestä maantiestä. Kun tietä vuonna 1982 uusittiin, sitä suoritettiin ja kalliota räjäytettiin, minkä myötä tie kulkee nykyään alempana ja suoremmin kuin ennen. (Koivumäen omistajan ja sukulaisen haastattelu, 2023) Talo on kasvaneista puista huolimatta helposti nähtävissä, kun Luopioistentietä ajaa Rautajärveltä Luopioisiin päin.

OMISTAJAT, ISÄNNÄT JA VUOKRALAISET

Hakalan tila on ollut Rautajärven kartanon omistuksessa. Tänä aikana torppareina ovat olleet ainakin:

Mikko Hakala
mainittu henkikirjoissa vuosina 1825 ja 1830
Juho Hakala
mainittu henkikirjoissa vuosina 1835, 1840 ja 1845
Matti Matinpoika Hakala
mainittu henkikirjoissa vuosina 1850, 1855, 1860 ja 1865

Eenok Hakala lunasti torpan Rautajärven kartanolta vuonna 1929.

Eenok Hakala 1929–1931
Eenok jakaa ja myy puolikkaat kahdelle pojalleen. Kustaa Hakala saa Hakalan tilasta Koivumäki-nimisen osan.

Juho Kustaa Hakala 1931–1974
Nykyinen omistaja 1974–

Vuokralaisia vuoden 1975 jälkeen ovat olleet:

Uuno ja Laina Ahonen 1975–1985/1986
Useampia kesäasukkaita 1985/1986–1993
Mattila 1993–1996/1997
Lindeman 1997–1998
Urataipale 1998–2017

(Koivumäen omistajan ja sukulaisen haastattelu, 2023)

Kuva 156. Asuinrakennus maalaamattomana vuonna 1974. (Kuva Koivumäen omistajalta.)

Kuva 157. Piharakennuksia vuonna 1974. (Kuva Koivumäen omistajalta.)

Kuva 158. Ilmakuva vuodelta 1949. Pihapiirissä voi hahmottaa navetta-, puimala- ja tallirakennukset. Nykyiset kiinteistörajat merkittynä punaisella viivalla. (Maanmittauslaitos, 2024)

Kuva 160. Ilmakuva vuodelta 2022. Nykyiset kiinteistörajat merkittynä punaisella viivalla. (Maanmittauslaitos, 2024)

Kuva 159. Ilmakuva vuodelta 1999. Luopioistentietä on oikaistu vuonna 1982, ja pellot on metsitetty. Nykyiset kiinteistörajat merkittynä punaisella viivalla. (Maanmittauslaitos, 2024)

Kuva 161. Rakennuksen näkee helposti puiden lomasta Rautajärveltä ajettaessa. (Paavilainen, 2023)

NYKYHETKI

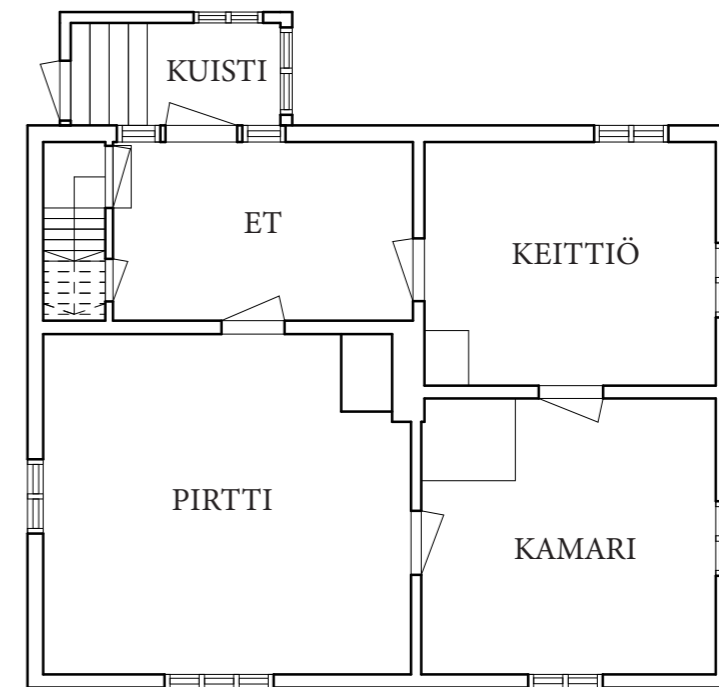
Koivumäen talo sijaitsee Pihtilammentien ja Luopioistentien kulmauksessa 4,5 kilometriä Rautajärveltä kohti Luopioista (Maanmittauslaitos, 2024c). Nykyinen pihatie on jääne entisestään Luopioistentiestä, joka kulki mäen päältä ja talon editse. Pihapiirissä on asuinrakennuksen lisäksi sauna ja aitta. Pihapiiristä ovat hävinneet navetta, puimala ja talli 1980-lukuun mennessä. (Koivumäen omistajan ja sukulaisen haastattelu, 2023)

Asuinrakennus on satulakattoinen hirsinen omakotitalo. Huoneita on 4 ja ne kiertyvät keskeismuurin ympärille. Sisään rakennukseen kuljetaan pihan puolelta umpinaisen kuistin kautta, joka sijaitsee rakennuksen luoteiskulmassa. Kuistilta päästään eteiseen, josta on kulku keittiöön, olohuoneeseen, sekä ullakolle vieviin jyrkkiin umpiportaisiin. Portaiden alla on komero. Ullakolla ei ole asuinhuoneita, vaan se on jätetty eristämättömäksi vinttililaksi. Olohuone sijaitsee rakennuksen lounaiskulmassa,

ja ikkunoita on kaksi kummallakin ulkoseinustalla. Huoneen kulmauksessa on tiilinen takka. Olohuoneesta kuljetaan kamariin, jossa on leivinuuni. Ikkunoita on tässäkin huoneessa kaksin kappalein. Keittiössä puolestaan on puuhella ja myös kaksi ikkunaa. Jokaisen huoneen välillä on peiliövi.

Talo on perustettu mäen päälle loivaan mäkeen. Tienpuoleinen pääty onkin enemmän irti maasta kuin pihan puoli. Pihan puolella maa jatkaa vielä nousemistaan, jolloin sadevedet valuvat taloa kohti. Talo on perustettu luonnonkivipilarien päälle. Pihapuolella niitä ei ole enää nähtävissä, mutta tien puolella ne ovat. Tien puolella kivien avonaisia välejä on myöhemmin tilkitty eristevillalevyillä sekä betonilla. Kuistilla on betoniperustus.

Ulkoseinät on paikoittain vuorattu peiterimoitetulla pystyraudalla. Olohuoneen kulmaus on jätetty vuoraamatta, se on ainoastaan maalattu.

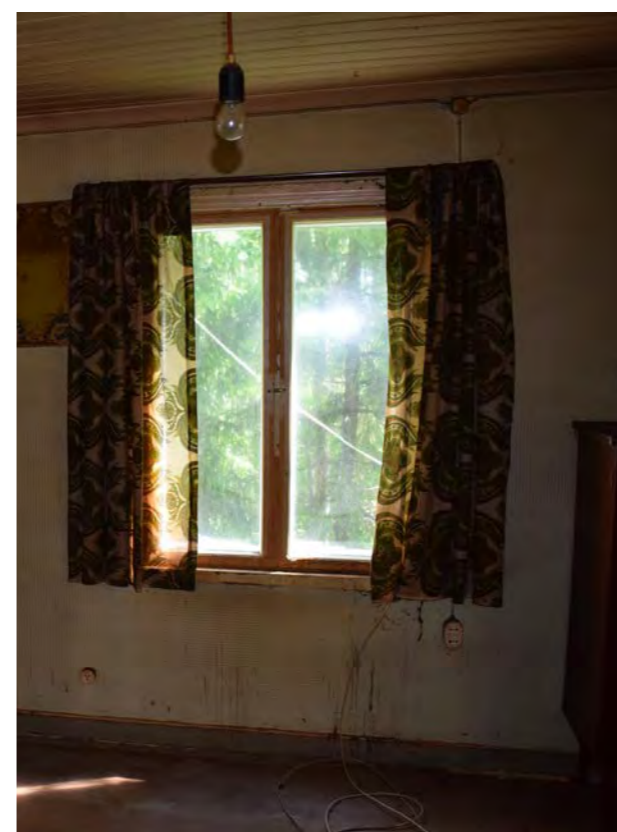
Kuva 164. Pohjapiirros 1:100 (Paavilainen, 2023)

Kuva 162. Pirtin seinästä pinkopahvia on avattu. Kulmauksessa puu on päässyt tummumaan. (Paavilainen, 2023)

Kuva 163. Pirtin tiilinen takka. Muurin rappaus on päässyt kosteuden takia varisemaan, ja alakatto lahoamaan. (Paavilainen, 2023)

Kuva 165. Kamari. Kamarissa ja keittiössä on sisällä tupakoinnin jäljiltä paljon tervaa. (Paavilainen, 2023)

Kuva 166. Kamarin nurkassa on leivinuuni. (Paavilainen, 2023)

Kuva 167. Keittiössä on puuhella. (Paavilainen, 2023)

Kuva 168. Keittiön kaapistot. (Paavilainen, 2023)

Kuva 169. Eteinen. Oikealla kuisti, vasemmalla pirtti, ja edessä portaat ullakolle. (Paavilainen, 2023)

Kuva 170. Ullakko on eristämätöntä tilaa. (Paavilainen, 2023)

Kaikki ulkoseinät on maalattu vihreällä maalilla. Sisäseinissä hirren päälle on laitettu vaihtelevasti pinkopahvia ja puupaneelia. Kuistin seinät on päällystetty puukuitulevyillä. Aaltopeltikate on laitettu vuonna 2004 (Koivumäen omistajan ja sukulaisen haastattelu, 2023). Myös muissa pihapiirin rakennuksissa on käytetty katemateriaalina aaltopeltiä.

Rakennuksen ympäristössä on huomattavissa pihapiirimäisyyttä. Sauna, aitta ja metsän reuna rajaavat pihan niin, että aikaisemman pihapiirin rajat ovat hahmotettavissa. Rakennukset ovat kuitenkin etäällä toisistaan. Aikaisemman suljetumman pihapiirin tuntu on kadonnut navetan, puimalan ja tallin purkamisen myötä. Rakennuksen eteläpuolelta on kaadettu muutamia puita vuonna 2021 (Koivumäen omistajan ja sukulaisen haastattelu, 2023).

Kuva 171. Pihapiirin eteläpäädyn varastorakennus. (Paavilainen, 2023)
 Kuva 172. Pihapiirin pohjoisosassa on hirsinen saunarakennus. (Paavilainen, 2023)

Kuva 173. Asuinrakennus luoteesta. (Paavilainen, 2023)

Kuva 174. Asuinrakennus kaakosta. (Paavilainen, 2023)

Kuva 175. Pihapiiri pihatieltä katsottuna. Vasemmalla asuinrakennus, kauimmaisena aitta, ja oikealla sauna. (Paavilainen, 2023)

TULEVAISUUS

Rakennuksen tulevaisuudesta ei ole puhuttu, vaan se on avoin kysymys. Omistajat ovat kuitenkin avoimia sekä rakennuksen kunnostamiseen paikan päällä, että rakennuksen siirtämiseen muualle. Heillä ei itsellään ole tällä hetkellä mahdollisuuksia korjausrakkaan. (Koivumäen omistajan ja sukulaisen haastattelu, 2023)

ARVOT

RAKENNUSHISTORIALLINEN

Rakennuserinteisesti arvokas

HISTORIALLINEN

Asutushistoriallisesti arvokas

YMPÄRISTÖARVO

Maisemallisesti keskeinen sijainti

ARVOJEN PERUSTELUT

Koivumäen asuinrakennus sijaitsee maisemallisesti merkittävällä sijainnilla Luopioistentien varrella. Maantieltä rakennus on helposti nähtävissä mäen päällä.

Pihapiiristä on purettu useampi maatalousrakennus ja olemassa olevat rakennukset sijaitsevat etäällä toisistaan, minkä vuoksi pihapiiri kokonaisuutena on menettänyt merkitystään.

Asuinrakennus edustaa aikansa rakennuskulttuuria ja elämäntapaa. Koivumäellä on paikallista asutushistoriallista arvoa.

ARVOLUOKKA II

TOIMENPIDESUOSITUKSET

Koivumäki sijaitsee näkyvällä paikalla Luopioistentien varrella, mikä puoltaisi rakennuksen korjaamista paikallaan. Pihapiirin kokonaisuus on kuitenkin heikentynyt, minkä vuoksi kohde voisi sopia myös siirrettäväksi.

SIJAINTI JA YMPÄRISTÖ

Kyynärön kylä sijaitsee Pälkäneen kunnassa Pirkanmaan maakunnan kaakkoisosan. Kylä on Rautajärvi-Auttoinen maantien nro 3200 varrella. Naapurikyliä ovat koillisessa Ämmätsä, kaakossa Vahdermetsä, etelässä Padankoski, sekä lännessä ja pohjoisessa Kantola. (Maanmittauslaitos, 2024c) Rautajärvelle on matkaa 5 kilometriä, Luopioisten kirkonkylään 12 kilometriä, ja kuntakeskukseen Pälkäneen Onkkaalaan 35 kilometriä. Puolestaan Tampereelle on 73 kilometriä, Hämeenlinnaan 75 kilometriä, ja Helsinkiin 176 kilometriä. (Google, 2023)

Kylässä on kaksi merkittävää risteystä. Rautajärveltä tultaessa ensimmäisessä risteyksessä maantie 3200 tekee 90 asteen käännöksen vasemmalle, jonka kohdalla tien nimi vaihtuu Rautajärventiestä Porasantieksi. Käännöksen kohdalla risteävä Kyynäröntie (maantie 3201) kulkee Padankoskelle ja Kuohijoelle, ja jatkaa Hauhon Sappeeseen saakka. (Maanmittauslaitos, 2024c) Rautajärventien, Porasantien ja Kyynäröntien risteystä pidetään Kyynärön kylän keskustana (Laine ym., 2020). Kylän toinen risteys sijaitsee 600 metriä Porasantietä itään päin. Kyseisessä risteyksessä Porasantieltä käännytään Ämmätsäntielle, jota pitkin päästään Ämmätsän kylään. (Maanmittauslaitos, 2024c)

Kyynärön kylän alue on harvaan asuttua. Teiden varilla on jonkin verran peltoa ja niittyjä, mutta pääasiallisesti metsää. Metsät ovat suurimmilta osin talousmetsiä, mutta ne ovat myös virkistyskäytössä. (Laine ym., 2020) Kylän eteläpuolella sijaitsee pienehkö, kirkasvetinen Kyynäröjärvi, jonka rannoilla on paljon loma-asutusta (SUVI, 2023). Lähellä Padankosken rajaa sijaitsee Hirvijärvi ja Kantolan rajalla Saarijärvi (Maanmittauslaitos, 2024c).

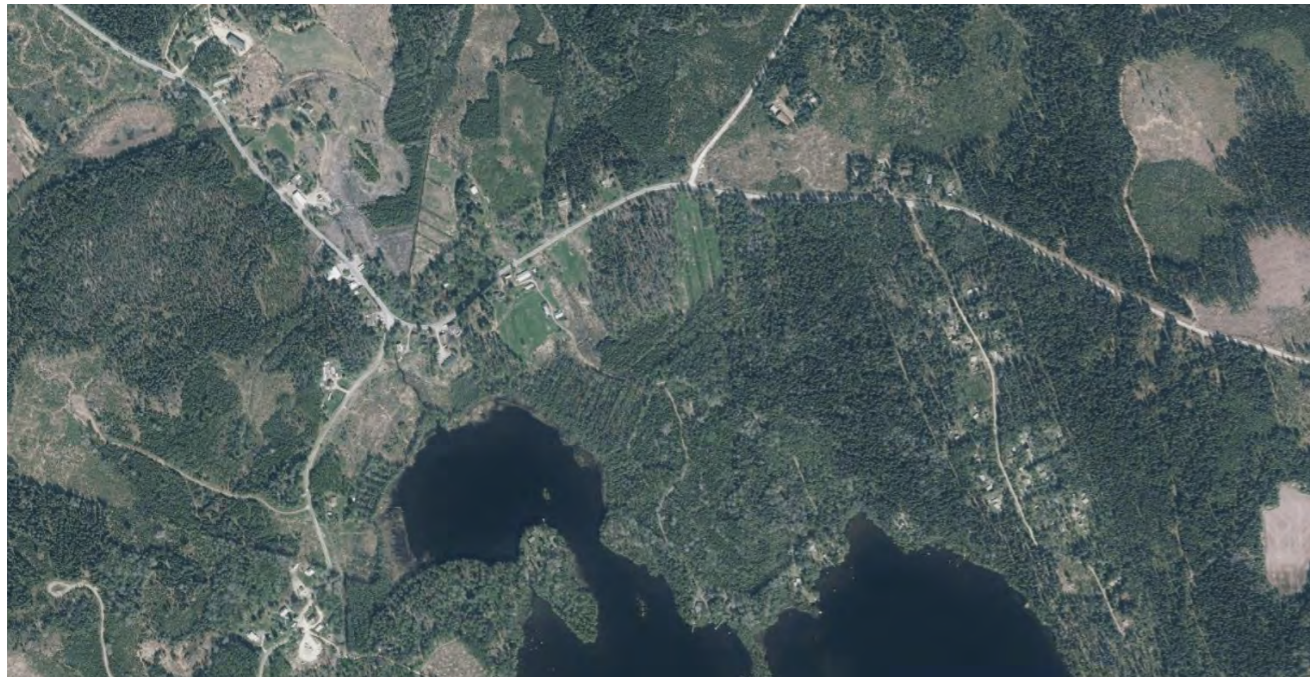
Kuva 177. (Paavilainen, 2023)

Kuva 176. (Paavilainen, 2023)

Kuva 178. Ilmakuva vuodelta 1949. (Maanmittauslaitos, 2024)

Kuva 179. Ilmakuva vuodelta 2022. (Maanmittauslaitos, 2024)

HISTORIA

Kylän alkuna on ollut Kyynärön talo, joka nykyään tunnetaan Pietilänä. Pietilä sijaitsee Kotolahden rannalla noin kilometrin päässä nykyisestä keskustasta etelään. Isojaon jälkeen vuonna 1796 Kyynärön talo jaettiin kahtia, Vanhaan Kyynäröön eli Pietilään ja Lahdentaustanmaahan. (Laine ym., 2020)

Isojaon aikaan alueelle perustettiin myös kaksi uudistilaa, Härkälä ja Kurkijoenesko. Kurkijoenesko jaettiin pian seuranneessa perinnönjaossa kahteen osaan, jotka nykyään tunnetaan nimillä Rontu ja Kurkoja. (Laine ym., 2020)

Kyynärön talosta jaetusta Lahdentaustasta tuli ajan saatossa kylän nykyinen keskuspaikka (Laine, 2020a). Sijainti teiden risteyksessä tarjosi Pietilää paremmat kulkuyhteydet ja Kukkiajan laskevan Kyynäröjoen (nykyisen Myllyjoen) varrelle voitiin rakentaa mylly. Vuoden 1850 paikkeilla Lahdentaustan talo jaettiin kahtia, joista toisen osannimeksi jäi Lahdentaka ja toinen osa tunnetaan nimellä Vuorenmaa. (Laine ym., 2020)

1900-luvulle tultaessa kylän väkiluku kasvoi ja itselliset rakensivat omia mökkejään isojen talojen läheisyyteen. Kylään tuli kauppa ja kylän myllyssä jauhettiin viljaa. Maanviljelyn tueksi tulivat metsätyöt ja puukauppa. Ämmätsässä koulu aloitti toimintansa vuonna 1902 ja uusi koulurakennus valmistui vuonna 1936. Toivo Haliseva toimi kyläpoliisina vuosina 1919–1936. (Laine ym., 2020)

1950-luvulla elettiin kylän kukoistuskautta. Suuret ikäluokat olivat kouluiässä ja uusia taloja rakennettiin. Kylässä oli kauppa, posti, kahvila, suutari, seppä, räätäli ja ompelijoita sekä kaksi linja-autoyhtiötä. Kyynärön VPK, Kyynärön Kunto ja Ämmätsän Pienviljelijäyhdistys järjesti-

Kuva 180. Kyynärön risteys 1960-luvulla. (Kuva Oili Valkamalta. Luopioisten aineistopankki)

vät erilaisia tilaisuuksia Kyynärön lavalla ja Ämmätsän työväentalolla. (Laine ym., 2020)

Viimeiset maitotilat Kyynärössä ovat lopettaneet toimintansa 2000-luvulla ja pellot on annettu vuokralle. Alueella ei ole enää yhtäkään talollista, joka viljeli omia peltojaan. Osa pelloista on myös metsitetty tai pusikoitunut. Aikaisempaa pääelinkeinoa maataloutta harjoitetaan nykyään muilla seuduilla. Hoivapalvelut, metsätyöt, puunkuljetus, maanrakennus ja muut rakennuspalvelut tarjoavat nykyään työpaikkoja. Autoilijoiden keskittymänä tunnetussa Kyynärössä autoliikenne tarjoaa edelleen työtä monelle oman ja lähikylien asukkaalle. (Laine ym., 2020)

Kyynärö on muiden kylien tapaan kuulunut Luopioisten kuntaan, kunnes vuonna 2007 Luopioinen ja Pälkäne yhdistyivät uudeksi kunnaksi (Pälkäneen kunta, 2023b).

RAKENNUSKANTA JA KAAVATILANNE

Kyynäröllä talonpoikastalot ovat sijainneet muutaman kilometrin päässä toisistaan, min-
kä takia kylä on pysynyt väljänä (Laine ym.,
2020). Asutus on keskittynyt pääasiassa Rauta-
järventien, Kyynäröntien ja Porasantien varsille.
Vapaa-ajan asuntoja on paljolti myös Kyynärö-
järven rannoille levittäytyneenä sekä Kyynärö-
metsän alueella. Rakennuskanta onkin lähinnä
asuin- ja vapaa-ajanrakentamista, mutta vanho-
jen tilojen pihapiireissä on säilyneitä maatalous-
rakennuksia. (Maanmittauslaitos, 2024c)

Kyynäröllä ei ole voimassa yleis- tai asemakaa-
vaa (Sitowise, 2023). Alue kuuluu Pirkanmaan
maakuntakaavaan 2040. Kylän läpi kulkevat
maantiet 3200 ja 3201 on merkitty tärkeiksi seutu-
tai yhdysteiksi, sillä ne yhdistävät taajamatoi-
mintojen alueita ja kyläkeskuksia kuntakeskuk-
siin ja ovat verkostollisesti merkittäviä valta- ja
kantateitä täydentäviä yhteyksiä. (Pirkanmaan
liitto, 2017a ja 2017b)

PALVELUT

Kyynäröllä olleita palveluita ovat aikanaan
käyttäneet myös läheisten kylien, erityisesti
Ämmätsän ja Vahdermetsän asukkaat. 1950-lu-
vulla Kyynärössä oli kaikkiaan kauppa, posti,
kahvila, suutari, seppä, räätäli ja ompelijoita
sekä kaksi linja-autoyhtiötä. Kauppa ja kahvila
sulkivat ovensa 1950-luvulla. Posti lakkautettiin
1990-luvulla, mutta postilaatikko vietiin kylästä
vasta vuonna 2018. Ämmätsässä koulu lopetet-
tiin vuonna 1997. (Laine ym., 2020) Nykyään
lähimmät palvelut ovat Rautajärvellä ja Luo-
pioisten kirkonkylässä. Ainoana edelleen toi-
minnassa on Kyynärön lava, jossa järjestetään
edelleen lavatansseja ja siellä kokoontuu myös
Kyynärö-Ämmätsä-Vahdermetsän Kyläyhdistys
(Kyynärö-Ämmätsä-Vahdermetsän kyläyhdis-
tys, 2023).

Kuva 181. Ote Pirkanmaan maakuntakaavasta 2040, Kyynärö. (Pirkanmaan liitto, 2016a)

— Tärkeä seutu- ja yhdystie

Kuva 182. Kyynärön risteys kesällä 2023. (Paavilainen, 2023)

Kuva 183. Kyynärössä on toiminut vuodesta 1945 alkaen Luopioisten Linja Oy. (Paavilainen, 2023)

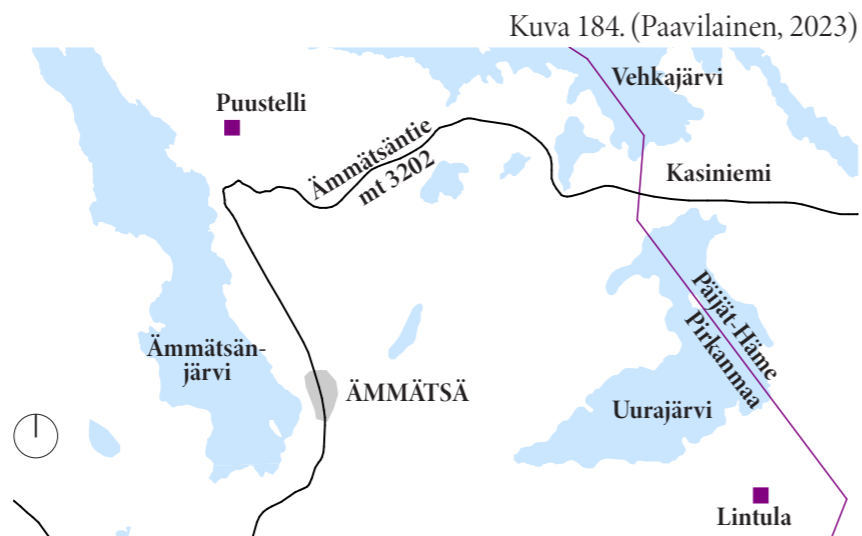
9. ÄMMÄTSÄ

SIJAINTI JA YMPÄRISTÖ

Ämmätsän kylä sijaitsee Pälkäneen kunnassa lähellä Padasjoen kunnan ja Päijät-Hämeen maakunnan rajaa. Padasjoen Kasiniemeen on Ämmätsästä vain kahdeksan kilometriä. (Maanmittauslaitos, 2024c) Rautajärvelle Ämmätsästä on matkaa 8 kilometriä, Luopioisten kirkonkylään 15 kilometriä ja Pälkäneen Onkkaalaan 38 kilometriä. Puolestaan Tampereelle on Ämmätsästä matkaa 68 kilometriä, Hämeenlinnaan 78 kilometriä ja Helsinkiin 179 kilometriä. (Google, 2023)

Ämmätsän kylä sijoittuu Porasantieltä (maantie 3200) erkanevan Ämmätsäntien (maantie 3202) varteen ja samannimisen kartanon ympäristöön (Maanmittauslaitos, 2024c). Varsinaista keskustaa ei ole, mutta kylällä on kaksi keskeistä kokoontumispaikkaa. Näistä toinen on Ämmätsän koulu, jossa kyläyhdistys kokoontuu, ja toinen on niin kutsuttu kartanon mutka, jossa Ämmätsäntie tekee 90 asteen käännöksen kartanon vanhan tallin nurkalla. (Puustellin omistajien haastattelu, 2023) Ämmätsäntie vie itään Padasjoen puolella sijaitsevaan Kasiniemeen, ja etelään kohti Kynärön kylää, jossa tärkeimmät palvelut, kuten kauppa ja posti, ovat aikanaan olleet. Kartanon kohdilla Ämmätsäntiestä erkanee pohjoiseen Uudenkartanontie, joka vie kohti Kuhmalahden Pohjan kylää. (Maanmittauslaitos, 2024c)

Kylän ympärillä on kolme suurempaa järveä: Ämmätsänjärvi, Uurajärvi ja Vehkajärvi. Ämmätsän kartano sijaitsee Ämmätsänjärven itärannalla. Uurajärvessä ja Vehkajärvessä kulkee Pirkanmaan ja Päijät-Hämeen maakuntaraja, sekä Pälkäneen ja Padasjoen kuntaraja. Ämmätsäntien varressa vaihtelevat pellot, niityt ja metsät. (Maanmittauslaitos, 2024c)

Kuva 184. (Paavilainen, 2023)

PALVELUT

Nykyään lähimmät palvelut sijaitsevat Rautajärvellä ja Luopioisten kirkonkylässä. Aikaisemmin kauppa ja posti ovat sijainneet Kynärön kylässä (Laine ym., 2020).

Ämmätsän koulu aloitti vuonna 1902, ja uusi koulurakennus valmistui vuonna 1936. Koulu oli toiminnassa vuoteen 1997 saakka. (Laine ym., 2020) Sen jälkeen koulu on toiminut Kynärö-Ämmätsä-Vahdermetsän Kyläyhdistyksen tapaamispaikkana, ja siitä on tullut kartanon mutkan lisäksi kylän toinen keskus. (Kynärö-Ämmätsä-Vahdermetsän kyläyhdistys, 2023)

INVENTOINTIKOhteet ÄMMÄTSÄSSÄ

Ämmätsän kartanon mailla sijaitsee toinen Ämmätsän kylän kohteistamme. Puustellin torppa on kuulunut Rantalan tilalle, eikä sitä ole koskaan lunastettu. Puustelli sijaitsee Uudenkartanontieltä kääntyvän metsänajotien varressa.

Ämmätsän kylän toinen kohde, Lintula, on kaukana Ämmätsän kartanosta. Entinen Sillanpään mäkitupa sijaitsee lähellä maakunnan rajaa Uurajärven eteläpuolisella metsäalueella. Padasjoen Kasiniemeen on Lintulalta viitisen kilometriä, kun taas Ämmätsän kartanolle reitit 7 kilometriä.

Kuva 185. (Paavilainen, 2023)

HISTORIA

Ämmätsän historia linkittyy paljolti Ämmätsän kartanoon, jonka ympärille torpparikylä on rakentunut. Ensimmäiset torpat on perustettu 1700-luvulla. (Laine ym., 2020)

Ensimmäiset kulkuyhteydet Ämmätsästä ovat todennäköisesti olleet Kasiniemeen, koska siellä on sijainnut Ansion kartano, joka on kuulunut samoille omistajille kuin Ämmätsän kartano. Ämmätsästä on aikanaan kuljettu myös Kuhmalahden Pohjan suuntaan, sillä siellä sijaitti Rautajärven ja Kantolan kartanoiden sivutila Uusikartano, jossa Uusikartanon torpparit kävivät päivätöissä. Uudenkartanontie valmistui kuitenkin vasta 1950-luvulla. (Laine ym., 2020)

Hans Brummerin ja hänen vaimonsa Eva Sofian jälkeen Kasiniemen Ansion kartano ja Ämmätsän kartano jaettiin heidän lastensa kesken. Ämmätsän kartano jaettiin Antilan, Mäkelän, Rantalalan ja Sillanpään talonosiin. Antila yhdistettiin myöhemmin Mäkelän talonosaan. Jaon myötä myös Isojako tuli alueella aiheelliseksi, jotta tilojen tarkat rajat saatiin sovittua. Isojako saatiin loppuun vuonna 1840. (Laine ym., 2020)

Vuonna 1913 Rantalalan omistaja Kalle Tulokas myi Rantalalan tilan Mäkelän omistajalle Kalle Regnellille. Kaupan myötä kartanon kaksi osaa yhdistettiin takaisin yhdeksi tilaksi ja sen nimeksi tuli Ämmätsän kartano. Vuonna 1916 Mäkelän päärakennus tuhoutui tulipalossa, jon-

ka jälkeen perhe muutti asumaan Rantalalan taloon. Mäkelän tuhoutuneen päärakennuksen tilalle rakennettiin uusi väenrakennus, jossa on asunut monia kartanon työläisiä. Ämmätsän kartano on saman suvun hallinnassa tänä päivänä. (Laine ym., 2020)

Ämmätsän kylän torppien määrä lisääntyi niin, että 1890-luvulla Mäkelässä oli 13 torppaa, Rantalassa 6 torppaa ja Sillanpäässä 3 torppaa. Yksi Rantalalan torpista on inventoinnin kohteena oleva Puustelli. Torpparivapautuksen myötä torpparit saivat 1920-luvun alussa lunastaa torpat itselleen. Ämmätsässä järjestely saatiin tehtyä suurimmaksi osaksi lokakuussa 1924, kun 15 torpparia ja kartanon silloinen emäntä Hanna Regnell allekirjoittivat yhteisen sopimuksen. Mäkitupia koskevat sopimukset hoidettiin samalla, ja yhteensä kuusi Ämmätsän mäkitupaa lunastettiin. Sillanpäässä lunastettiin Hirvelän torppa ja Lintulan mäkitupa, joista jälkimmäinen on toinen Ämmätsän kylän inventointikohteista. (Laine ym., 2020)

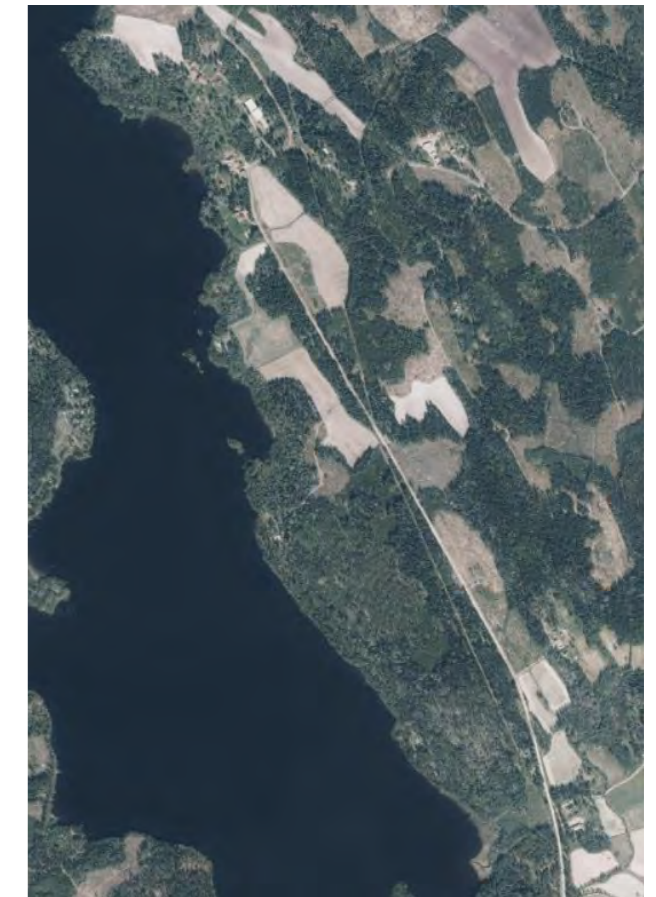
Toisen maailmansodan jälkeen kartanon maille perustettiin puolenkymmentä siirtolaistilaa. Kartanon ympäristössä olikin 1950-luvulla paljon entisistä torpista ja siirtoväelle lunastetuista tiloista muodostuneita pientiloja. 1960-luvulla alkanut maaltamuutto kaupunkiin käynnisti vapaa-ajan asuntojen rakentamisen trendin. (Laine ym., 2020)

Kuva 186. Ilmakuva Ämmätsän kartanosta. Rantalalan pihapiiri. (Marja-Leena Gylldenin negatiivit. Luopioisten aineistopankki)

Kuva 187. Ilmakuva vuodelta 1949. (Maanmittauslaitos, 2024)

Kuva 188. Ilmakuva vuodelta 2022. (Maanmittauslaitos, 2024)

RAKENNUSKANTA JA KAAVATILANNE

Ämmätsän rakennuskanta koostuu Ämmätsän kartanon rakennuksista, sekä entisten torppien ja siirtolaisten pientilojen rakennuksista. Kylällä ei ole varsinaista keskustaa, ja asutus on levittäytynyt harvakseltaan Ämmätsäntien ja Uudenkartanontie varsille. Vapaa-ajan asuntoja on runsaasti järvien rannoilla, joista suurin osa on Vehkajärven länsirannalla, missä mökkejä on vierä vieraissa. Loma-asuntojen määrä onkin suuri verrattuna vakituisiin asuinpaikkoihin. Loma-asuntoja on Ämmätsässä noin 150, kun taas vakituisia asuntoja on alle 30. (Laine ym., 2020)

Ämmätsän alueella ei ole voimassa yleis- tai asemakaavaa (Sitowise, 2023). Kylä kuuluu Pirkanmaan maakuntakaavaan 2040. Ainoa merkintä kylän alueella koskee Raiskion torppaa, joka sijaitsee Ämmätsänjärven pohjoisrannalla (Pirkanmaan liitto, 2017a). Torppa on RKY-kohde eli valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristön kohde. RKY on Museoviraston laatima inventointi, joka on viimeksi toteutettu vuonna 2009. (Museovirasto, 2009b) Maakuntakaavan mukaan kohteen suunnittelussa, rakentamisessa ja käytössä tulee varmistaa, että alueen merkittävät arvot säilyvät, ja uusi rakentaminen on sopeutettava alueen ominaispiirteisiin ja ajalliseen kerroksellisuuteen (Pirkanmaan liitto, 2017b).

Kuva 189. Ote Pirkanmaan maakuntakaavasta 2040, Ämmätsä. (Pirkanmaan liitto, 2016a)

- ◆ Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö

Kuva 190. Entinen koulu toimii nykyään kylätalona. (Paavilainen, 2023)

Kuva 191. Kartanon mutka. (Paavilainen, 2023)

9.1 LINTULA

Kuva 192. Lintulan asuinrakennus. (Paavilainen, 2023)

RAKENNUKSEN NIMI

Lintula

KOORDINAATIT

61°24'57.5"N, 24°53'51.1"E

KIINTEISTÖTUNNUS

635-461-1-8

KYLÄ

Ämmätsä

KUNTA

Pälkäne

RAKENNUSVUOSI

1800-1900-lukujen vaihe

INVENTOINTIPÄIVÄMÄÄRÄ

13.07.2023

RAKENNUKSEN YLEISKUVAUS

Pieni, yksikerroksinen kahden huoneen asuinrakennus. Kiviperustus, kuisti, pitkänurkkainen hirsirunko ja satulakatto. Ulkoseinät on vuorattu lukuun ottamatta takaseinää. Talo on päätynt purkukuntoon. Katto on romahtanut kamarissa ja kuistissa, pirtin katto on romahtamaisillaan.

KÄYTTÖHISTORIA

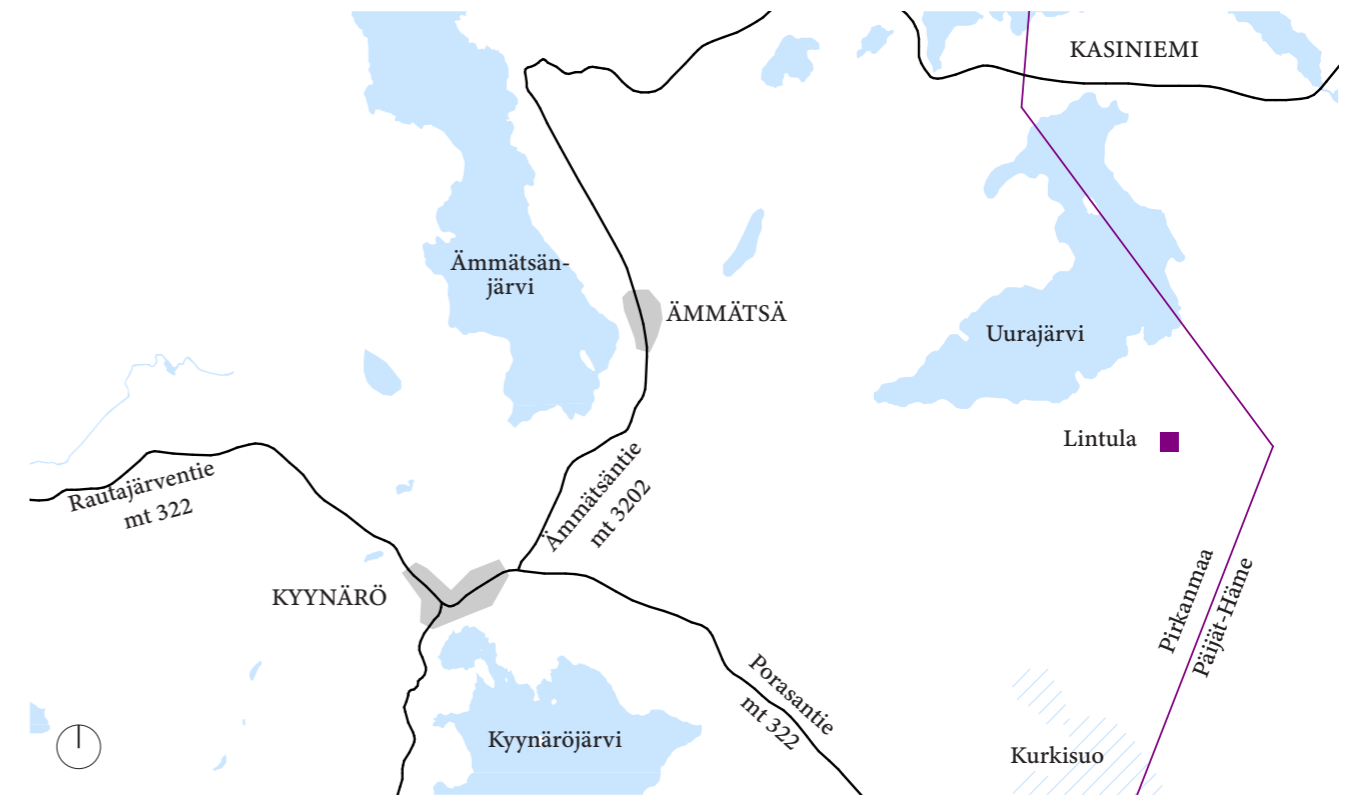
On ollut asuinkäytössä vuoteen 1989 saakka, jonka jälkeen on ollut tyhjiällä. Nykyinen omistaja käy paikalla kesäisin sukulaisineen paistamassa nuotiolla makkaraa.

TÄRKEIMMÄT MUUTOSVAIHEET

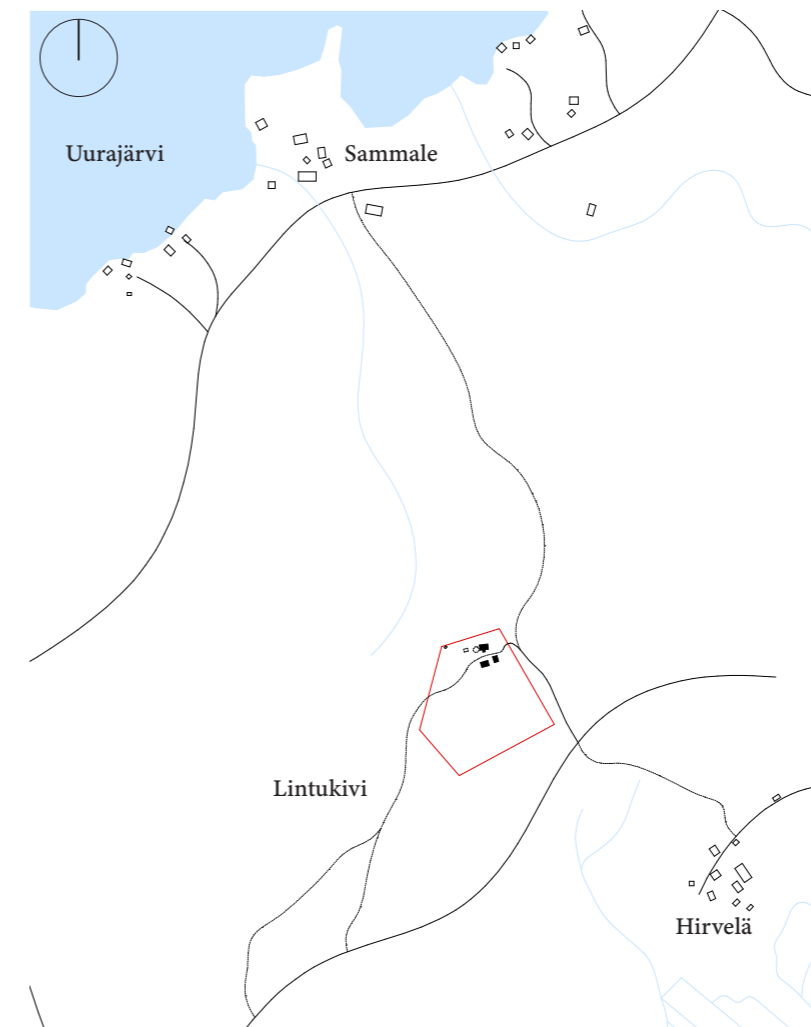
Huopakatto 1960-luvun alussa, julkisivut vuorattu mahdollisesti samoihin aikoihin. Kellari täytetty, perustus päällystetty betonilla ja lattia uusittu.

MUUT YMPÄRISTÖN RAKENNUKSET

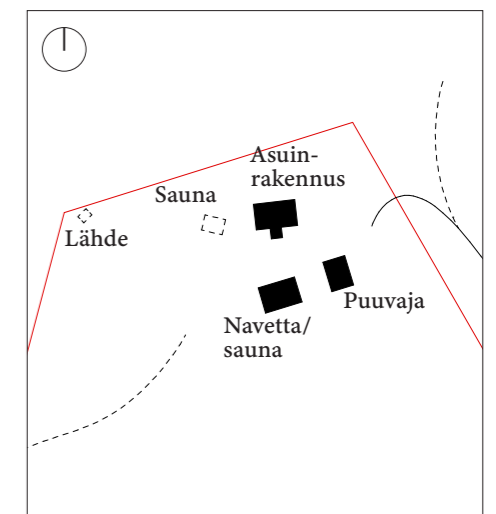
Entinen navetta, joka on muutettu saunaksi (katto romahtanut), puuliiteri, maakellari, lähde. Ennen ollut myös aitta, savusauna (romahtanut, jäänteet vielä talon luoteispuolella), heinälato.

Kuva 193 Lintula sijaitsee Uurajärven eteläpuolisella metsäalueella lähellä Padasjoen rajaa. (Paavilainen, 2023)

Kuvat 194 ja 195. Asemakaaviot. (Paavilainen, 2023)

HISTORIAA

Lintula on alkujaan ollut Sillanpään mäkitupa. Se on ilmeisesti rakennettu 1800- ja 1900-lukujen taitteessa, mutta tarkkaa aikaa ei ole tiedossa. Lintula sijaitsee Sammaleen ja Hirvimäen (Hirvelän) torppien välissä. Pihapiiriin on päästy talosta taloon kulkeneiden polkujen kautta. Talolle asti ei ole mennyt tietä kuin vasta 2010-luvulla. (Lintulan omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023) Matkaa lähimpään kylään Padasjoen puolella sijaitsevaan Kasiniemeen on linnuntietä 3 kilometriä ja polkuja pitkin lähemmäs 5 kilometriä. (Maanmittauslaitos, 2024c)

Lintulan ensimmäinen tunnettu asukas oli Leena Lintulana tunnettu Heleena Virtanen. Itsellinen Heleena muutti Lintulaan vuonna 1899 jäätyään leskeksi miehensä Juho Virtasen kuoltua. (Laine ym., 2020)

Lintulan naapurissa Hirvelän torpassa tapahtui vuonna 1916 onnettomuus, joka vaikutti lopulta Lintulan elämään. Naapuritorpan vanhin poika Eino toi punataudin Hirvelän perheeseen palattuaan Venäjältä Murmanskin ja Pietarin välisen rautatien rakennustyömailta. Punatauti vei lopulta yhteensä 10 uhria; Hirvelän perheestä äidin ja kuusi lasta, ja Padasjoelta apuun tuleen Ukin perheen äidin ja kaksi lasta. Lääkintähoito vaati Hirvelän torpan polttamista, mutta perheen isä Severi Hirvelä ei siihen suostunut. Sen sijaan rakennus myrkytettiin ja eristettiin, ja henkiin jääneet perheenjäsenet muuttivat vuodeksi asumaan Lintulaan. (Laine ym., 2020)

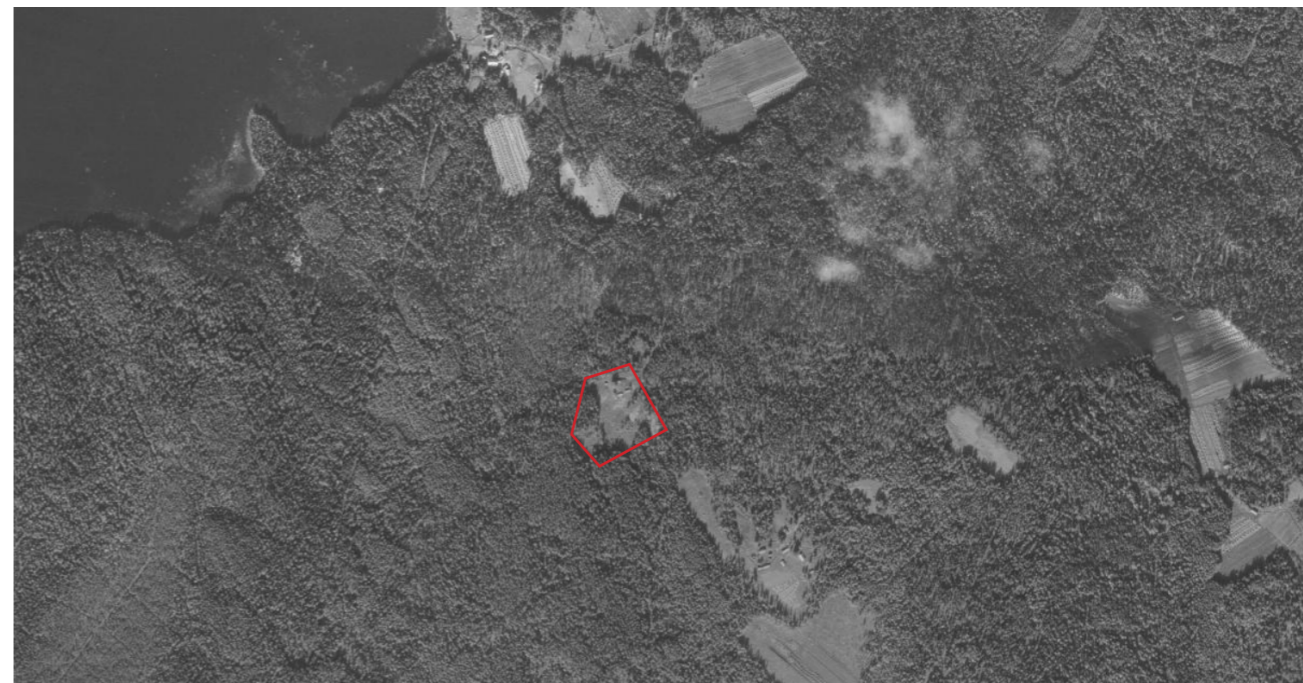
Leena haki mäkituvan lunastusta itselleen syyskuussa vuonna 1925. Vanhoissa asiakirjoissa lukee, että Leena oli tuonut suullisesti ilmi halunsa lunastaa hallinnossaan olleen vuokra-alueen, jossa oli asunut 26 vuotta ensin suullisella ja sitten kirjallisella sopimuksella. Koska tässä vaiheessa oli epäselvyyksiä, oliko vuokra-alue mäkitupa vai torppa, siirrettiin asian käsittelyä joulukuulle. Joulukuussa Leena oli antanut valtakirjan pojalleen Kustaa Virtaselle, että tämä voisi lunastaa torpan itselleen hänen puolestaan. Asian katsottiin olevan kunnossa. Täten 17.12.1925 Kustaa Virtanen vaimonsa Aino Katriina Virtasen kanssa lunasti Lintulan maat edesmenneen

tilallisen Konstantin Sillanpään perillisiltä Aino Sillanpäältä ja Viljo Kosti Sillanpäältä. (Lintulan omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023)

Kustaa perheineen asui Lintulassa vuoteen 1945 saakka, jolloin perhe muutti Padasjoelle Kailankulman Ilolaan. 17.7.1949 Kustaa ja Aino Virtanen myivät Lintulan ämmätsäläiselle työmiehelle Vilho Viitaniemelle (Lintulan Villelle) ja tämän vaimolle Anni (o.s. Konsnov) Viitaniemelle. Anni oli kotoisin Venäjän Voroneshista ja oli tullut Suomeen Vilhon mukana tämän palatessa sodasta. (Laine ym., 2020)

Vilhon ja Annin aikana rakennukseen tehtiin huopakatto pärekaton päälle 1960-luvun alussa. Julkisivut vuorattiin jossain vaiheessa 1960-luvulla. Talon alla oleva kellari täytettiin ja lattiat uusittiin 1960-luvun lopulla. Mahdollisesti samoihin aikoihin Vilho on myös vuorannut talon perustuksen betonilla. Pihapiiriin rakennettiin aitta saman vuosikymmenen aikana. Viereinen navetta muutettiin saunaksi 1970-luvulla. Kai-voa on yritetty rakentaa, mutta sinne ei tullut vettä. Lähistön metsäautotiet valmistuivat vuonna 1974. Rakennukselle on kuitenkin edelleen kuljettu polkuja pitkin. (Lintulan omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023)

Vilho kuoli syyskuussa 1988, ja Anni menehtyi kuusi kuukautta myöhemmin helmikuussa 1989. Lintula on sen jälkeen ollut tyhjiillään. Vilhon perikunnassa oli paljon jäseniä, minkä vuoksi jäsenten välille syntyi kiistoja ja lainhuudon saamisessa kesti lopulta 26 vuotta. Vuonna 2015 Lintula tuli Vilhon sisarenpojan omistukseen. Rakennukset olivat tässä ajassa kuitenkin ehtineet mennä hyvin huonoon kuntoon. Asuinrakennuksen kamarin ja kuistin katot ovat romahtaneet 2000-luvun alkupuolella, ja navetan katto vuoden 2010 aikoihin. Myös tuvan puolella alakatto näyttää siltä, että se romahtaa pian. Savusauna on sortunut 1980-luvulla. 1960-luvulla rakennettu aitta on purettu noin vuonna 2020 ja sen tilalle on rakennettu nykyinen puuliiteri. Tie pihapiiriin asti on saatu valmiiksi vasta noin vuonna 2018. (Lintulan omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023)

Kuvat 196 ja 197. Ilmakuvat vuosilta 1949 ja 2022. Lintulan lähiympäristö ei ole paljoakaan muuttunut. Metsäautoteitä on rakennettu lähimetsiin. Sen sijaan aikaisemmin avoin pihapiiri on metsittynyt ajan saatossa. Nykyiset kiinteistörajat merkittynä punaisella viivalla. (Maanmittauslaitos, 2024)

NYKYHETKI

Lintula sijaitsee Sammaleen ja Hirvimäen torppien välillä, lähellä Padasjoen rajaa. Kohde kuuluu Ämmätsän kylään, vaikka lähin kylä on Padasjoen puolella oleva Kasiniemi. (Maanmittauslaitos, 2024c) Nimetön metsätie on saatu pihapiiriin asti vasta noin vuonna 2018 (Lintulan omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023). Talolta on lounaaseen Hirvikankaantielle noin kilometrin matka. Lähin naapuri Hirvelä noin 500 metrin päässä kaakossa. Seuraavaksi lähin naapuri Sammala on noin 700 metrin päässä luoteeseen. (Maanmittauslaitos, 2024c)

Lintula sijaitsee metsäalueen keskellä. Maasto on karua ja kivikkoista. Korkeuseroja on vaikea huomata, mutta tontin luoteislaidalla oleva lähde sijaitsee huomattavasti rakennuksia alempana. Pihapiirin keskellä kasvaa suuri vaahtera. Maitohorsmat, vademat, nokkoset ja vastaavat pioneerikasvit ovat ajan saatossa vallanneet alueet pihapiiristä ja sen ympäriltä. 200–300 metrin päässä pihapiiristä lounaaseen vanhan polun varressa on Lintukiveksi nimetty siirtolohkare. Lintula on voinut saada nimensä siitä (Lintulan omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023).

Pihapiirissä on jäljellä asuinrakennus, saunaksi muutettu navetta, puuliiteri, maakellari, savusaunan rauniot ja lähde. Asuinrakennuksen, sen kuistin ja entisen navetan katot ovat romahtaneet. Ainoa käytävissä oleva rakennus on vuonna 2020 tehty puuliiteri, jonka edessä olevalla nuotiolla omistaja sukulaisineen käy kesäisin oleskelemassa ja paistamassa makkaraa (Lintulan omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023).

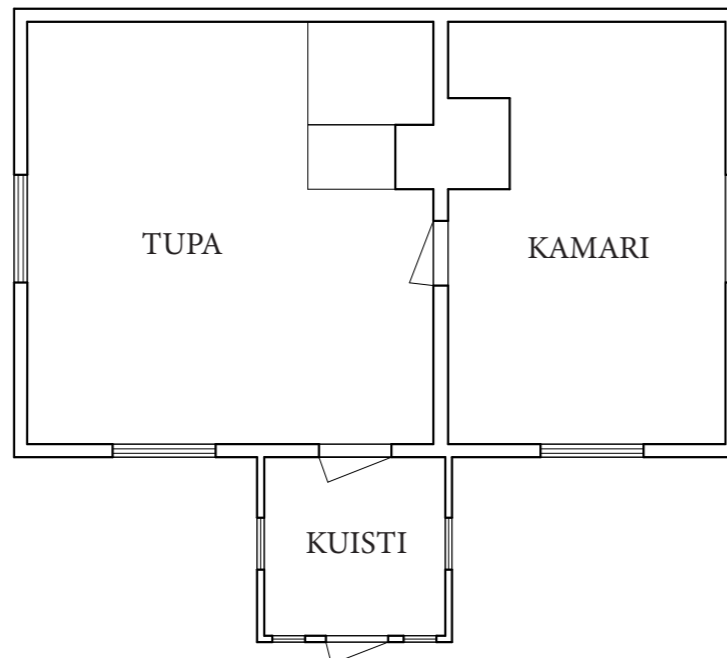
Asuinrakennuksessa on kaksi huonetta ja umpikuisti. Rakennuksen alla oleva kellari on täytetty ja alun perin kivin tehdyt perustukset vuorattu betonilla (Lintulan omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023). Ulkoseinät on vuorattu peiterimoituilla pystylaudoin, jotka on maalattu pu-

namullalla. Rakennuksen pohjoisenpuoleinen takaseinä on jätetty vuoraamatta, ja se on ainoastaan maalattu punamullalla. Rakennuksessa on ollut matala eristämätön vinttitiila, jonne on päässyt ulkokautta talon päädyssä olleesta luukusta. Vesikatossa on huopakate.

Kuistin vesikatto on romahtanut, eikä sisälle rakennukseen enää pääse. Kuistin kautta sisään on astuttu tupaan, jossa on leivinuuni ja puuhella, sekä räikeän keltainen keittiönurkkaus. Sähköjä taloon ei ole koskaan tullut ja vesi on kannettu lähteestä. Tuvasta päästään kamariin, jossa on tiilinen takka. (Lintulan omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023) Kamarin puolella osa vesikatosta ja suuri osa alakatosta on romahtanut sisään. Jäljellä oleva vesikatto on lähinnä enää lahoavaa lautaa ja huovan repaleita.

Kaikki rakennuksen ikkunat suuntautuvat itään, etelään tai länteen. Rakennuksen pohjoinen aukoton takaseinä on jätetty vuoraamatta. Hirsissä on huomattavissa numerointia ja mahdollinen räppänäukko on tukittu. Rakennus on siis todennäköisesti siirretty.

Kuva 198. Pohjakaavio. Ei mittakaavassa. (Paavilainen, 2023)

Kuva 199. Pihapiirin keskellä on valtavaksi kasvanut vaahtera. Asuinrakennus on sen pohjoispuolella. (Paavilainen, 2023)

Kuva 200. Kuisti ulkoa. (Paavilainen, 2023)

Kuva 201. Kuistin katto on romahtanut 2000-luvun alkupuolella. (Paavilainen, 2023)

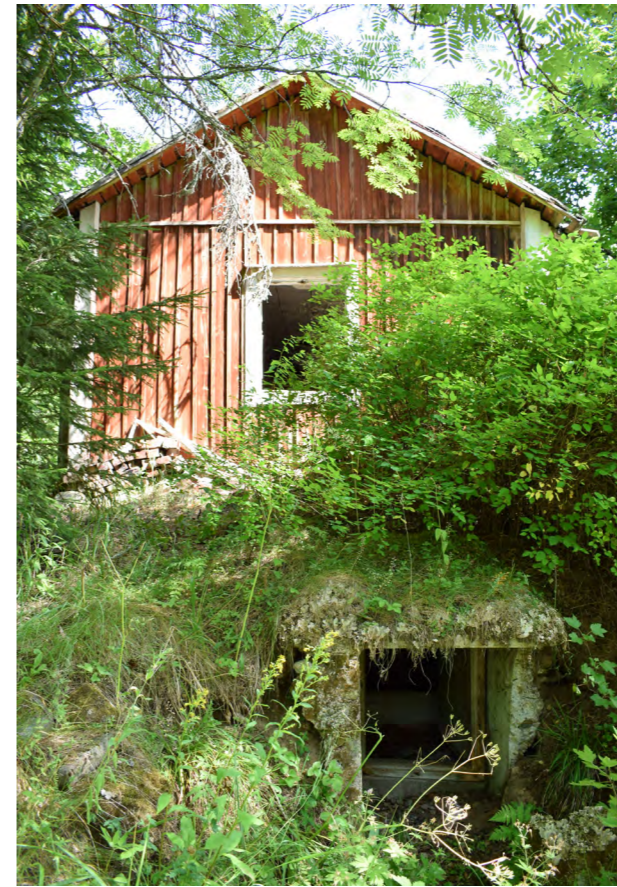
^ Kuva 202. Tuvassa on leivinuuni, puuhella ja keltainen keittiö. Katto on tässä huoneessa romahtamaisillaan. (Paavilainen, 2023)

< Kuva 203. Kiviperustukset on päällystetty betonilla. (Paavilainen, 2023)

└ Kuva 204. Rakennus on todennäköisesti siirretty paikalleen, sillä vuoraamattoman takaseinän hirsissä on näkyvissä numerointi. (Paavilainen, 2023)

✓ Kuva 205. Katossa on ollut kolmiorimahuopa. (Paavilainen, 2023)

Kuva 206. Asuinrakennuksen länsijulkisivu ja rakennuksen alapuolisessa mäessä oleva maakellari. (Paavilainen, 2023)

Kuva 207. Tontin rajalla olevasta lähteestä haettiin vesi. (Paavilainen, 2023)

Kuva 208. Savusauna on romahtanut 1980-luvulla. (Paavilainen, 2023)

Kuva 209. Navetta muutettiin 1970-luvulla saunaksi. Katto on romahtanut sisään vuoden 2010 paikkeilla. (Paavilainen, 2023)

Kuva 210. Pihapiiri lännestä. Vasemmalla pilkottaa asuinrakennuksen katto ja oikealla näkyy vanhaa navettaa. (Paavilainen, 2023)

TULEVAISUUS

Nykyinen omistaja sukulaisineen uskoo mökin olevan pelastamattomissa katon kunnon takia. Omistaja ei ole kiinnostunut sen myynnistä, koska hän ei usko, että talossa olisi mitään myytävää. Hän ei myöskään näe, että rakennus olisi enää korjattavissa. Omistaja on yhdessä sukulaisineen miettinyt, että he purkaisivat rakennuksen ja tekisivät laavun niistä hirsistä, mitä voi vielä käyttää. (Lintulan omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023)

ARVOT

RAKENNUSHISTORIALLINEN

Rakennusperinteisesti arvokas

HISTORIALLINEN

Asutushistoriallisesti ja sosiaalhistoriallisesti arvokas

ARVOJEN PERUSTELUT

Lintula kuvastaa aikansa elämää ja rakennustapaa. Lintulasta on havaittavissa sen mäkitupahistoria, minkä vuoksi sillä on sekä paikallista asutushistoriallista että sosiaalhistoriallista arvoa. Pihapiirin rakennuksien aikanaan muodostama kokonaisuus on muuttunut, rakennuksia hävinnyt ja purettu, minkä myötä kokonaisuuden arvo on heikentynyt. Maisemallisesti Lintulan arvo on vähäinen.

ARVOLUOKKA III

TOIMENPIDESUOSITUKSET

Käytön ja huollon puutteen takia rakennukset ovat menneet niin huonoon kuntoon, ettei niitä voida enää pelastaa. Siksi rakennusten purkaminen on väistämätöntä. Käyttökelpoisten hirsien ja muiden rakennusmateriaalien uudelleenkäyttö on kannustettavaa.

9.2 PUUSTELLI

Kuva 212. Puustellin asuinrakennus. (Paavilainen, 2023)

RAKENNUKSEN NIMI
Puustelli

KOORDINAATIT
61°26'35.0"N, 24°48'34.1"E

KIINTEISTÖTUNNUS
635-461-2-25

KYLÄ
Ämmätsä

KUNTA
Pälkäne

RAKENNUSVUOSI
1900

HUONEALA
36 m²

INVENTOINTIPÄIVÄMÄÄRÄ
16.06.2023

RAKENNUKSEN YLEISKUVAUS

Pieni, yksikerroksinen, vuoraamaton asuinrakennus. Pitkänurkkainen hirsirunko, matala satulakatto ja nurkka-kiviperustus. Rakennuksessa ei ole kellaria, vinttitiilään pääsy ulkokautta. On ollut Rantalan torppa. Torppaa ei koskaan lunastettu, joten se kuuluu nykyään Ämmätsän kartanon rakennuksiin. Rakennus sijaitsee nimettömän tien varrella parin sadan metrin päässä Rantalan pihapiiristä koilliseen.

KÄYTTÖHISTORIA

Ollut asuinkäytössä arviolta 1970-luvulle saakka, jonka jälkeen rakennus on ollut tyhjiään.

TÄRKEIMMÄT MUUTOSVAIHEET

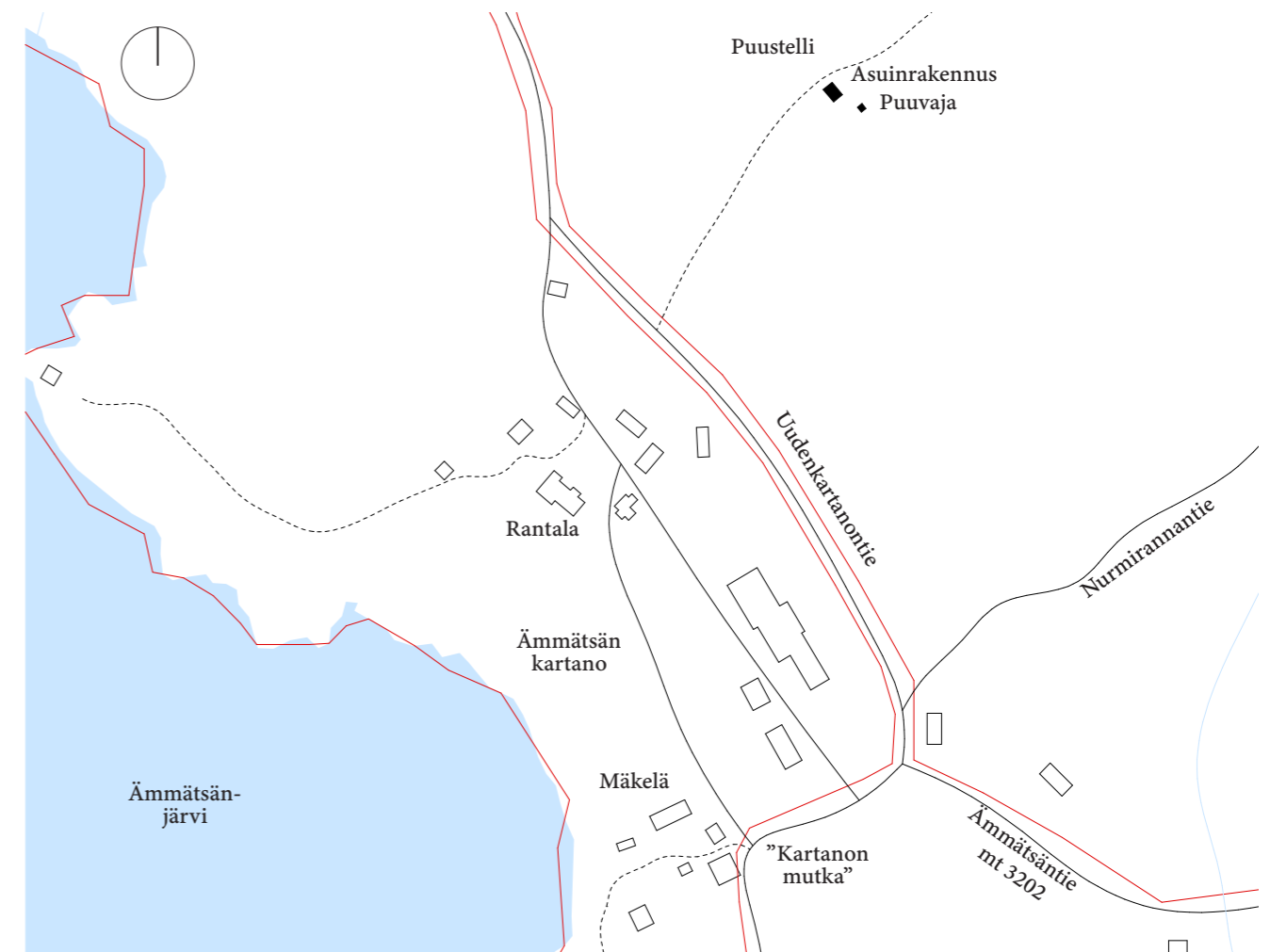
Kattoon on asennettu aaltopeltikate.

MUUT YMPÄRISTÖN RAKENNUKSET

Puuvaja. Pihapiiriin on 1950-luvulla rakennettu sauna, joka on hävinnyt. Ilmakuvien perusteella pihapiirissä on ollut muitakin piharakennuksia, mutta niistä ei ole enää tietoa.

Kuva 213. Puustelli sijaitsee Ämmätsän kylässä Ämmätsän kartanon mailla Uudenkartanontieltä kääntyvän nimettömän tien varrella. (Paavilainen, 2023)

Kuva 214. Asemakaavio. (Paavilainen, 2023)

HISTORIAA

Puustelli kuuluu Ämmätsän kartanoon, jonka historia alkaa 1600-luvulta. Ämmätsän kartano ja Kasiniemessä sijaitseva Ansion kartano olivat samojen sukujen omistuksessa 1800-luvun puoliväliin saakka. Molemmat talot olivat rälssitiloja, jonka omistaneet aateliset asuivat muualla ja tilaa hoitivat vuokraviljelijät eli lampuodit. Hans Brummerin ja hänen vaimonsa Eva Sofian jälkeen Kasiniemi ja Ämmätsä jaettiin heidän neljän lapsensa kesken 1800-luvun alussa. Tilojen uudelleenjärjestely eli isojakko tuli ajankohtaiseksi tämän myötä, koska yhden omistajan aikana pitäjän tai talojen rajoja ei ollut tarvinnut tarkemmin määrittää. Isojakko saatiin päätökseen vuonna 1840. Ämmätsän kartanosta jaetut Rantala ja Mäkelä liittyvät Puustellin historiaan. (Laine ym., 2020)

Puustellin ensimmäinen torppari Heikki Juhonpoika eli vaimonsa Henriika Eerikintyttären kanssa Puustellissa 1890-luvun alussa. Puustelli oli näihin aikoihin Rantalan tila torppa. Rantalassa oli tuohon aikaan viisi muuta torppaa. Puustellissa asui Heikki Juhonpojan ja Henriika-vaimon perheen lisäksi myös Heikin isä Juho sekä tytär-Amandan mies Vihtori Mikonpoika. Ilmeisesti he ovat silloin asuneet rakennuksessa, josta ei ole enää tietoja, sillä Puustellin olemassa oleva asuinrakennus valmistui vasta vuonna 1900. Kun Heikki kuoli vuonna 1893, uutta torpparia ei enää löytynyt ja rakennus jäi Rantalalle. (Laine ym., 2020)

Vuonna 1896 Rantalan omistajaksi tuli Kalle Tulokas. Hän osti tilan silloiselta isännältä August Plevnalta. Vuonna 1913 Tulokas osti Kyynäröltä Vuorenmaan tilan ja myi Rantalan naapuritilan isännälle Kalle Regnellille. Regnell oli toiminut Mäkelän tilan isäntänä vuodesta 1892. Kaupan

jälkeen Ämmätsän molemmat talon osat olivat taas samalla omistajalla ja ne yhdistettiin takaisin yhdeksi tilaksi. Tilaa alettiin kutsua nimellä Ämmätsän kartano. Tilojen yhdistymisen jälkeen tilan omistajuus on ollut saman suvun hallussa tähän päivään saakka. Kalle Regnell kuoli sisällissodan jälkeen vuonna 1918, jolloin tilan hoito jäi hänen vaimolleen Hannalle. Hanna luovutti tilan tyttärensä hallintaan, ja Aune hoiti tilaa vuoteen 1953 asti. Tällöin omistus siirtyi Aunen ja hänen puolisonsa Brynolf Uusitalon pojalle Into Uusitalolle. (Laine ym., 2020) Hän puolestaan hoiti tilaa aina vuoteen 2015, jolloin kartanosta otti vastuun perheyrittäjä Iso-Ämmätsä Oy (Puustellin omistajien haastattelu, 2023).

1940-luvulla Puustellissa asui metsänhoitaja Jaakko Kulmala vaimonsa Lempin kanssa. He muuttivat Puustellista vuonna 1950. Niinä aikoina Aatami ja Maria Näppi muuttivat Puustelliin. (Laine ym., 2020) He olivat kotoisin Kuoritsalta, ja olivat asuneet Rantalan pihapiirissä olevassa Tätilän talossa ennen muuttoa Puustelliin. Aatami toimi kartanolla tallimestarina. (Puustellin omistajien haastattelu, 2023) Perhe muutti 1960-luvulla vastaremontoituun Mäkelän taloon, kun sekä Aatami että tytär Lyyli olivat kartanolla karjanhoitajina. Kun Aatami jäi eläkkeelle ja Lyyli lähti Tampereelle, muuttivat Aatami ja Maria takaisin Puustelliin eläkepäiviin. He asuivat siellä loppuelämänsä ajan. (Laine ym., 2020) Aatamin ja Marian jälkeen Puustellissa ei ole enää asunut ketään, eli 1980-luvun alusta alkaen talo on ollut tyhjillään. Satunnaisia yövieraita on ollut vielä 1990-luvulla. On myös kerrottu, että kulkureita olisi yöpynyt talossa sen jäätyä autioksi. (Puustellin omistajien haastattelu, 2023)

Rakennuksen ja sen ympäristön vaiheista on enää hyvin vähän tietoa. Katto on uusittu jossain kohtaa, eteiseen on laitettu kattoon puukuitulevyä, ja kaikkien huoneiden lattiaan on asennettu muovimatto, mutta näiden ajankohdista tai muista mahdollisista muutostöistä ei ole tietoa. (Puustellin omistajien haastattelu, 2023) Varhaisimman tiedon pihapiiristä saa Maanmittauslaitoksen Paikkatietoikkunan vuoden 1949 ilmakuvasta, jossa voi rakennuksen pihapiirissä hahmottaa useita piharakennuksia (kuva 215). Pihapiirissä tiedetään olleen sauna, joka raken-

nettiin 1950-luvulla, mutta se on jossain kohtaa purettu tai lahonnut. Sauna sijaitsee aikanaan asuinrakennuksen lounaispuolella. Muista rakennuksista ei ole tarkempaa tietoa. Pihapiirissä on aikanaan ollut peruna- ja kasvimaata talon ympärillä, yksi niistä on ollut asuinrakennuksen ja saunan välissä. 1980-luvulla pihapiirin ympäristö otettiin osaksi metsätalouden hoitoaluetta. Puustellille johtavaa metsäautotietä jatkettiin 1990-luvulla Puustellin takana sijainneelle Heikkilän torpalle. Heikkilän rakennus on hävinnyt. (Puustellin omistajien haastattelu, 2023)

MÄKELÄN ISÄNNÄT 1800-LUVUN LOPULTA

Abraham Olof Regnell	1861–1892
Kalle Regnell	1892–1913

RANTALAN ISÄNNÄT 1800-LUVUN LOPULTA

August Plevna	1889–1896
Kalle Tulokas	1896–1913

YHDISTETYN ÄMMÄTSÄN KARTANON OMISTAJAT 1913 LÄHTIEN

Kalle Regnell	1913–1918
Hanna Regnell	1918–1922
Aune Uusitalo	1922–1953
Into Uusitalo	1953–2015
Iso-Ämmätsä Oy	2015–

PUUSTELLIN ASUKKAAT

Heikki Juhonpoika	1890-luku
Jaakko Kulmala	1940-luku
Aatami Näppi	1950–1970-luku

(Laine ym., 2020)

Kuvat 215 ja 216. Ilmakuvat vuosilta 1949 ja 2022. Vuoden 1949 ilmakuvassa Puustellin pihapiirissä on hahmotettavissa useampia piharakennuksia. Niistä ei kuitenkaan ole enää tietoja. Vuoden 2022 ilmakuvassa pihapiirissä on enää asuinrakennus ja puuvaja. Pihapiirin ympäristö on myös metsittynyt. (Maanmittauslaitos, 2024)

Kuva 217. Asuinrakennus pohjoisesta. Sisäänkäynti on koillissivulla. (Paavilainen, 2023)

Kuva 218. Kaakon ja lounaan puoleiset julkisivut ovat auringon paisteesta tummuneet. (Paavilainen, 2023)

NYKYHETKI

Puustelli on pienikokoinen, yksikerroksinen, vuoraamaton, pitkänurkkainen hirsirakennus. Se kuuluu Ämmätsän kartanon rakennuksiin (Puustellin omistajien haastattelu, 2023). Puustelli kuitenkin sijaitsee erillään kartanon pihapiiristä. Välimatkaa Puustellista läheisempään entisen Rantalan pihapiiriin on linnuntietä karkeasti 200 metriä. (Maanmittauslaitos, 2024c)

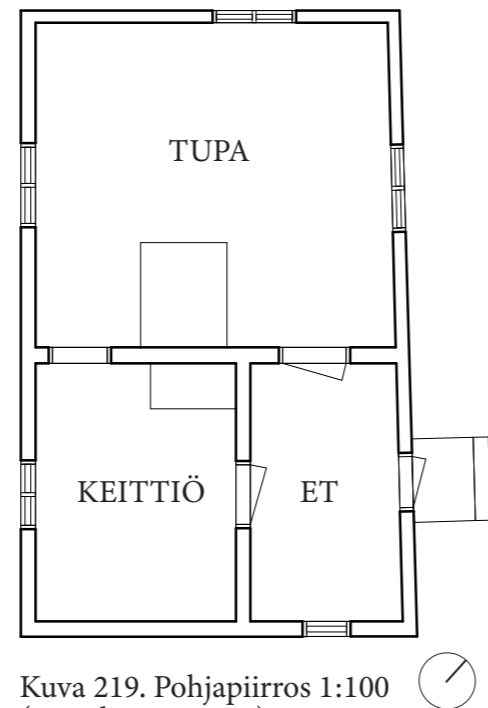
Puustelli sijaitsee Uudenkartanontieltä kääntyvän nimeämättömän metsäautotien varrella. Matkaa rakennukselta Uudenkartanontielle noin 40 metriä. (Maanmittauslaitos, 2024c) Silti kesäaikaan rakennusta ei pysty näkemään Uudenkartanontieltä, vaan tiheään puuston ja muun kasvillisuuden takia rakennuksen näkee vasta reilun 10 metrin päästä. Talviaikaan näkyvyys on parempi. (Puustellin omistajien haastattelu, 2023)

Tien viereisen asuinrakennuksen lisäksi pihapiiristä ei ole jäljellä muuta kuin kauempana tiestä sijaitseva puuvaja. Maitohorsmat, vadelmat, nokkoset ja muut vastaavat pioneerikasvit ovat vallanneet pihan. Pihapiirin ympäristö on metsäntalouden hoitoaluetta.

Rakennuksen pohjakaava mukailee eteiskamaritupaa. Ulko-ovesta astutaan eteiseen, josta päästään keittiöön sekä tupaan. Myös keittiöstä on kulku tupaan. Tuvan puolella on suuri punaiseksi maalattu leivinuuni, keittiössä on myös punaiseksi maalattu puuhella. Eteinen on oletettavasti ollut kylmää tilaa, ja välivet ovat pitäneet lämmön sisällä keittiössä ja tuvassa. Sähkö on valaisimista ja johdoista päätellen tullut taloon, mutta vesi on kannettu sisälle.

Eteisessä ja tuvan puolella on paikoittain tehty kevyitä rakenneavauksia, joiden avulla on huomattu, että hirren päällä on lautavuoraus ja päällimmäisenä pinkopahvi. Näin on sekä eteis-

tilassa että pirtin puolella. Kunnollisia rakenneavauksia tai -tutkimuksia ei kuitenkaan ole tehty. (Puustellin omistajien haastattelu, 2023) Pirtissä seisoessa huone tuntuu kallistuvan pohjoiskulmaan päin. Ulkopuolelta katsottaessa voikin huomata, että pohjoisen puolella rakennukset alimmat hirret makaavat maassa. Rakennus on loivassa mäessä, minkä vuoksi etelän puolelta alimmat hirret ovat selkeästi irti maasta, ja ne vaikuttavat suhteellisen hyväkuntoisilta. Todennäköisesti pohjoisen puolelta alimpia hirsisiä puolestaan pitäisi vaihtaa. Ulkopuolella voi myös huomata, että vuoraamattoman talon eteläiset julkisivut ovat paahtuneet auringossa kiviiksi ja ruskeiksi. Katto on päässyt paikoittain ruostumaan, mutta sisällä ei ole huomattavissa jälkiä vuodoista.

Kuva 219. Pohjapiirros 1:100 (Paavilainen, 2023)

Kuva 220. Pirtissä on punaiseksi maalattu leivinuuni. (Paavilainen, 2023)

Kuva 221. Eteinen. (Paavilainen, 2023)

Kuva 222. Keittiössä on punaiseksi maalattu puuhella. (Paavilainen, 2023)

Kuva 223. Koillisen puolella alimmat hirret ovat kiinni maassa ja ovat siten päässeet lahoamaan. (Paavilainen, 2023)

Kuva 224. Eteisessä pinkopahvin alta paljastui kerros pahvia ja lautaa hirren päällä. (Paavilainen, 2023)

Kuva 225. Uudenkartanontieltä kesäaikaan tullessa rakennuksia ei näe kuin parinkymmenen metrin päästä. Talvella rakennukset voi nähdä Uudenkartanontielle saakka. (Paavilainen, 2023)

Kuva 226. Puuvaja. (Paavilainen, 2023)

TULEVAISUUS

Rakennuksen kunnostamisesta on kevyesti keskusteltu. Ajatus rakennuksen siirtämisestä ei kuitenkaan tunnu omistajista mitenkään mahdottomalta. Kartanon mailla on nimittäin niin paljon rakennuksia, ettei suvulla ole käyttöä niille kaikille, minkä vuoksi he voisivat mahdollisesti luopua Puustellista. (Puustellin omistajien haastattelu, 2023)

ARVOT

RAKENNUSHISTORIALLINEN

Rakennusperinteisesti arvokas

HISTORIALLINEN

Asutushistoriallisesti ja sosiaalhistoriallisesti arvokas

ARVOJEN PERUSTELUT

Puustelli edustaa vuosisadan vaihteen rakentamiskulttuuria ja elämäntapaa. Asuinrakennus viestii kohteen torppahistoriasta, minkä vuoksi kohteella on paikallista asutus- ja sosiaalhistoriallista arvoa. Pihapiirin rakennuksista ei ole säilynyt kuin kaksi, minkä vuoksi pihapiiri ei enää muodosta edustavaa kokonaisuutta. Maisemallisesti Puustellilla on vähäistä arvoa syrjäisen sijaintinsa ja näkyvyyttä heikentävän ympäröivän puuston takia.

ARVOLUOKKA III

TOIMENPIDESUOSITUKSET

Vähäisen maisemallisen arvonsa takia kohde voisi sopia sekä paikallaan kunnostettavaksi että muualle siirrettäväksi.

10. VAHDERMETSÄ

SIJAINTI JA YMPÄRISTÖ

Vahdermetsän kylä sijaitsee Pälkäneen kunnan kaakkoisosassa aivan Pirkanmaan ja Päijät-Hämeen maakuntarajan tuntumassa. Rajalla Pälkäneen kunta vaihtuu Padasjoen kunnaksi. Rajalle on Vahdermetsästä noin kilometrin matka Porasantietä (maantie nro 3200) pitkin kaakkoon. Lähin kylä, Porasa, sijaitseekin Päijät-Hämeen puolella, ja sinne on noin kahden kilometrin matka. Pälkäneen puolella lähimmät kylät ovat koillisessa Kyynärö ja Ämmätsä, ja lounaassa Padankoski. (Maanmittauslaitos, 2024c) Lähimmät palvelut ovat Rautajärvellä, jonne on matkaa 11 kilometriä, ja Luopioisten kirkonkylässä, jonne on 18 kilometriä. Kunnan keskukseen Pälkäneen Onkkaalaan on 41 kilometriä. Tampereelle matkaa puolestaan kertyy 79 kilometriä, Hämeenlinnaan 73 kilometriä ja Helsinkiin 173 kilometriä. (Google, 2023)

Vahdermetsä sijaitsee nimensä mukaisesti keskellä laajaa metsäaluetta. Kylästä on myös käytetty nimeä Kelkankylä, ja joissain kartoissa on luoteltuna molemmat nimet. (Laine ym., 2020) Kylän läpi kulkee Porasantie, maantie nro 3200, joka kulkee Rautajärven ja Kyynärön kautta Padasjoen Auttoisille (Maanmittauslaitos, 2024c).

Vahdermetsän pohjoispuolella on Kurkisuo luonnonsuojelualue, joka on valtakunnallisesti arvokas suoalue (Laine ym., 2020). Vahdermetsän ainoa järvi, Kurkijärvi, sijaitsee Kurkisuo-reunalla. Maakuntaraja kulkee järven läpi. (Maanmittauslaitos, 2024c)

PALVELUT

Vahdermetsän kylässä ei ole palveluita. Kylästä on aikaisemmin kuljettu Kyynäröön, jossa ovat olleet kauppa ja posti (Laine ym., 2020). Nykyään lähimmät palvelut ovat Rautajärvellä ja Luopioisten kirkonkylässä.

HISTORIA

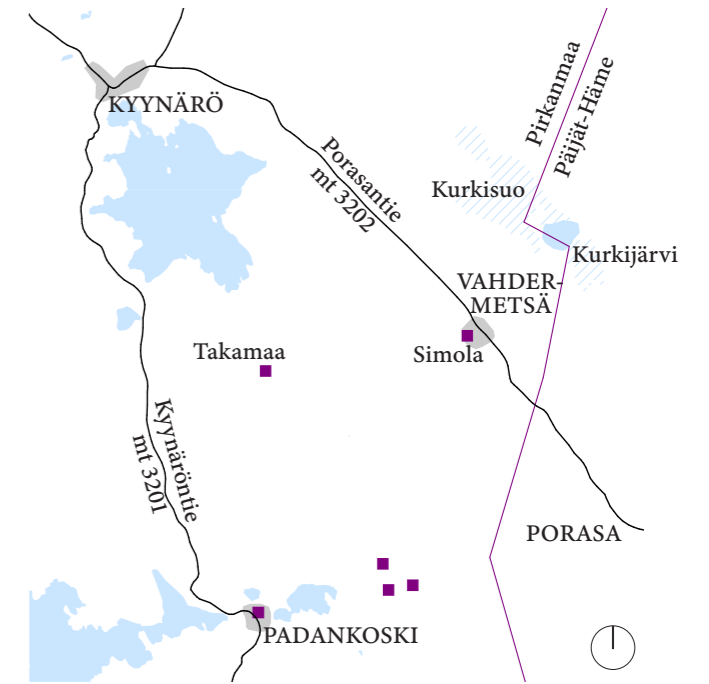
Vahdermetsän kylä on ajan saatossa muodostunut yksinäistalon ympärille, ja siten kylän historia linkittyy yksinäistalon vaiheisiin ja muutoksiin. Yksinäistalon nimenä on alkujaan ollut Vahdermetsä, mistä kylä on sittemmin saanut nimensä. Vuoden 1635 tienoilla talon nimeksi on vakiintunut Paavola. 1730-luvulla yksinäistalo jaettiin kahtia Paavolaksi ja Simolaksi. Isojako toteutettiin myöhemmin vuonna 1786 osana Rautajärven, Kantolan ja Kyynärön jakoa. (Laine ym., 2020)

Vuonna 1804 sekä Paavolan että Simolan isännän kuoleman jälkeen, talot jaettiin toistamiseen kahtia. Paavolasta tuli Yli-Paavola ja Ali-Paavola, ja Simolasta tuli Simola ja Sipilä. Nämä neljä Vahdermetsän talonosaa ovat edelleen olemassa. Nykyisten omistajien suvut ovat tulleet Yli-Paavolaan ja Ali-Paavolaan 1700-luvulla, Simolaan vuonna 1897, ja Sipilään vuonna 1906. (Laine ym., 2020)

INVENTOINTIKOhteet VAHDERMETSÄSSÄ

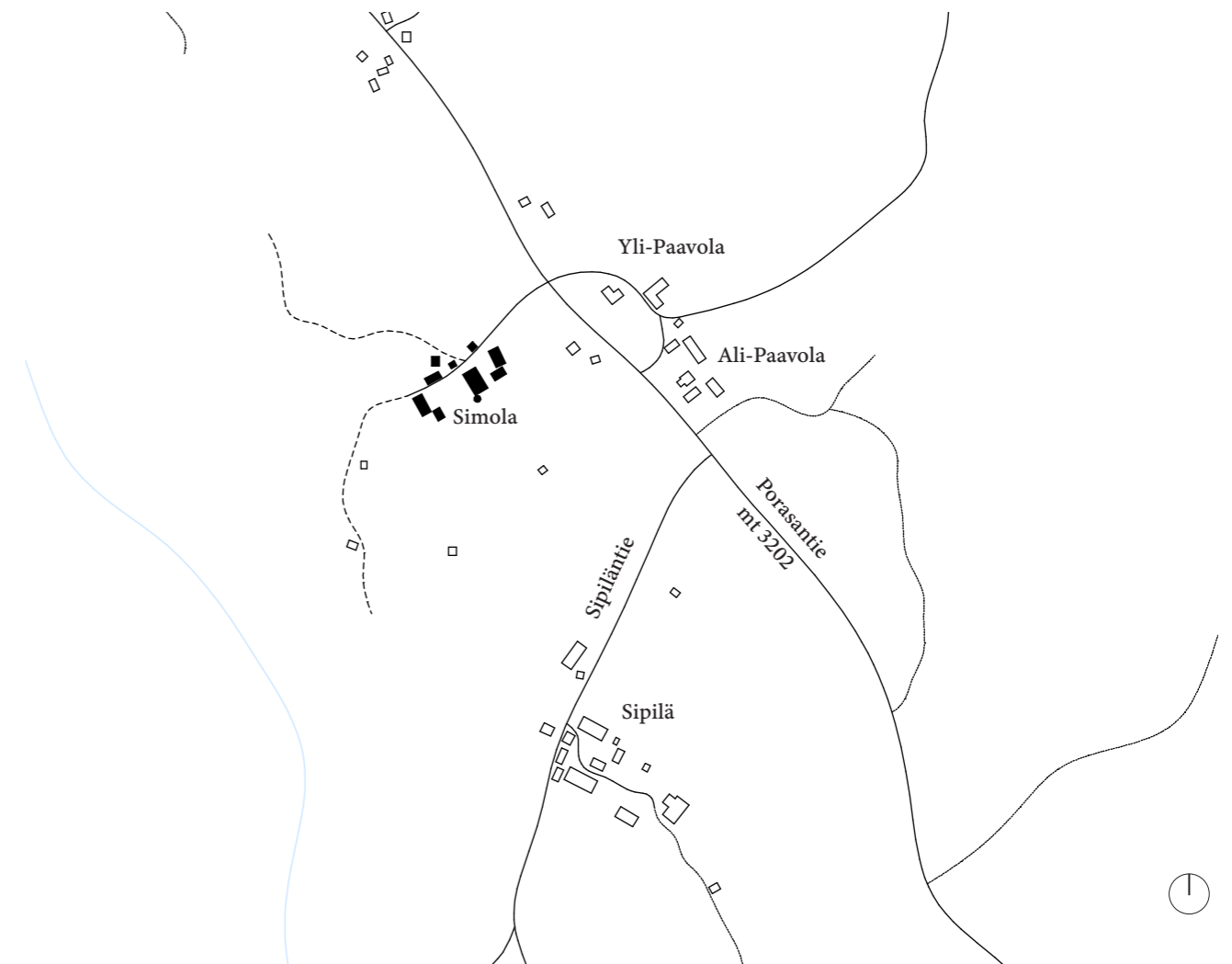
Vahdermetsässä sijaitsee kaksi inventoinnin kohteista. Toinen niistä on Simolan vanha pirtti, eli Vahdermetsän yksinäistalon neljännesosan vanha asuinrakennus. Vanhan pirtin säilynyt puolikas sijaitsee Simolan tilan pihapiirissä.

Toinen kohteistamme on Takamaan entinen metsävahdin torppa, joka kuului aikanaan Yli-Paavolalle. Torppa lunastettiin vuonna 1923. Takamaa sijaitsee linnuntietä 2,5 kilometrin päässä Vahdermetsästä lähteen laajan metsäalueen keskellä.

Kuva 227. (Paavilainen, 2023)

Kuva 228. (Paavilainen, 2023)

Kuva 229. Ilmakuva vuodelta 1949. (Maanmittauslaitos, 2024)

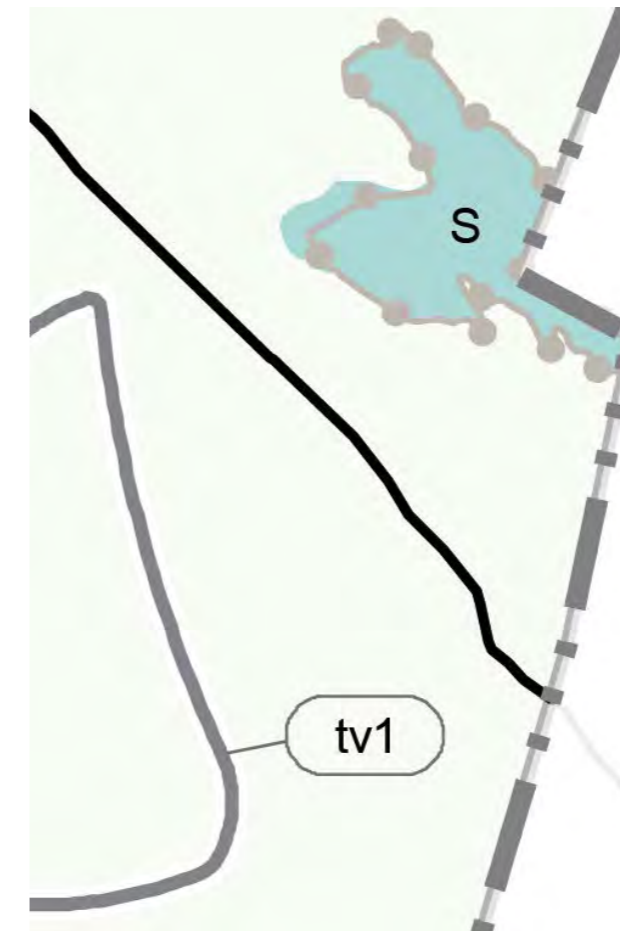
Kuva 230. Ilmakuva vuodelta 2022. (Maanmittauslaitos, 2024)

Kuva 231. Porasantie Vahdermetsän keskustassa. (Paavilainen, 2023)

Kuva 232. Ote Pirkanmaan maakuntakaavasta 2040, Vahdermetsä. (Pirkanmaan liitto, 2016a)

- Tärkeä seutu- ja yhdystie
- Tuulivoima-alue
- Natura 2000-verkosto
- Suojelualue

RAKENNUSKANTA JA KAAVATILANNE

Vahdermetsän vähäinen rakennuskanta sijoittuu harvakseltaan pääasiassa Porasantien ja Sipiläntien varsille. Vahdermetsän yksinäistalon neljä talonosaa sijaitsevat lähellä toisiaan Porasantien ja Sipiläntien risteyksen ympäristössä. Jotkin Vahdermetsän kylään laskettavista taloista, kuten Rajala, Kankaanpää, ja Takamaa, sijoittuvat kauemmaksi maanteistä metsäalueiden keskelle. (Maanmittauslaitos, 2024c)

Vahdermetsässä ei ole voimassa asema- tai yleiskaavaa (Sitowise, 2023). Alue kuuluu Pirkanmaan maakuntakaavaan 2040. Kylän läpi kulkeva maantie nro 3200 on maakuntakaavassa merkitty tärkeäksi yhdystieksi, joka yhdistää taajamatoimintojen alueet ja kyläkeskukset kuntakeskuksiin, ja joka on merkittävä valta- ja kantateitä täydentävä yhteys. Kylän pohjoispuolella oleva Kurkisuo on merkitty suojelualueeksi, jonka alueella ei saa ryhtyä toimenpiteisiin, jotka saattaisivat vaarantaa alueen suojeluarvoja. Kurkisuo kuuluu myös Natura 2000-verkostoon. Kylän länsipuolelle on osoitettu tuulivoima-alue, jolle on mahdollista sijoittaa kymmenen tai useampia tuulivoimaloita (tv1). (Pirkanmaan liitto, 2017a ja 2017b)

10.1 SIMOLA

Kuva 233. Simolan vanhan pirtin puolikas. (Paavilainen, 2023)

RAKENNUKSEN NIMI

Simolan vanha pirtti

OSOITE

Porasantie 596, 36930 Kyynäro

KIINTEISTÖTUNNUS

635-460-1-38

KYLÄ

Vahdermetsä (Kelkankylä)

KUNTA

Pälkäne

RAKENNUSVUOSI

Ei tiedossa

HUONEALA

64 m²

INVENTOINTIPÄIVÄMÄÄRÄ

13.07.2023

RAKENNUKSEN YLEISKUVAUS

Pitkän talonpoikaistalon jäljellä oleva puolikas. Toinen pääty purettu vuonna 1989. Jäljelle jääneessä osassa on kolme huonetta. Rakennuksessa on luonnonkiviperustus, hirsirunko ja satulakatto. Ei kellaria. Kylmä vinttitiila, jonne oli ennen sisäportaat.

KÄYTTÖHISTORIA

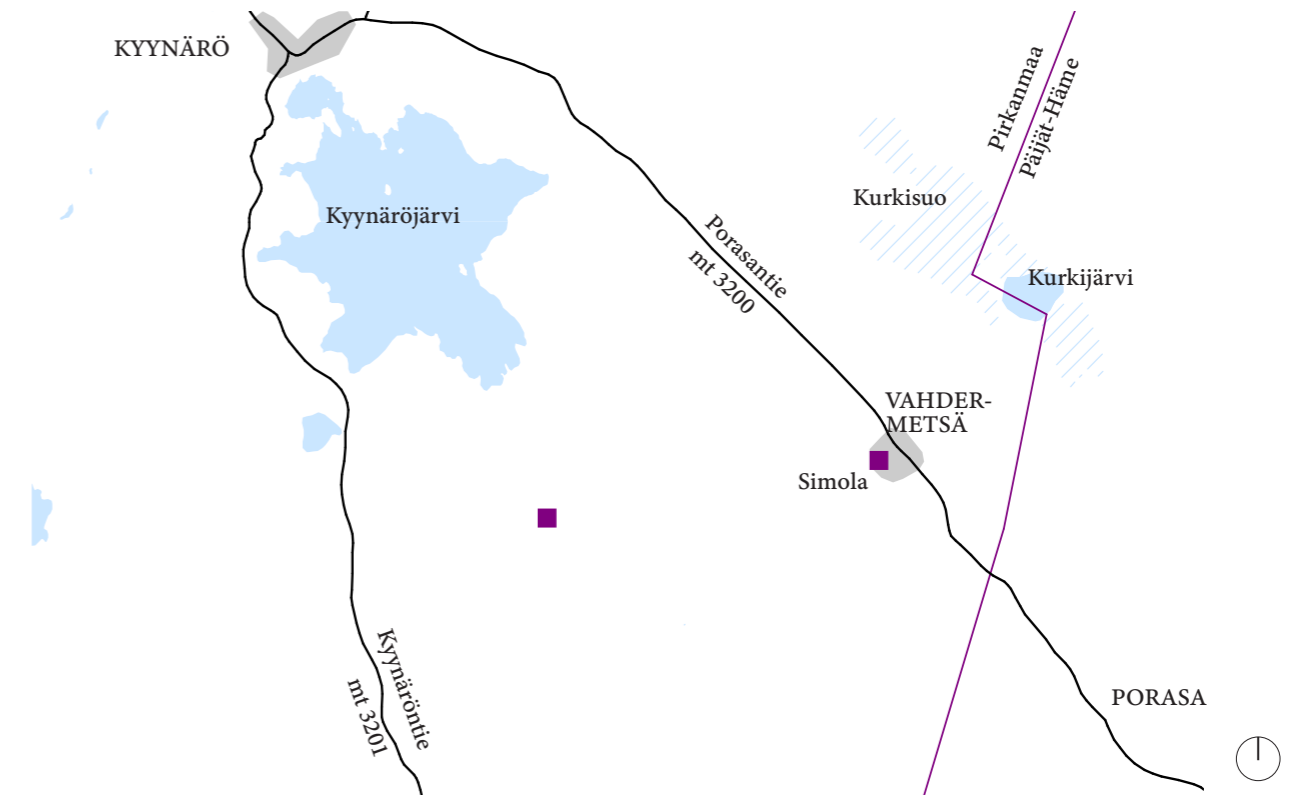
Asuinkäytössä vuoteen 1988 asti, jonka jälkeen on ollut tyhjillään. Toimii nykyisin varastona.

TÄRKEIMMÄT MUUTOSVAIHEET

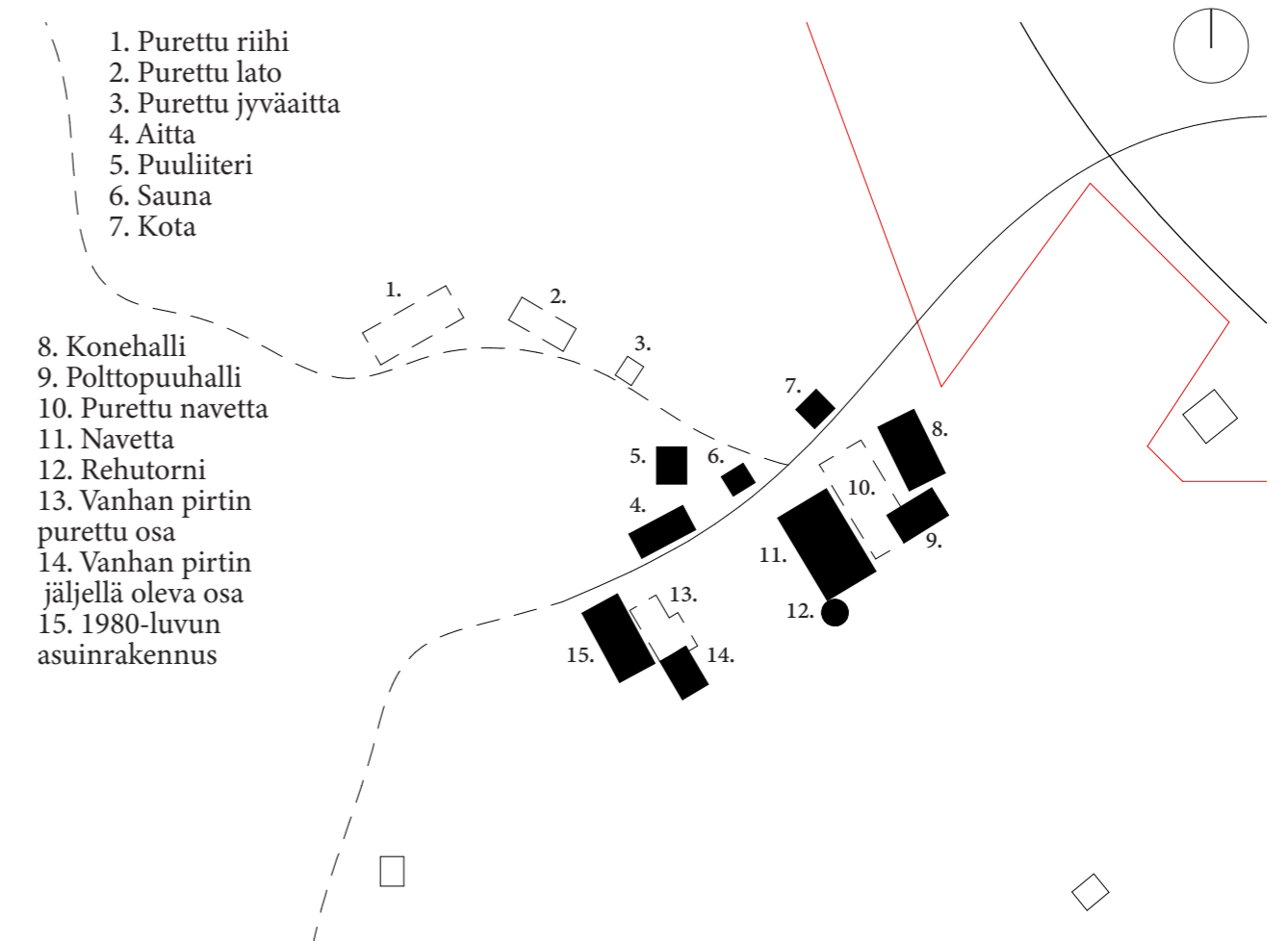
Mahdollisesti laajennettu salin päädyllä. 1920-luvulla tehty laaja perusparannus, jossa on mm. tehty korotus ja kengitys, vesikatto uusittu ja kattokulmaa jyrkennetty, sisällä muuri ja uunit uusittu, kuin myös seinät, lattiat ja sisäkatot. Vuonna 1973 tehty uusi makuuhuone olemassaolevaan päätyyn. Vuonna 1989 toinen puolikas purettu. Vuosien 1995–2005 välillä uusittu vesikate.

MUUT YMPÄRISTÖN RAKENNUKSET

Vuonna 1987 valmistunut asuinrakennus, aitta, vanha sauna, navetta, polttopuuhalli, konehalli, vanha kota, puuliiteri

Kuva 234. Simola sijaitsee Vahdermetsän kylässä. (Paavilainen, 2023)

Kuva 235. Asemakaavio. (Paavilainen, 2023)

HISTORIAA

Simolan historia liittyy vahvasti Vahdermetsän kylän historiaan, joka yltyä 1600-luvulle. Tällöin Vahdermetsän kylä koostui Vahdermetsä-nimisestä yksinäistalosta. Vahdermetsän isännät olivat noina aikoina vuokratilajelijöitä eli lampuoteja, ja omistajat asuivat muualla. (Laine ym., 2020) Tuon ajan isännät viereisessä taulukossa.

Vahdermetsän talo jaettiin kahteen osaan, Paavolaan ja Simolaan, vuoden 1735 tienoilla. Simolan isännäksi tuli Simo Sipinpoika. Hänellä oli vaimo Beata ja heillä oli ainakin 11 lasta. Heidän lapsistaan Maria vihittiin vuonna 1753 Puutikkalasta kotoisin olevan Simo Heikinpojan kanssa. Simo Heikinpoika toimi Simolan isäntänä, kunnes perhe muutti Hauhoon Lehesmäen lampuodiksi vuonna 1779. Simon ja Beatan poika ja Marian veli Eerik Simonpoika avioitui Maria Juhontyttären kanssa. Eerik toimi Simolan isäntänä kuolemaansa asti. (Laine ym., 2020)

Eerik Simonpojan kuolema vuonna 1803 osui samalle vuodelle naapuritalo Paavolan isännän Heikki Pekanpojan kuoleman kanssa. Tapah-tuman seurauksena sekä Paavola että Simola päätettiin jakaa kahtia. Paavola jaettiin Yli-Paavolaksi ja Ali-Paavolaksi, ja Simola jaettiin Sipiläksi ja Simolaksi. Simola jäi Eerikin leskelle Maria Juhontyttäreille, sillä heidän poikansa Simo ja Fredrik olivat vasta muutaman vuoden ikäisiä. Maria avioitui Antti Heikinpojan kanssa vuotta myöhemmin ja Antista tuli Simolan uusi isäntä. Antti ja Maria hoitivat Simolaa Marian kuolemaan 1827 asti. Isännäys siirtyi Marian ja hänen edellisen aviomiehensä Eerikin pojalle Fredrikille. Fredrik (Reetu) Eerikinpoika meni naimisiin Ämmänsän Mäkelän Maria Saxin kanssa. Simola periytyi heiltä heidän pojalleen Fredrik Fredrikinpojalle. (Laine ym., 2020)

Fredrik Fredrikinpojalta Simolan omistus siirtyi hauholaiselle rusthollari Heikki Hyvämälle 1880-luvun alussa. Simola oli hänen omistuksessaan 1890-luvun loppuun. Hyvämäen aikana tilaa hoitivat lampuodit. Vuosina 1881–1894 lampuotina toimi Kustaa Eerikinpoika vaimonsa Kustaava Matintyttären kanssa. He muutti-

vat vuonna 1894 takaisin kotipaikkakunnalleen Hauholle, ja heidän poikansa Kustaa Adolf Kustaanpoika jatkoi Simolan lampuotina. Kustaa Adolf ja hänen poikansa Kustaa Adolf Kustaanpoika nuorempi hoitivat vuorotellen Simolan tilaa vuosina 1894–1897. Vuosina 1895–1897 tilalla asui myös talollinen Juho Neerinpoika perheensä kanssa. (Laine ym., 2020)

Simola on ollut nykyisen suvun hallinnassa vuodesta 1897 asti, jolloin Adolf Riihimäki osti tilan vaimonsa Sulina Vilhelmiinan kanssa. Tällöin he muuttivat sukunimensä Simolaksi.

Vahdermetsä vuodesta 1600
Isäntinä:
Lampuoti Nuutti Jaakonpoika
Lampuoti Tuomas Heikinpoika
Lampuoti Erkki Heikinpoika
Lampuoti Rasmus Erkinpoika
Lampuoti Paavo Rasmuksenpoika
Lampuoti Yrjö Paavonpoika

1735 Jako Paavolaan ja Simolaan, jonka jälkeen
Simolan isäntinä:
Simo Sipinpoika 1735–
Simo Heikinpoika –1779
Eerik Simonpoika 1779–1803

1804 Simolan jako Sipilään ja Simolaan. Paavola jaettu Ali-Paavolaan ja Yli-Paavolaan. Tämän jälkeen Simolan isäntinä:
Maria Juhontytär 1803–1804
Antti Heikinpoika 1804–1827
Fredrik Eerikinpoika 1827–
Fredrik Fredrikinpoika –1881
Heikki Hyvämäki 1881–1897
Hyvämäen aikana lampuoteina:
Kustaa Eerikinpoika 1881–1894
Kustaa Adolf Kustaanpoika vanhempi ja Kustaa Adolf Kustaanpoika nuorempi 1894–1897
Juho Neerinpoika 1895–1897

Nykyisen suvun hallussa vuodesta 1897.
Adolf Simola 1897–1945
Yhtymä Simola 1945–
Nykyiset omistajat 2010–
(Laine ym., 2020)

Kuva 236. Vanha pirtti. Kuva mahdollisesti otettu katon uusimisen jälkeen 1960-luvulla. (Kuva Simolan omistajalta.)

Vuonna 1927 Kankaanpään torppa lunastettiin itsenäiseksi. Adolf hallinnoi tilaa vuoteen 1945 saakka, jolloin omistus siirtyi Adolfin ja Sulinan viiden lapsen muodostamalle yhtymälle, johon

kuului Aino, Lempi, Martta, Heikki ja Lauri. Simolan omistus on siirtynyt seuraavalle sukupolvelle, eikä yhtymä-nimitys ole enää käytössä. (Simolan omistajan haastattelu, 2023)

Kuva 237. Adolf ja Sulina Simolan perhe 1900-luvun alussa vanhan kuistin edessä. (Kuva kirjasta Kynnärö-Ämmänsä-Vahdermetsä: Kyläelämää Luopioisissa.)

Kuva 238. Vanhaa pirttiä purettiin toukokuussa 1989. Uusi rakennus oli siihen mennessä jo valmistunut vanhan pirtin taakse. (Kuva Simolan omistajalta.)

Kuva 239. Purku on loppunut. Jäljelle jäänyt osa rakennuksesta syyskuussa 1989. (Kuva Simolan omistajalta.)

Kuva 240. Ilmakuva Simolan pihapiiristä vuodelta 2006. (Kuva Simolan omistajalta.)

Inventoinnin kohteena olevan vanhan pirtin rakennusajankohtaa ei tiedetä, mutta arvelaan, että rakennus on ollut olemassa ainakin 1900-luvun alusta. Millaiselta rakennus on alkuaan näyttänyt, ei myöskään ole enää tietoa. Rakennus on saatettu rakentaa kahdessa osassa, sillä rakennuksen kaksi päätyä oli perustettu omista nurkistaan ja keskellä olleen eteistilan seinät oli tehty hirrenpätkestä. Jos rakennusta on laajennettu, olisi ollut tyypillistä, että salin pääty on rakennettu myöhemmin. Nykyinen puolikas saattaa siis olla purettua osaa nuorempi. (Simolan omistajan haastattelu, 2023)

Tiedetään, että rakennuksessa on ollut 1900-luvun alussa kaksi erillistä sisäänkäyntiä ja niiden kohdilla umpinaiset kuistit. Vuoden 1910 valokuvassa (kuva 237) kuisti näkyy Simolan perheen takana. Kuvassa rakennus on myös vuoraamaton.

1920-luvulla rakennukseen on tehty laaja peruskorjaus. Tällöin umpikuistit purettiin ja tilalle tehtiin pitkä avonainen veranta. Samalla

rakennus todennäköisesti vuorattiin ja maalattiin vaaleankeltaisella maalilla, sekä keittiöön tehtiin uusi sisäänkäynti. Vesikatto uusittiin, mahdollisesti sen harjakorkeutta muutettiin. Myöhemmin rakennusta osittain purettaessa löytyi merkkejä siitä, että rakennus olisi kengitetty ja korotettu, jolloin huonekorkeutta on saatu kasvatettua. Sekä huone- että harjakorkeuden muutos on merkinnyt muurien uusimista ja mahdollisesti samalla myös uunit on uusittu. Sisällä lattiat ja sisäkatot on uusittu, sekä seiiniin on lisätty savirappaus ja päälle pinkopahvit. (Simolan omistajan haastattelu, 2023)

Myöhemmin muutoksia tehtiin 1960- ja 1970-luvuilla. 1960-luvulla rakennuksen pärekatto uusittiin ja tilalle asennettiin kolmiorimahuopa. Vuonna 1973 salin puolella taloa tehtiin kolmas kamari. Salin viereiseen huoneeseen tehtiin rannakaranteinen väliseinä. Sisäkattoa ei uusittu, vaan se jatkuu saumattomasti huoneesta toiseen. Lattiaan laitettiin lisäksi kovalevyä ja lämmitykseksi lisättiin ikkunan alle sähköpatteri. (Simolan omistajan haastattelu, 2023)

Vuonna 1987 uutta asuinrakennusta aloitettiin rakentamaan vanhan pirtin taakse. Vuoden 1988 puolella perhe muutti uuteen asuinrakennukseen. Vanhan pirtin jäätyä tyhjilleen, siitä purettiin osa vuonna 1989. Kun huomattiin, että rakennus oli tehty kahdessa osassa ja toisen osan purku jäi tekemättä. Jäljelle jäävässä osassa olivat sali, huone ja 1970-luvulla tehty kamari. (Simolan omistajan haastattelu, 2023)

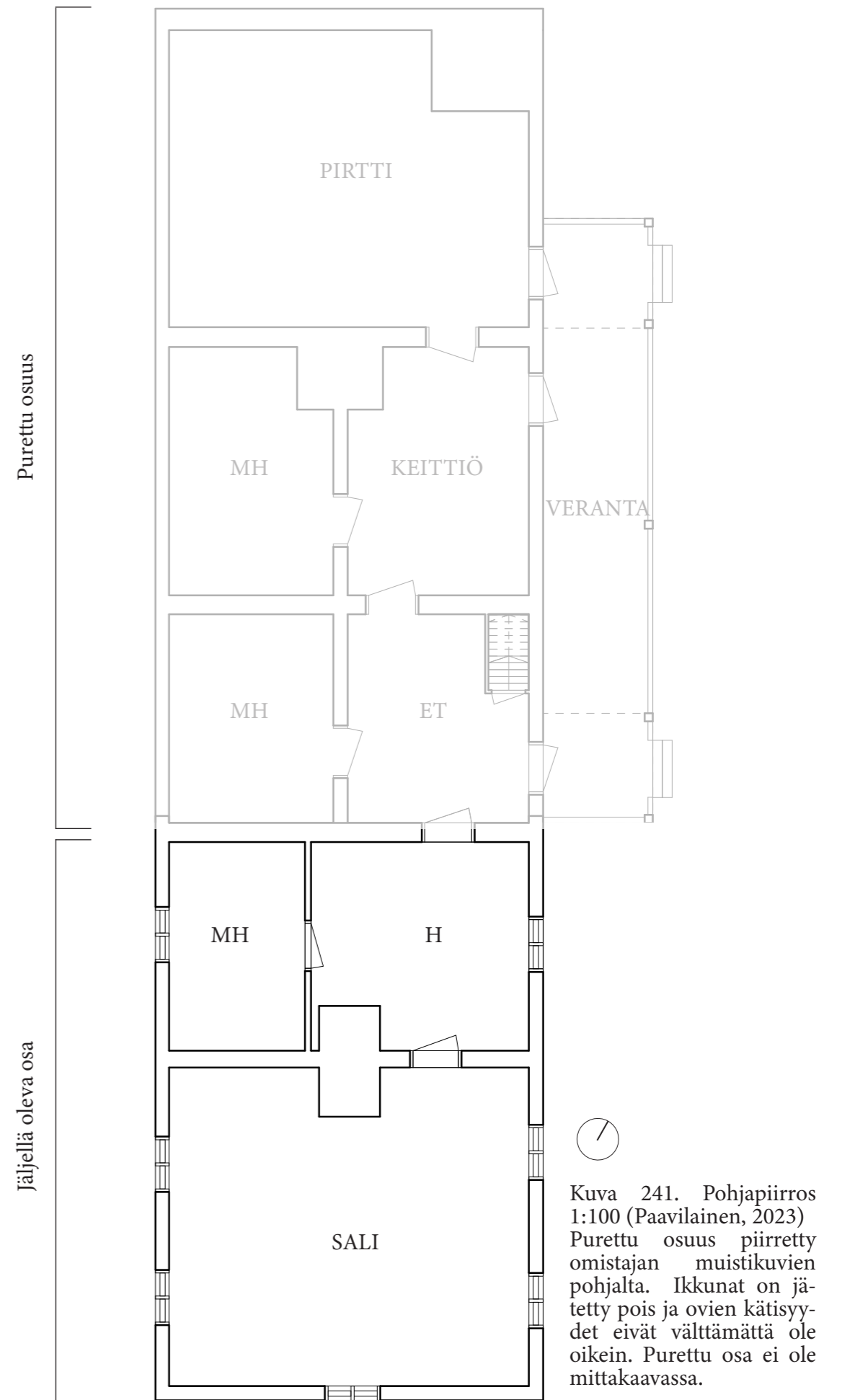
Puretun osan hirsissä huomattiin, että alimmat ja ylimmät hirret olivat sahalla tehtyjä hirsiiä, kun taas keskimäiset olivat vanhempia ja leveämpiä piilukurveella veistettyjä hirsiiä. Tämä voi olla merkki kahdesta asiasta. Voi olla, että rakennus on siirretty muualta ja sitä on korotettu ja alimpia korvattu uusilla hirsillä. Kuitenkin todennäköisempi vaihtoehto on, että rakennus olisi 1920-luvun peruskorjauksessa kengitetty eli alimmat hirret korvattu uusilla, sekä korotettu korkeamman huonekorkeuden toivossa. 1920-luvulla sahattuja hirsiiä on alueella ollut saatavilla, sillä lähikylissä on ollut sahoja ja hirret on voitu kuljettaa autoilla. (Simolan omistajan haastattelu, 2023)

Nykyisen omistajan muistista piirtämänsä kuvan pohjalta olen tehnyt pohjapiirroskaavion siitä, millainen vanha pirtti on aikanaan ennen purkamista ollut (kuva 241). Rakennuksen pohjoispäädyssä oli suuri pirtti, jonka kulmauksessa oli suuri leivinuuni. Pirtistä oli kulku ulos kuisille. Pirtin vieressä oli keittiö, josta oli myös käynti ulos, sekä suuri ikkuna verannalle. Keittiön takana oli samankokoinen kamari. Keittiöstä seuraavana oli eteinen, josta oli viimeinen ovi ulos, sekä komerossa portaat ullakolle. Ullakolla ei säilötty tavaraa, ja tiedettiin, ettei tiettyihin kohtiin saanut astua, jottei tulisi välikatosta läpi. Eteistä ei pidetty lämpimänä. Eteisen takana oli toinen kamari. Koko tämä osuus purettiin vuonna 1989. Jäljelle jäivät eteisestä vasemmalle huone, johon tehtiin 1970-luvulla kolmas kamari ja sali rakennuksen eteläpäädyssä. Sali ei myöskään pidetty lämpimänä, eikä sinne koskaan vedetty sähköjä, vaikka muualle taloon ne asennettiin. Juoksevaa vettä ei taloon koskaan tullut, vaan vesi kannettiin kaivosta navetan nurkalta. (Simolan omistajan haastattelu, 2023)

Vuoden 1989 purun jälkeen on syntynyt jäljelle jääneen osan merkittävin vaurio. Pohjoisesta päätyseinästä oli satanut lunta sisään, eikä asiaa ollut huomattu, koska välikatto oli hirsiseinän yläosaa alempana. Nuo pari kertaa olivat päättäneet sen verran lunta sisään, että kamarin välikatto ja alapuolinen osa päätyseinästä pääsivät lahoamaan. Vuoden 1995 aikoihin päätyseinä vuorattiin lomalaudoilla ja samoihin aikoihin auringonpuoleiselle lappeelle laitettiin uusi peltikate. Toiselle lappeelle pellit laitettiin muutama vuotta myöhemmin. (Simolan omistajan haastattelu, 2023)

Pihapiirin muista rakennuksista vanhin on pieni punainen kota navetan vieressä. Se siirrettiin aikanaan nykyiselle paikalleen, kun edellinen navetta rakennettiin. Vanha navetta purettiin 1950-luvun alussa ja uusi navetta rakennettiin samana kesänä joko vuonna 1952 tai 1953. Navetan päätyyn 1970-luvulla lisättiin lekaharkoista tehty rehutorni. Navetan pohjoispuolella oleva pieni hirsinen saunarakennus valmistui vuonna 1956. Se ei ole enää käytössä. Saunan vieressä oleva pitkä aittarakennus oikeastaan koostuu kolmesta hirsisestä aitasta, jotka on lautaseinillä yhdistetty yhdeksi rakennukseksi. Aitta on 1940-luvun loppupuolelta. Aitan takana on puuliiteri. Sen takana on aikanaan ollut jyvääitta, olkivarasto ja riihi. Riihi ja olkivarasto purettiin 1950-luvulla tai viimeistään 1960-luvulla, kun työt on siirretty hoitamaan puimalla. Puimala rakennettiin navetan viereen 1950-luvulla. Vuonna 1991 puimalan tilalle rakennettiin nykyinen polttopuiden varastointiin tarkoitettu halli. Sen vieressä oleva kalustohalli valmistui vuonna 1969, ja siihen rakennettu jatkopala vuonna 1985. Puuliiterin takana oleva jyvääitta purettiin vuonna 2015. (Simolan omistajan haastattelu, 2023)

Pihapiiriä ympäröivät alueet ovat laajalti metsittyneitä karjan hoidon loppumisen myötä. Seuraavina vuosina tullaan tekemään hakkuita, jolloin maisema muuttuu jälleen. Pihapiirin murskepihaa on laajennettu nykypäivän liikennettä varten. Ympäristön kiviaidat ovat painuneet ajan saatossa. (Simolan omistajan haastattelu, 2023)

Kuva 241. Pohjapiirros 1:100 (Paavilainen, 2023) Purettu osuus piirretty omistajan muistikuvien pohjalta. Ikkunat on jätetty pois ja ovien kätsisyydet eivät välttämättä ole oikein. Purettu osa ei ole mittakaavassa.

Kuva 242 ja 243. Ilmakuvat vuosilta 1949 ja 2022. Vuoden 1949 kuvassa on havaittavissa pihapiirin ympäristössä olleita kiviaitoja. Vanha pirtti on vielä pihapiirin päärakennus ja kokonainen. Ympäröivät alueet ovat olleet avarampia. Vuoden 2022 kuvassa uudempi asuinrakennus on vanhan pirtin puolikkaan takana. Pihapiirin rakennuksia on purettu ja uusia rakennettu. (Maanmittauslaitos, 2024)

NYKYHETKI

Simola sijaitsee Vahdermetsän kylässä (Maanmittauslaitos, 2024c). Se on yksi neljäsosa entisestä Vahdermetsän yksittäistalosta (Laine ym., 2020). Vahdermetsän kylä sijaitsee lähellä Pirkanmaan ja Päijät-Hämeen rajaa. Lähin naapurikylä Porasa, jonne on Vahdermetsästä vain kaksi kilometriä, sijaitsee Päijät-Hämeen puolella maakuntarajaa. (Maanmittauslaitos, 2024c)

Simolan pihapiirissä on nykyään yhdeksän rakennusta. Pihapiirissä on inventoinnin kohteena oleva vanha pirtti, vuonna 1987 valmistunut uudempi asuinrakennus, 1940-luvun aitta, puuliiteri, 1950-luvun sauna, kota, 1950-luvun navetta, 1960-luvun kalustohalli, ja 1990-luvun varastohalli. Kaksi muuta latoa sijaitsevat pihapiirin ulkopuolella. Pihapiiri on avoin, auto liikenteelle on omat murskealueensa, muuten asuinrakennusten edustalla oleva alue on nurmikkoa. Vanhan pirtin eteläpäädyistä alkaa vehnäpelto.

Vanhan asuinrakennuksen pohjoispääty on purettu pois vuonna 1989 (Simolan omistajan haastattelu, 2023). Jäljelle jäänyt ja jäljellä oleva osa on inventoinnin kohteena. Rakennus on satulakattoinen ja sen kantavat seinät on tehty hirrestä. Jäljellä on kolme huonetta, jonkinlainen eteinen, kamari ja sali. Rakennuksella ei ole perheellä enää käyttöä, joten se on toiminut lähinnä ylimääräisenä varastotilana (Simolan omistajan haastattelu, 2023).

Kattoon on 1995–2005 välillä laitettu peltikate ja savupiippu on samalla katkaistu. Uuneissa oli jo sitä ennen jotain vikaa. Vinttitila on aina ollut eristämätön. Rakennuksessa ei ole kellaria. Perustuksena on todennäköisesti rossipohja ja kalliioon asti kaivetut ja tuotetut kivet. 1920-luvulla rakennukseen on tehty ulkovuoraus ja rakennus on maalattu vaaleankeltaisella. (Simolan omistajan haastattelu, 2023) Ikkunoiden karmeissa on paikoittain havaittavissa tummempaa oranssin tai ruskean sävyistä maalia. Suurin osa maalista on sadassa vuodessa varissut seinistä alas, mutta räystäiden alla maalia on vielä vähän jäljellä. Etelän puoleista julkisivua aurinko onkin päässyt kovin paahattamaan. Puretun osan pääty on

vuorattu lomalaudoituksella vuoden 1995 aikoihin (Simolan omistajan haastattelu, 2023).

Kuisti on purettu muun rakennuksen kanssa, joten rakennukseen astutaan siitä ovesta, mistä ennen on kuljettu eteiseen (Simolan omistajan haastattelu, 2023). Kunnan portaita ovelle ei ole purun jälkeen tehty. Nykyisestä ulko-ovesta astutaan huoneeseen, joka toimii nykyään eteisenä. Huone on aikaisemmin ollut koko rakennuksen levyinen. Sen käyttötarkoitus ei ole enää tiedossa (Simolan omistajan haastattelu, 2023). Huoneessa on vanerista tehty koristeellisempi valkoiseksi maalattu alakattopinta. Erityistä ovat vihreäksi maalatut listat sekä katon ja seinän välille tehdyt pyöristetetyt kulmat. 1970-luvulla huone on jaettu kahtia, ja perälle on tehty makuuhuone (Simolan omistajan haastattelu, 2023). Väliseinä on rankarakenteinen. Välikattoa ei ole uusittu, vaan se jatkuu samanlaisena huoneesta toiseen. Ennen keskellä huonetta, nykyään makuuhuoneen seinän vieressä on valkoinen kaakeliuuni. Kamariin on asennettu sähköpatterit. Lattiat ovat leveää lankkua. Kamarissa lankkulattia päälle on laitettu kovalevyä. Salin puolella lankkulattia on peitetty lukuisilla räsymatoilla. Salin puolelle ei tule sähköä eikä sitä ole enää pitkään aikaan lämmitetty. Ikkunatkin ovat yksinkertaiset. Salissa sisäkatossa on puupaneeli. Koko rakennuksessa on 1920-luvulla sisäseiniin lisätty savirappauskerros ja pinkopahvit (Simolan omistajan haastattelu, 2023). Salissa seinät ovat vaalean oranssit, kun taas ikkunoiden karmit on maalattu vaaleansiniksi.

Pahin vaurio rakennuksessa on kamarissa. Purun jälkeen lunta pääsi satamaan sisään, minkä vuoksi osa pohjoista päätyseinää ja kamarin alakatto pääsivät lahoamaan (Simolan omistajan haastattelu, 2023). Katto on sen jälkeen antanut periksi ja alakaton eristeenä ollutta turvetta ja muuta ainesta on pudonnut lattialle. Vuoden 1995 aikoihin päätyseinä vuorattiin lomalaudoilla, eikä vettä ole oletettavasti sen jälkeen päässyt enää tekemään uusia tai laajempia vaurioita (Simolan omistajan haastattelu, 2023). Muita selkeitä vauriokohtia ei ole havaittavissa.

Kuva 244. Koillinen julkisivu. (Paavilainen, 2023)

Kuva 247. Lounainen julkisivu on puiden varjossa. (Paavilainen, 2023)

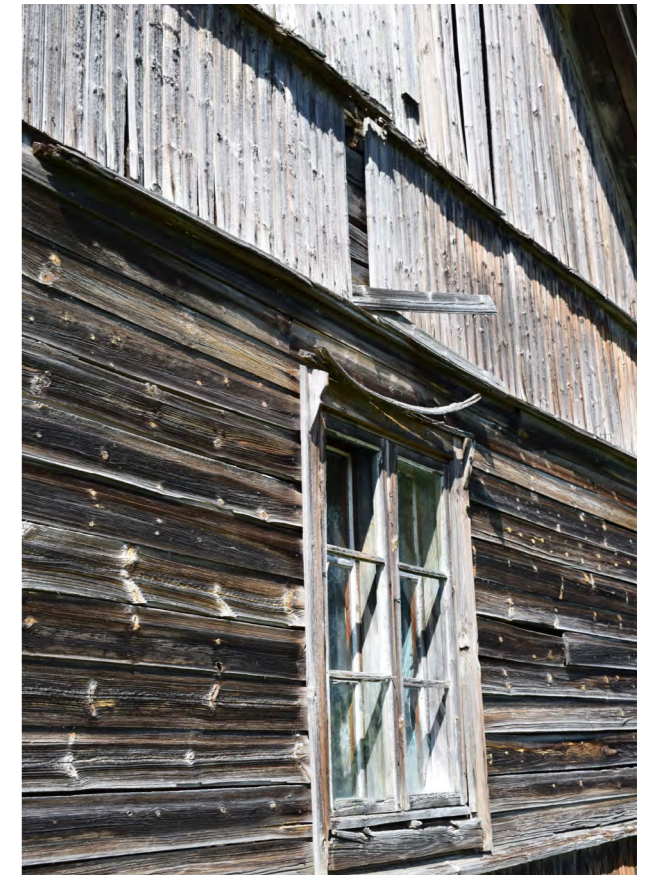
Kuva 245. Luoteinen pääty, joka on purun jäl-
keen vuorattu 1990-luvulla. (Paavilainen, 2023)

Kuva 246. Nykyinen ulko-ovi on ennen johtanut
eteiseen. (Paavilainen, 2023)

Kuva 248. Rakennus on aikanaan ollut vaalean-
keltainen. Ikkunan karmit ovat olleet okran sä-
vyiset. (Paavilainen, 2023)

Kuva 249. Kaakon julkisivu on ollut auringon
paahteessa pahiten, kun maalitkin ovat jo varis-
seet. (Paavilainen, 2023)

Kuva 250. Nykyisessä eteisessä on kaakeliuuni. Kulku huoneen kautta on makuuhuoneeseen ja saliin. (Paavilainen, 2023)

Kuva 251. Makuuhuoneessa katto on osittain romahtanut sen jälkeen, kun lunta oli satanut alakaton päälle. (Paavilainen, 2023)

Kuva 254. Salissa on paneelikatto, seinissä oranssi pinkopahvi, ja lattiassa leveät lankut räsymattojen alla. (Paavilainen, 2023)

Kuva 252. Koristeellinen alakatto on sekä eteisen että makuuhuoneen puolella. (Paavilainen, 2023)

Kuva 253. Salin oven ja ikkunoiden karmit on maalattu vaaleansinisiksi. Näkymä salista eteiseen. (Paavilainen, 2023)

Kuva 255. Salin puolella on samanlainen vaalea kaakeliuuni kuin eteisessä. (Paavilainen, 2023)

Kuva 256. 1980-luvun asuinrakennus. (Paavilainen, 2023)

Kuva 257. Navetta. (Paavilainen, 2023)

Kuva 258. Aitta. (Paavilainen, 2023)

Kuva 259. Sauna. (Paavilainen, 2023)

Kuva 260. Kota. (Paavilainen, 2023)

Kuva 261. Kone- ja polttopuuhalli. (Paavilainen, 2023)

TULEVAISUUS

Keskustelua vanhan pirtin tulevaisuudesta ei ole käyty. Nykyisillä omistajilla itsellään ei ole rakennukselle käyttöä, sillä tilaa on 1980-luvun asuinrakennuksessa riittämiin. Siksi tämän hetken näkemys on, etteivät he tule itse taloa korjaamaan. He voisivat vakavasti harkita rakennuksen rungon myymistä, jos sille olisi järkevä käyttökohde. (Simolan omistajan haastattelu, 2023)

ARVOT

RAKENNUSHISTORIALLINEN

Rakennusperinteisesti arvokas

HISTORIALLINEN

Asutushistoriallisesti arvokas

ARVOJEN PERUSTELUT

Paikallisena kantatalona Simolalla on ollut merkitystä paikallisen asutuksen kehityksessä. Vanha pirtti kuuluu osaksi Simolan pihapiiriä ja se sijaitsee keskeisellä paikalla pihapiirin korkeimmalla kohdalla. Pihapiiri on muuttunut merkittävästi sopeutuakseen muuttavaan käyttöön, ja suurin osa rakennuksista on uusittu 1950-luvun jälkeen. Vanha pirtti onkin pihapiirin vanhimpia säilyneitä rakennuksia. Pirtin toisen päädyn purun myötä ja uuden asuinrakennuksen valmistuttua aivan vanhan pirtin viereen, on vanhan pirtin merkitys pihapiirissä merkittävästi vähentynyt.

Vanha pirtti edustaa 1900-luvun alun maatalon elämää ja rakennustapaa. Vuoden 1989 purun jälkeen siitä on menetetty suuri osa. Jäljelle jäänyt osa on kuitenkin suurimmalta osin alkuperäisessä 1920-luvun peruskorjauksen jälkeisessä kunnossa, lukuun ottamatta 1970-luvulla tehtyä makuuhuonetta ja 1990-luvulla tehtyä päädyn vuorausta ja lisättyä peltikatetta.

ARVOLUOKKA II

TOIMENPIDESUOSITUKSET

Vanhalla pirtillä on historiallista ja maisemallista arvoa Simolan pihapiirissä. Siksi sen korjaaminen paikallaan olisi ensisijainen tavoite. Rakennuksen merkitys pihapiirissä on kuitenkin merkittävästi vähentynyt rakennuksen pohjoispäädyn purun sekä uuden asuinrakennuksen valmistumisen myötä. Perheellä ei myöskään ole käyttöä rakennukselle, eikä heillä siksi ole aikomuksia korjata rakennusta. Rakennuksen suojelemiseksi vaihtoehtona voisi olla rakennuksen siirtäminen muualle.

10.2 TAKAMAA

Kuva 262. Takamaan asuinrakennus. (Paavilainen, 2023)

RAKENNUKSEN NIMI

Takamaa

OSOITE

Takamaantie 187, 36930 Kyynärö

KIINTEISTÖTUNNUS

635-460-1-12

KYLÄ

Vahdermetsä

KUNTA

Pälkäne

RAKENNUSVUOSI

1948

HUONEALA

20 m²

INVENTOINTIPÄIVÄMÄÄRÄ

15.06.2023

RAKENNUKSEN YLEISKUVAUS

Pieni, kahden huoneen asuinrakennus. Yksikerroksinen, satulakattoinen hirsirakennus. Perustettu nurkkakiville, ei kellaria. Umpinainen kuisti.

KÄYTTÖHISTORIA

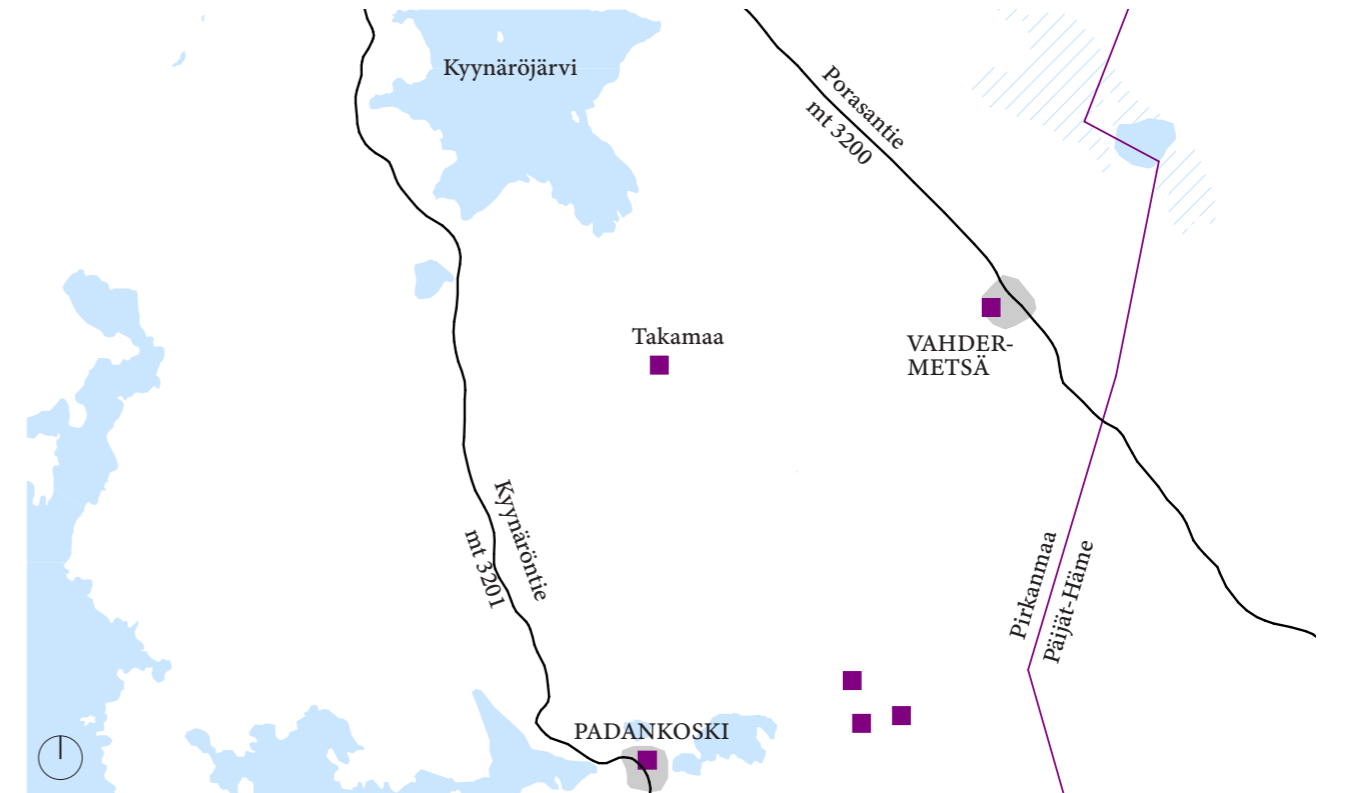
Rakennus on suunniteltu saunaksi, mutta se otettiin käyttöön asuinrakennuksena. Vuoteen 1997 asti ollut kokovuotisessa asuinkäytössä, jonka jälkeen on ollut vapaa-ajan käytössä. Nykyään rakennuksessa yövytään harvoin.

TÄRKEIMMÄT MUUTOSVAIHEET

Kuistin muutos avonaisesta umpinaiseksi 1960-luvulla. Vuonna 1976 peruskorjaus. Huopakatto 1960-luvulta, peltikatto 1980-luvulta. Ikkunat uusittu vuonna 1994.

MUUT YMPÄRISTÖN RAKENNUKSET

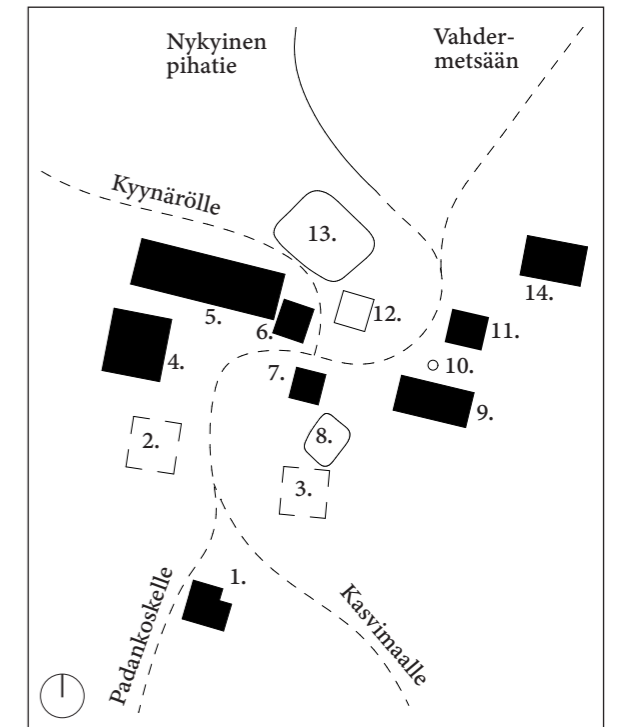
Sauna, autotalli, kesäkeittiö, maakellari, kaksi navettaa ja kaksi aittaa

Kuva 263. Takamaa kuuluu Vahdermetsän kylään. Tila sijaitsee Kyynärönjärven eteläpuoleisella harvaan asutulla alueella. (Paavilainen, 2023)

Kuva 264. Rakeisuuskaavio. (Paavilainen, 2023)

Kuva 265. Asemakaavio. (Paavilainen, 2023)

1. Asuinrakennus	8. Maakellari
2. Purettu savusauna	9. Sauna.
3. Purettu pirtti	10. Kaivo
4. Vanha navetta	11. Kesäkeittiö
5. Uusi navetta	12. Terassi
6. Aitta	13. Kasvima
7. Aitta	14. Autotalli

HISTORIAA

Takamaa sijaitsee Kyynäröjärven eteläpuolella Kyynärön, Padankosken ja Vahdermetsän välisellä harvaan asutulla alueella. Lähimpään naapurisiin Rajalaan on linnuntietä 1,4 kilometriä. Puolestaan lähimpään kylään Vahdermetsään, johon Takamaa kuuluu, on linnuntietä vajaa 3 kilometriä. (Maanmittauslaitos, 2024c)

Takamaahan ei ollut ennen vuotta 1974 ainuttakaan tietä, vaan matka taitettiin polkuja pitkin. Kivikkoisia polkuja pääsi talolle kesäisin pääasiallisesti ainoastaan jalkaisin, suuret tavarat ja muut kuormat kuljetettiin talvisin hankia pitkin. (Takamaan omistajan haastattelu, 2023)

Takamaa oli alkujaan Yli-Paavolan metsävahdin torppa. Yli-Paavola on yksi Vahdermetsän neljästä talonosasta. Ensimmäiset asukkaat tulivat Takamaahan vuonna 1890. Metsävahtina toimi Juho Finsk. Hänellä oli vaimo Henriika Juhontytär. He asuivat Takamaassa vuoteen 1896 asti, jolloin perhe muutti Padankoskelle. (Laine ym., 2020)

Takamaan seuraavaksi metsävahdiksi tuli Kustaa Lehtonen. Kustaa toimi Takamaan isäntänä vuoteen 1918, jolloin hän sai tapaturmaisesti surmansa metsästäjien ammuttua häntä luultuaan Kustaata hirveksi. Leskeksi jäänyt Hulda Lehtonen jäi Takamaan emännäksi viiden pienen lapsen kanssa. (Laine ym., 2020)

Vuonna 1923 Hulda lunasti Takamaan torpan itselleen Yli-Paavolalta. Yli-Paavolan perikunnalla ja Hulda Lehtosella oli kuitenkin erimielisyyksiä, oliko tarvittavia työpäiviä tehty eli oliko sovittu vuokra maksettu vai ei, mikä viivästytti prosessia. Lainhuudatus saatiin virallistettua vuonna 1926. (Takamaan omistajan haastattelu, 2023)

Takamaan pihapiirissä on alun perin ollut yhteensä kuusi rakennusta. Oli vanha hirsinen savusauna, vanha pirtti, vanha navetta, kota ja kaksi aittaa, jotka oli siirretty muualta. Rakennukset on oletettavasti rakennettu ensimmäisten asukkaisen aikana vuosisadan vaihteessa. Pihapiiri on ollut jaettuna miespihaan ja karja-

pihaan. Pihapiirin ympärillä olleet pellot ovat myös olleet aidattuja, jotta karja ei päässyt syömään viljelyksiä. (Takamaan omistajan haastattelu, 2023)

Takamaa oli Hulda Lehtosen omistuksessa vuoteen 1948 asti, jolloin hän luovutti tilan tyttärelleen Kerttu Lehtoselle. Tila tuli kokonaisuudessaan Kertulle, sillä hän ja hänen veljensä Viljo olivat tehneet asiasta sopimuksen. Kerttu Lehtonen avioitui myöhemmin Urho Mattilan kanssa, ja heille syntyi tytär. Kerttu ja Urho eivät kuitenkaan asuneet yhdessä, vaan Kerttu jäi asumaan Takamaalle tyttärensä kanssa. (Takamaan omistajan haastattelu, 2023)

Takamaan inventoinnin kohteena oleva asuinrakennus on rakennettu vuonna 1948 eli Kerttu Lehtosen aikana. Rakennus on pieni, siinä on kaksi huonetta ja kuisti. Alkujaan rakennuksesta oli tarkoitus tulla sauna. Asuinkäyttöön se otettiin olosuhteiden pakosta, sillä vanha pirtti oli tullut tiensä päähän. Hulda Lehtonen asui vanhassa pirtissä kuolemaansa vuoteen 1950 saakka, jonka jälkeen Kerttu kehitti asuintilat nykyiseen asuinrakennukseen. Tytär syntyi vuonna 1952 ja hän on asunut koko ikänsä kyseisessä rakennuksessa. (Takamaan omistajan haastattelu, 2023)

Kertun tytär muistelee, että hänen lapsuudessaan pirtissä ei enää asuttu, mutta Kerttu leipoi siellä suuressa leivinuunissa leipää. 1960-luvulla pirtti ja savusauna purettiin. Savusaunan katto romahti sisään talven aikana, ja myös pirtissä välikatto oli romahtanut. Kerttu purki rakennukset pikkuhiljaa ja sahasi ne polttopuiksi. 1960-luvulla pihapiiriin rakennettiin uudempi navetta. Vanhempi navetta on edelleen pystyssä. Asuinrakennukseen tehtiin umpinainen kuisti 1960-luvulla. Sitä ennen kuisti oli avonainen ristikkokaiteilla, mutta Kerttu päätti laudoittaa kuistin umpeen ja kaiteet poistettiin. Kantavat palkit jätettiin paikalleen. Myös rakennuksen katto uusittiin 1960-luvun aikana, jolloin alkuperäisen pärekatteen päälle asennettiin huopakate. (Takamaan omistajan haastattelu, 2023)

Vuonna 1976 asuinrakennuksessa tehtiin suurempi remontti. Sisäseiniin laitettiin alumiinipaperi ja päälle lastulevy. Samalla toinen kamarin puoleinen sisäänkäynti laitettiin kamarin puolelta umpeen. Ovi on kuistin puolelta nähtävissä kaapin takana. Lattia uusittiin ja sitä avattiin sen verran, että laualattian alle laitettiin lisäeristykseksi vuorivillaa. Laualattian päälle puolestaan laitettiin ponttilauta ja muovimatto. Vuorivillaa lisättiin myös ullakolle välikaton päälle. Lisäksi keittiöön teetettiin uudet kaapistot. (Takamaan omistajan haastattelu, 2023)

Vuonna 1974, Takamaahan rakennettiin ensimmäinen tie. Metsäautotien osakkaina on Takamaan lisäksi Ämmätsän kartano ja Yli-Paavola, joiden maita tien varrella myös on. Vuonna 1978 pihapiiriin rakennettiin uusi sauna. Sauna tuli kodan paikalle, joka oli purettu 1960-luvulla tai viimeistään ennen saunan rakentamista.

Kuva 266. Asuinrakennus 1950-luvulla. Kuisti oli tuolloin avonainen. (Kuva Takamaan omistajalta.)

Kuva 268. Pirtin pääty 1950-luvulla. (Kuva Takamaan omistajalta.)

1980-luvulla pihapiiriin rakennettiin autotalli, ja asuinrakennuksessa puuliesi uusittiin ja kattoon asennettiin peltikate. 1990-luvulla asuinrakennuksessa vaihdettiin ikkunat vuonna 1994, ja pihapiiriin rakennettiin maakellari vuonna 1992. Kerttu muutti vuonna 1997 Takamaasta Rautajärvelle, jossa hän sen jälkeen asui vakituisesti. Takamaa on sen jälkeen ollut vapaa-ajan käytössä. (Takamaan omistajan haastattelu, 2023)

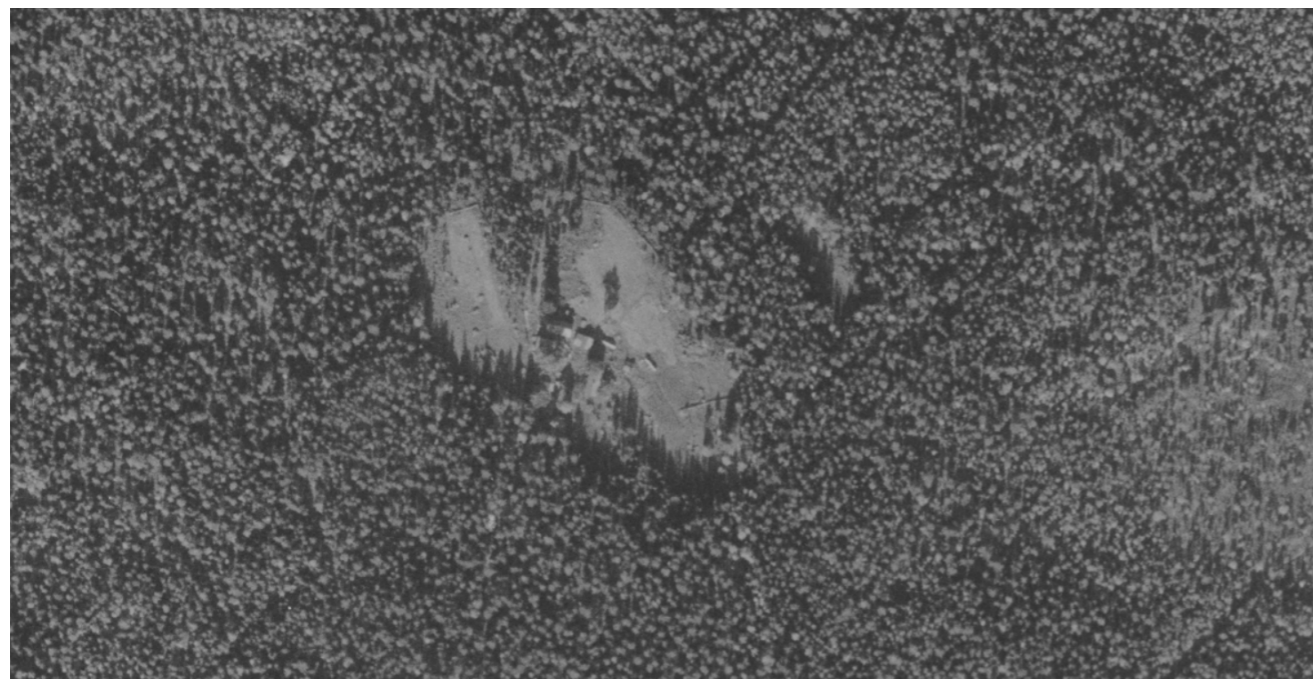
Vuonna 2012 Kertun kuoleman jälkeen tila tuli perintönä tyttärelle. Takamaa on edelleen tyttären perheellä vapaa-ajan käytössä. Viimeisimmät korjaukset on tehty vuonna 2018, jolloin asuinrakennuksen savupiippua korjattiin, ja vuonna 2020, jolloin pihaan rakennettiin kesäkeittiö. (Takamaan omistajan haastattelu, 2023)

Kuva 267. Hulda Lehtonen pirtin portailla 1950-luvulla. (Kuva Takamaan omistajalta.)

Kuva 269. Taustalla etualalla savusauna, takana navetat. (Kuva Takamaan omistajalta.)

Kuvat 270 ja 271. Ilmakuvat vuosilta 1949 ja 2022. Ympäristö ei ole juurikaan muuttunut. Ajoittaiset hakkuut avartavat maisemaa väliaikaisesti. (Maanmittauslaitos, 2024)

NYKYHETKI

Takamaa sijaitsee Kyynäröjärven eteläpuoleisella harvaan asutulla alueella. Takamaata ympäröivä maasto on pääasiassa metsän peitossa. Talo kuuluu Vahdermetsän kylään ja se on lähellä Kyynärön ja Padankosken kylien rajoja. (Maanmittauslaitos, 2024c) Vahdermetsään on Takamaasta maanteitse matkaa 3,4 kilometriä. Padankoskelle ja Kyynärölle matkaa on noin 5,5 kilometriä. (Google, 2023) Lähin naapuri on Rajalan talo, joka on linnuntietä Takamaasta 1,4 kilometriä kaakkoon (Maanmittauslaitos, 2024c).

Takamaa kuuluu Pirkanmaan maakuntakaavaan 2040. Takamaan ympäristö on osoitettu tuulivoima-alueeksi, jolle on mahdollista sijoittaa kymmenen tai useampia voimaloita (merkintä tv1). (Pirkanmaan liitto, 2017a ja 2017b) Alueella ei ole voimassa muuta kaavaa (Sitowise, 2023).

Kuva 272. Asuinrakennus navettojen ja aittojen edestä. (Paavilainen, 2023)

Takamaalle johtaa nykyään kaksi metsäautotietä. Toinen tie kulkee koilliseen Porasantielle ja sieltä Vahdermetsään, ja toinen länteen Hirvivuorelle, josta voi kääntyä etelään Padankoskelle tai pohjoiseen Kyynärölle. (Maanmittauslaitos, 2024c) Metsäautotie rakennettiin vuonna 1974, jota ennen Takamaahan käveltiin polkuja pitkin (Takamaan omistajan haastattelu, 2023).

Takamaan pihapiiriin kuuluu nykyään seitsemän rakennusta. Asuinrakennus pihapiirin etelälaidalla, kaksi navettaa, kaksi aittaa, sauna ja autotalli. Lisäksi pihassa on kesäkeittiö, terassi ja maakellari. Terassin takana on pieni kasvima. Muita kasvimaita tai peltoja ei enää ole. Pihapiiriin metsäautotieltä tullessa on autoille murskepihaa, joka muuttuu pian nurmikoksi ja heinikoksi. Pihapiirin ympärillä on metsää.

Kuva 273. Navetat ja aitat asuinrakennukselta katsottuna. (Paavilainen, 2023)

Kuva 274. Nykyään Takamaalla yövytään pääasiassa saunarakennuksessa. (Paavilainen, 2023)

Kuva 275. Pihapiirin saunan puolella on lisäksi terassi, kesäkeittiö ja autotalli. (Paavilainen, 2023)

Asuinrakennus on pieni, kahden huoneen kokoinen hirsirakennus. Rakennuksessa on aaltopeltinen satulakatto ja umpinainen kuisti. Aaltopeltikaton alla ovat vielä tallessa aikaisemmat huopa- ja pärekatteet (Takamaan omistajan haastattelu, 2023). Rakennuksessa on matala eristämätön vinttitiila. Sinne pääsee ulkokautta pienestä luukusta. Vuonna 1978 remontin yhteydessä vintille laitettiin sisäkaton eristeeksi kerros vuorivillaa (Takamaan omistajan haastattelu, 2023). Ulkoseinät ovat vuoraamattomat ja maa-laamattomat. Perustus on tehty luonnonkivistä.

Kuistin katto on pulpettimallinen. Siinä katemateriaalina on käytetty muun vesikaton lailla aaltopeltiä. Kuisti muutettiin 1960-luvulla umpinaiseksi (Takamaan omistajan haastattelu, 2023). Kuistin oikeanpuoleisessa päädyssä on komerossa säilytystilaa. Sisäänkäyntejä on aikanaan ollut kaksi, mutta kamarinpuoleinen niistä on laitettu umpeen 1978 remontin yhteydessä. Lattiassa on kuistissa ja muissakin huoneissa harmaa muovimatto, joka on myös lisätty vuonna 1978. (Takamaan omistajan haastattelu, 2023)

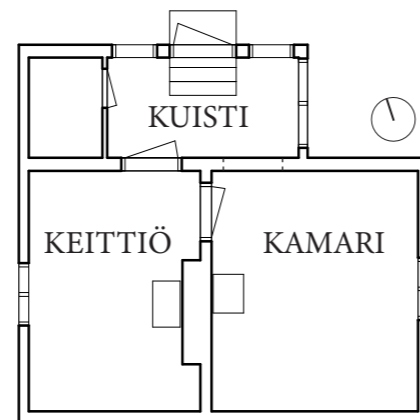
Oikeanpuoleisesta ovesta asutaan keittiöön. Vuoden 1978 remontin jäljiltä seinissä on oranssin väriset lastulevyt. Keittiön kaapit on uusittu samalla. (Takamaan omistajan haastattelu, 2023) Katto on puupaneelia. Ikkunat on vaihdettu vuonna 1994. Puuhella toimii edelleen, mutta sitä ei ole enää pitkään aikaan käytetty. (Takamaan omistajan haastattelu, 2023)

Keittiön vieressä on kamari. Väliovi on räikeän vihreä. Kamarin seinät ovat puolestaan keltaiset. Katto ja lattia ovat samanlaiset kuin keittiössä. Kamarin puolella oleva kamiina toimii myös edelleen ja sitä on käytetty silloin, kun talossa on satunnaisesti yövytty (Takamaan omistajan haastattelu, 2023).

Asuinrakennuksessa on asuttu kokovuotisesti vuoteen 1997 saakka, jonka jälkeen Takamaa on ollut vapaa-ajan käytössä. Nykyään Takamaan pääasiallisena yöpymisrakennuksena on 1978 rakennettu sauna, ja asuinrakennuksessa yövytään harvoin. (Takamaan omistajan haastattelu, 2023)

Sähköä tai vettä ei tule mihinkään Takamaan rakennuksista. Vesi kannetaan saunan vieressä olevasta kaivosta ja yhden aurinkopaneelin tuottaman energian turvin saa valot palamaan saunarakennuksessa ja puhelimen tai tabletin latautumaan. (Takamaan omistajan haastattelu, 2023)

Takamaan pihapiirissä on huomattavissa, että sen painopiste on vuosien aikana siirtynyt asuinrakennuksen puolelta saunan puolelle pihaa. Takamaan puretuista kolmesta rakennuksesta savusauna ja pirtti ovat sijainneet asuinrakennuksen puolella pihapiiriä. Kolmas purettu rakennus, kota, on ollut nykyisen saunan paikoilla. Saunan ympäristöön on puolestaan viimeisten vuosikymmenien aikana rakennettu eniten uusia rakennuksia. Sauna itse on rakennettu vuonna 1978, autotalli 1980-luvun alussa, maakellari vuonna 1992 ja kesäkeittiö vuonna 2020. Asuinrakennuksen puolelle on viimeiseksi rakennettu uudempi navetta 1960-luvulla. (Takamaan omistajan haastattelu, 2023) Savusaunan ja pirtin purun ja pihapiirin painopisteen siirtymisen myötä lähemmäs uutta saunaa, on asuinrakennuksen yhteys muuhun pihapiiriin heikennyt. Välimatkaa muihin rakennuksiin on kuitenkin vain reilu 20 metriä, joten rakennus on vielä helposti nähtävissä, ja se on edelleen osa pihapiiriä.

Kuva 276. Pohjapiirros 1:100 (Paavilainen, 2023)

Kuva 277. Asuinrakennus lounaasta. (Paavilainen, 2023)

Kuva 278. Asuinrakennus koillisesta. (Paavilainen, 2023)

Kuva 279. Keittiö. Lattiat, seinät, katto ja kaapistot on uusittu vuonna 1976. Puuhella on vaihdettu 1980-luvulla. (Paavilainen, 2023)

Kuva 280. Kamarin puolella seinät ovat keltaiset. (Paavilainen, 2023)

Kuva 281. Kamarin kamiina on käytössä rakennuksessa yöyttäessä. (Paavilainen, 2023)

Kuva 282. Näkymä Takamaantielle. (Paavilainen, 2023)

TULEVAISUUS

Nykyisen omistajan ikääntyessä Takamaalla käydään yhä harvemmin. Omistajan lapset eivät ole juurikaan kiinnostuneita paikasta, joten voi olla, että Takamaa jää kokonaan ilman käyttöä sitten, kun nykyinen omistaja ei enää jaksaa käydä paikalla. Onkin todennäköistä, että paikka tulisi vaihtamaan omistajaa, ja omistajan vanhin tytär on suhtautunut myyntiin positiivisesti. Omistaja kuitenkin aikoo käydä Takamaassa vielä niin kauan kuin pystyy. (Takamaan omistajan haastattelu, 2023)

ARVOT

RAKENNUSHISTORIALLINEN

Rakennusperinteisesti arvokas

HISTORIALLINEN

Asutushistoriallisesti arvokas

ARVOJEN PERUSTELUT

Takamaan asuinrakennus kuvaa 1900-luvun maaseudun rakennuskulttuuria ja elämäntapaa. Takamaalla on paikallista asutushistoriallista arvoa. Asuinrakennus kuuluu pihapiiriin, jossa on säilyneitä alkuperäisiä rakennuksia. Pihapiirissä on kuitenkin tapahtunut muutoksia, ja sen painopiste on siirtynyt pihan toiselle puolelle. Asuinrakennuksen merkitys pihapiiriin osana on heikentynyt. Metsän keskellä sijaitsevana pihapiirinä, kohteella on vähäistä maisemallista arvoa.

ARVOLUOKKA II

TOIMENPIDESUOSITUKSET

Asuinrakennus kuuluu osaksi pihapiiriä ja kokonaisuuden säilyttämiseksi rakennus tulisi korjata paikallaan. Rakennus on kuitenkin menettänyt arvoaan osana pihapiiriä, minkä vuoksi kohde voisi sopia myös toisaalle siirrettäväksi.

11. PADANKOSKI

SIJAINTI JA YMPÄRISTÖ

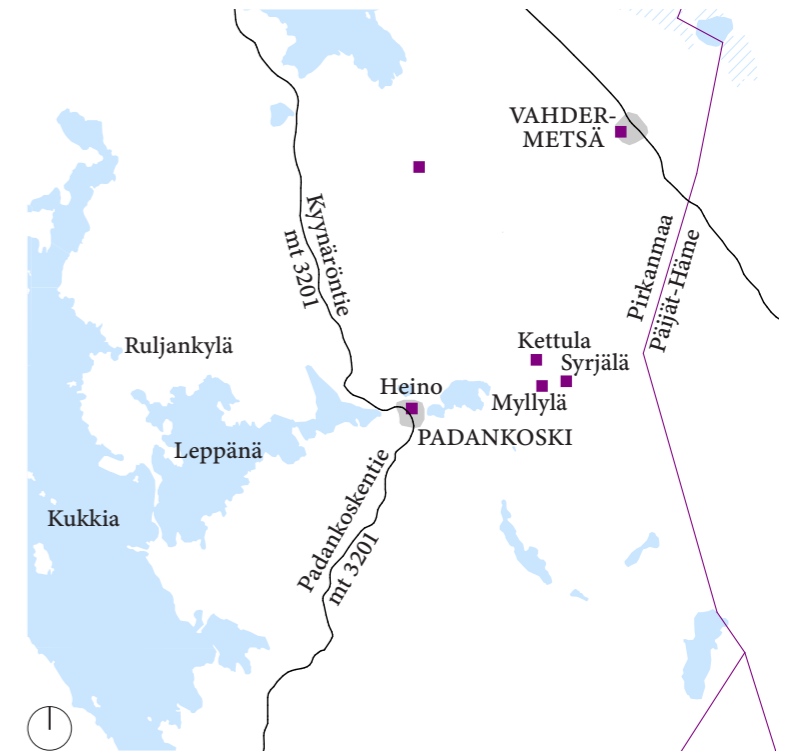
Padankosken kylä sijaitsee Pälkäneen kunnan kaakkoiskulmassa. Kylän keskusta sijaitsee Kyyvärön ja Kuohijoen välisen maantien nro 3200 puolella välissä. Lähimmät kylät ovat etelässä Kuohijoki, koillisessa Vahdermetsä ja pohjoisessa Kyyvärö. (Maanmittauslaitos, 2024c) Kylä rajautuu lisäksi kaakossa Hämeenlinnan Lammiin, idässä Padasjoen kuntaan, luoteessa Kantolaan ja lännessä Evinsaloon (Kuitunen ym., 2022). Lähimmät palvelut ovat Kuohijoella, jonne on matkaa 6 kilometriä, Rautajärvellä, jonne on 12 kilometriä, ja Luopioisten kirkonkylässä, jonne on 19 kilometriä. Kunnan keskukseen Pälkäneen Onkkaalaan on 43 kilometriä. Tampereelle matkaa puolestaan kertyy 80 kilometriä, Hämeenlinnaan 63 kilometriä ja Helsinkiin

159 kilometriä. (Google, 2023)

Padankoski sijaitsee Kukkia-järven itäosassa. Kylän keskusta Leppänen pohjukkaan on 300 metriä. (Maanmittauslaitos, 2024c) Kukkiasta kylän alueeseen kuuluvat suuri osa Lehtisaarenselästä, Viitasaarenselkä, Syynisaarenselkä, Leppänä ja Pirttilahti, joka sijaitsee kylän edustalla. Kukkiasta osuus koko kylän pinta-alasta on noin viidesosa. Lisäksi kylän alueella on yksittäisiä pienempiä järviä: Kyläjärvi, Vähäjärvi, Kailonjärvet, Ahvenisjärvi, Leppäjärvi ja osa Kauha-järveä. (Kuitunen ym., 2022) Kyläjärvi sijaitsee kylän keskustan itäpuolella. Kylän ympäristössä on jäljellä vielä runsaasti peltoalueita. (Maanmittauslaitos, 2024c)

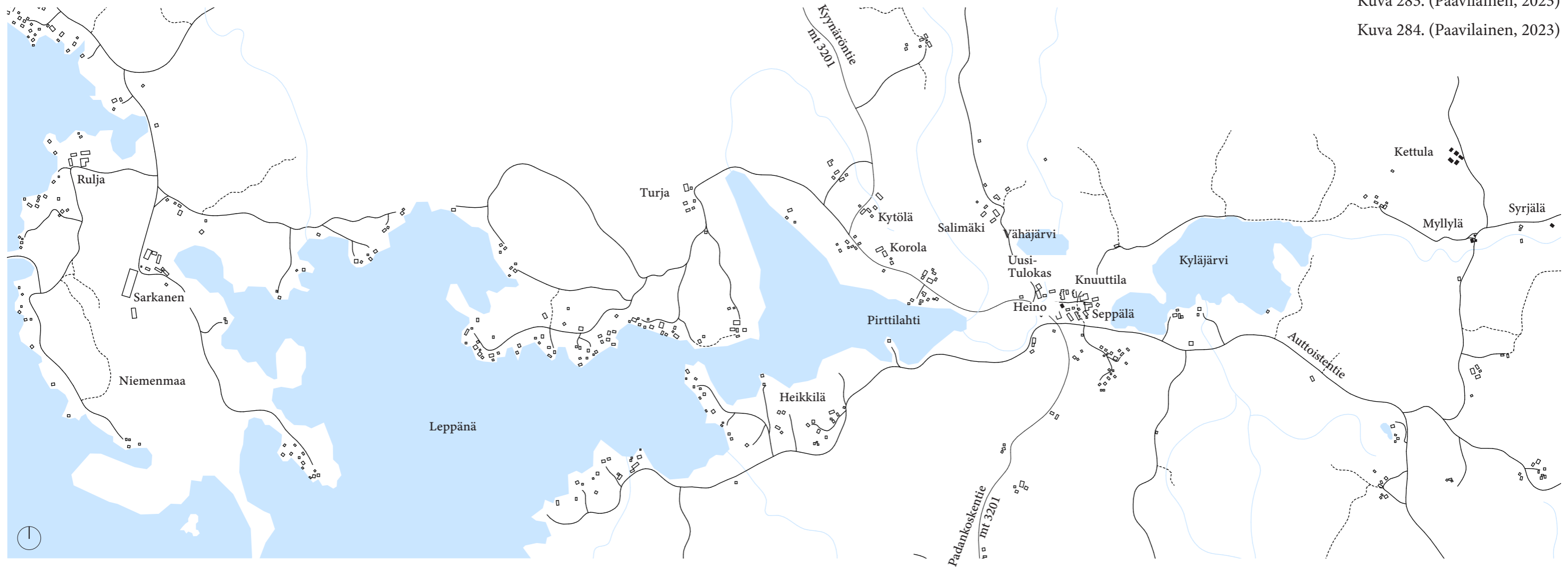
INVENTOINTIKOHTTEET PADANKOSKELLA

Padankoskella sijaitsee kaikkiaan neljä inventoinnin kohdetta. Heino tai Heinin kauppana tunnettu rakennus sijaitsee aivan Padankosken kylän keskustassa entisen maantien varrella. Muut kolme kohdetta, Myllylä, Kettula ja Syrjalä, sijaitsevat lähekkäin toisiaan kylän keskustasta kaksi kilometriä itään Myllyläntien varrella.

Kuva 283. (Paavilainen, 2023)

Kuva 284. (Paavilainen, 2023)

HISTORIA

Kylän asutushistoria ulottuu tuhansien vuosien taakse. Padankoskelta on löydetty kaikkiaan kahdeksan kivikautista asuinpaikkaa; Hietaniemi, Rulja, Aapo, Sarkanen, Rautia, Niemi, Pääskyslahti ja Suksia. Nämä kaikki sijaitsevat Kukia-järven rannoilla. (Kuitunen ym., 2022)

Ensimmäinen Padankoskeen liittyvä kirjallinen dokumentti on päivätty elokuulle 1487. Asia-kirjassa luetellaan tarkasti maapalan rajat ja ne voidaan sijoittaa nykyisen Padankosken kylän alueelle. Tästä kaupasta juontuvat Tupalan talon juuret. Myöhemmin vuonna 1556 talo jakautui Tupalaan ja Knuuttilaan, ja 1603 Tupalasta erkani vielä Heikkilä. Tätä on perinteisesti pidetty Padankosken kylän alkuna, ja näistä taloista kylä alkoi laajentua nykyisiin mittoihinsa. (Kuitunen ym., 2022)

1600-luvulla Knuuttilasta muutti asukkaita Ruljankylälle. Asuinpaikkaa kutsuttiin pitkään Lahdensuuksi, Ruljanniemi tai Ruljankaareksi. Ruotsin kruunu vaati kuitenkin torppien laillistamista, jonka myötä vuonna 1756 erotettiin ja lunastettiin Iso-Knuuttilasta erillinen tila, joka sai nimekseen Rulja. Talo tunnetaan nykyään nimellä Sarkanen. (Kuitunen ym., 2022)

1700-luvulla talot saivat perustaa torppia ja se näkyi asutuksen laajenemisena. Torppia on voinut olla enemmän kuin tiedetäänkään, sillä osa on voinut olla hyvin lyhytikäisiä. Myös Isojako vaikutti asutuksen laajenemiseen, sillä taloja lohkottiin, myytiin ja lunastettiin tarpeen mukaan. (Kuitunen ym., 2022)

Knuuttila jaettiin vuonna 1729 Vähä-Knuuttilaan ja Iso-Knuuttilaan. Vähä-Knuuttila sai myöhemmin nimen Tulokas muualta tulleen isännän mukaan. Iso-Knuuttilasta on vuonna 1750 erotettu Salimäki, ja vuonna 1756 aikaisemmin mainittu Rulja eli nykyään Sarkanen. Tulokkaasta on lohkottu vuonna 1768 Uusi-Rulja, joka tunnetaan nykyään nimellä Rulja. Myöhemmin vuonna 1926 silloinen Tulokkaan omistaja Toivo Tulokas myi talon langolleen Kalle Ali-Paavolalle, jolloin tila sai nykyisen nimensä Uusi-Tulokas eli Paavola. (Kuitunen ym., 2022)

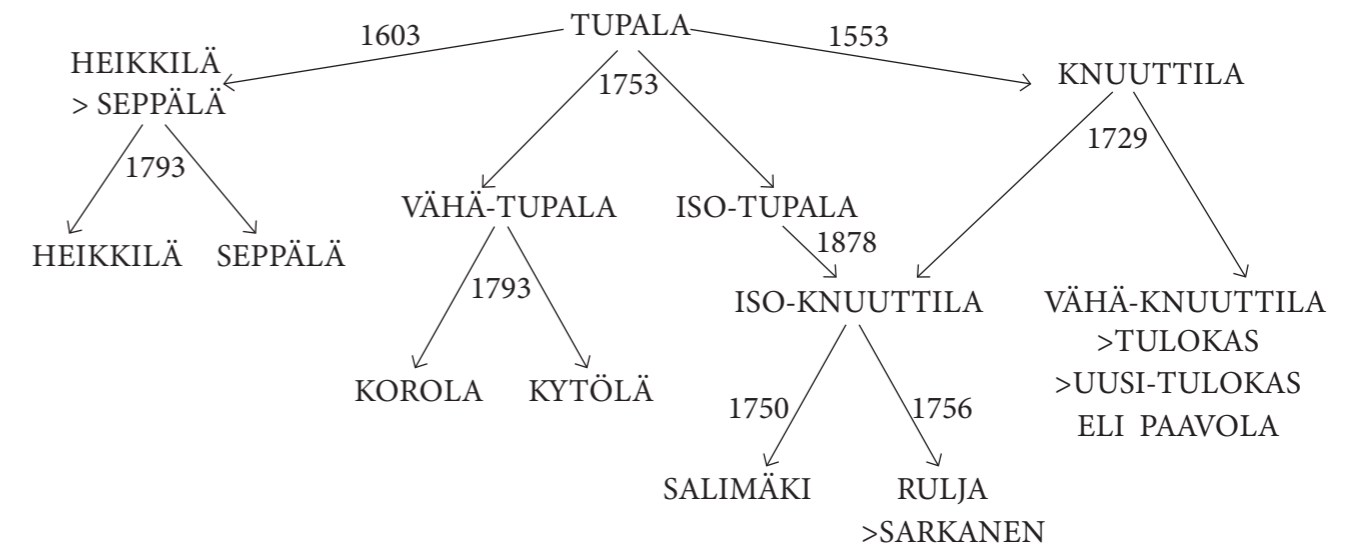
Tupalan talo jaettiin vuonna 1753 Iso-Tupalaan ja Vähä-Tupalaan. Tupalan rakennuksia ei enää ole olemassa. Vuonna 1793 Vähä-Tupala jaettiin kahtia Korolaan ja Kytölään. Molemmat tilat sijaitsevat Kynäröntien varrella kylän keskustasta länteen. (Kuitunen ym., 2022)

Heikkilästä erotettiin vuonna 1793 Seppälä, Koivuniemi ja Heikkilä. Alkuperäisen Heikkilän nimeksi vaihtui Seppälä taloon vävyksi tulleen Tuomas Seppälän mukaan. Tila tunnetaan edelleen nimellä Seppälä. Nykyinen Heikkilä sijaitsee Pirttilahden etelärannalla vajaan kilometrin päässä kylän keskustasta. Koivuniemi on kartoissa nykyään nimellä Turja 1900-luvun vaihteessa rakennetun samannimisen asuinrakennuksen mukaan. Nimi on kuulemma lähtöisin silloisen omistajan Eino Koivuniemen ihailusta kirjailija Ilmari Kianto kohtaan, jonka suomensalmelaisen asuinpaikan nimi oli Turjanlinna. (Kuitunen ym., 2022)

1800-luvulle tultaessa kylä laajeni yhä ja asukasmäärä kasvoi. Torppien määrä lisääntyi ja palkollisia tarvittiin entistä enemmän. Kulkuyhteydet paranivat ja kaupankäynti piristyi, kun kyläläiset halusivat ostaa itselleen erityisesti sokeria ja kahvia. (Kuitunen ym., 2022)

1800-luvun lopulla Iso-Tupala ajautui huutokauppaan, kun isäntä Carl Fredrik kuoli naimattomana vuonna 1877. Silloinen Iso-Knuuttilan isäntä Fredrik Dahlqvist osti Iso-Tupalan ja se yhdistettiin osaksi Iso-Knuuttilaa. Nykyään tila tunnetaan nimellä Nuuttila. (Kuitunen ym., 2022)

1900-luvulla Padankoskelle syntyi paljon uusia taloja, kun osa torpista ja mäkituvista lunastettiin itsenäisiksi pientiloiksi. Sotien jälkeen kylän väkiluku saavutti suurien ikäluokkien myötä huippunsa. Tämä oli kuitenkin lyhytaikaista, sillä maaseutu ei enää tarjonnut töitä, ja lasten oli muutettava asutuskeskuksiin elannon perässä. Kylän asukasluku kääntyiikin jyrkkään laskuun 1900-luvun loppupuolella. Sen myötä osa taloista autioitui ja osa muutettiin vapaa-ajan asunnoiksi. Maaltamuuton seurauksena vapaa-ajan asuntojen rakentaminen myös lisääntyi ja uudet kesämökit ovat vallanneet rantoja. (Kuitunen ym., 2022)

Kuva 285. Padankosken kantatilojen yhteydet toisiinsa. (Paavilainen, 2023. Tehty kirjan Kuitunen ym., 2022, *Meilän kylä: Padankosken historia* sivun 102 kaavion pohjalta.)

Kuva 286. Ilmakuva Padankosken kylän keskustasta 1950-luvulta. (K. Kääriäinen, Suomen Ilmakuva Oy)

RAKENNUSKANTA JA KAAVATILANNE

Padankosken selkein asutuskeskittymä on kylän keskusta, joka on Isojaon jälkeenkin pysynyt tiiviinä. Keskustassa sijaitsevat Seppälän, Nuuttilan ja Uusi-Tulokkaan kantatilat. Salimäen tila sijoittuu hieman keskustasta luoteeseen Vähäjärven pohjoispuolelle. (Maanmittauslaitos, 2024c)

Kylän keskustan lisäksi oman asutuskeskittymänsä muodostaa Ruljankylä, joka sijaitsee Padankosken keskustasta linnuntietä 3,5 kilometriä länteen (Maanmittauslaitos, 2024c). Ruljankylää on 1800-luvulla pidetty ihan omana kylänään (Kuitunen ym., 2022). Ruljankylässä ovat Sarkasen ja Ruljan kantatilat. (Maanmittauslaitos, 2024c)

Muutoin tilat sijoittuvat harvakseltaan. Vanhoista kantatiloista Pirttilahden pohjoispuolella Kyynäröntien varressa sijaitsevat Korolan ja Kytölän tilat, Koivuniemi eli Turja lahden luoteisrannalla, ja Heikkilä lahden eteläpuolella. Leppänen ja Kukkia-järven rannoille sijoittuu

runsaasti vapaa-ajan asuntoja. (Maanmittauslaitos, 2024c)

Padankoskella ei ole voimassa asema- tai yleiskaavaa (Sitowise, 2023). Alue kuuluu Pirkanmaan maakuntakaavaan 2040. Kylän alue on maakuntakaavassa osoitettu maakunnallisesti arvokkaaksi kulttuurimaisemaksi. Alueella tulee siten suunnittelussa, rakentamisessa ja käytössä turvata ja edistää luonnon- ja kulttuuriympäristön arvojen säilyminen. Erityistä huomiota tulee kiinnittää avointen maisematilojen säilymiseen ja uusien rakennuspaikkojen sijaintiin. (Pirkanmaan liitto, 2017a ja 2017b) Rakennuskulttuurin ydinalueiksi on nostettu Padankosken kylän keskusta sekä Salimäen, Korolan ja Kytölän pihapiirit (Pirkanmaan liitto, 2016a).

Maakuntakaavassa on Padankosken alueelta nostettu esiin maantie 3200 tärkeäksi seutu- ja yhdystieksi. Se yhdistää taajamatoimintojen alueet sekä kyläkeskukset kuntakeskuksiin, ja toimii verkostollisesti merkittävänä valta-

kantateitä täydentävänä yhteytenä. (Pirkanmaan liitto, 2017a ja 2017b)

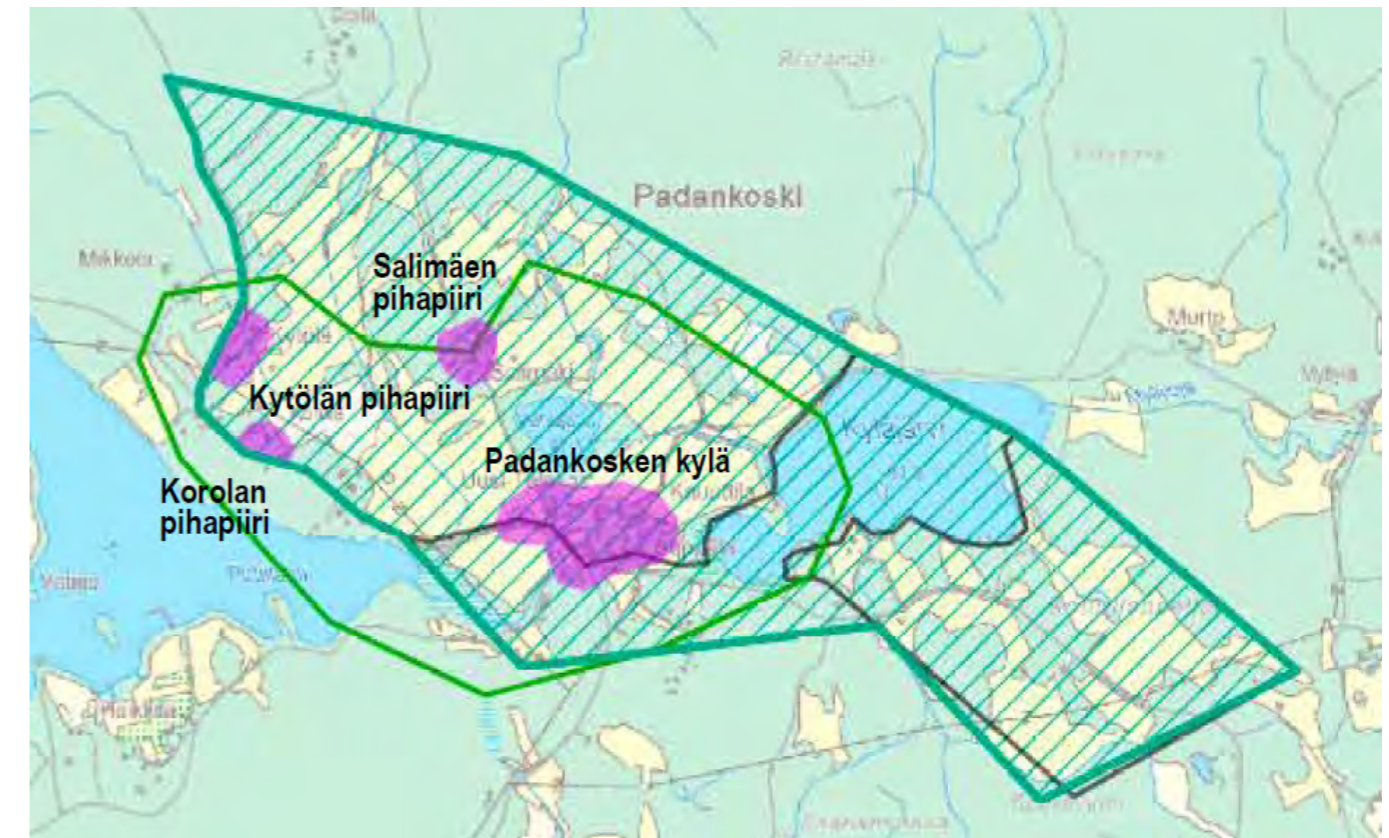
Niemenmaalla Ruljankylän eteläpuolella on alkaa Harjusalmen harjuselänne, joka kulkee eteläsuuntaisesti Kuohijoen rajalle asti. Harjuselänne on maakuntakaavassa osoitettu valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaaksi harjualueeksi. Osoitetulla alueella on merkittäviä geologisia, maisemallisia ja luonnontieteellisiä arvoja. Siten aluetta koskevat toimenpiteet on suunniteltava niin, että näiden arvojen säilyminen turvataan. Lisäksi alueen erityispiirteitä haitallisesti muuttavat toimenpiteet ovat kiellettyjä. Harjusalmen harjuselänne ylärinnettä muotoilee myös Sarkasen harjulehdon luonnonsuojelualue. Maakuntakaavassa se on merkitty suojelualueeksi, jonka alueella ei saa ryhtyä toimenpiteisiin, jotka saattaisivat vaarantaa alueen suojeluarvoja. Lisäksi Kukkia-järvi kuuluu Natura 2000-verkoston. (Pirkanmaan liitto, 2017a ja 2017b)

Kuva 287. Viereisellä sivulla ote Pirkanmaan maakuntakaavasta 2040, Padankoski. (Pirkanmaan liitto, 2016a)

- Tärkeä seutu- ja yhdystie
- Maakunnallisesti arvokas kulttuurimaisema
- Arvokas harjualue
- Natura 2000-verkosto
- Suojelualue

Kuva 288. Padankosken kulttuurimaisema. (Pirkanmaan liitto, 2016b)

- Rakennuskulttuurin ydinalue

Kuva 289. Ilmakuva vuodelta 1949. (Maanmittauslaitos, 2024)

Kuva 290. Ilmakuva vuodelta 2022. (Maanmittauslaitos, 2024)

PALVELUT

Padankosken ensimmäinen koulurakennus aloitti toimintansa vuonna 1894 nykyisellä paikallaan Tulokkaan lahjoittamalla maalla lähellä Korolan talon rajaa. Koulun oppilasmäärä oli vuosittain keskimäärin 30–40 oppilasta, mutta 1960-luvulla maaltamuutto alkoi verottaa oppilaiden määrää. Sen myötä koulu jouduttiin lakkauttamaan vuonna 1966. Koulun rakennuksissa on koulun loppumisen jälkeen ollut useita vuokralaisia, muun muassa kyläyhdistys toimi tiloissa rakennuksen myyntiin saakka. Nykyään rakennukset ovat vapaa-ajan asuntoina. (Kuitunen ym., 2022)

Padankosken ensimmäinen kauppa oli Luopioisten osuuskaupan myymälä, joka toimi vuosina 1908–1911. Sen jälkeen kyläkauppoja

on ollut Padankoskella useita. Pitkäaikaisin oli kuitenkin Heinon kauppa, joka toimi kylän keskustassa vuosina 1920–1980. Heino on yksi inventoinnin kohteista. (Kuitunen ym., 2022)

Padankosken VPK perustettiin vuonna 1933. Se jatkoi toimintaansa 1980-luvulle, jolloin moottorikäyttöinen sammutuskalusto siirtyi kunnan omistukseen. (Kuitunen ym., 2022) Padankosken kylätoimikunta perustettiin vuonna 1980. Nykyinen Padankosken kyläyhdistys hyväksyttiin yhdistysrekisteriin vuonna 2000. Kyläyhdistys kokoontuu Koulunrannassa sijaitsevalla vuonna 2001 valmistuneella Kodalla, jonka kattoa on juuri tänä kesänä paikattu. (Padankosken kyläyhdistys, 2023)

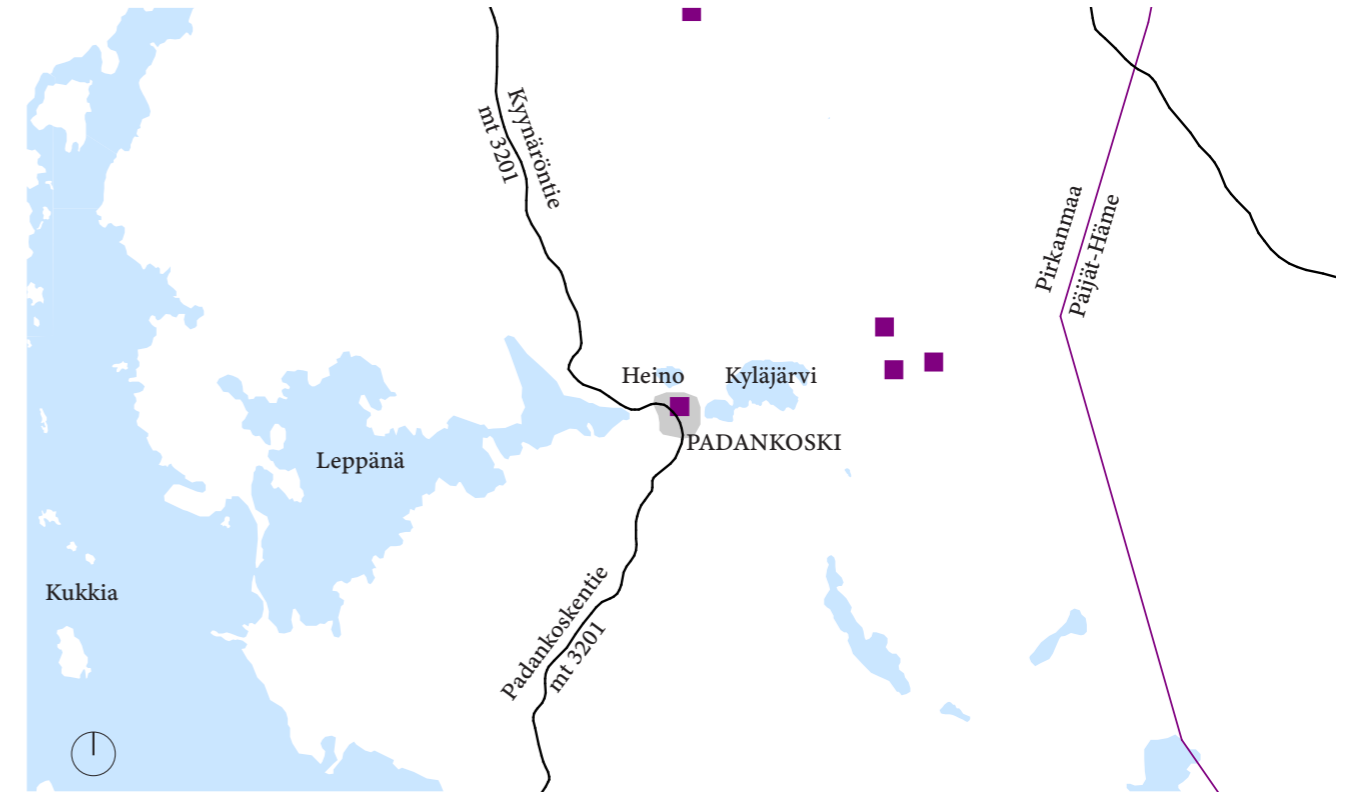

Kuva 291. Padankosken risteys kesällä 2023. (Paavilainen, 2023)

11.1 HEINO

Kuva 292. Heino v. 1951. (Kuva A. Aakkulalta. Luopioisten aineistopankki)

Kuva 293. Heino sijaitsee aivan Padankosken kylän keskustassa. (Paavilainen, 2023)

RAKENNUKSEN NIMI
Heino, Heinon kauppa

OSOITE
Utujontie 7, 36930 Kynärö

KIINTEISTÖTUNNUS
635-455-2-39

KYLÄ
Padankoski

KUNTA
Pälkäne

RAKENNUSVUOSI
1929

INVENTOINTIPÄIVÄMÄÄRÄ
24.7.2023

RAKENNUKSEN YLEISKUVAUS

Satulakattoinen, yksikerroksinen hirsirakennus. Kauppa-laajennoksessa on kaksi näyteikkunaa ja oma sisäänkäynti kaupan asiakkaille. Asukkaille on yksityinen sisäänkäynti pihan puolella olevan kuistin kautta. Rakennus sijaitsee Padankosken kylän keskustassa. Rakennuksen ympärille on kasvanut tiheä pensaikko.

KÄYTTÖHISTORIA

Rakennuksessa on toiminut kauppa sen valmistumisesta saakka. Kaupanpitäjät ovat asuneet rakennuksen muissa huoneissa. 1940-luvulla kauppa siirtyi valmistuneeseen laajennukseen. Kaupan toiminta loppui vuonna 1980, jolloin rakennus jäi tyhjilleen, ja se on ollut käyttämättömänä siitä lähtien.

TÄRKEIMMÄT MUUTOSVAIHEET

1940-luvun lopulla tehty liiketilalaajennos. Ullakolle rakennettu ylimääräinen asuinhuone, ajankohdasta ei tietoa.

MUUT YMPÄRISTÖN RAKENNUKSET

Sauna ja puuliiteri purettu 1980-luvulla.

1. Asuin- ja kaupparakennus
2. Sauna
3. Puuliiteri

Kuva 294. Asemakaavio. (Paavilainen, 2023)

HISTORIAA

Emil Heino teki joulukuussa 1929 vuokrasopimuksen 4,1 aarin maa-alasta Knuuttilan isännän Fredrik Dahlqvistin kanssa. Maa-ala sijaitsi Seppälän tilaa vasten Iso-Tupalan maalla ja sopimuksessa se annettiin Heinolle rakennettavaksi ja asuttavaksi. Vuokra-aika oli 25 vuotta ja vuokra 100 markkaa, joista puolet maksettiin joulukuussa rahana ja loput kesällä viitenä päivänä heinäpellolla. (Kuitunen ym., 2022)

Heinon päärakennus valmistui tiettävästi vielä vuoden 1929 puolella. Emil ja vaimo Mathilda (kutsumanimeltään Maija) asuivat talossa ja pitivät kauppaa yhdessä talon huoneista. Pariskunta oli pitänyt kauppaa Padankosken kylässä jo vuodesta 1920, mutta kun aikaisempi liiketila nykyisessä Rantalassa kävi liian pieneksi, siirtyi kauppa heidän vastavalmistuneeseen asuinrakennukseensa kylän keskustaan. (Kuitunen ym., 2022) Maantie kulki tuohon aikaan kylän läpi aivan kaupan editse. Pihapiirissä oli tuohon aikaan asuinrakennuksen lisäksi sauna, puuliiteri ja kaivo. (Heinon omistajan haastattelu, 2023) Tuona aikana otetussa vanhassa valokuvassa (kuva 296) pihapiiri on rajattu aidalla ja portilla.

Vuonna 1945 Emilin ja Maijan poika Aarne Heino lunasti isänsä vuokraaman tontin omakseen August ja Ida Nuuttilalta. Aarne jatkoi kaupan pitoa isänsä jälkeen. (Kuitunen ym., 2022) 1940-luvun loppupuolella rakennukseen tehtiin laajennus, jonne kauppa ja kaupan varastotila sijoitettiin. Laajennukseen tehtiin suuret näyteikkunat ja toinen kellari lisäosan alle. Kun kauppa oli saatu uuteen lisäosaan, tuli perheelle enemmän asuintilaa. (Heinon omistajan haastattelu, 2023) Emil ja Maija jäivät asumaan taloon loppuelämäkseen. Aarne perheineen puolestaan muutti vuonna 1965 Padankosken Mikkolaan, joka oli Aarnen vaimon Toinin suvun koti. Aarne ja Toini hoitivat kauppaa aina vuoteen 1980 saakka. (Kuitunen ym., 2022) Sen jälkeen rakennus jäi käyttämättömäksi. Tontti palautui takaisin osaksi Knuuttilan tilaa vuonna 1984. (Heinon omistajan haastattelu, 2023)

Kuva 295. Kauppiaspariskunta Emil ja Maija Heino. (Kuva Aimo Aakkulalta. Luopioisten aineistopankki)

Kuva 296. Heinon talo ennen laajennusta. Kauppa on silloin sijainnut talon luoteen puoleisessa huoneessa ja asiakkaille on ollut oma sisäänkäyntinsä maantien puolella. Oikealla pihapiirissä olleet sauna ja puuliiteri. (Kuva Aimo Aakkulalta. Luopioisten aineistopankki)

Kuva 297. Padankosken kylä 1950-luvulla. Heinon kauppa sijaitsi kylän läpi menneen maantien varressa. Kaupan laajennos on valmistunut. (K. Kääriäinen, 1950-luku. Kuva Tapio Nuuttilalta)

Kuva 298. Ilmakuva vuodelta 1949. Maantie kulkee kylän läpi ja Heinin kaupan ediste. Nykyiset kiinteistörajat merkittynä punaisella viivalla. (Maanmittauslaitos, 2024)

Kuva 299. Ilmakuva vuodelta 1963. Maantie on rakennettu kulkemaan nykyiseltä paikaltaan navetan länsipuolelta. Tie kaupan edessä on kuitenkin edelleen käytössä. Nykyiset kiinteistörajat merkittynä punaisella viivalla. (Maanmittauslaitos, 2024)

Kuva 300. Ilmakuva vuodelta 2022. Kaupan lopetettua 1980 sen edistse kulkenut tie jäi käyttämättömäksi. Pihapiirin rakennukset on purettu ja pihapiiri on kasvanut umpeen. Nykyiset kiinteistörajat merkittynä punaisella viivalla. (Maanmittauslaitos, 2024)

NYKYHETKI

Heinin talo sijaitsee näkyvällä paikalla Padankosken kylässä entisen maantien varressa. Heino kuuluu Pirkanmaan maakuntakaavassa osoitettuun Padankosken valtakunnallisesti arvokkaaseen kulttuurimaisemaan (Pirkanmaan liitto, 2017a ja 2017b). Kylän keskusta, johon Heino kuuluu, on nostettu rakennuskulttuurin ydinalueeksi (Pirkanmaan liitto, 2016a).

Pihapiirissä on jäljellä kauppa- ja asuinrakennus. Sauna ja puuliiteri on purettu 1980-luvulla (Heinin omistajan haastattelu, 2023). Koko pihapiiri on pensaikon, puuston ja muun kasvillisuuden peitossa, minkä takia taloon on vaikea päästä sisälle. Lännen suunnasta taloa ei kesäaika näe ollenkaan kasvillisuuden ja puiden takaa, mutta idän ja maantien suunnasta siitä voi nähdä ullakon ikkunat ja katon. Tiheä kasvusto talon ympärillä voi estää taloa kuivumasta sateiden jälkeen.

Vuonna 1929 rakennettu asuinrakennus on satulakattoinen, yksikerroksinen hirsitalo. Taloa on laajennettu 1940-luvulla. Talossa on kaksiosainen kellari, joista toinen osa on rakennettu 1940-luvulla laajennoksen alle. Talo on perustettu sementtianturan päälle. Ullakolle on tehty yksi asuinhuone lisää, muttei ole tietoa, milloin se on valmistunut. (Heinin omistajan haastattelu, 2023) Asiakkaat saapuivat taloon luoteiskulmauksesta tuulikaapin kautta liiketilaan, kun taas asukkaat tulivat taloon pihalla olevan kuisstin kautta.

Rakennuksessa on kaikkiaan 8 huonetta. Alakerran 1920-luvun osassa on nykyään aula, keittiö ja kaksi kamaria. 1940-luvun laajennusosassa on liiketila, pieni tuulikaappi, sekä varastotila kaupan tavaroille. Asuintiloihin oli mahdollista kulkea varastotilan kautta. Ennen laajennuksen tekoa, kauppa on valokuvan (kuva 296) perusteella sijainnut talon luoteiskulmauksessa eli nykyisin keskimmaisessa kamarissa.

Kuva 301. Kaupan edistse kulkenutta tietä ei enää ole. Kaupasta näkyy puiden ja pensaiden takaa enää ullakon ikkunat ja katto. (Paavilainen, 2023)

Kuva 302. Utujoentieltä lännestä rakennusta ei näe pensaikon ja puiden takaa ollenkaan. (Paavilainen, 2023)

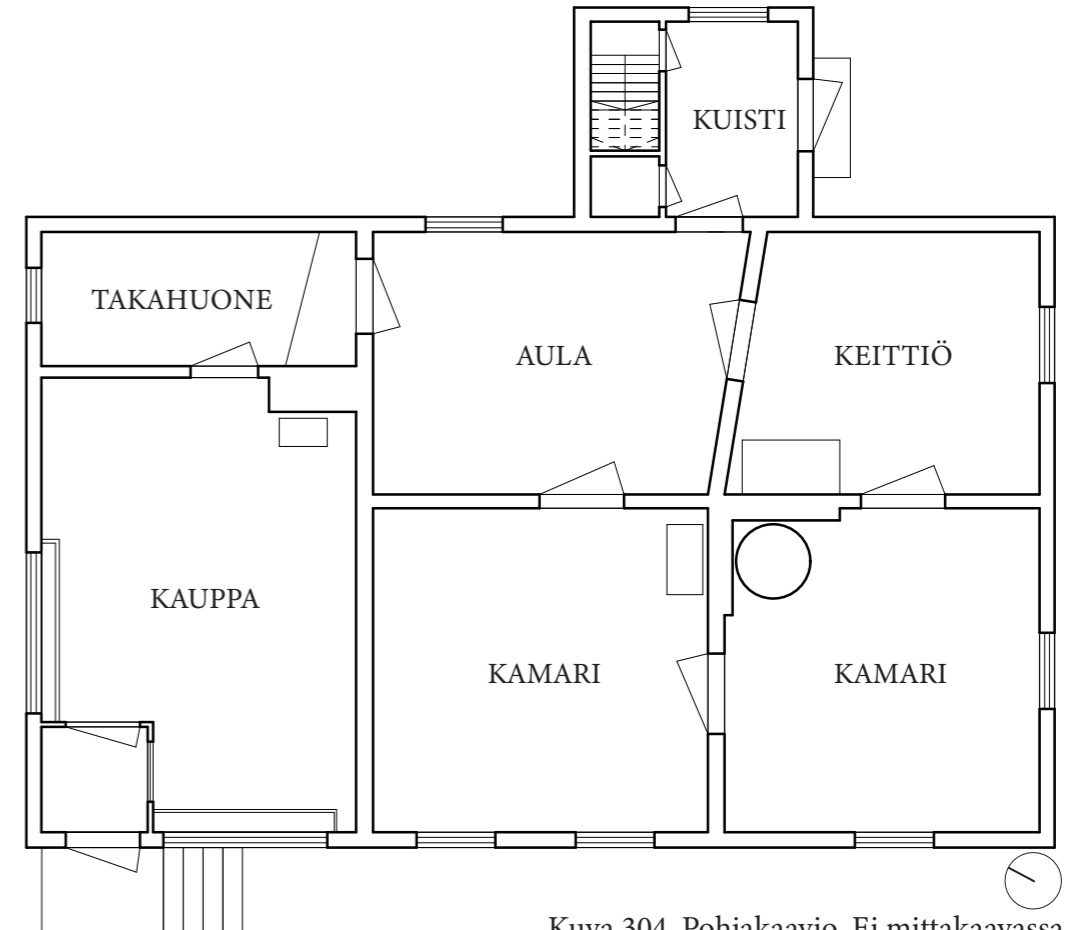
Kuva 303. Talon katto alkaa olla huonossa kunnossa. Savupiiput ovat tukkeentuneet naakkojen pesien takia. (Paavilainen, 2023)

Kauppaa varten laajennukseen tehtiin kaksi isoa näyteikkunaa. Osa myyntitiskistä myös edelleen paikoillaan, samoihin kaikki hyllyt. Liiketilasta pääsee takahuoneeseen, joka on hyvin yksinkertainen ja kapea tila. Sen päässä on ikkuna, ja toisessa päässä ovi, jonka kautta pääsee rakennuksen asuinpuolelle. Liikehuonetta on pidetty lämpimänä kamiinan avulla. Savupiippu on päässyt vuotamaan, minkä takia kamiinan yläpuolella katossa on lahoamisen merkkejä. Omistajan mukaan naakat ovat tukkineet savupiiput pesillään. Myös katto alkaa olla huonossa kunnossa, eikä se välttämättä enää pitkään pidä vetä ulkona. (Heinon omistajan haastattelu, 2023)

Asukkaat ovat saapuneet rakennukseen pihan puoleisen kuistin kautta. Kuistilta päästään aulaan tai eteistilaan. Huoneiden nimistä tai käytöistä ei ole enää varmuutta. Eteistilassa, kuten muuallakin talossa, maalit ovat pahasti hilseilleet niin katoissa, seinissä kuin ikkunoissakin. Tapeetit ja pinkopahvit kupruilevat. Korkeat huoneet

antavat talosta kuitenkin hienon vaikutelman. Erityisesti eteisessä, sen viereisessä kamarissa, kuin myös kaupan puolella on hyvin pimeää ikkunoita peittävien pensaiden takia. Keittiöön ja toiseen kamariin aurinko pääsee paistamaan. Sähköjä tai valaisimia rakennuksessa ei tietenkään enää ole, mutta sähkö on taloon aikanaan tullut valokatkaisimista ja johdoista päätellen.

Keittiössä ruoka on tehty puuhellalla. Vastakkaisella seinällä on jälki lavuaarista. Viemäriputki törröttää lattiasta, mutta ei ole varmuutta siitä, onko taloon sisälle tullut juoksevaa vettä. Kulkahuoneessa on pönttöuuni ja keskimmäisessä huoneessa öljykamiina. Ullakkohuoneesta puolestaan on liikehuoneen tapaan puulla lämpiävä kamiina. Ullakkohuoneistossa on valkoisissa seinissä ja katossa nähtävissä mustaa hometäplää. Huoneen nurkkauksessa on vaatekomero. Muutoin ullakko on eristämätöntä vinttitilaa. Ullakolle pääsee päätään varoen kuistiin osaan tehtyjä portaita pitkin.

Kuva 304. Pohjakaavio. Ei mittakaavassa. (Paavilainen, 2023)

Kuva 305. Kauppahuone nykyään. (Paavilainen, 2023)

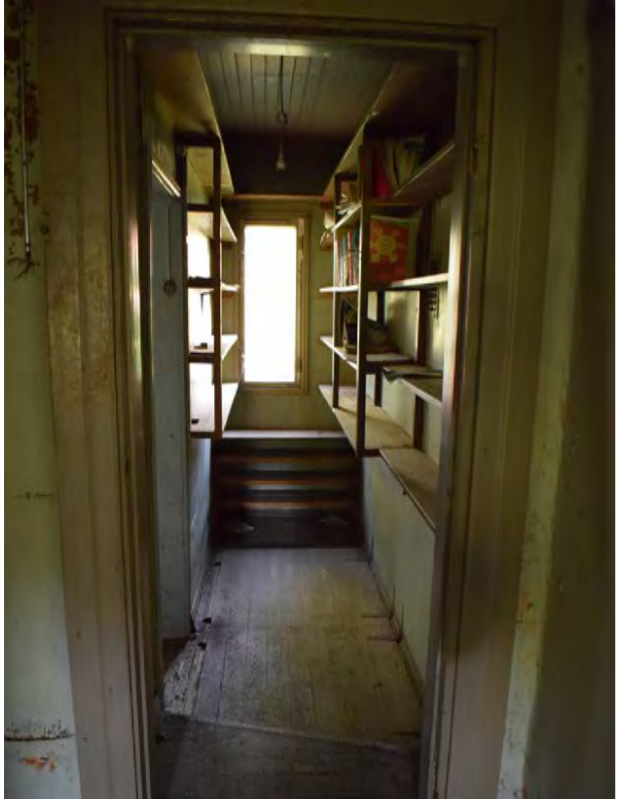
Kuva 306. Kauppahuone vuonna 1976. Kuvassa kauppiaspariskunta Toini ja Arne Heino (Kuva Aimo Aakkulalta. Luopioisten aineistopankki)

Kuva 309. Keittiössä ruoka tehtiin puuhellalla. (Paavilainen, 2023)

Kuva 310. Keittiön seinässä on jälki lavuaarista ja lattiasta törröttää viemäriputki. Taloon voinut tulla vesi, mutta siitä ei ole varmuutta. (Paavilainen, 2023)

Kuva 307. Kaupan takahuoneessa on hyllyjä tuotteiden varastointia varten. Takahuoneesta pääsi talon asuinhuoneiden puolelle. (Paavilainen, 2023)

Kuva 308. Kuva eteistilasta otettu takahuoneen oviaukosta. Vasemmalla ovi kuistille, edessä keittiö ja oikealla toinen kamari. (Paavilainen, 2023)

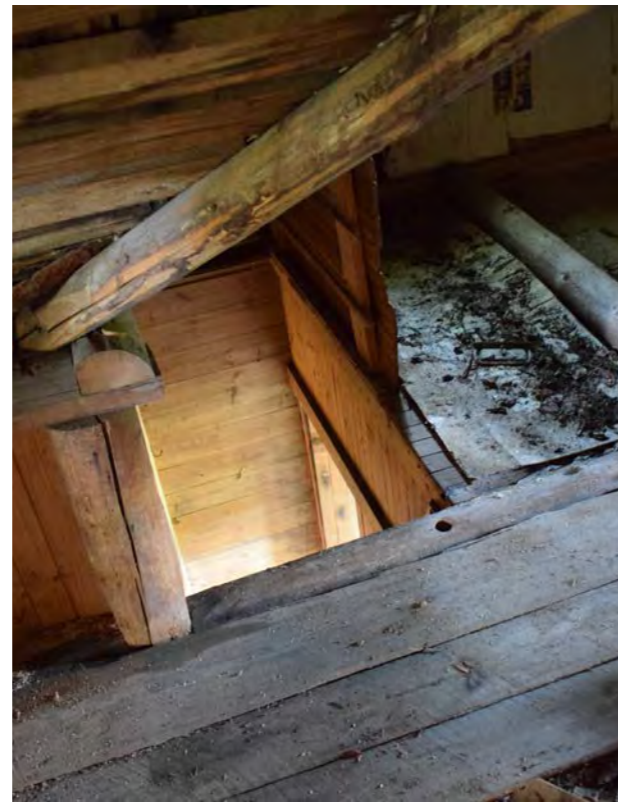
Kuva 311. Kulmakamarissa on pönttöuuni. (Paavilainen, 2023)

Kuva 312. Kauppa toimi ennen laajennusta keskimmäisessä kamarissa. Kamarissa on nykyään jäljellä öljykamiina. (Paavilainen, 2023)

Kuva 313. Ullakkohuone on lämmitetty kamiinan avulla. Seinä ja katto on levytetty. (Paavilainen, 2023)

Kuva 314. Ullakolle pääsee päätään varoen jyrkkiä umpiportaita pitkin. Portaikko on osa kuisia. (Paavilainen, 2023)

Kuva 315. Ullakko on asuinhuonetta lukuun ottamatta eristämätöntä vinttitilaa. Laajennoksen päälle ei ole edes tehty lattiaa. (Paavilainen, 2023)

TULEVAISUUS

Nykyisillä omistajilla ei ole käyttöä rakennukselle, minkä vuoksi heillä ei ole ollut tarvetta eikä kiinnostusta sitä korjata. Omistaja ei näe, että hänellä olisi tulevaisuudessakaan tarvetta tai halua korjata rakennusta, minkä vuoksi sitä uhkaa purkaminen. Rakennuksen myyminen ja siirtäminen muualle voisi olla vaihtoehtona purulle. (Heinon omistajan haastattelu, 2023)

ARVOT

RAKENNUSHISTORIALLINEN

Rakennusperinteisesti arvokas

HISTORIALLINEN

Taloushistoriallisesti arvokas

YMPÄRISTÖARVO

Arvokas maisemakokonaisuus ja maisemallisesti keskeinen sijainti

ARVOJEN PERUSTELUT

Heinon talo sijaitsee näkyvällä paikalla Padankosken kylässä. Rakennuksessa toimi kauppa vuosien 1929 ja 1980 välillä, millä on ollut taloushistoriallista vaikutusta kylälle ja sitä ympäröivälle alueelle. Kaupan sijainti kylän keskustassa ja maantien varressa on ollut kaupankäynnille merkittävää.

Tiemuutokset ja rakennuksen ympärille kasvanut tiheä kasvillisuus ovat heikentäneet rakennuksen näkyvyyttä muille kylän taloille ja maantielle. Pihapiirin muut rakennukset ovat hävinneet tai purettu, minkä vuoksi Heinolla ei ole säilynyttä pihapiiriä. Heinon rakennusten muodostama kokonaisuus on siis kadonnut, mutta Heinolla on edelleen merkitystä osana Padankosken kylän rakennuskantaa. Pirkanmaan maakuntakaavassa Padankosken kylä on osoitettu valtakunnallisesti arvokkaaksi kulttuuri-maisemaksi, jolloin Heino on osa arvokasta maisemakokonaisuutta.

Rakennus edustaa 1900-luvun alun elämää ja rakennustapaa. Rakennuksessa on jäljellä alkuperäisiä piirteitä. Historiallista kerroksellisuutta taloon tuo 1940-luvun liiketilalaajennos, sekä ullakolle lisätty asuinhuone. Liiketilatlaajennoksessa on tyypilliset suuret näyteikkunat.

ARVOLUOKKA I

TOIMENPIDESUOSITUKSET

Maisemallisesti keskeisenä ja arvokkaan maisemakokonaisuuden osana Heinon rakennus tulisi korjata paikallaan.

11.2 KETTULA

Kuva 316. Kettulan asuinrakennus. (Paavilainen, 2023)

RAKENNUKSEN NIMI

Kettula

KOORDINAATIT

61°21'18.4"N, 24°51'53.1"E

KIINTEISTÖTUNNUS

635-455-3-39

KYLÄ

Padankoski

KUNTA

Pälkäne

RAKENNUSVUOSI

1949

HUONEALA

63 m²

INVENTOINTIPÄIVÄMÄÄRÄ

25.07.2023

RAKENNUKSEN YLEISKUVAUS

Yksikerroksinen, keskeismuurillinen, hirsirunkoinen suinrakennus. Rakennuksessa on satulakatto ja avonainen kuisti. Kellaria ei ole, ullakko on eristämätöntä vinttitilaa. Rakennus on muuten vuoraamaton, mutta se on maalattu punamultamaalilla.

KÄYTTÖHISTORIA

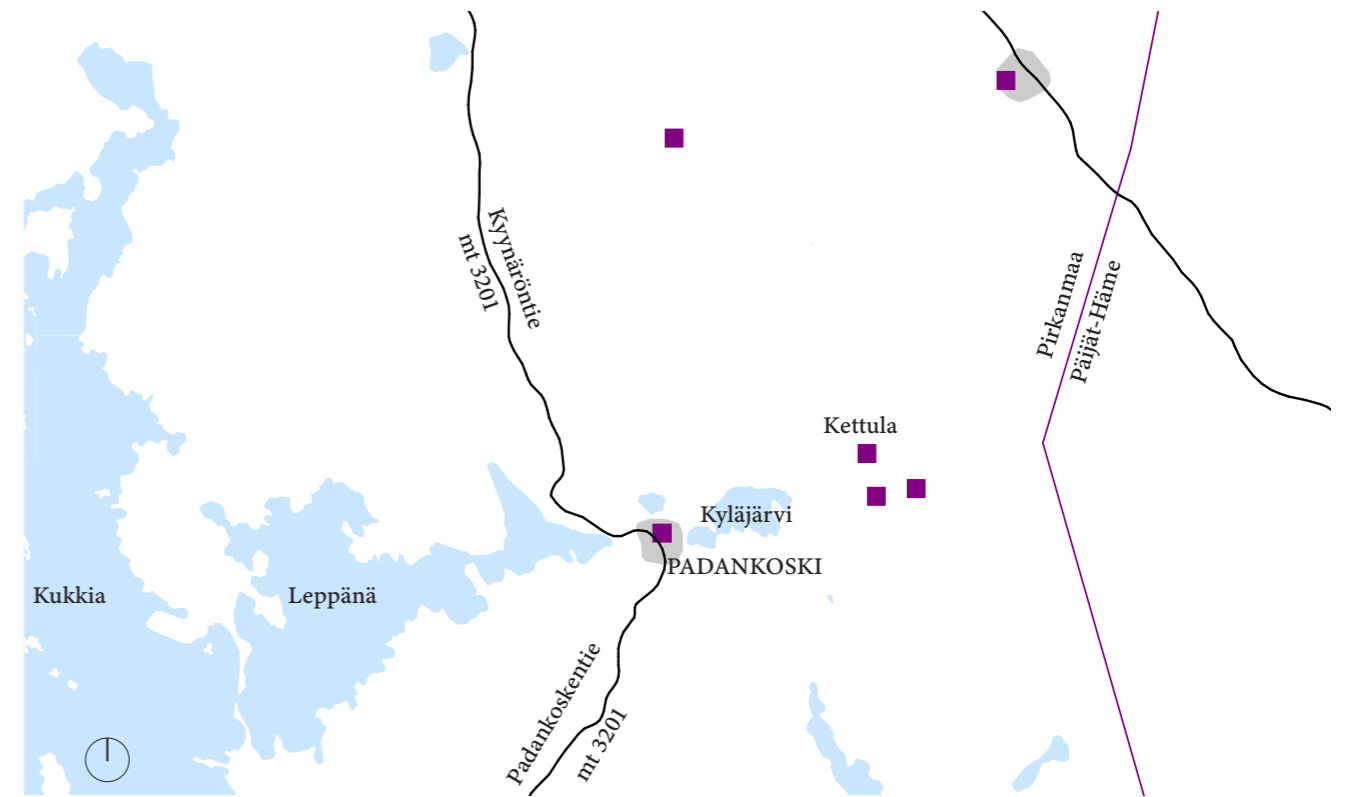
Rakennus on ollut asuinkäytössä vuoteen 1978 saakka, jonka jälkeen se on ollut käyttämättömänä. Sauna on ollut käytössä vielä sen jälkeen, mutta sekin ollut käyttämättömän 2010-luvun alusta asti.

TÄRKEIMMÄT MUUTOSVAIHEET

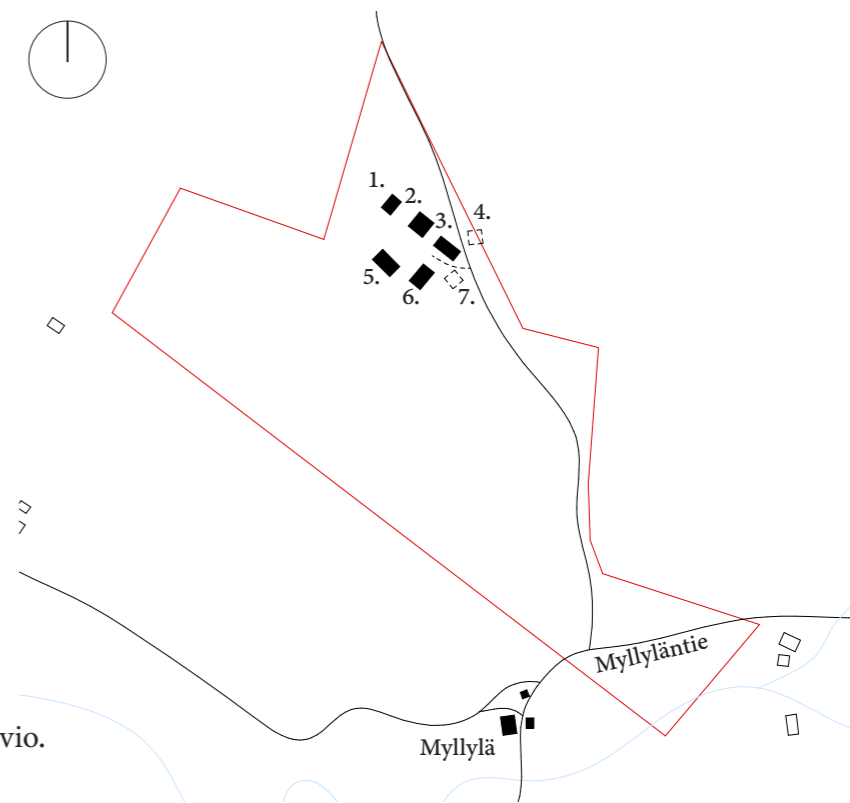
Peltikatto laitettu päärakennukseen 1970-luvulla. Kuisti on uusittu 1980-luvulla. Punamultamaali 1980–1990-lukujen taitteessa.

MUUT YMPÄRISTÖN RAKENNUKSET

Sauna, navetta, lato ja aitta. Riihi, paja ja maakellari ovat hävinneet.

Kuva 317. Kettula sijaitsee noin kahden kilometrin päässä Padankosken keskustasta itään Myllyläntieltä Rajalaan haarautuvan nimettömän metsätien varressa. Myllyläntieltä pihapiiri on noin 300 metrin päässä. (Paavilainen, 2023)

1. Sauna
2. Asuinrakennus
3. Aitta
4. Hävinnyt paja
5. Navetta
6. Lato
7. Hävinnyt riihi

Kuva 318. Asemakaavio. (Paavilainen, 2023)

HISTORIAA

Kettula oli alkuaan Iso-Knuutilan torppa. 1800-luvulla isäntänä on ollut Ivar Thomasson. Ivarin kuoltua vuonna 1884 leskeksi jäänyt vaimo Heta jäi asumaan Kettulaan. Myöhemmin hänen kanssaan asumaan muutti Knuutilassa toiminut renki Nestor Henrikson. Vuonna 1910 Viktor Rikhard Pesonen muutti äitinsä kuoleman jälkeen Tampereelta Kettulaan setänsä Nestorin luokse. (Kuitunen ym., 2022)

Sisällissodan jälkeen Nestor Henrikson lunasti torpan itselleen. Rikhard Pesonen sai tilan sedältään lahjoituksena vuonna 1919. Pesosen aikana pihapiiriin rakennettiin uusi navetta vuonna 1946 entisen navetan paikalle. Nykyinen asuinrakennus valmistui vuonna 1949. (Kuitunen ym., 2022)

Rikhard perheineen asui Kettulassa vuoteen 1967 asti, jolloin tila myytiin Viljam Henttoselle. Vuonna 1970 Henttonen myi tilan takaisin Knuutilalle muutettuaan perheineen Eräjärvelle. (Kuitunen ym., 2022)

Anni Pesonen asui Kettulassa vuokralaisena vuosina 1970–1978 (Kuitunen ym., 2022). Asuinrakennukseen uusittiin peltikatto tuona aikana. Annin mentyä naimisiin ja muutettua pois talo on ollut käyttämättömänä. Sauna oli vielä sen jälkeen silloin tällöin Knuutilan asukkaiden käytössä, ja se kunnostettiin 1980-luvulla. Piharakennusten katot uusittiin myös 1980-luvulla, ja asuinrakennus sai punamultamaalikerroksen 1980- ja 1990-lukujen taitteessa. Sauna on rakennuksista viimeinen, joka on ollut käytössä, mutta sekin on ollut tyhjillään ainakin viimeiset 10 vuotta. (Kettulan omistajan haastattelu, 2023)

Kuva 319. Kettula vuonna 1993. (Kuva omistajalta.)

Kuvat 320 ja 321. Ilmakuvat vuosilta 1949 ja 2022. Vuoden 1949 kuvassa asuinrakennus on vielä rakenteilla. Vuoden 2022 kuvassa pihapiirin ympäristön metsä on kasvanut ja tihentynyt. Nykyiset kiinteistörajat merkittyinä punaisella viivalla. (Maanmittauslaitos, 2024)

NYKYHETKI

Kettula kuuluu Padankosken kylään. Se sijaitsee noin kahden kilometrin päässä kylän keskustasta itään Myllyläntieltä Rajalaan haarautuvan nimettömän metsätien varressa. Myllyläntieltä pihapiiri on noin 300 metrin päässä. (Maanmittauslaitos, 2024c)

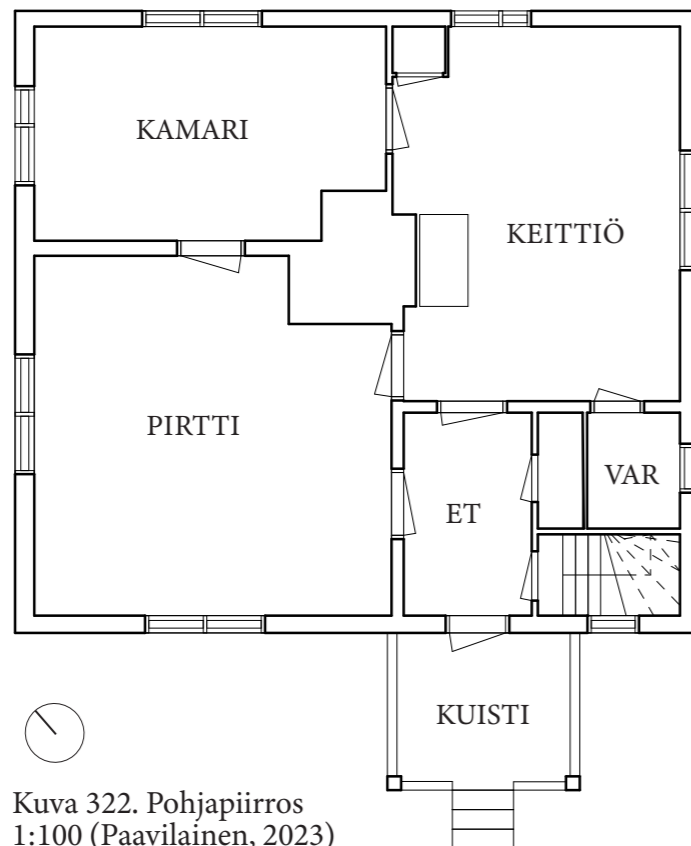
Pihapiiri on metsän ympäröimä. Maitohorsmat, vadelmat, nokkoset ja vastaavat pioneerikasvit ovat vallanneet pihapiirin avoimet ja aurinkoiset alueet. Pihassa olleita omenapuita ei ole enää jäljellä. Ympäristössä olleet pellot on metsitetty 1970-luvulla ja loput 1990-luvun lopulla. (Kettulan omistajan haastattelu, 2023)

Pihapiirissä on asuinrakennuksen lisäksi sauna, navetta, lato ja aitta. Pihapiirin sisäänkäynnin vieressä on jäljellä riihen perustukset. Tien toisella puolella on tiettävästi ollut paja, mutta siitä ei ole enää jälkiä. Pihapiirissä on myös aikanaan ollut maakellari, mutta se on ajan saatossa hautautunut. (Kettulan omistajan haastattelu, 2023)

Asuinrakennuksessa on neljä huonetta. Katetulta kuistilta astutaan sisään taloon. Kuistin por-

taat ovat ajan saatossa lahonneet. Ensimmäisenä tullaan sisään eteiseen, jossa on komero vaatteille ja portaat eristämättömään ullakkotilaan. Vasemmalla on pirtti, jossa on kaksi leveää ikkunaa ja leivinuuni. Eteisestä päästään suoraan keittiöön, jossa vesi ja ruoka on lämmitetty puuhellalla. Talossa ei ole juoksevaa vettä, vaan vesi on kannettu lähteestä. Sähköjä talossa ei ole koskaan ollut. Keittiön kulmasta on käynti ullakolle vievien portaiden alla olevaan ikkunalliseen ruokakomeroon. Taaimmaisena huoneena on kamari, jossa on tiilinen takka.

Rakennus on perustettu luonnonkivien päälle. Runko on hirttä. Ulkoseiniä ei ole vuorattu laudoilla, vaan hirret on maalattu punamullalla. Katto on aikanaan ollut päreinen, mutta 1970-luvulla se on päällystetty aaltopellillä (Kettulan omistajan haastattelu, 2023). Ei ole jälkiä siitä, että katto tai savupiippu olisi vuotanut. Maalia on tietysti varissut pieniä määriä sieltä täältä, pinkopahvit hieman repsottavat ja paikoin on vähän mustaa homepilkkua. Suuria vuotokohtia tai pullistumia ei kuitenkaan ole huomattavissa.

Kuva 323. Pirtissä on tiilinen leivinuuni. Ovi keittiöön. (Paavilainen, 2023)

Kuva 324. Kamari. (Paavilainen, 2023)

Kuva 325. Keittiössä on puuhella. Vasen ovi eteiseen, oikean puoleinen pirttiin. (Paavilainen, 2023)

Kuva 326. Keittiön yhteydessä oleva ruokakomero. (Paavilainen, 2023)

Kuva 327. Asuinrakennus idästä metsäautotieltä. (Paavilainen, 2023)

Kuva 328. Sauna. (Paavilainen, 2023)

Kuva 329. Lato. (Paavilainen, 2023)

Kuva 330. Aitta ja puuliiteri. (Paavilainen, 2023)

Kuva 331. Navetta. (Paavilainen, 2023)

Kuva 332. Pihapiiri on käytön puutteen myötä kasvanut umpeen maitohorsmia, nokkosia ja vastaavia kasveja. (Paavilainen, 2023)

TULEVAISUUS

Omistajan mielestä kohde tulisi ensisijaisesti säilyttää paikallaan. Hän ei haluaisi myydä kohdetta, vaan toivoisi mahdollisuuksien mukaan tulevaisuudessa korjaavansa kohteen itse. (Kettulan omistajan haastattelu, 2023)

ARVOT

RAKENNUSHISTORIALLINEN

Rakennusperinteisesti arvokas

HISTORIALLINEN

Asutushistoriallisesti arvokas

ARVOJEN PERUSTELUT

Kettulan pihapiirissä on säilynyt monta alkuperäistä rakennusta. Rakennukset luovat arvokkaan kokonaisuuden, joka edustaa hyvin aikansa maaseudun pihapiiriä ja pihapiiriin kuuluneita rakennuksia. Asuinrakennus on edustava 1900-luvun alkupuolen keskeismuurillinen hirsirakennus, joka kertoo aikansa elämästä ja rakennustavasta. Kettulalla on paikallista asutushistoriallista arvoa.

ARVOLUOKKA II

TOIMENPIDESUOSITUKSET

Pihapiirin muodostaman arvokkaan kokonaisuuden takia Kettulan rakennuksia ei tulisi purkaa tai siirtää. Asuinrakennus tulisi korjata paikallaan.

11.3 MYLLYLÄ

Kuva 333. Myllylän asuinrakennus. (Paavilainen, 2023)

RAKENNUKSEN NIMI
Myllylä

OSOITE
Myllylantie 297, 36930 Kyynärö

KIINTEISTÖTUNNUS
635-455-2-12

KYLÄ
Padankoski

KUNTA
Pälkäne

RAKENNUSVUOSI
Ei tietoa

RAKENNUKSEN PINTA-ALA
49 m²

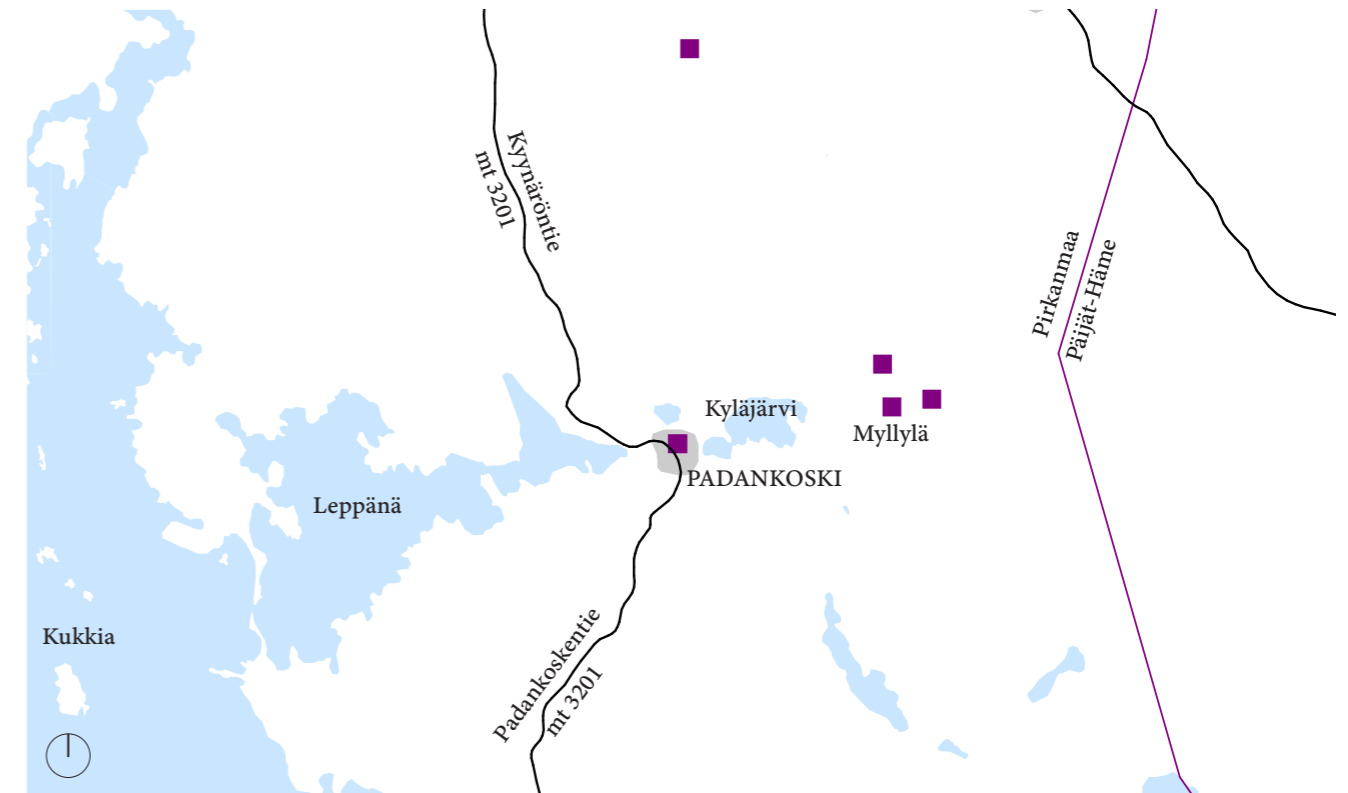
INVENTOINTIPÄIVÄMÄÄRÄ
27.07.2023

RAKENNUKSEN YLEISKUVAUS
Yksikerroksinen, hirsirunkoinen asuinrakennus. Rakennuksessa on matala satulakatto, vuoraamattomat julkisivut ja nurkkakiviperustus. Kaksi sisäänkäyntiä. Kuisti on romahtanut.

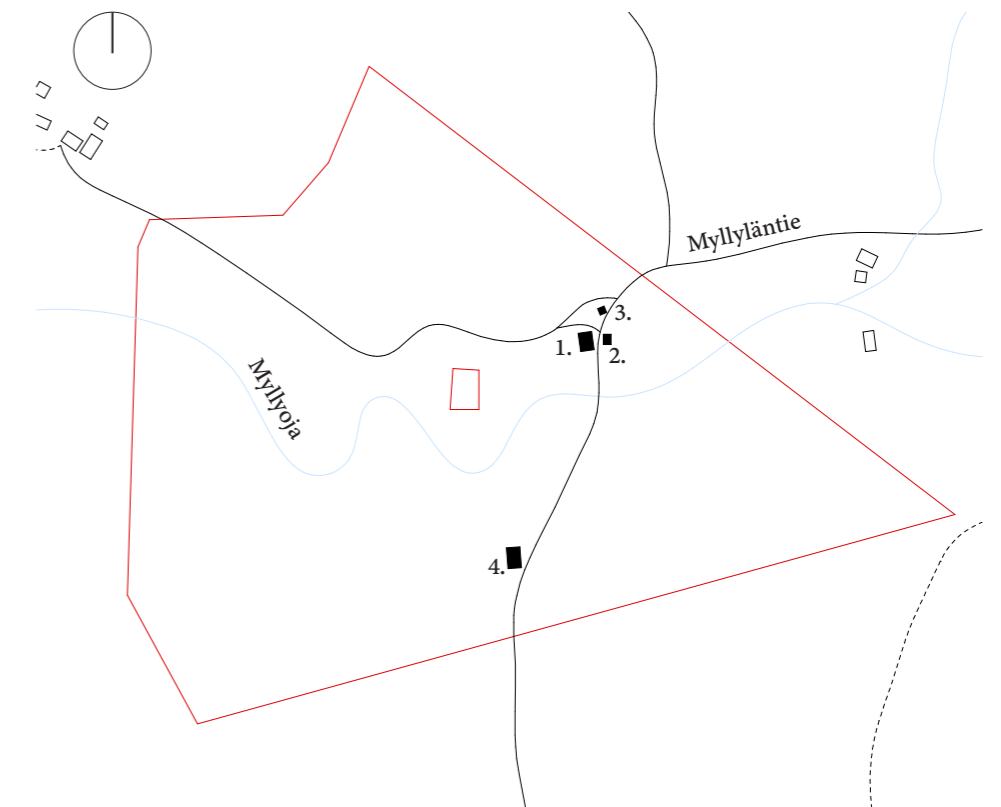
KÄYTTÖHISTORIA
Ollut käyttämättömänä pitkään. Tarkkaa aikaa ei osata sanoa, mutta mahdollisesti vuodesta 1965 alkaen.

TÄRKEIMMÄT MUUTOSVAIHEET
70-luvun alkupuolella tehty suurin osa muutostöistä: katto uusittu peltikatoksi, sauna ja pesuhuone rakennettu rakennuksen sisälle, seinät, katot ja lattia päällystetty, sekä takka uusittu.

MUUT YMPÄRISTÖN RAKENNUKSET
Pieni yhden lehmän navetta, aitta, sekä kauempana lato.

Kuva 334. Myllylä sijaitsee noin kaksi kilometriä Padankosken kylän keskustasta itään Myllylätien ja Utujoentien risteyksessä. (Paavilainen, 2023)

1. Asuinrakennus
2. Navetta
3. Aitta
4. Lato

Kuva 335. Asemakaavio. (Paavilainen, 2023)

HISTORIAA

Myllylä, aikaisemmalta nimeltään Myllyaho, on saanut nimensä aikanaan läheisen puron penkereellä olleesta myllystä. Kirkonkirjojen mukaan Myllyaho ollut Iso-Tupalan torppa. Isojaossa 1790-luvulla Iso-Tupala jaettiin kolmeen osaan, Seppälään, Koivuniemeen ja Heikkilään. Myllyahosta tuli Heikkilän torppa. Myllylä onkin yksi kylän vanhimmista torpista. Sen torppariaika päättyi, kun Heikkilän maiden jaossa Myllylä päätyi Tulokkaan omistukseen vuonna 1912. (Kuitunen ym., 2022)

Ensimmäinen tiedetty torppari talossa on ollut Mats Ericsson. Ericsson oli Myllyahossa torpparina vuosina 1795–1837. Talossa asui silloin Matsin vaimon ja lasten lisäksi Matsin vanhemmat Eric ja Eva Örn. Eric ja Eva eivät itse olleet torppareita, mutta asuivat poikansa torpassa elämänsä loppuun saakka. Matsin ja tämän vaimon Esterin lapsi Henric jatkoi vanhempiansa jälkeen torpparina vuosina 1837–1849. Sen jälkeen puolestaan Henricin ja tämän vaimon Anna Lisan tytär Maja Lena jatkoi Myllyahossa torpparina vuosina 1849–1870. Sukulinja katkesi, kun Myllylän torppariksi tuli vuonna 1870 David Ericsson. David oli kotoisin Lammilta. Hän pysyi torpparina vuoteen 1896 asti. (Kuitunen ym., 2022)

Wihtori Juhonpoika Myllylä ja vaimo Amanda olivat Myllyahon viimeiset torpparit. Heidän aikanaan vuonna 1911 Myllyahon torpan maista lohkottiin kolme Kyljärven puolella olevaa palstatilaa: Järvenpää, Murto ja Virtanen. Lopulta kaikki torpan maat ja rakennukset myytiin Tulokkaalle vuonna 1912. Wihtori ja Amanda ostivat Murron palstatilan ja muuttivat pois Myllylästä. (Kuitunen ym., 2022)

Vuonna 1929 Kalle Paavola osti Myllylän Tulokkaalta. Lauri ja Ida Vuorinen asuivat Myllylässä 1930-luvun loppupuolelle asti, jolloin heidän

oma asuinrakennuksensa valmistui Syrjälään. (Kuitunen ym., 2022) 1950-luvun lopulla Kalle Paavolan kuoleman jälkeen isänsä mukaan nimetty Kalle Paavola osti tilan muilta perikunnan jäseniltä (Myllylän omistajan haastattelu, 2023). Tuona aikana Myllylässä asuivat Toivo ja Enni Aarto perheineen vuosien 1958–1965 välillä (Kuitunen ym., 2022). Talo oli kuitenkin jo 1960-luvulla huonossa kunnossa, ja on heidän jälkeensä ollut tyhjillään. Tila oli nuoremman Kalle Paavolan omistuksessaan vuoteen 1986 saakka, jolloin se siirtyi hänen pojalleen. (Myllylän omistajan haastattelu, 2023)

Viimeisimmät ja muistissa olevat muutostyöt Myllylässä on toteutettu 1970-luvun alkupuolella. Silloin katto uusittiin peltikatteiseksi, sisällä seinät, katot ja lattiat päällystettiin uusiksi, tuvan takka uusittiin ja märkätilat rakennettiin sisälle taloon sekä samalla pesutilaan tehtiin viemäri. Juoksevaa vettä taloon ei kuitenkaan ole tullut, vaan vesi on haettu viereisestä purosta. Sähköä taloon ei myöskään ole koskaan tullut. (Myllylän omistajan haastattelu, 2023)

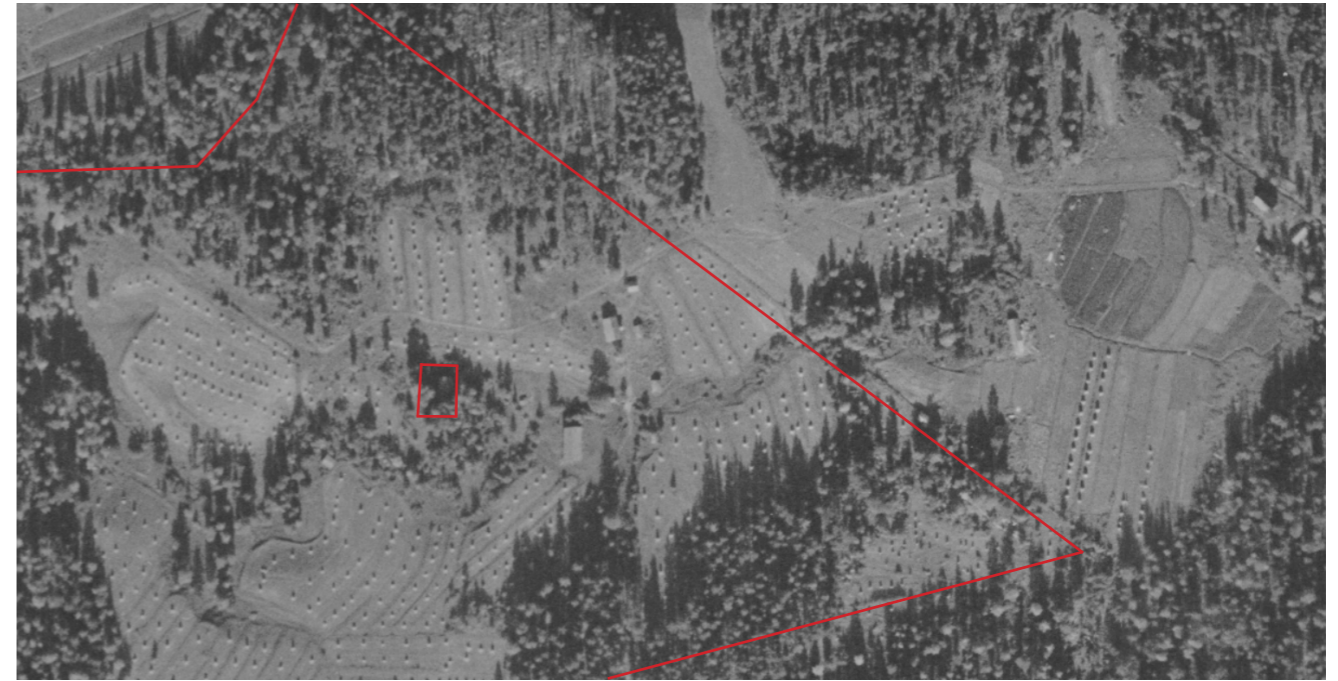
Myllylän torppareina ovat olleet:

Mats Ericsson	1795–1837
Henric Mattson	1837–1849
Maja Lena Henricsdotter	1849–1870
David Ericsson	1870–1896
Wihtori Juhonpoika Myllylä	1896–1915

Vuonna 1912 Toivo Tulokas osti Myllylän Heikkilän maiden jaossa.

Toivo Tulokas	1912–1929
Kalle Paavola	1929–1959
Kalle Paavola	1959–1986
Nykyinen omistaja	1986–

(Laine ym., 2020)

Kuvat 336 ja 337. Ilmakuvat vuosilta 1949 ja 2022. Peltoja on 1940-luvulla ollut ympäristössä enemmän. Myllylääntie on muuttunut autoille sopivammaksi. Utujoentie puolestaan on hiipunut pois käytöstä eikä sitä pitkin pääse enää ajamaan. Nykyiset kiinteistörajat merkittynä punaisella viivalla. (Maanmittauslaitos, 2024)

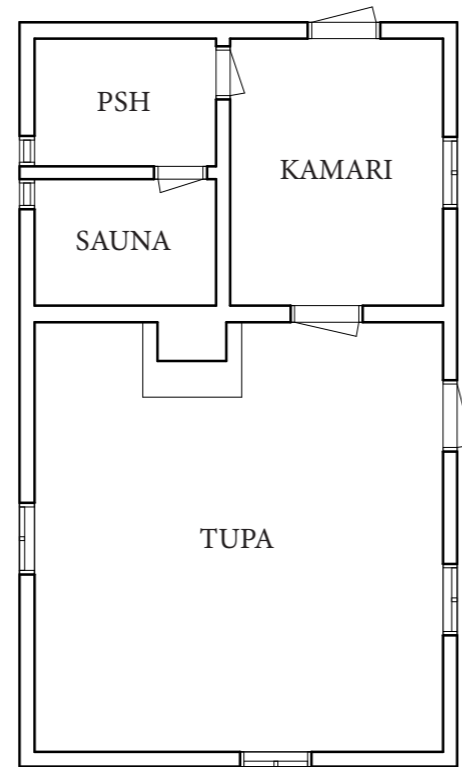
NYKYHETKI

Myllylä sijaitsee noin kaksi kilometriä Padankosken kylän keskustasta itään Myllylän tien ja Utujoentien risteyksessä (Maanmittauslaitos, 2024c). Utujoentie ei ole enää autolla ajettavissa. Talo on rakennettu melkein Myllylän tien kiinni, joten sitä ei voi ohi ajaessa olla huomaamatta. Rakennus on pieni ja matala, satulakattoinen, yksikerroksinen ja vuoraamaton hirsirakennus. Aivan tien toisella puolella on pieni rakennus, jota ei sen koon puolesta välttämättä osaisi kuvitella navetaksi. Vähän pohjoisempaan teiden risteyksessä on puiden syövereissä piilossa pieni aittarakennus. 150 metrin päässä Myllylän tietä etelään on tien varressa vielä Myllylän maihin kuuluva lato (Maanmittauslaitos, 2024c). Talon lähellä olevan puron penkereellä tiedetään olleen mylly, ja sieltä onkin löytynyt myllyn kivi (Myllylän omistajan haastattelu, 2023). Ei ole tietoa, onko pihapiirissä ollut muita rakennuksia. Ei myöskään ole tietoa, milloin Myllylän rakennukset olisi rakennettu.

Asuinrakennus on perustettu luonnonkivien päälle. Rakennuksessa on yksi kerros ja matala eristämätön vinttitiili. Vinttiin ei ole luukkuja ainakaan talon ulkopuolella. Rakennuksen julkisivuja ei ole vuorattu eikä maalattu. Etelän ja lännen puolilta julkisivu on ajan saatossa paahuttunut tummanruskeaksi. Vesikatteenä on aaltopelti, joka on laitettu 1970-luvulla. Sitä ennen katto on ollut päreinen, jonka jälkeen siinä on mahdollisesti ollut huopa ennen peltiä. (Myllylän omistajan haastattelu, 2023)

Asuinrakennus on pieni, ja siinä on kolme huonetta. Se on voinut aikanaan olla eteiskamaritupa. Talon suurin huone on tupa, johon pääsee nykyään myös talon pitkällä sivulla olevasta ulko-ovesta. Oven eteen on jossain kohtaa rakennettu kuisti, joka on ajan saatossa romahtanut. Ulkoseinässä on edelleen hahmotettavissa kuistin katon muotoinen auringon paahteelta suojassa ollut kohta (kuva 340). Romahdus on aiheuttanut kolon hirsiseinään, josta ainakin kaksi hirttä tulisi uusia.

Talon toinen ja mahdollisesti alkuperäinen sisäänkäynti on rakennuksen pohjoispäädysssä. Nykyään sisään astutaan kamariin, joka on voinut aikaisemmin toimia eteisenä. Nykyisen kamarin perällä ollut, mahdollisesti aikaisemmin kamarina toiminut huone, on 1970-luvulla muutettu märkätilaksi (Myllylän omistajan haastattelu, 2023). Märkätila on jaettu kahtia, jolloin on saatu erillinen pesuhuone ja sauna. Ikkunat on uusittu, jotta niistä on saatu paremmin lämpöä eristävät. Lattiassa on muovimatto sekä viemärikaivo. Saunan ja pesuhuoneen välinen seinä ei yletykään aivan lattiaan saakka, jotta molempien huoneiden vedet on saatu ulos yhdestä ja samasta lattiakaivosta.

Kuva 338. Pohjapiirros 1:100 (Paavilainen, 2023)

Kuva 339. Asuinrakennus koillisesta. Rakennuksessa on kaksi sisäänkäyntiä. Toinen ulko-ovi on rakennuksen päädysssä, toinen pitkällä sivulla. (Paavilainen, 2023)

Kuva 340. Pitkällä sivulla on ollut kuisti. Kuistin muodon voi havainnoida ulkoseinän värieroista. (Paavilainen, 2023)

Kuva 341. Erityisesti etelän puolinen vuoraamaton julkisivu on tummunut auringossa. (Paavilainen, 2023)

Kuva 342. Tuvassa on 1970-luvun peruskorjauksen myötä muovimatto, oranssit puukuitulevyt seinissä ja moderni tiilitakka. (Paavilainen, 2023)

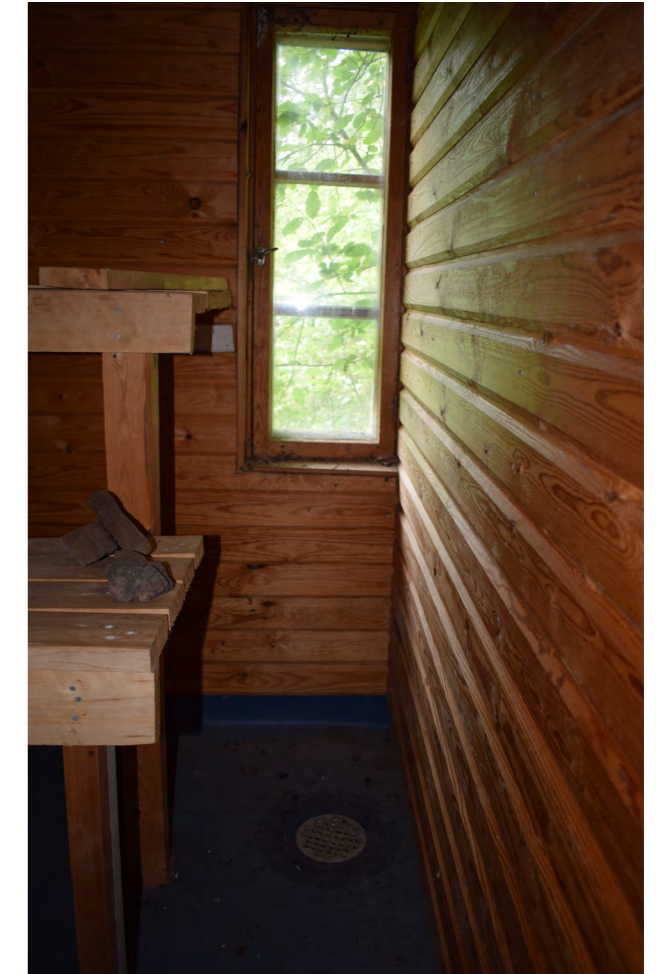
Kuva 343. Voimakkaita värejä seinissä on myös nykyisen kamarin puolella. Kamarista päästään pesutiloihin. (Paavilainen, 2023)

Rakennuksessa on 1970-luvulla uusittu myös tuvan takka modernimmaksi. Samalla seinät on päällystetty oranssin värisillä puukuitulevyillä, samoja levyjä on käytetty myös märkätilojen alakatoissa. Kamarissa alakatoissa on käytetty valkoisia puukuitulevyjä. Tuvassa alakatto on jätetty vuoraamatta. Märkätilojen seinissä on puupaneelia. Kaikkien huoneiden lattioihin on laitettu muovimattoa. Kamarin ikkuna on mahdollisesti uusittu kaksinkertaiseksi. Tuvan puolella ikkunat ovat yksinkertaiset. Yksi tuvan ikkunaruudukoista on pudonnut, ja sisälle on päässyt pääskynen tekemään pesänsä.

Rakennuksen kuntoa ei ole tutkittu (Myllylän omistajan haastattelu, 2023). Sisällä on pientä homepilkkua seinissä ja katoissa. Märkätilat rakennuksen sisällä ja muovimatto saattavat olla riskirakenteita. Ulkopuolella kuistin romahtaminen on tehnyt kolon salvokseen. Alimpien hirsien sekä perustuksen tilaa ei päässyt arvioimaan rakennuksessa kiinni kasvavan tiheän kasvillisuuden takia. Kasvillisuus voi aiheuttaa rakenteille kosteusrasitusta. Vesikatto näyttää hyväkuntoiselta, eikä se ole ruostunut. Sisällä ei ole merkkejä kosteudesta.

Kuva 344. Rakennukseen ei tule juoksevaa vettä, vaan vesi on haettu läheisestä Myllyojasta. (Paavilainen, 2023)

Kuva 345. Sekä saunan että pesuhuoneen puolella on uudet kapeat ikkunat. Lattiakaivo on saunan puolella, jonne valuvat seinän ali myös pesuhuoneen vedet. (Paavilainen, 2023)

Kuva 346. Rakennukset sijaitsevat aivan Myllyläntien varressa, eikä niitä voi olla huomaamatta. Asuinrakennusta vastapäätä on pieni yhden lehmän navetta. (Paavilainen, 2023)

Kuva 347. Aitta on vajonnut pohjoiselta reunaltaan ja jäänyt kasvaneiden puiden siimekseen. (Paavilainen, 2023)

Kuva 348. Myllyoja nykyään. (Paavilainen, 2023)

Kuva 349. Navetta, asuinrakennus ja aitta Myllyläntieltä. (Paavilainen, 2023)

TULEVAISUUS

Omistajan mukaan rakennuksen voisi korjata ja vuokrata. Hän ei kuitenkaan ole sen enempää miettinyt asiaa, eikä ajatus myynnistä houkuttele häntä. Maita hän ei ainakaan voisi myydä. (Myllylän omistajan haastattelu, 2023)

ARVOT

RAKENNUSHISTORIALLINEN

Rakennusperinteisesti arvokas

HISTORIALLINEN

Asutushistoriallisesti ja sosiaalhistoriallisesti arvokas

YMPÄRISTÖARVO

Maisemallisesti keskeinen sijainti

ARVOJEN PERUSTELUT

Myllylä sijaitsee maisemallisesti keskeisellä sijainnilla Myllyläntien varressa. Piharakennukset ja asuinrakennus muodostavat maaseuturakentamista kuvaavan kokonaisuuden. Myllylässä on havaittavissa sen torppahistoria, minkä vuoksi sillä on paikallista asutushistoriallista ja sosiaalhistoriallista arvoa. Asuinrakennus kertoo aikansa elämästä ja rakennustavasta.

ARVOLUOKKA I

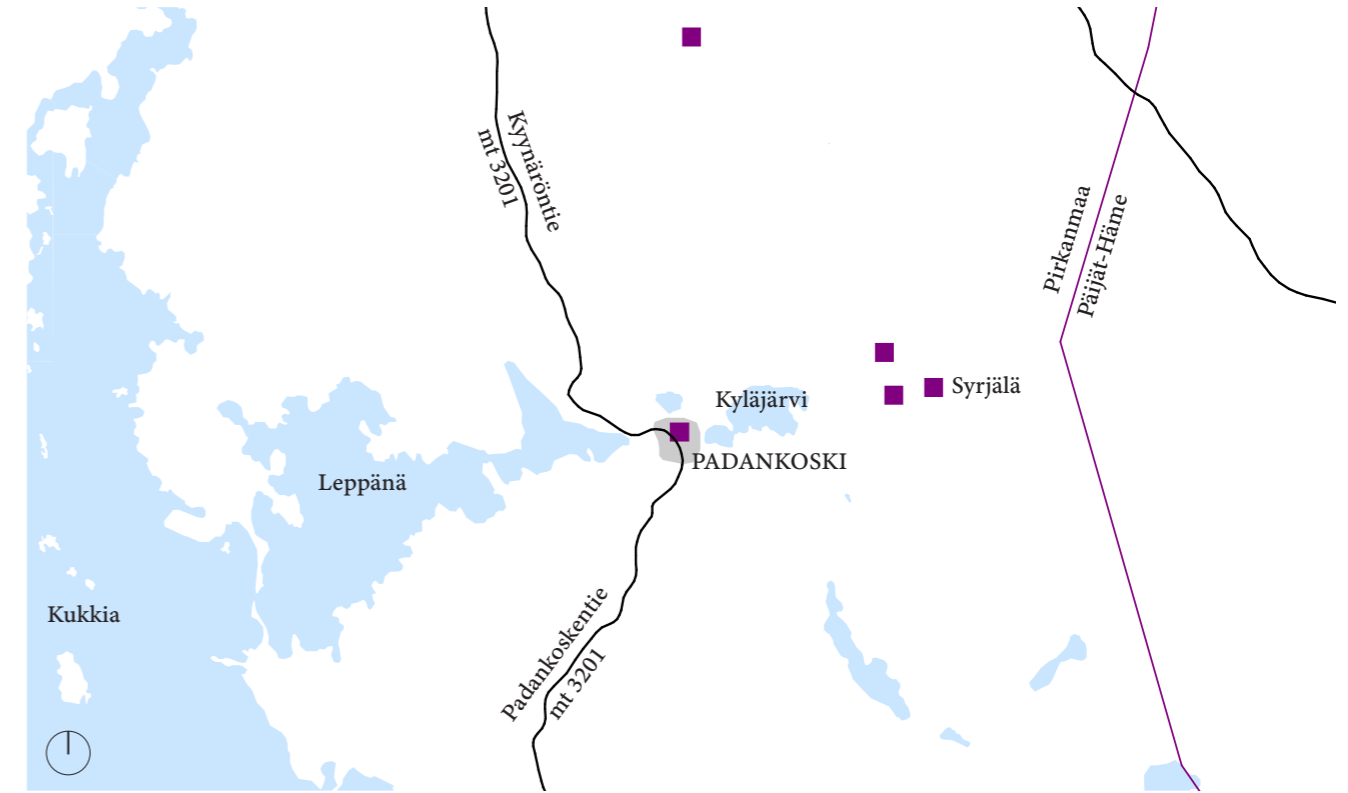
TOIMENPIDESUOSITUKSET

Maisemallisesti keskeisen sijaintinsa ja paikallisen sosiaalhistoriallisen arvonsa takia Myllylän rakennus tulisi säilyttää ja korjata paikoillaan.

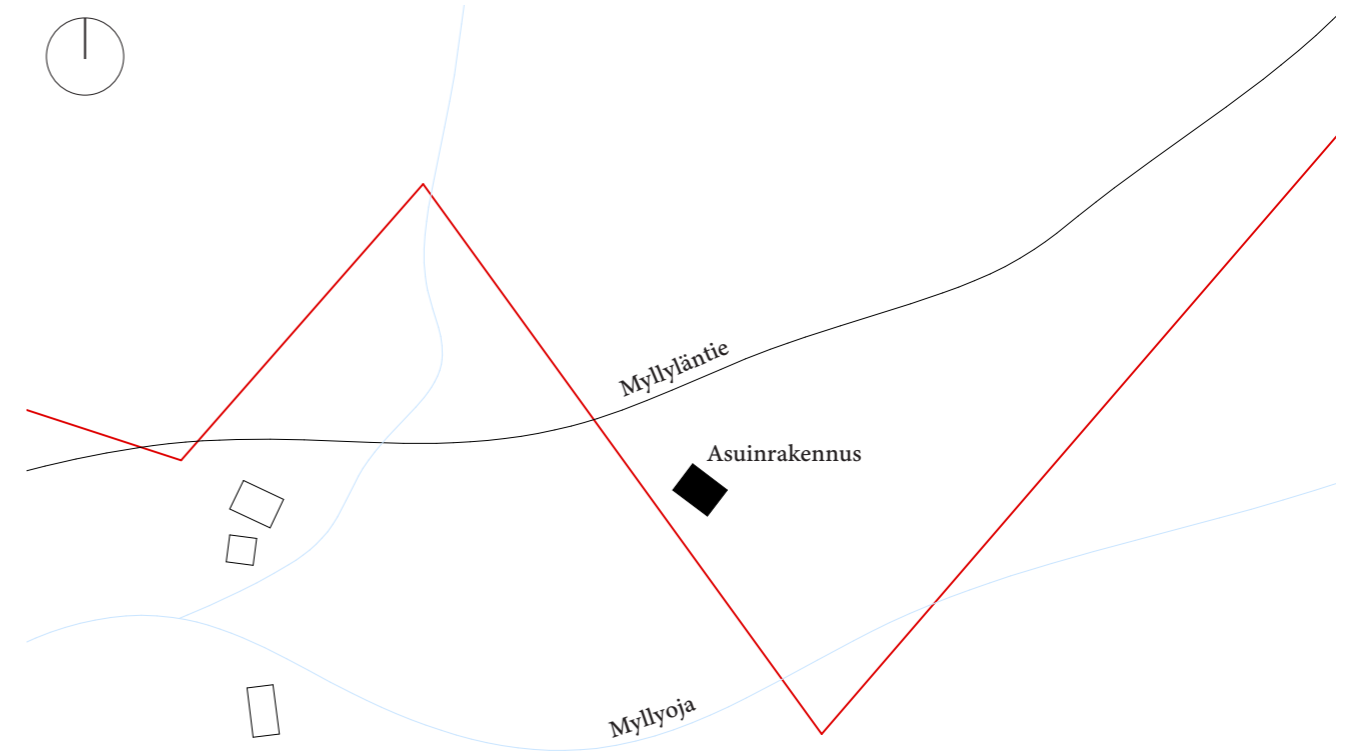
11.4 SYRJÄLÄ

Kuva 350. Syrjälän asuinrakennus. (Paavilainen, 2023)

Kuva 351. Syrjälä sijaitsee Padankosken kylän keskustasta noin kaksi kilometriä itään. Talo on Myllyläntiellä parin sadan metrin päässä Myllylän talosta itään. (Paavilainen, 2023)

Kuva 352. Asemakaavio. (Paavilainen, 2023)

RAKENNUKSEN NIMI

Syrjälä

KOORDINAATIT

61°21'10.2"N, 24°52'18.0"E

KIINTEISTÖTUNNUS

365-455-3-42

KYLÄ

Padankoski

KUNTA

Pälkäne

RAKENNUSVUOSI

1930-luvun loppupuoli

HUONEALA

Tupa 30 m²

INVENTOINTIPÄIVÄMÄÄRÄ

24.07.2023

RAKENNUKSEN YLEISKUVAUS

Pieni, yhden huoneen asuinrakennus. Rakennus on perustettu nurkkakiville, ulkoseinät ovat vuoraamattomat. Satulakatolla on aaltopeltikate. Tupa on hirsirakenteinen, mutta saman vesikaton alla oleva eteinen ja varasto ovat lautaseinäiset.

KÄYTTÖHISTORIA

Ollut asuinkäytössä 1960-luvun loppuun, jonka jälkeen on ollut käyttämättömänä ja tyhjillään.

TÄRKEIMMÄT MUUTOSVAIHEET

Tiedossa ainoastaan peltikaton uusiminen ja savupiipun katkaisu 1960- tai 1970-luvulla. Ikkunat laudoitettu sen jälkeen, kun 1960- tai 1970-luvulla nuoret löivät ikkunat sisään.

MUUT YMPÄRISTÖN RAKENNUKSET

Ympäristössä on ollut puuliiteri.

HISTORIAA

Syrjälä sijaitsee Myllyläntien varressa noin 200 metrin päässä Myllylästä Porasaan päin (Maanmittauslaitos, 2024c). Talon ovat rakentaneet Lauri ja Ida Vuorinen (o.s. Heinonen) 1930-luvun loppupuolella. Sitä ennen he asuivat Tupalassa ja 1930-luvulla ennen oman talonsa valmistumista Myllylässä. Sodan jälkeen Vuoriset muuttivat perheineen Hattulaan rintamamiestalon ja myivät Syrjälän Nuutilalle. Sota-ajan jälkeen 1960-luvun loppuun saakka talossa asuivat Matti Aarto, hänen vaimonsa Aune Aarto (o.s. Hagren) ja Aunen veli Kalervo Hagren. (Kuitunen ym., 2022) Heidän jälkeensä talo on ollut

käyttämättömänä (Syrjälän omistajan haastattelu, 2023).

Rakennuksen ympäristössä on vielä 1970-luvulla ollut puuliiteri. Nykyään ei enää ole tiedossa, onko pihapiirissä ollut muita rakennuksia. (Syrjälän omistajan haastattelu, 2023) Rakennuksen pärekaton päälle on 1960- tai 1970-luvulla laitettu aaltopeltokate. Savupiippu on katon asentamisen yhteydessä katkaistu. Myös joskus 1960- tai 1970-luvulla joku, oletettavasti nuoriso, on käynyt rikkomassa talon ikkunat, minkä jälkeen ikkunoiden päälle on laitettu laudat. (Syrjälän omistajan haastattelu, 2023)

Kuvat 353 ja 354. Ilmakuvat vuosilta 1949 ja 2022. Vuoden 1949 kuvassa puuliiteri on vielä pihapiirissä. Nykyiset kiinteistörajat merkittyinä punaisella viivalla. (Maanmittauslaitos, 2024)

Kuva 355. Näkymä Myllyläntieltä. Rakennusta ei näy tielle puiden takaa. (Paavilainen, 2023)

Kuva 356. Rakennus pohjoisesta. (Paavilainen, 2023)

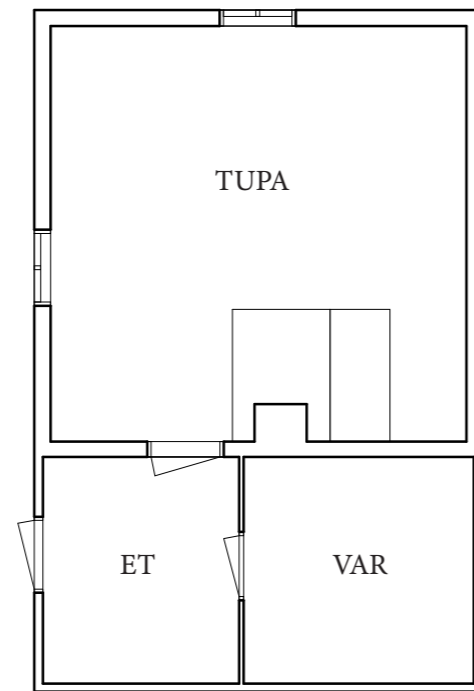
NYKYHETKI

Syrjälä sijaitsee Padankosken kylän keskustasta noin kaksi kilometriä itään. Talo on Nuutilan maalla Myllyläntiellä parin sadan metrin päässä Myllylästä itään. Rakennus on metsän ympäröimä eikä sitä näekään kaikista suunnista tiheän puuston takia. Myllyläntielle on rakennukselta alle 30 metriä. (Maanmittauslaitos, 2024c)

Rakennukselle ei johda tietä tai polkua, eikä pihapiiriä ole hahmotettavissa. Puut ovat ajan saatossa kasvaneet kiinni taloon. Omistaja kävi käyntini lopussa moottorisahalla kaatamassa pienet puut aivan talon ympäriltä. Puista huolimatta rakennuksen katto on pysynyt hyväkuntoisena. Siihen ei ole kasvanut sammalta, eikä sen päälle ole siten kasaantunut roskaa. Pelti ei myöskään ole ruostunut. Vuoraamattoman rakennukset hirret vaikuttavat päällisin puolin hyväkuntoisilta. Aurinko on päässyt paahtamaan ja ruskistamaan lounaan puoleisen julkisivun hirsiiä. Rakennus on pysynyt irti maasta, lukuun ottamatta keskikohtaa rakennuksen koillissivulla, ja alimmatkin hirret vaikuttavat verrattain hyväkuntoisilta.

Asuinrakennukseen on sisäänkäynti lounaisen sivun oikeasta päädyssä. Portaita, kuistia tai vastaavaa ei enää ole. Nykyään täytyykin kammata itsensä sisälle, sillä lattiapinta on 80 cm korkeudella maasta. Ensimmäisenä astutaan lautaseinäiseen eteiseen, jonka perällä on nykyään varastotila. Asuinhuoneena rakennuksessa on tupa, jossa on leivinuuni, puuhella ja kaksi ikkunaa. Huomattavaa on se, että ainoastaan tuvan osuus on rakennettu hirrestä, ja ainoastaan tuvalle on tehty alakatto. Eteisen ja perähuoneen osuus rakennuksesta on kylläkin saman vesika-

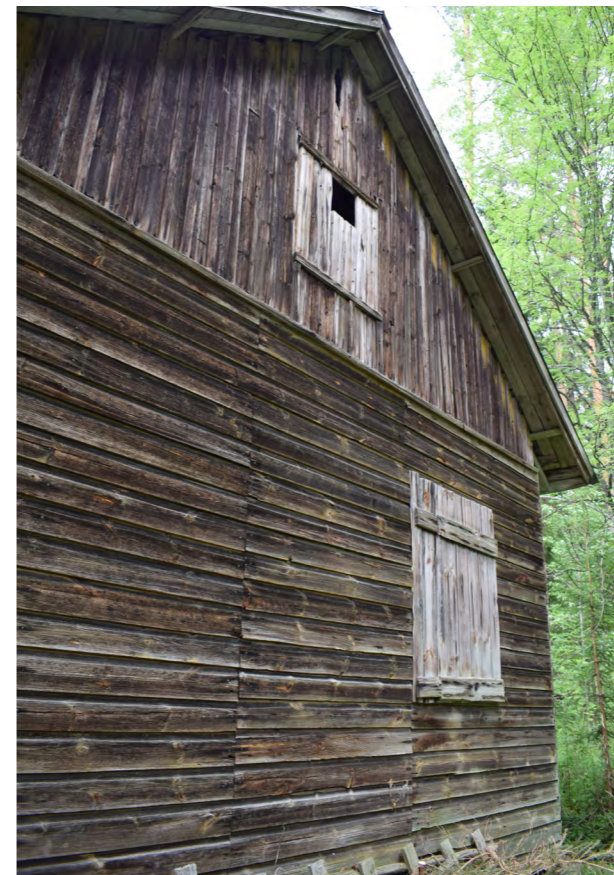
ton alla, mutta seinät on tehty laudasta rankarakenteisena ja yllä on pelkkä vesikatto. Eteinen ja varasto ovat siis eristämätöntä tilaa, kuin myös tuvan päällä oleva vintti. Varastohuoneessa kaksi aukkoa on peitetty laudoilla, kenties sielläkin ollut ikkunat. Samaisessa huoneessa lattia on jätetty tekemättä, ja sinne astutaan suoraan alapohjan kantavien hirsien päälle. Sisällä ei ole huomattavissa vuotokohtia tai muutakaan selkeää vauriota laudoitettujen ikkunoiden lisäksi. Sähköä tai vettä taloon ei ole tullut. Vesi on kannettu läheisestä Myllyojasta. (Syrjälän omistajan haastattelu, 2023)

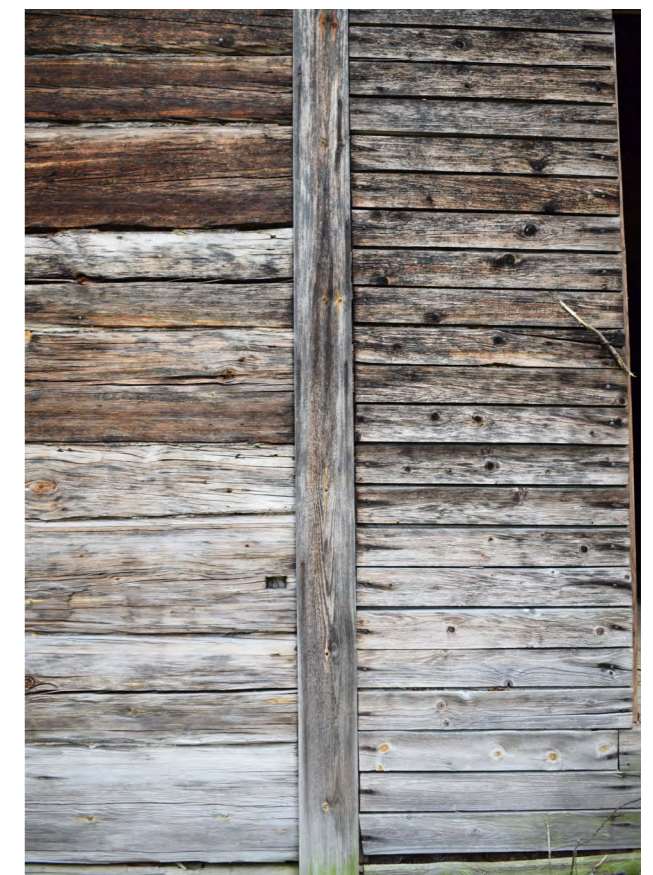
Kuva 357. Pohjapiirros 1:100 (Paavilainen, 2023)

Kuva 358. Rakennus lounaasta. Aurinko on päässyt jonkin verran paahtamaan hirsiiä. Ympäröivät puut ovat suojanneet pahimmalta paahteelta. (Paavilainen, 2023)

Kuva 359. Rakennuksen kaakkoispääty. Varastossa on saattanut olla ikkuna, mutta siitä ei ole enää tietoa. (Paavilainen, 2023)

Kuva 360. Tupa on hirsirakenteinen. Eteinen ja varasto on tehty laudasta. (Paavilainen, 2023)

Kuva 361. Tupa on ainoa eristetty huone rakennuksessa. (Paavilainen, 2023)

Kuva 362. Tuvassa on leivinuuni ja puuhella. (Paavilainen, 2023)

Kuva 363. Eteinen. (Paavilainen, 2023)

Kuva 364. Eteisen perällä on varastohuone. Ei ole tiedossa, missä käytössä huone on aikaisemmin ollut. (Paavilainen, 2023)

Kuva 365. Ainoastaan tuvalla on alakatto. Eteinen ja varasto ovat avoinna vesikattoon asti. (Paavilainen, 2023)

TULEVAISUUS

Nykyisellä omistajalla ei ole Syrjälän rakennukselle käyttöä. Hän on avoin ajatukselle rakennuksen myynnistä sekä mahdollisesta siirrosta. (Syrjälän omistajan haastattelu, 2023)

ARVOT

RAKENNUSHISTORIALLINEN

Rakennusperinteisesti arvokas

HISTORIALLINEN

Asutushistoriallisesti arvokas

ARVOJEN PERUSTELUT

Syrjälä edustaa 1900-luvun alkupuolen maaseudun vaatimattomampaa rakentamis- ja elämäntapaa. Sillä on paikallista asutushistoriallista merkitystä. Maisemallisesti Syrjälällä on vähäistä arvoa. Sitä on vaikea havainnoida metsän keskeltä tien läheisyydestään huolimatta. Pihapiiriä taikka muita rakennuksia ei ole säilynyt.

ARVOLUOKKA III

TOIMENPIDESUOSITUKSET

Maisemallisesti vähäisen arvonsa takia Syrjälä voisi sopia siirrettäväksi kohteeksi.

12. KUOHIJOKI

SIJAINTI JA YMPÄRISTÖ

Kuohijoki sijaitsee Pälkäneen kunnan kaakkoisosassa lähellä Pirkanmaan ja Kanta-Hämeen maakuntarajaa. Kylä sijaitsee samannimisen joen varrella, joka yhdistää Kukkia-järven ja pitkulaisen kaakkois-luoteissuuntaisen Kuohijärven. Kylän alueella on säilynyt runsaasti avointa peltomaisemaa. Kylän keskusta sijaitsee joen pohjoispuolella Kuohijoentien (maantie 3201) varrella. Maantie kulkee Kuohijoen sillan yli etelään kohti Hauhon Sappeeta, ja pohjoiseen kohti Padankoskea. (Maanmittauslaitos, 2024c) Lähimmät kylät Pälkäneen puolella ovat Padankoski, jonne on matkaa 6 kilometriä ja Puutikkala, jonne on 11 kilometriä (Google, 2023). Puutikkalaan mennessä ylitetään maakuntaraja Kanta-Hämeeseen maantiellä 3201, ja palataan takaisin Pirkanmaalle maantiellä 3222 (Maan-

mittauslaitos, 2024c). Luopioisten kirkonkylään matkaa tulee 24 kilometriä ja kuntakeskukseen Pälkäneen Onkkaalaan 40 kilometriä. Tampereelle on Kuohijoelta yhteensä 72 kilometriä, Hämeenlinnaan 57 kilometriä ja Helsinkiin 153 kilometriä. (Google, 2023)

Joen etelärannalla kylän keskustasta länteen on keskiaikainen Haikan kalkkivilouhos. Louhos mainitaan jo 1200-luvulla. Kalkkia louhittiin Hämeen linnan, kuin myös Lammin Pyhän Katriinan, Tuuloksen Pyhän Birgitan sekä jossain määrin myös Hauhon ja Pälkäneen kirkkojen rakentamiseen. Nykyään metsässä on nähtävissä 2–3 metrin korkuisia seinämiä, muutoin paikka on sankan kasvillisuuden peitossa. Alueen omistaa metsähallitus ja alue on turvallisuussyistä

aidattu. Kuohijoen kyläyhdistys on viitoittanut tien tälle nähtävyydelle. (Palo, 2015)

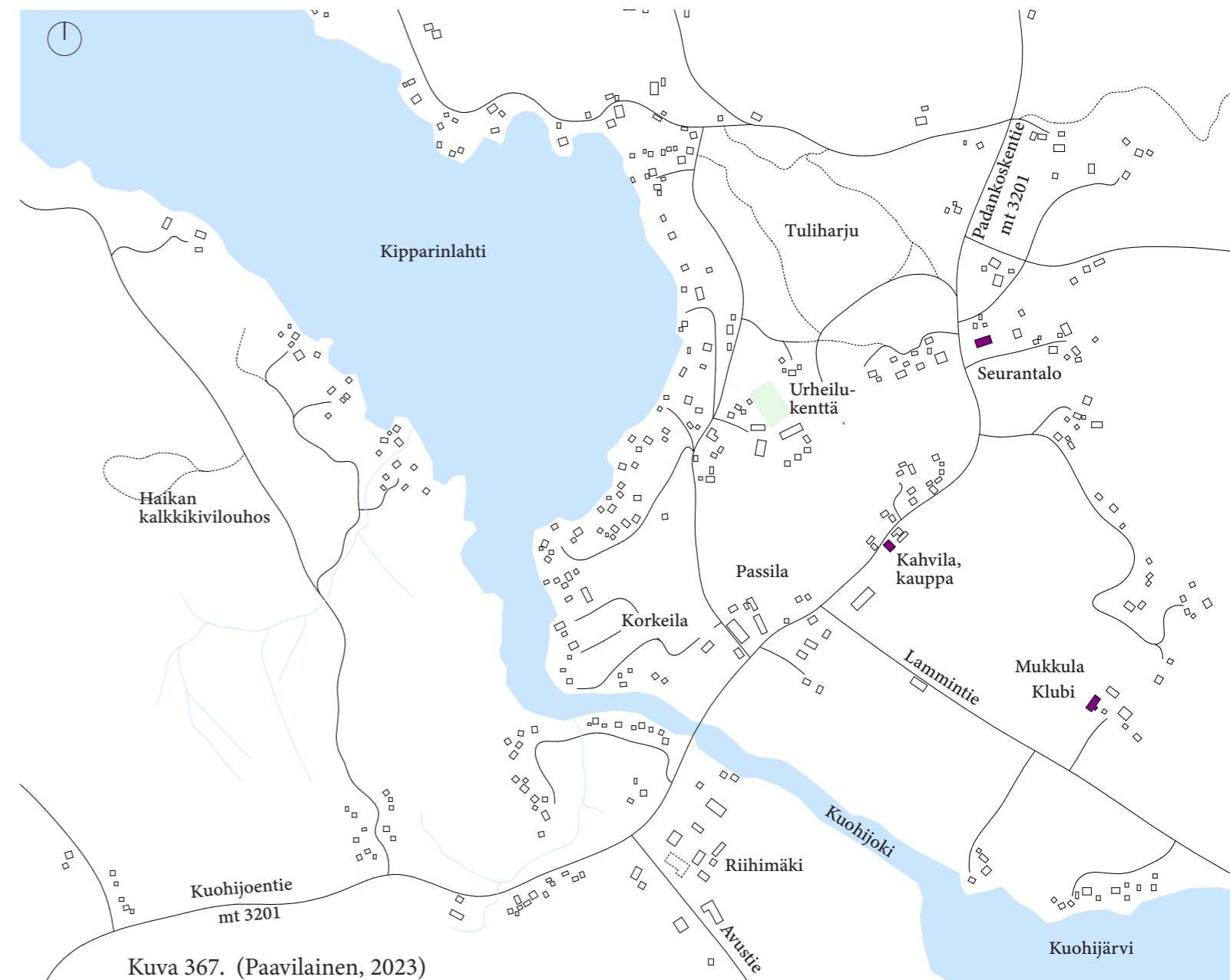
Kuohijoen alueella on kolme kivikautista asuinpaikkaa. Kaksi niistä sijaitsee Kankaanperäntiellä Suksianlahdelle työntyvän pienen niemekkeen alueella. Kolmas sijaitsee kylän kaakkoispuolella Kuohijärven pohjoisrannalla. (Maanmittauslaitos, 2024c)

INVENTOINTIKOhteet KUOHIOELLA

Kuohijoen Tervaniemen tilalla on yksi inventoinnin kohteista. Tervaniemen tila sijaitsee Kuohijoen kylästä reilun kolmen kilometrin päässä etelään Avustietä. Tervaniemen tilakeskuksen rakennuksista Avustien toisella puolella on kohteemme Tervaniemen mäkitorppa.

Kuva 366. (Paavilainen, 2023)

Kuva 367. (Paavilainen, 2023)

HISTORIA

Keskiajalla eli noin 1200–1500-luvuilla talonpojille kuului omaan talousalueeseensa peltojen, niittyjen, laitumien ja kaskien lisäksi eräalue, jossa käytiin metsästävässä, kalastamassa, kaskeamassa ja käymässä kauppaa erämaiden asukkaiden kanssa (Kukkonen, 2023). Huomattavan suuri osa Kuohijoesta kuului alkuaan Sotjalan suurkylän eräalueeseen, joka ulottui Padankoskelle asti. Sotjalan kylä sijaitsee 20 kilometriä Kuohijoelta lounaaseen. Lieson kylä oli toinen Kuohiojen aluetta hallinnut kylä. Lieso puolestaan sijaitsee 20 kilometriä Kuohijoelta kaakkoon. Eräalueiden rajoihin liittyen käytiin oikeudessa asti, ensin vuonna 1465 ja uudelleen vuonna 1481. Kahdesti rajapisteinä on mainittu ”Kuweis-” tai ”Kuiweis ojasw”, jonka nähdään viittaavaan Kuohijärveen virtaavaan ojansuuhun. (Palo, 2015)

1500-luvulla kylässä tiedetään olleen neljä taloa; Passila, Mukkulainen, Pakarainen ja Riihimäki. Passila ja Mukkulainen olivat kruunun antamia sotapalkkioita Bengt Ericson Pasilalle. Passila ja Mukkulainen olivat tuohon aikaan yhteisviljelyksessä. Pakarainen puolestaan oli rälssitila, jonka omistivat Lahisten kartanon omistajat. Riihimäki oli Lahisten kartanon augmentti eli vuokraviljelystila. (Palo, 2015)

Vuonna 1599 Riihimäen ja Pakaraisen tilat tulivat kruunun haltuun, kun Lahisten kartanon omistaja Hogenskiöld Bjelke, joka omisti myös Rautajärven kartanon, tuli poliittisista syistä kuolemaantuomituksi (Palo, 2015, ja Lund ym., 2013). Rautajärven tapaan myös Riihimäki ja Pakarainen lahjoitettiin vuonna 1606 Karl de la Mottelle. De la Motte omisti tilat kuolemaansa saakka vuoteen 1683, jonka jälkeen tilat palautuivat takaisin kruunulle. (Palo, 2015, ja Rautajärven kyläyhdistys, 2023b) Vuonna 1757 Pakaraisen suku osti sekä Riihimäen että Pakaraisen tilat kruunulta perintötiloiksi. Kruunun maista ostettiin 1700-luvulla ja varsinkin 1800-luvulla muitakin kuohijokelaisia tiloja itsenäisiksi. Tällaisia tiloja olivat muun muassa Purastie, Palo ja Suksia. (Palo, 2015)

Isojaon myötä Passila jaettiin Kylä-Passilaksi, Kipparilaksi, Passila-Riihimäeksi. Pakaraisen suvun kruunulta ostama tila jaettiin vuonna 1806 Riihimäkeen, Tervaniemeen ja Pakaraiseen. Nykyisin kaksi kolmasosaa Pakaraisen tilasta kuuluu Riihimäkeen ja yksi kolmasosa Tervaniemeen. Samana vuonna Mukkulaisen tila jaettiin Iso-Mukkulaiseen ja Vähä-Mukkulaiseen. Vähä-Mukkulaisen nimeksi vaihtui myöhemmin Korkeila, jona se nykyään paremmin tunnetaan. Myöhemmin vuonna 1860 toteutettiin kuvernöörin toivomuksesta Kipparilan tila jako Ylikippariksi ja Ali-Kippariksi. (Palo, 2015)

Kuva 368. Ilmakuva vuodelta 1949. (Maanmittauslaitos, 2024)

Kuva 369. Ilmakuva vuodelta 2022. (Maanmittauslaitos, 2024)

Tiloilla oli lisäksi torppia, jotka takasivat tarvittavan työvoiman saannin. Esimerkiksi Riihimäessä oli 1800-luvulla yhteensä kuusi torppaa; Soisalo, Tupala, Heikkilä, Rakovaha, Haavisto ja Saviniemi. Kylässä asui myös itsellisiä, jotka harjoittivat omaa elinkeinotoimintaa. Oli mylläreitä, räätäleitä, ompelijoita, suutareita ja rakennusmiehiä. Vuoden 1918 torpparilain myötä torpparit ja mäkitupalaiset saivat lunastaa vuokratiloja itselleen. (Palo, 2015)

Kuohijoelta Sappeeseen ei varsinaista tietä ollut 1800-luvun vaihteeseen saakka, vaan oli kuljettava kärryolkua tai talvisin rekitietä pitkin. Sappee-Kuohijoki välisen tien rakentamisesta antoi Läänin kuvernööri määräyksen vuonna 1893. Kuohijoen sillan rakennus aloitettiin vuonna

1899. Myöhemmin vuonna 1984 silta rakennettiin kokonaan uudestaan ja samana vuonna Sappee-Kuohijoki-tie päällystettiin. (Palo, 2015)

1900-luvulla sotien aikana myös Kuohijoelle saapui suuret määrät siirtolaisia. Koulut ja kaikki suuremmat asumukset täyttyivät. Huoneita luovutettiin pitkiksi ajoiksi ja vasta sodan loppua siirtolaiset asettuivat omiin koteihinsa. Riihimäestä annettiin siirtolaisille 145 hehtaaria metsää ja 49 % tilan viljelysmaasta. Sotien ja suurten ikäluokkien jälkeen maaltamuutto on aiheuttanut sen, että kylän väkiluku on laskenut merkittävästi. Kesäisin loma-asukkaat kasvattavat kylän väkimäärää ja kesäkuukausina kyläyhdistyksen toiminta onkin vilkkaimmillaan. (Palo, 2015)

Kuva 370. Kuohijoen silta 1950-1960 luvulla. (Luopioisten aineistopankki)

Kuva 371. Kuohijoki kesällä 2023. (Paavilainen, 2023)

Kuva 372. Kylän raitti kesällä 2023. (Paavilainen, 2023)

RAKENNUSKANTA JA KAAVATILANNE

Kuohijoen vanhat kantatilat sijaitsevat etäällä toisistaan. Asutus on pääasiassa keskittynyt kylän raitin (maantie 3201) varteen, sekä raitin ja Kukkia-järven väliselle alueelle. (Maanmittauslaitos, 2024c) Vakituksia asumuksia kylässä on vajaat 50, kun taas vapaa-ajan asuntoja on 100–150 (Kuohijoen Kyläyhdistys-Vepari, 2023). Niitä on tiiviisti erityisesti Kipparinlahden rannoilla. Joen pohjoispuolella tien varressa sijaitsee kylän keskusta ja Korkeilan ja Kylä-Passilan tilat. Alueella on kauppa ja kahvila sekä urheilukenttä. Seurantalo Vepari sijaitsee keskustasta pohjoiseen kylän raitin varrella. Joen eteläpuolella sijaitsee Riihimäen kartano, Haikan kalkkikivilouhos ja pienempää loma-asutusta. Kauempana Avustietä kaakkoon sijaitsee Tervaniemen tila. (Maanmittauslaitos, 2024c)

Kuohijoella ei ole voimassa yleis- tai asemakaavaa (Sitowise, 2023). Alue kuuluu Pirkanmaan maakuntakaavaan 2040. Kylän läpi kulkeva maantie 3201 on maakuntakaavassa merkitty tärkeäksi seutu- ja yhdystieksi. Se yhdistää taa-jamatoimintojen alueet sekä kyläkeskukset kuntakeskuksiin, ja toimii verkostollisesti merkittävänä valta- ja kantateitä täydentävänä yhteytenä. (Pirkanmaan liitto, 2017a ja 2017b)

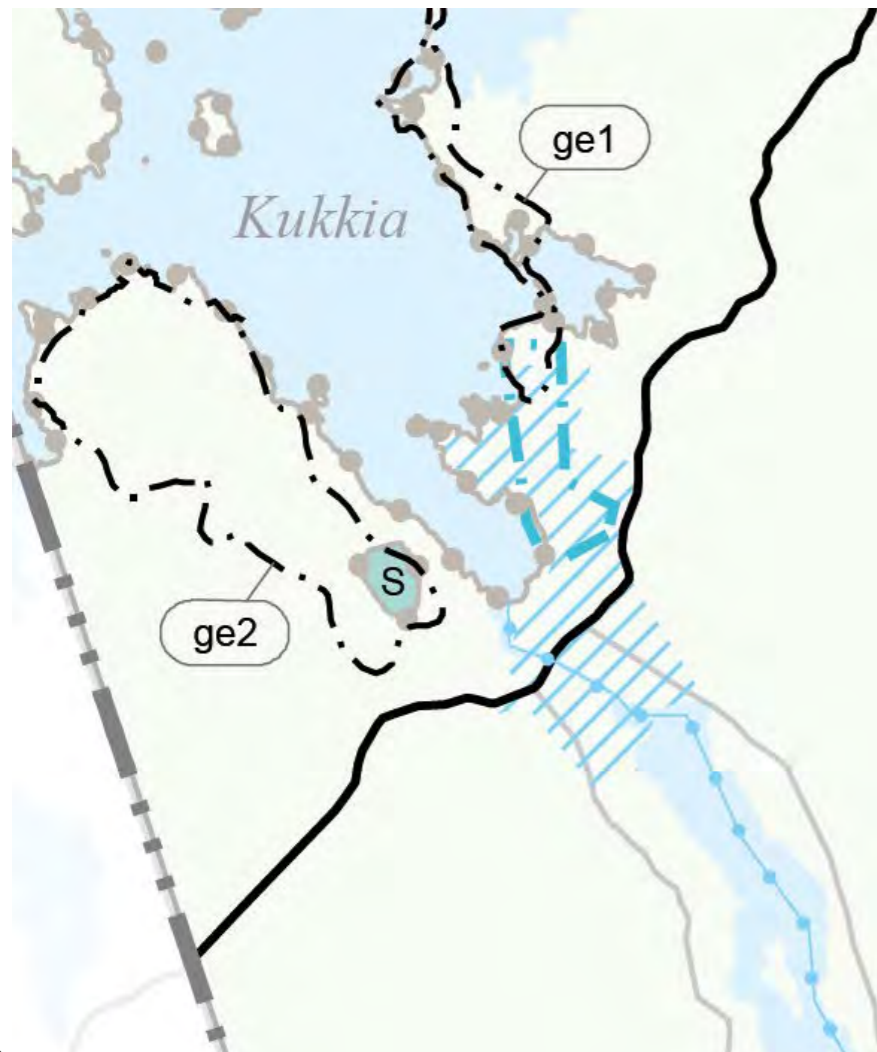
Kylän keskustan alue Suksianlahden rannalta Kuohijärven luoteisrannoille on merkitty maakuntakaavassa maakunnallisesti arvokkaaksi kulttuurimaisemaksi. Alueen suunnittelussa, rakentamisessa ja käytössä tulee siksi turvata ja edistää luonnon- ja kulttuuriarvojen säilyminen. Avointen maisematilojen säilyttämiseen ja uusien rakennuspaikkojen sijainteihin tulee kiinnittää alueella erityistä huomiota. (Pirkanmaan liitto, 2017a ja 2017b) Rakennuskulttuu-

rin ydinalueiksi on nostettu seurantalo, kauppa, Kylä-Korkeilan, Kylä-Passilan ja Riihimäen pihapiirit, sekä Kuohijointien varressa oleva pienasutus Avustien risteyksestä lounaaseen (Pirkanmaan liitto, 2016a).

Kylän pohjoisosassa Tuliharjun alue on osoitettu tärkeäksi vedenhankintaan soveltuvaksi pohjavesialueeksi. Aluetta koskevat toimenpiteet on suunniteltava niin, ettei pohjaveden laatu, määrä ja vedenhankintakäyttö vaarannu. Pohjavesialueen pohjoisosasta alkaa Harjunsalmen harjuselänne, joka on maakuntakaavassa osoitettu valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaaksi harjualueeksi (ge1). Osoitetulla alueella on merkittäviä geologisia, maisemallisia ja luonnontieteellisiä arvoja. Siten aluetta koskevat toimenpiteet on suunniteltava niin, että näiden arvojen säilyminen turvataan. Lisäksi alueen erityispiirteitä haitallisesti muuttavat toimen-

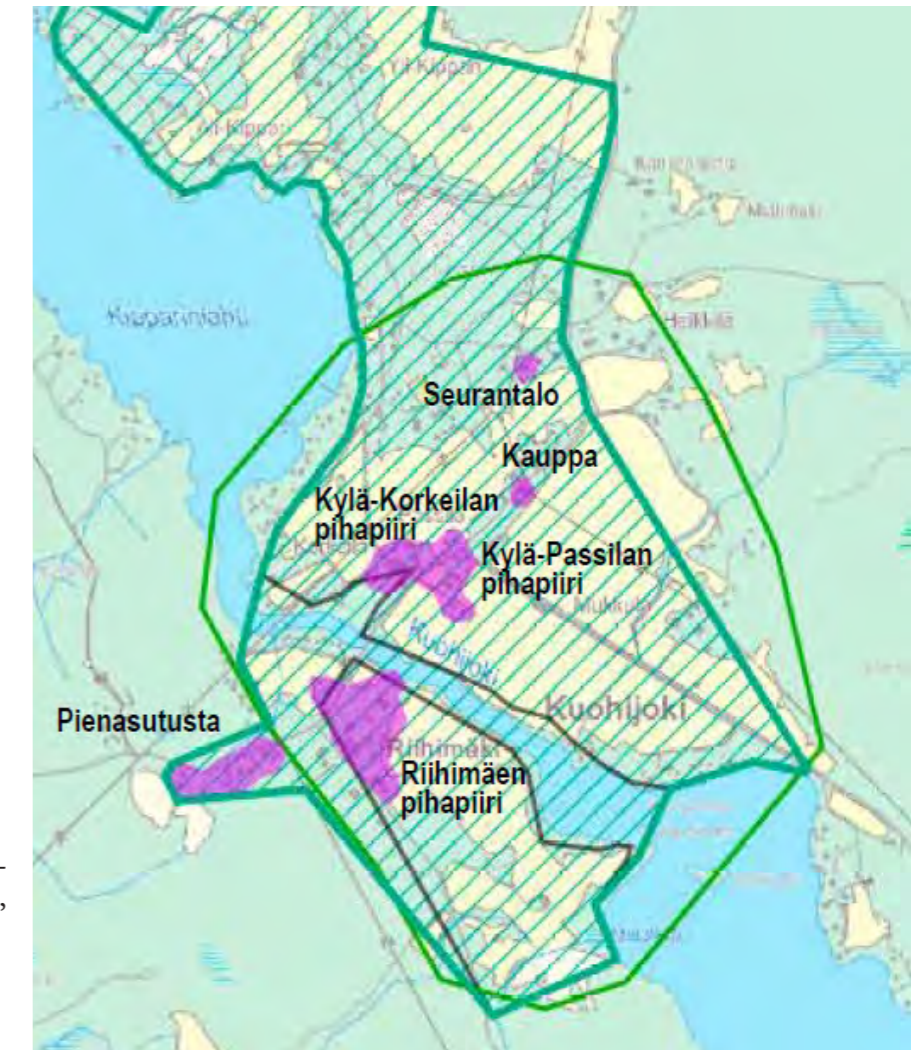
piteet ovat kiellettyjä. Toinen alueella oleva arvokas geologinen muodostuma sijaitsee Kipparinlahden ja Lehtisaarenselän kaakkoispuolella. Niemen korkein kohta on Haikanvuori. Alue on merkitty maakuntakaavassa valtakunnallisesti arvokkaaksi kallioalueeksi (ge2), jonka alueella pätevät samat arvot ja määräykset kuin Harjunsalmen harjualueen kohdalla. Haikanvuoren kallioalueen kaakkoiskulmassa sijaitsee Haikan keskiaikainen kalkkikivilouhos, joka on maakuntakaavassa suojeltu, ja joka kuuluu myös Natura 2000-verkostoon. (Pirkanmaan liitto, 2017a ja 2017b)

Kukkia-järvi kuuluu Natura 2000-verkostoon. Kuohijärvelle on maakuntakaavassa osoitettu maakunnallisesti ja seudullisesti merkittävä ohjeellinen melontareitti. (Pirkanmaan liitto, 2017a ja 2017b)

Kuva 373. Ote Pirkanmaan maakuntakaavasta 2040, Kuohijoki. (Pirkanmaan liitto, 2016a)

- Tärkeä seutu- ja yhdystie
- - - Tärkeä vedenhankintaan soveltuva pohjavesialue
- /// Maakunnallisesti arvokas kulttuurimaisema
- S Suojelualue
- - - ge1 Arvokas harjualue
- - - ge2 Arvokas kallioalue
- Natura 2000-verkosto
- Melontareitti

Kuva 374. Padankosken kulttuurimaisema. (Pirkanmaan liitto, 2016b)

- Rakennuskulttuurin ydinalue

PALVELUT

1800-luvun ja 1900-luvun vaihteessa Kuohijoen kylän lapset kävivät koulussa Padankoskella. Vuonna 1921 saatiin koulu omaan kylään. Koulu aloitti Ali-Kipparin talosta vuokratuissa tiloissa. Vuonna 1924 rakennus kuitenkin paloi, ja koulu siirtyi uusiin tiloihin Passilan taloon. Varsinainen koulurakennus valmistui vuonna 1927 Passilalta ostetulle tontille. Opetuksen ohella koulurakennus mahdollisti monen muunkin toiminnan. Oli juhlia, kursseja, kerhojen kokouksia ja neuvolatoimintaakin. 1960-luvulla maaltamuutto alkoi Kuohijoellakin verottaa oppilaiden määrää, ja vuonna 1970 koulu lakkautettiin. Vuonna 1971 Kuohijoen koulurakennukset myytiin Suomen vapaakirkkoyhdistykselle, joka on järjestänyt paikalla omaa yhdistystoimintaansa. Yhteistoimintaa kyläläisten kanssa ei kuitenkaan ole ollut. (Palo, 2015)

Ensimmäistä kauppaa on Riihimäen talon Parkaraisen torpassa pitänyt Lammilta vuonna 1898 Kuohijoelle muuttanut Kalle Kustaa Augustinpoika Karlsson. 1900-luvulla kauppoja oli lopulta kaikkiaan neljä. Ensimmäinen niistä oli A. Niemen toimitiloihin Kustaa Ankeriasniemen perustama kauppaliike. Kauppa sulki ovensa 2000-luvulla. Vuonna 2011 liiketilat osti nykyinen omistaja, ja nykyisin rakennuksessa toimii kahvila ja kauppa. Muita Kuohijoella toimineita kauppoja olivat Salmisaaren kauppa ja kahvila Lammintien risteyksessä, Heikki Kor-

keilan kauppa ja leipomo, sekä Osuuskaupan liike, jonka tiloissa toimi Osuuskaupan loputtua Osuuskauppa Voima. Autoliikenteen lisääntyessä kauppaliikkeet alkoivat hiipua, ja nykyään toiminnassa on enää A. Niemen tiloissa toimiva kauppa ja kahvila. (Palo, 2015)

Kylän postikonttorissa hoidettiin niin postin kuin pankin asiat. Vuonna 1991 Postipankki sulki Kuohijoen konttorin, mistä seurasi suuri aukko kylän palveluihin. Postinjakelu siirtyi takaisin A. Niemen kaupalle. Vuonna 1998 Kylä-Mukku-la vaihtoi omistajaa ja remontin jälkeen vuonna 2003 ovensa avasi Aslak and the Eskimos Klubi. Klubi toimii yhä tänäkin päivänä ja erityisesti kesäisin siellä on paljon ohjelmaa. Tunnetuin tapahtuma on joka kesä järjestettävä hyväntekeväisyys-rockfestari August Rock. (Palo, 2015)

Kuohijoella toimii Kuohijoen Kyläyhdistys-Vepari ry. Veparin talo on kunnostettu talkoovoimin, ja sen voi vuokrata erilaisiin tilaisuuksiin ja tarkoituksiin. Kylätoiminta on aktiivisinta kesäkuukausina. (Kuohijoen Kyläyhdistys-Vepari, 2023)

Keskustan länsipuolella on myös urheilukenttä, jonka kupeessa on Tuliharju liikuntapolkuineen. Ulkoilureitti kulkee myös Haikan kalkkivilouhokselle. (Kuohijoen Kyläyhdistys-Vepari, 2023)

Kuva 375. Kahvila ja kauppa kylän keskustassa. (Paavilainen, 2023)

Kuva 376. Seurantalo Vepari. (Paavilainen, 2023)

12.1 TERVANIEMI

Kuva 377. Tervaniemen mäkitupa. (Paavilainen, 2023)

RAKENNUKSEN NIMI
Tervaniemen mäkitorppa

OSOITE
Avustie 269, 16900 Lammi

KIINTEISTÖTUNNUS
635-448-3-94

KYLÄ
Kuohijoki

KUNTA
Pälkäne

RAKENNUSVUOSI
Mahdollisesti 1800-luvun puolella

HUONEALA
53 m²

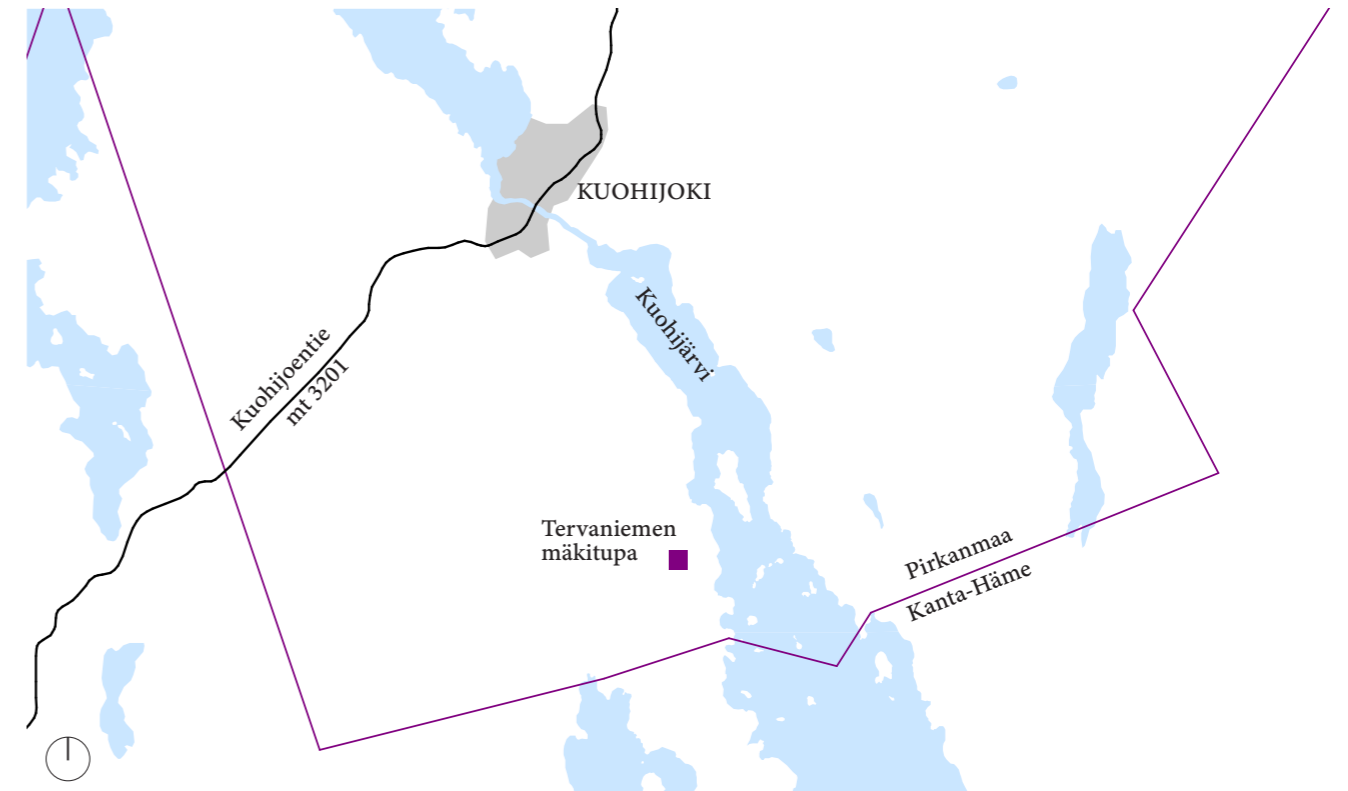
INVENTOINTIPÄIVÄMÄÄRÄ
11.07.2023

RAKENNUKSEN YLEISKUVAUS
Yksikerroksinen, hirsinen, kahden huoneen asuinrakennus. Rakennuksessa on satulakatto, punamaalattu vuoraus, ja nurkkakiviperustus. Rakennuksessa on tehty remonttia. Talossa on asunut Tervaniemen tilan työntekijöitä. Rakennus sijaitsee Tervaniemen tilakeskuksesta katsottuna Avustien toisella puolella.

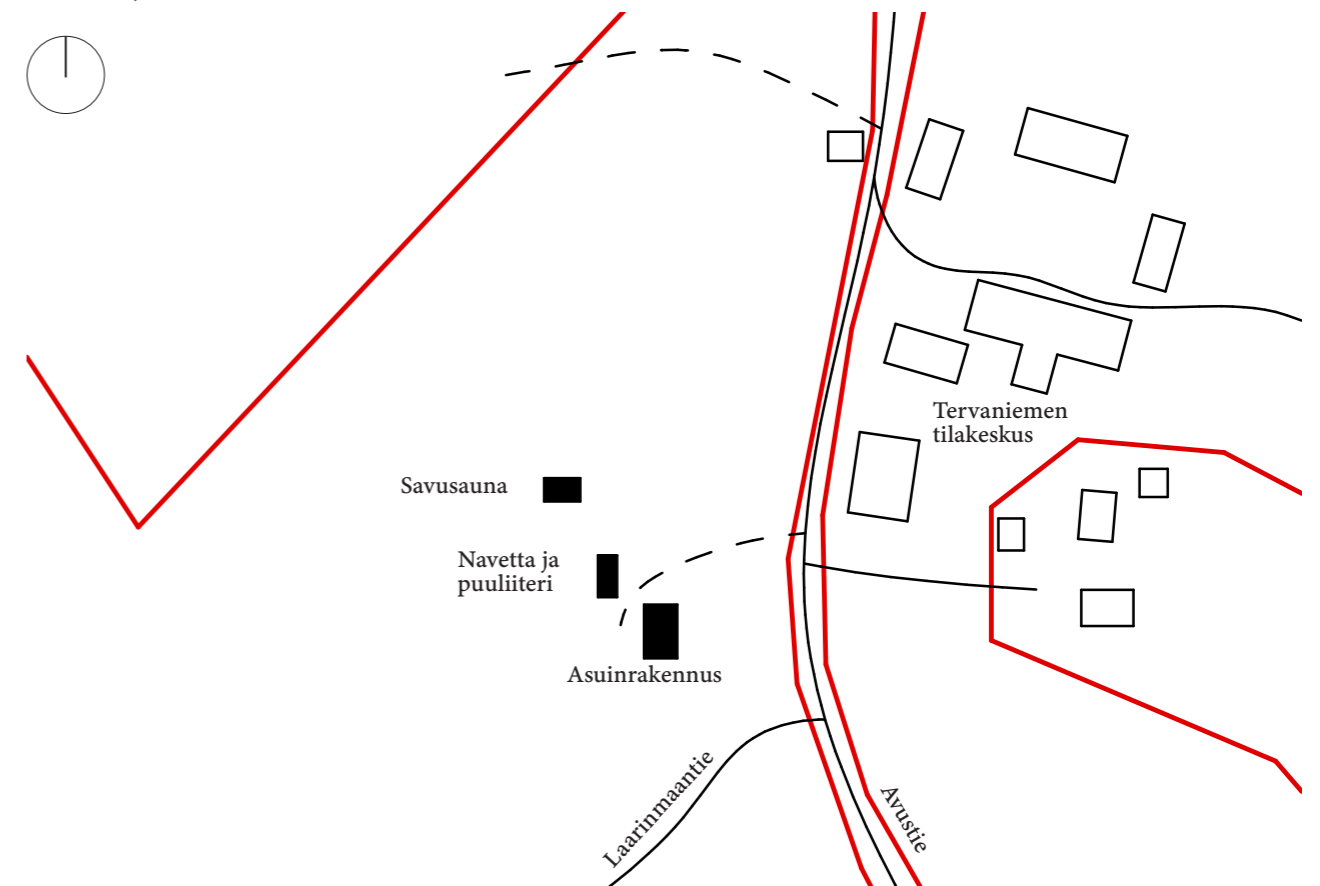
KÄYTTÖHISTORIA
Ollut kokovuotisessa asuinkäytössä vuoteen 1994-1995, jonka jälkeen rakennus on ollut käyttämättömänä. Asumisoikeus loppui vuonna 2016-2017, jonka jälkeen rakennuksessa on tehty remonttia.

TÄRKEIMMÄT MUUTOSVAIHEET
Kamarin oviaukko suljettiin 1950-luvulla. Vuonna 2019 on tehty laajempia muutoksia: eteiseen tehty useita ikkuna-aukkoja ja tilan perälle märkätila, ulko-oven paikkaa siirretty, sekä rakennus nostettu ja suoristettu perustuksillaan.

MUUT YMPÄRISTÖN RAKENNUKSET
Navetta, savusauna ja kaivo.

Kuva 378. Tervaniemen tila sijaitsee Kuohijoen kylästä reilun kolmen kilometrin päässä etelään Avustietä. Tervaniemen pihapiiristä Avustien länsipuolella on mäen päällä Tervaniemen mäkitorppa. (Paavilainen, 2023)

Kuva 379. Asemakaavio. (Paavilainen, 2023)

HISTORIAA

Tervaniemen mäkitorppa sijaitsee Tervaniemen tilan läheisyydessä Kuohijoen kylässä. Kuohijoen kylään mäkitorppalta on reilu 3 kilometriä. Tervaniemen pihapiiri puolestaan on Avustien toisella puolella. (Maanmittauslaitos, 2024c)

Tervaniemen tila on muodostettu ennen vuotta 1800. Nykyinen suku on tullut tilalle vuonna 1865. Nykyinen päärakennus on valmistunut vuonna 1910. (Palo, 2015) Inventoinnin kohteena olevan mäkitorpan rakennusajankohtaa ei tiedetä. Se voi olla rakennettu 1800-luvun puolella. Rakennus on voinut olla siirretty nykyiselle paikalleen jostain muualta. Torpan 1800-luvun tai 1900-luvun alun asukkaista ei ole muuta tietoa kuin, että he todennäköisesti olivat Tervaniemen tilalla työntekijöinä. (Tervaniemen omistajan haastattelu, 2023)

Mäkitorpassa on ollut kaksi samankokoista huonetta, joihin molempiin on päässyt kulkemaan ikkunattoman ja lämmittämättömän eteistilan kautta. Eteiseen on kuljettu sisään sen päädystä. Eteisessä on erityisesti talvisaikaan säilytetty ruokaa. Ilmeisesti molempiin huoneisiin on ollut kulku eteisen kautta sitä varten, että miehille ja naisille on ollut omat huoneet. Talon katto on alun perin ollut pärettä. (Tervaniemen omistajan haastattelu, 2023)

Mäkitorpan pihapiirissä on ollut navetta, jonka päässä on ollut puuliiteri, ja hieman kauempana on ollut savusauna. Piharakennukset on oletettavasti rakennettu samoihin aikoihin kuin asuinrakennuskin. Myös kaivo ja maakellari ovat olleet tontilla, ja navetan länsipuolella on ollut kasvimaata. Lehmille on ollut aitauksensa. 1800-luvun puolella maasto on todennäköisesti ollut vielä avara ja vähäpuustoinen. (Tervaniemen omistajan haastattelu, 2023)

1950-luvulla mäkitorppaan allekirjoitettiin elinikäinen asumisoikeussopimus Tervaniemessä työskennelleen miehen siskolle Esteri Koivuniemelle. Ehtona oli, että torppa palautuu sopimuksen rauettua takaisin Tervaniemelle. Esteri työskenteli myös itse Tervaniemessä muuttonsa

jälkeen. (Tervaniemen omistajan haastattelu, 2023)

1950-luvulla Esterin kanssa mäkitorpassa asui hänen veljensä. Kenties veljen muuton jälkeen taaimmaisen huoneen oviaukko eteiseen on laitettu umpeen. Myöhemmin 1980-luvulla mökissä asui hänen siskonsa Fanni Koivuniemi. Tuona aikana sisäseinäin asennettiin kovalevyypinta. Alakattoon oli laitettu puukuitulevyt jo aikaisemmin. (Tervaniemen omistajan haastattelu, 2023)

Esteri ei mennyt elämänsä aikana naimisiin eikä hänellä ollut omia lapsia. Nykyinen omistaja muistelee, että Esteri oli 1970-luvulla Tervaniemessä lastenhoitajana, minkä myötä Esteri oli heille läheinen henkilö. Esteri muutti vanhainkotiin 1990-luvun puolivälissä, minkä jälkeen talo on ollut tyhjiään. Asumisoikeuden takia siellä ei voitu tehdä kunnostustöitä. (Tervaniemen omistajan haastattelu, 2023)

Esteri menehtyi vuonna 2016/2017, ja mäkitorppa palautui Tervaniemen tilalle. Vuonna 2019 rakennuksessa tehtiin suurempaa remonttia. Rakennus oli ajan saatossa vierinyt perustusvillään noin puolen metrin verran, joten se nostettiin ja siirrettiin takaisin paikoilleen nurkkakivien päälle. Vesikate puhdistettiin sammalista ja muista roskista. Sisällä sisäseinistä ja -katosta poistettiin 1900-luvun lopulla pintoihin lisätyt puukuitu- ja kovalevyt. Umpiseinäinen eteinen on muuttunut kaikista eniten. Seiniin on tehty suuret ikkuna-aukot, joihin on asennettu vanhat muualta tuodut ikkunat. Ulko-oven paikka on vaihdettu eteisen päädystä pihan puolen sivuseinälle, ja ulko-ovi on samalla uusittu. Lattia on tehty uusiksi, vanha rossi on poistettu ja uudeksi eristeeksi on laitettu purua. Eteisen perälle on tehty uusi märkätila. Märkätilaa varten eteiseen on tehty uusi väliseinä, betonilattia, juokseva vesi on vedetty sisälle, sisäseinät ja katto on vuorattu, ja ulkoseinään on lisätty uusi ikkuna. Pihapiirissä navettaa korjattiin. Siihen tehtiin rakenteita myöden uusi katto, ja puuliiterin pääty tehtiin myös kokonaan uusiksi. (Tervaniemen omistajan haastattelu, 2023)

Kuvat 380 ja 381. Ilmakuvat vuosilta 1949 ja 2022. Peltoja on 1940-luvulla ollut ympäristössä enemmän ja mäkitupa vaikuttaa olleen hyvin nähtävissä Avustielle. (Maanmittauslaitos, 2024)

NYKYHETKI

Tervämäen tila sijaitsee Kuohijoen kylästä reilun kolmen kilometrin päässä etelään Avustietä. Avustien länsipuolella, vain 150 metrin päässä Tervaniemen pihapiiristä, on mäen päällä Tervaniemen mäkitorppa. (Maanmittauslaitos, 2024c) Torpassa on aikanaan asunut Tervaniemen tilalla työskennelleitä (Tervaniemen omistajan haastattelu, 2023). Tervaniemen mäkipirtin alueella ei ole voimassa olevaa yleiskaavaa (Sitowise, 2023). Alue kuuluu Pirkanmaan maakuntakaavaan 2040, mutta kaavassa ei ole määryksiä, jotka koskisivat Tervaniemen aluetta (Pirkanmaan liitto, 2017a).

Metsän ympäröimässä pihapiirissä on asuinrakennuksen lisäksi navetta ja romahtamisen kynnyksellä oleva alkuperäiskuntoinen savusauna. Pihapiiristä on kaadettu suuria huonokuntoisia koivuja vuoden 2005 tienoilla. Eläimiä ei ole ollut enää 1960-luvun, joten puut ovat päässeet kasvamaan. (Tervaniemen omistajan haastattelu, 2023) Käytön puutteen myötä pihan avoimet alueet ovat vallanneet erilaiset pioneerilajit, kuten maitohorsmat, nokkoset ja vadelmat. Pihapiirissä on ollut ruusun voi vielä havaita muiden kasvien joukosta. Navetan lännenpuolinen kasvima on hautautunut kasvien alle. Myös pihapiirissä ollut maakellari on aikojen saatossa umpeutunut. Pihassa on oma kaivo. Navetan katto ja pohjoinen pääty on uusittu kokonaan vuonna 2019. Navetalle ei ole vielä keksitty uutta käyttötarkoitusta. (Tervaniemen omistajan haastattelu, 2023)

Asinrakennukseen saavutaan pihan puolelta kuistia muistuttavaan tilaan. Rakennuksessa on myös tehty mittavaa remonttia vuonna 2019 asumisoikeuden päätyttyä. Eteinen oli ennen umpiseinäinen, pimeä ja eristämätön tila. Eteisen uudet seinät on tehty rankarakenteisina ja niihin on lisätty suuret ikkuna-aukot. Vanhat ikkunat on tuotu muualta. Ulko-oven paikka on seinien rakennuksen yhteydessä siirretty eteisen päädyssä pihapuoleiselle sivuseinälle. Kuistin lattiassa on vanhat lankut, mutta lattian alle on lisätty purueristettä. Vanha hirsiseinä on paljaana, kuin myös alakatto. Kylmälle ullakolle

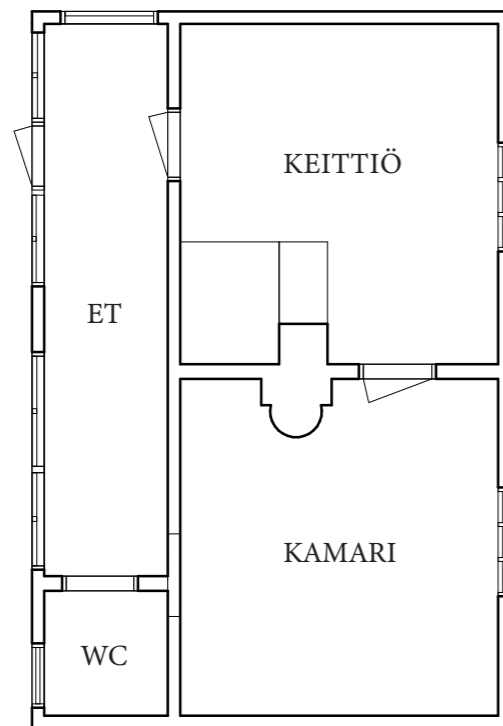
on eteisessä tikkaat. Eteisen päätyyn on uuden väliseinän taakse tehty uusi märkätila. Sinne on vedetty juokseva vesi, valettu betonilattia ja asennettu täysin uusi ikkuna. (Tervaniemen omistajan haastattelu, 2023)

Ulko-ovesta suoraan päästään rakennuksen toiseen huoneeseen, joka on oletettavasti toiminut keittiönä. Keittiön takana on yksi huone lisää, joka on todennäköisesti ollut kamarina. Kamarin on vielä ennen 1960-lukua päässyt eteisen kautta, mutta oviaukko on tukittu joskus 1950-luvulla. Keittiössä ja kamarissa on vuoden 2019 remontin aikana poistettu sisäkattoa peittäneet puukuitulevyt ja seiniä peittäneet kovalevyt. (Tervaniemen omistajan haastattelu, 2023) Tällä hetkellä seinät ja katon ovatkin pääasiassa hirsipinnalla. Pinkopahvia ja sanomalehtiä on vielä jonkin verran jäljellä. Yhdessä sanomalehdessä on vuosiluku 1929. Lattioissa on alkuperäiset laudat. Myös ikkunat ja ovet ovat alkuperäiset. Keittiössä on suuri vihreäksi maalattu tiilistä muurattu leivinuuni ja päältä täytettävä

puuhella. Kamarin puolella puolestaan on pönttöuuni.

Rakennus on perustettu nurkkakivien päälle. Talo oli siirtynyt kivien päällä puolisen metriä, kunnes se vuonna 2019 nostettiin ja siirrettiin takaisin paikoilleen. Talo on ulkoa vuorattu punamullalla maalatuilla vaakasuuntaisilla limilaudoilla. (Tervaniemen omistajan haastattelu, 2023) Katossa on kolmiorimahuopa. Katolle pääsee Avustien puoleisista tikkaista.

Remontin yhteydessä rakennuksen kunnosta on voitu tehdä havaintoja. Vettä ei ole päässyt vuotamaan mistään, sillä vuotokohtia ei ole ollut havaittavissa. Rakennuksessa ei myöskään ole hometta. Perustus oli ainoa, joka oli ajan saatossa päässyt liikkumaan, mutta rakennuksen asento on nyt korjattu. Sellainen huomio on tehty, että hirret vaikuttavat olevan erittäin iäkkäitä, ja siksi arvellaan, että ne olisi tuotu paikalle jostain muualta. (Tervaniemen omistajan haastattelu, 2023)

Kuva 382. Pohjapiirros 1:100 (Paavilainen, 2023)

Kuva 383. Asuinrakennus kaakosta. (Paavilainen, 2023)

Kuva 384. Asuinrakennus pohjoisesta. Eteisen päädyssä ollut ulko-ovi on siirretty piha puolelle. Julkisivulaudoitus on eteisen kohdalta uusittu remontin aikana vuonna 2019. (Paavilainen, 2023)

Kuva 387. Asuinrakennus vasemmalla ja navetan katto pilkistää oikealla. Pihamaa on kasvanut umpeen maitohorsmia ja vastaavia kasveja käytön puutteen myötä. (Paavilainen, 2023)

Kuva 385. Navetan kattorakenteet ja vesikatto on tehty uudestaan vuonna 2019. (Paavilainen, 2023)

Kuva 386. Savusauna pihan perällä. (Paavilainen, 2023)

Kuva 388. Avustieltä näkymä pohjoiseen. Tervaniemen tilakeskus sijaitsee Avustien toisella puolella. (Paavilainen, 2023)

Kuva 389. Keittiö. Seinistä ja katosta on purettu levytykset pois. (Paavilainen, 2023)

Kuva 390. Keittiössä on vihreäksi maalattu leivinuuni ja päältä täytettävä puuhella. (Paavilainen, 2023)

Kuva 391. Kamarin puolella on pönttöuuni. (Paavilainen, 2023)

Kuva 392. Kamarin ja eteisen välinen oviaukko on tukittu 1950-luvulla. (Paavilainen, 2023)

Kuva 393. Eteinen oli ennen eristämätön ja ikkunanaton tila. Ulko-ovi oli eteisen päädyssä. (Paavilainen, 2023)

Kuva 394. Eteiseen on vuonna 2019 tehty useampi ikkuna-aukko ja tilan perälle on tehty märkätala. (Paavilainen, 2023)

TULEVAISUUS

Nykyinen omistaja on viime vuosina remontoanut taloa. Nyt projekti on ollut tauolla, mutta hän haluaisi viedä sen loppuun. Omistaja on miettinyt paikan vuokraamista, sillä rakennuksella olisi mahdollisuus rantapaikkaan Kuohijärven rannalla, mihin voisi saada venepaikan tai laiturin. Rakennuksessa on kuitenkin vielä paljon tekemistä ennen kuin siinä voi asua, joten vuokraaminen ei ole vielä ollut ajankohtaista. Omistajan mielestä rakennus tullaan joka tapauksessa korjaamaan paikan päällä, minkä takia hän ei ole halukas myymään kohdetta, eikä antamaan sitä siirrettäväksi muualle. (Tervaniemen omistajan haastattelu, 2023)

ARVOT

RAKENNUSHISTORIALLINEN

Rakennusperinteisesti arvokas

HISTORIALLINEN

Asutushistoriallisesti ja sosiaalishistoriallisesti arvokas

YMPÄRISTÖARVO

Maisemallisesti keskeinen sijainti

ARVOJEN PERUSTELUT

Tervaniemen mäkitorppa edustaa 1800–1900-lukujen vaihteen elämäntapaa ja rakennuskulttuuria. Rakennuksessa on tehty selkeitä modernisoivia muutoksia. Rakennuksen historia on helposti luettavissa, minkä myötä kohteella on sosiaalishistoriallista arvoa. Kohteella on myös paikallista asutushistoriallista arvoa. Pihapiiri rakennusten muodostama kokonaisuus on heikentynyt. Mäkitorppa sijaitsee maisemallisesti keskeisellä sijainnilla Avustien ja Laarimaantien risteyksen viereisellä mäellä, mutta puusto ja muu kasvillisuus ovat heikentäneet asuinrakennuksen näkyvyyttä teille.

ARVOLUOKKA II

TOIMENPIDESUOSITUKSET

Rakennus tulisi maisemallisten ja paikallisten sosiaalishistoriallisten arvojensa myötä korjata paikallaan.

13. PUUTIKKALA

SIJAINTI JA YMPÄRISTÖ

Puutikkalan kylä sijaitsee Pälkäneen kunnassa Pirkanmaan maakunnan kaakkoisosassa. Kylä sijoittuu Kukkia-järven ja pienemmän Vihajärven välisellä kannaksella olevalle matalalle harjanteelle. (Maanmittauslaitos, 2024c) Asutus on Puutikkalan lisäksi muodostunut sisarkylästä Karvialasta, jotka ovat jo hyvin varhain kasvaneet yhteen. Tiivis ryhmäkylä on levittäytynyt nauhakyläksi kylän raitin (maantie 3222) varteen. (Museovirasto, 2009a)

Puutikkalan kylä sijaitsee lähellä Pirkanmaan ja Kanta-Hämeen maakuntarajaa. Kylän keskustasta on etelään maakuntarajalle alle kaksi kilometriä. (Maanmittauslaitos, 2024c) Lähimmät kylät Pälkäneen puolella ovat pohjoisessa Holja, jonne on matkaa 9,5 kilometriä, ja lännessä Kuohijoki, jonne on 11 kilometriä (Google, 2023). Kuohijoelle kuljetaan maakuntarajan yli ja maantiellä 3201 takaisin Pirkanmaan puolelle (Maanmittauslaitos, 2024c). Luopioisten kirkonkylään on matkaa 13 kilometriä ja kuntakeskukseen Pälkäneen Onkkaalaan 30 kilometriä. Tampereelle puolestaan on 67 kilometriä, Hämeenlinnaan 48 kilometriä ja Helsinkiin 148 kilometriä. (Google, 2023)

Kylän maisema muodostuu rakennusten lisäksi Kukikian, Kyläjärven ja Vihajärven vesistöihin rajautuvista pelloista sekä kivisestä ja metsäisestä harjanteesta (Museovirasto, 2009a). Kylän länsipuolella Kukkia-järvi laskee Kukkianvirran kolmen virtapaikan ja suvannon kautta Vuollekeskiseen ja siitä Vihajärveen. Paikalliset ovat kutsuneet Kukkianvirtaa Jurtiksi tai Jurtin virraksi. (Visit Kukkia, 2023d) Kylän raitti myötäilee maaston muotoja, ja sen varrella on säilynyt vanhan raittiasutuksen leima (Museovirasto, 2009a).

PALVELUT

Puutikkalan koulu aloitti toimintansa vuonna 1901 Jussilan tilalla. Alakansakoulu aloitti Sak-

salan pirtissä vuonna 1928, ja uusi koulutalo saatiin valmiiksi vuonna 1930 Vähämäelle. Sotien jälkeen kylän asukasluku oli suurimmallaan, ja siten myös koulussa oli ahdasta, jolloin rakennettiin uusi ajanmukainen koulutalo vuonna 1959. Vanha koulutalo purettiin. 1960-luvulta eteenpäin maaltamuutto kuitenkin hiljensi kylää, ja lopulta Puutikkalan kansakoulu lakkautettiin vuonna 1995. Koulurakennus on muutettu asuintiloiksi. (Visit Kukkia, 2023d)

Kylän keskellä olevassa mansardikattoisessa talossa toimi kauppa jo 1800-luvulla. 1950–1970-luvuilla kylässä oli kaikkiaan kolme kauppa. Rekolan talossa on toiminut kyläkauppa vuodesta 1961 lähtien. (Visit Kukkia, 2023d) Kauppa ja kahvila eivät ole tällä hetkellä toiminnassa, sillä uusi omistaja toteuttaa talossa remonttia. Puutikkalan VPK sain itselleen kokoontumistilan Yli-Mattilan talosta, kun rakennus siirrettiin talkoovoimin nykyiselle paikalleen vuonna 1906. VPK:n talo on sittemmin toiminut kylän sydämenä. Siellä on tanssittu, soitettu, laulettu, näytelty ja pidetty kokouksia. Sammutustoiminta loppui 1980-luvulla, mutta VPK:n nimi on jäänyt elämään kylätoimikunnan nimenä. (Visit Kukkia, 2023d)

Kuva 395. (Paavilainen, 2023)

Kuva 396. (Paavilainen, 2023)

HISTORIA

Puutikkalan kylän pohjoisen puoleisella saarella, Isosaarella, on asuttu jo kivikaudella. Löydetyt saviesineiden palaset on valmistettu kivikaudella joskus vuosien 3200–2500 eKr. välisenä aikana. (Visit Kukkia, 2023d)

Puutikkalan raitti mainitaan dokumenteissa ensimmäisen kerran vuonna 1457. Raitti on muodostunut Vihajärven, Kyljärven ja Kukkiän lomitse kulkevalle harjulle, jotka pitkin ensin kulkivat Hämeen kylien talonpojat matkoillaan erämaille. Puutikka, putikka ja putikko-nimet ovatkin olleet yleisiä vanhoilla pyyntiseuduilla, ja nimet on liitetty venäjistä lainattuun eräpolkua merkitsevään sanaan. Myöhemmin polkua pitkin ovat kulkeneet niin papit, sotilaat, virkamiehet kuin uudet asukkaat. Ratsupolusta kehittyi kärrypolku ja lopulta maantie. Maantie kulki vanhoilla sijoillaan aina 1980-luvulle, jolloin tie päällystettiin ja niin kutsuttu Kalinin mutka oikaistiin. Samalla purettiin Kalinin kauppa ja Ali-Mattilan vanha päärakennus. (Visit Kukkia, 2023d)

1500-luvulla Puutikkala ja sisarkylä Karviala kuuluivat Tuuloksen pitäjään. Tuolloin kylissä oli jo seitsemän taloa, mikä teki Puutikkalasta huomattavan kylän Kukkiän alueella. Sen sisarkylän Karvialan kylässä sijainnutta Koivistoa ja sen edeltäjää Abramia pidetään kylän vanhimpina taloina. Koiviston ja koko kylän vanhin rakennus on Koivistonkujan varrella oleva aitta, jonka seinään on kaiverrettu AI 1422. (Visit Kukkia, 2023d)

Vuonna 1539 Puutikkalassa on mainittu olleen kolme taloa: Jussila, Kauppila ja silloin Franttilana tunnettu Rantti (Visit Kukkia, 2023d ja Museovirasto, 2009a). Vuonna 1553 mainitaan ensimmäistä kertaa Anttilan kantatila. Samana vuonna on Jussilasta lohkottu Rekolan tila. Rantti puolestaan on jossain vaiheessa jaettu kahtia Kuusiseen ja Ranttiin. Nykyinen suku on omistanut Rantin 1800-luvulta lähtien. (Visit Kukkia, 2023d)

1600-luvulla Kuoppalan tila lohkottiin Franttilasta. Nykyisellä suvulla tila on ollut vuodesta 1849. Mattilan talo lohkottiin Kauppilasta vuonna 1624. Saksala erotettiin Nikusen tilasta 1700-luvulla. (Visit Kukkia, 2023d)

Isojaon aikaan 1700-luvulla Mattila jaettiin Yli-Mattilaan ja Ali-Mattilaan. Yli-Mattilan talot sijaitsivat nykyisin samalla paikalla kuin Isojaon kartassa. Ali-Mattilan talot siirrettiin kylän palon jälkeen nykyiselle paikalleen raitin itäpuoliseen jyrkkään rinteeseen. Isojaossa myös Anttila jaettiin Yli-Anttilaan ja Ali-Anttilaan. Ali-Anttilan pitkä keltainen rakennus on leimallinen osa kylän maisemaa. (Visit Kukkia, 2023d)

Vähämäen aluetta ei Isojaon aikana merkitty minkään talon alueeksi, vaan alue oli ruotusotamiehien ruotutorppia varten. Ruotuväkilaitos oli Ruotsi-Suomen sotaväkilaitos. Maatalot olivat velvoitettuja pitämään yhden miehen ”reservisotilaana” ja hänelle tuli tarjota asumus. Myöhemmin mäellä asui myös käsityöläisiä, mäkitupalaisia ja Vihavuoden sahan työntekijöitä. Myös Huudonmäkeen raitin varrelle syntyi 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa itsellis- ja mäkitupalaisasutusta. Talot rakennettiin molemmin puolin raittia, Isomäen rinteeseen ja peltoaukean väliselle kannakselle. Alueella sijaitsi aikanaan seppä, posti, Postipankin konttori, räätälinverstas ja ompelimo. Torpparit ja mäkitupalaiset saivat lunastaa talot omakseen viimeistään 1930-luvulle tultaessa. (Visit Kukkia, 2023d)

Isojaosta huolimatta Puutikkalan kylää kuvailaan 1800-luvulla Suomen tiheimmin asutuksi kyläksi. Kyläläiset ovat muistelleet, ettei tien vierellä olleiden suurten talojen väliin mahtunut pihamaata. (Visit Kukkia, 2023d)

Vuonna 1875 Puutikkalan kylä paloi maan tasalle. Reino-niminen puuseppä oli ollut Vilppulan tallissa valmistamassa rattaanpyöriä, kun kipinä oli hänen sytytellessä piippuaan kimmonnut kuiviin höylälastuihin. Tuli levisi kuumana ke-

säpäivänä uskomattomalla nopeudella. Kylä oli palon jälkeen autio, ja kyläläiset menivät aluksi asumaan palolta säästyneisiin syrjäisiin riihiin. Palon jälkeen Puutikkalan talot rakennettiin kuitenkin uudestaan vierä vierä. (Visit Kukkia,

2023d) Vanhan kyläkeskuksen taloista Saksala, Koivisto ja Rantti siirrettiin kylän pohjoispuolelle. Nykyinen nauhamainen raittiasutus on syntynyt 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa. (Museovirasto, 2009a)

Kuva 397. Ilmakuva vuodelta 1949. (Maanmittauslaitos, 2024)

Kuva 398. Ilmakuva vuodelta 2022. (Maanmittauslaitos, 2024)

RAKENNUSKANTA JA KAAVATILANNE

Kylän asutus koostuu Puutikkalan lisäksi Karvialan kylästä, jotka ovat jo varhain kasvaneet yhteen. Kylä edustaa Hämeessä yleistä talonpoikaiseen maanomistukseen perustuvaa ryhmäkylätyyppiä, jossa kantatilat tukeutuvat kylän läpi kulkevaan raittiin. Tiivis pohjoishämäläinen ryhmäkylä on 1800- ja 1900-luvuilla levittäytynyt nauhakyläksi maantien suuntaisesti. Kylän rakennuskanta kuvastaa kylärakenteen kehitysvaiheita. Kylän rakennuskanta on peräisin 1875 syttyneen tulipalon jälkeiseltä ajalta. Suurin osa rakennuskannasta on 1800- ja 1900-lukujen taitteesta. (Museovirasto, 2009a)

Kylässä on lisäksi paljon vanhoja mäkitupa- ja itsellisasumuksia. 1800-luvulla syntyneet asu- mukset ovat selkeästi erillään omalla mäki- alueella kylän keskustassa Vähämäellä ja rai- tin varrella Huudonmäellä viljelyyn huonosti kelpaavalla maa-alueella kylätonttien jatkona. Vähämäki edustaa kylän keskustan vanhinta

mökkiasutusta, ja se on säilynyt tiivispiirteisenä. Nykyinen tonttijako on oletettavasti uusijaon ajalta, jolloin myös Vähänmäen alue jaettiin. Mäellä sijaitsee myös 1959 rakennettu koulura- kennus. Osa Huudonmäen taloista on nykyään kesäasuntoina, osa kokovuotisessa käytössä. (Visit Kukkia, 2023d) Tielinja on säilynyt (Mu- seovirasto, 2009a).

Vuonna 2002 Jari Heiskanen Pirkanmaan maa- kuntamuseosta inventoi Puutikkalan vanhan ra- kennuskannan. Heiskanen nosti Puutikkalasta esiin kolme arvoaluetta. Ensimmäinen arvoalue käsitti kylän tiiviin keskustan, jota rajaavat Yli-Anttilan, Hukin, Yli-Mattilan, Ali-Mattilan ja Ali-Anttilan tilat. Niissä on säilynyt osa vuo- sisadan vaihteen rakennetusta miljööstä. Toinen alue on 1900-luvun alussa Isomäen rinteeseen ja vastapäiseen pellon syrjään muodostunut Huu- donmäen mäkitupalais- ja itsellisasutus. Kol- mannen alueen muodostavat Saksalan, Rantin ja Koiviston tilat peltoineen. (Heiskanen, 2002)

Puutikkalassa ei ole voimassa asema- tai yleis- kaavaa (Sitowise, 2023). Alue kuuluu Pirkan- maan maakuntakaavaan 2040. Maakuntakaava- vassa Puutikkalan kylän raitti (maantie 3222) on osoitettu tärkeäksi seutu- ja yhdystieksi. Se yh- distää taajamatoimintojen alueet sekä kyläkes- kukset kuntakeskuksiin, ja toimii verkostollises- ti merkittävänä valta- ja kantateitä täydentävänä yhteytenä. (Pirkanmaan liitto, 2017a ja 2017b)

Puutikkala on maakuntakaavassa osoitettu sekä valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi (RKY-alue) että hieman laajemmalla alueella maakunnallisesti arvok- kaaksi kulttuurimaisemaksi (Pirkanmaan liitto, 2017a ja 2017b). RKY on Museoviraston laatima inventointi, joka on viimeksi toteutettu vuonna 2009. Täten kohteen suunnittelussa, rakenta- misessa ja käytössä tulee varmistaa, että alueen merkittävät arvot säilyvät, ja uusi rakentami-

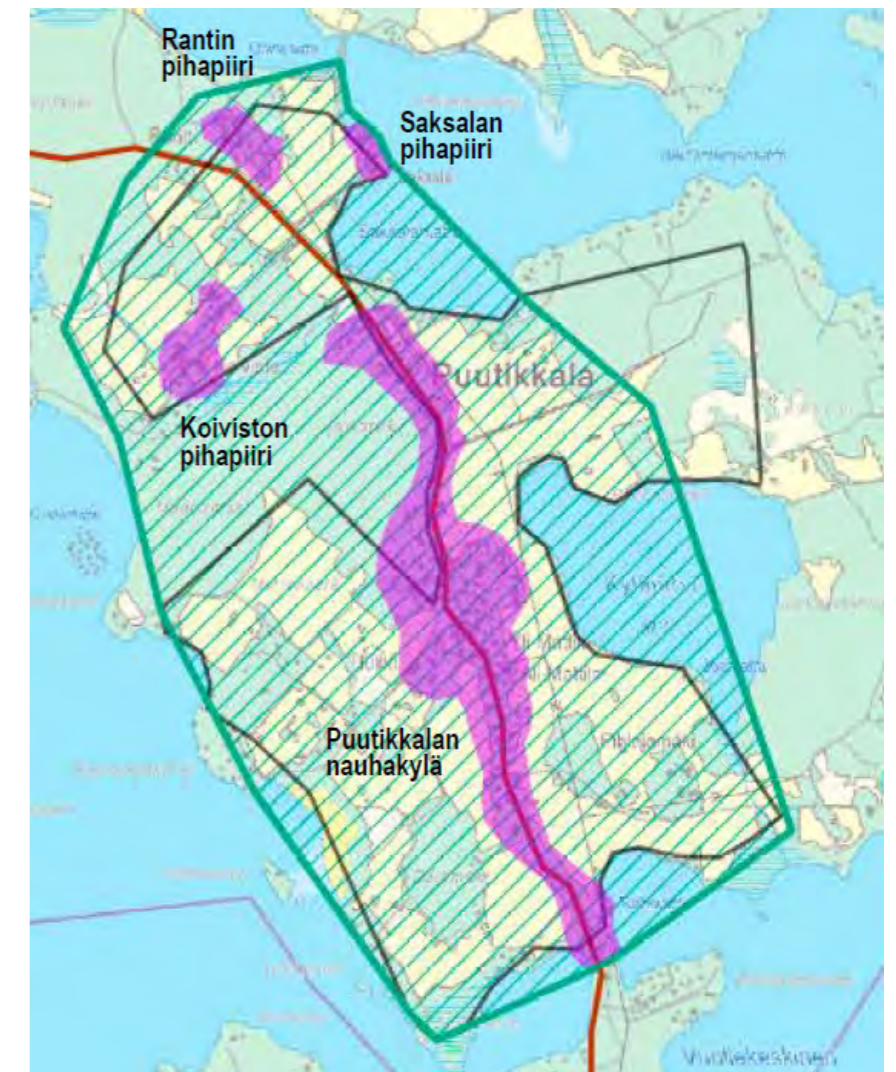
nen on sopeutettava alueen ominaispiirteisiin ja ajalliseen kerroksellisuuteen. Arvokkaan kult- tuurimaiseman alueella tulee puolestaan suun- nittelussa, rakentamisessa ja käytössä turvata ja edistää luonnon- ja kulttuuriympäristön arvojen säilyminen, ja erityistä huomiota tulee kiinnit- tää avointen maisematilojen säilymiseen ja uu- sien rakennuspaikkojen sijaintiin. (Museoviras- to, 2009a) Rakennuskulttuurin ydinalueiksi on nostettu Puutikkalan nauhakylä, sekä Koiviston, Saksalan ja Rantin pihapiirit (Pirkanmaan liitto, 2016a).

Kukkia-järvi kuuluu Natura 2000-verkostoon. Kukkialta Vuollekeskisen kautta Vihajärvelle on maakuntakaavassa osoitettu maakunnallisesti ja seudullisesti merkittävä ohjeellinen melontareitti. (Pirkanmaan liitto, 2017a ja 2017b)

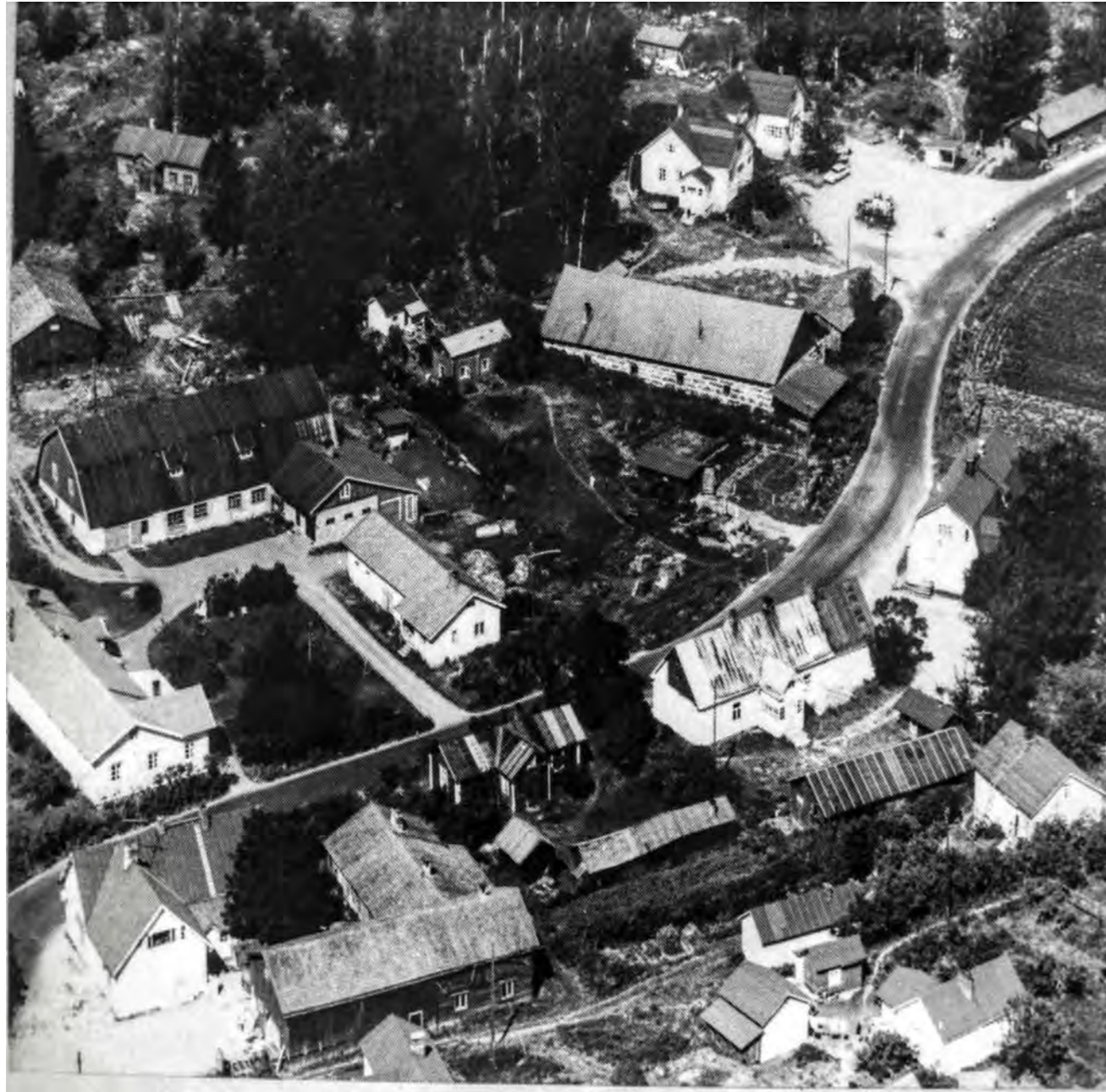
Kuva 399. Ote Pirkanmaan maa- kuntakaavasta 2040, Puutikkala. (Pirkanmaan liitto, 2016a)

- Tärkeä seutu- ja yhdystie
- ▨ Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö
- ▨ Maakunnallisesti arvokas kulttuurimaisema
- Natura 2000-verkosto
- Melontareitti

Kuva 400. Puutikkalan kult- tuurimaisema. (Pirkanmaan liitto, 2016b)

- ▨ Rakennuskulttuurin ydinalue
- Historiallinen tielinja

Kuva 401. Ilmakuva Puutikkalan keskustasta. (Marja-Leena Gyldenin negatiivit. Luopiosten aineistopankki)

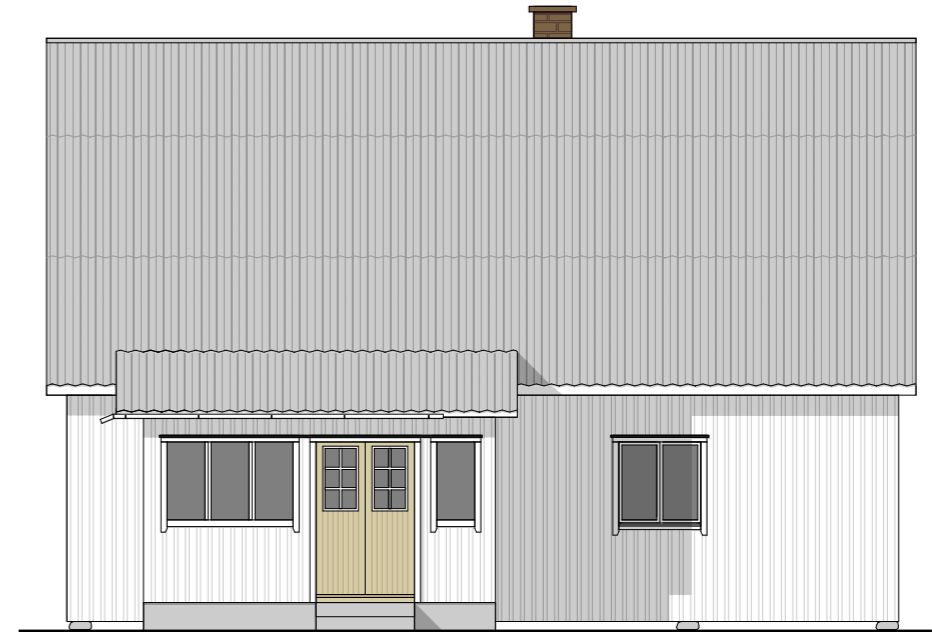
Kuva 402. Puutikkalanraitti kesällä 2023. (Paavilainen, 2023)

Kuva 403. Puutikkalan peltomaisemaa ja Ali-Anttilan 1800-luvun keltainen asuinrakennus. (Paavilainen, 2023)

OSA 3.

HAILUN UUDELEENKÄYTTÖSUUNNITELMA

Kuvat 404 ja 405. Vanhan ja uuden rakennuksen pääjulkisivut. (Paavilainen, 2024)

14. SUUNNITELMASTA

14.1 SUUNNITTELUPROSESSISTA

Sain inventoinnin valmiiksi syyskuun lopulla 2023. Minulla oli alusta asti ollut ajatuksena, että halusin diplomityössäni laajentaa osaamistani myös käytännön suunnittelun puolelle. Olin opettajiin yhteyksissä ja pääsin aloittamaan suunnitteluprosessia lokakuun puolivälissä.

Olin aluksi miettinyt tekeväni kaksi suunnitelmaa: toisen, jossa rakennus siirrettäisiin uudelle paikalle, ja toisen, jossa rakennus korjattaisiin paikan päällä. Inventointiin kului kuitenkin sen verran kauan, että diplomityön laajuuden ja käytettävissä olevan ajan puitteissa päädyin tekemään vain yhden suunnitelman. Koska hirsirakennusten siirto on työssäni kantavana teemanä, päätin valita suunnitelmaa varten kohteen, joka sopisi siirrettäväksi. Kohteen valintaan vaikutti sen koko ja soveltuvuus perheasunnoksi sekä se, oliko omistajilla rakennukselle suunnitelmia vai ei. Siksi suunnitelman kohteeksi valikoitui Hailun vanha asuinrakennus.

Suunnitteluprosessin seuraavana vaiheena oli uuden tontin valinta. Pää tavoitteenani oli löytää siirrettävälle rakennukselle tontti, jolla ei olisi vaaraa siitä, että rakennus tulevaisuudessa autioituisi uudestaan. Siksi sijainti palveluiden läheisyydessä oli tärkeää, minkä vuoksi halusin siirtää rakennuksen kaupunkialueelle. Yleinen

neuvo on, että siirtokohteet suositellaan siirrettäväksi ympäristöön, joka on samankaltainen kuin alkuperäinen miljö, jotta rakennus istuisi uuteen ympäristöönsä yhtä hyvin. Valintani tuoda rakennus kaupunkialueelle aiheuttikin hie-man haasteita, sillä täysin uudelle asuinalueelle vanha hirsirakennus ei istuisi ja puolestaan rakentuneiden ja vanhojen kaupunginosien sisällä tyhjillään olevia tontteja on harvassa.

Takahuhdin alue oli minulle ennestään jonkin verran tuttu. Olimme aikaisemman kurssin projektissa perehtyneet Takahuhdin alueen vanhoihin kantatiloihin, joten olin tietoinen alueen maaseutuhistoriasta, jälleenrakennusajan muutoksista ja alueen moninaisesta rakennuskannasta. Tiesin myös Kokon tilasta ja tilan tontilla vireillä olevasta asemakaavamuutoshankkeesta, jossa etelänpuoleiselle peltoaukealle oli suunnitteilla kaksi asuintonttia. Tutkittuani muita mahdollisia tonttivalintoja vahvistui, että Takahuhdin tontti olisi niistä paras. Koin, että viereinen tilakeskus, ympäröivät jälleenrakennuskauden rintamamiestalot sekä alueen maaseutuhistoria olisivat piirteitä, jotka onnistuneesti juurruttaisivat siirrettävän rakennuksen uuteen paikkaansa, eikä se nousisi epäsuotuisasti erilleen lähiympäristön muusta rakennuskannasta.

Varsinaisen suunnittelun pariin pääsin marraskuun alussa. Perehdyin niin hirsirakennusten siirtoon ja korjaamiseen, hirsirakenteisiin, hirren ominaisuuksiin, painovoimaiseen ilmanvaihtoon ja lämmitysratkaisuihin. Koostin samalla tekstiä siirtohankkeen eri vaiheista. Lisäksi päätin, millaisen kuvitteellisen käyttäjän tarpeisiin oman suunnitelmani pohjaisin. Halusin suunnitella kodin esimerkkiperheelle, jossa on keskiarvon mukaisesti neljä henkeä. Käyttäjän vaikutus suunnitteluratkaisuihini näkyy erityisesti yläkerrassa – siellä on kaksi samankokoista makuuhuonetta kahdelle lapselle ja olohuone heidän yhteisiä leikkejään ajatellen. Käyn läpi ja perustelen tekemiäni suunnitteluratkaisuja tarkemmin luvussa 17.2 Suunnitteluratkaisut.

Suunnitteluvaihe päättyi lopullisen aineiston tuottamiseen ja suunnitelmaosuuden taittamiseen. Yhdistin aikaisemmin kesällä tekemäni inventoinnin yhteen suunnitelmaosuuden kanssa ja tein inventointiin tarvittavat muutokset, jotta se täytti diplomityön vaatimukset esimerkiksi lähteistyksen suhteen. Lopullinen aineisto tuli valmiiksi tammikuun 2024 lopulla.

14.2 HIRSIRAKENNUSTEN SIIRTÄMISESTÄ

14.2.1 HIRSIRAKENNUSTEN SIIRRON TAUSTAA

Rakennusmateriaalina hirren elinkaari on pitkä, ja vanhat hirret ja hirsikehikot ovatkin olleet arvokasta materiaalia. Hirsien veistäminen on ollut hyvin suuritöistä, eikä niitä ole kannattanut heittää pois. Tästä syystä hirsitaloja on purettu ja siirretty kautta aikain paikasta toiseen. (Vuolle-Apiala, 2012) Kun koko runkoa ei enää pystytty hyödyntämään, koottiin hirsistä pienempi rakennus esimerkiksi riihi tai aitta, tai parhaat hirret käytettiin uuden rungon osina (Puurunen & Koponen, 2000b). Aivan viimeiseksi hirret saattoivat toimia polttopuina. (Takamaan omistajan haastattelu, 2023)

Hirsitalo on oikeastaan tehty siirrettäväksi. Ulkoa vuoraamattoman ja sisältä verhoamattoman hirsitalon purkaminen on ollut suhteellisen helppoa, kun naulattuja rakenteita ei ole ollut – esimerkiksi lattialaudat olivat paikallaan usein vain omalla painollaan, tapitettuina tai hirsien väliin kiilattuina. Hirsitalojen siirtämisellä onkin pitkät perinteet. (Puurunen & Koponen, 2000b) Muutamassa inventoinnin kohteessakin tiedetään, että asuinrakennukset hirret on tuotu paikalle jostain muualta.

Nykyisin rakennuksen siirron syyt voivat olla puhtaasti käytännöllisiä, rakennussuojelullisia tai taustalla voivat olla henkilökohtaiset tunteet, kuten suvun perinteiden säilyttäminen. Hirsirunkoon ja muihin rakennusosiin on

lisäksi sitoutunut valtava inhimillinen työpanos, niissä on käsityön leima ja materiaalit ovat usein laadukkaita. Hyväkuntoisella hirsirungolla on tänäkin päivänä kaupallista arvoa. Rakennussuojelun näkökulmasta siirtäminen on aina purkamista ja hävittämistä parempi vaihtoehto. Kulttuurihistoriallisesti merkittävät rakennukset olisi kuitenkin suositeltavaa saada säilymään alkuperäisillä paikoillaan. (Puurunen & Koponen, 2000b)

14.2.2 LUVAT JA VAATIMUKSET

Lähtökohtaisesti rakennuslupa tarvitaan, kun rakennus siirretään joko kokonaisuina tai osina uuteen paikkaan. Rakennuslupan myöntämisen edellytykset määräytyvät normaalien oikeusohjeiden mukaan. Asemakaava-alueella keskeinen lupaedellytys on, että suunniteltu rakennus on voimassa olevan asemakaavan mukainen. (Rakennustarkastusyhdistys RTY, 2023)

On tärkeää ottaa huomioon, että uudelle paikalle siirrettyä hirsirakennusta kohdellaan uudisrakennuksena, jota koskevat uusia rakennuksia varten säädetyt vaatimukset. Kun verrataan tilannetta siihen, että rakennus korjattaisiin paikallaan, on ero vaatimuksissa ilmeinen. Ero korostuu erityisesti energiatehokkuutta koskevien määräysten soveltamisesta, joihin keskityn tässä kappaleessa. (Rakennustarkastusyhdistys RTY, 2023) Uuden rakennuksen energiatehokkuudesta säädetään asetuksessa 1010/2017, ja vastaavasti korjattavan rakennuksen asetuksessa 4/13 ja 2/17 (Ympäristöministeriö, 2024).

Siirrettävän kehikon perinteinen hirsiseinä ei yleensä sellaisenaan täytä asetuksen 1010/2017 massiivipuuseinän vaatimusta, jossa hirren pitäisi olla 180 mm paksua (Vuolle, 2023). Tässä tapauksessa on kolme vaihtoehtoa, miten vaatimukset voidaan siirrettävässä kohteessa täyttää. Ensimmäisenä on, että ulkoseinä lisäeristetään ja muutetaan massiivipuuseinäksi (mikä tehdään lisäämällä olemassa olevaan hirsirunkoon

30 mm puuta), jolloin alkuperäisten ikkunoiden käyttäminen on mahdollista. Toisena vaihtoehtona on, että ulkoseinä muutetaan massiivipuuseinäksi ja parannetaan muita rakenteita, ilmanpitävyyttä ja ilmanvaihtoa. Kolmantena on ulkoseinän lisäeristäminen ja ikkunoiden U-arvojen parantaminen kunnostuksen yhteydessä, sekä muut energiatehokkuutta lisäävät ratkaisut. (Rakennustarkastusyhdistys RTY, 2023, & Vuolle, 2023)

Mikäli on useampia perusteltavia syitä, voidaan ulkoseinät jättää tietyissä tilanteissa laskentojen ulkopuolelle. Tällaisia syitä voivat olla esimerkiksi vähähiilisuuden edistäminen käyttämällä siirrettävää materiaalia, rakennus- ja kulttuurihistorialliset arvot sekä vaara niiden turmeltumisesta, mikäli energiatehokkuusvaatimuksia noudatetaan tiukimmin. Näissäkin erityistapauksissa ulkoseinän lisäeristystä ja tiiviiden parantamista on syytä vaatia. Energiatehokkuuden vaatimuksista poikkeaminen on kirjattava selkeästi lupapäätökseen ja dokumentoitava omistajanvaihdosta varten. (Rakennustarkastusyhdistys RTY, 2023)

Lisäksi kaikissa tilanteissa suositellaan kompensatiota energiatehokkuuden parantamiseksi. Keinoja tähän ovat muun muassa ilmalämpöpumput, aurinkokeräimet ja optimaalisesti suunnatut ilmalämpöpumput. (Rakennustarkastusyhdistys RTY, 2023)

14.3 VANHA HIRSI RAKENNUMATERIAALINA

14.3.1 HIRREN VAURIOT

Pahin hirren vaurioiden syy on kosteus, joka luo otolliset olosuhteet lahottaja- ja homesienille. Lahovaurioiden yhteydessä esiintyy usein myös hyönteisten aiheuttamia tuhoja, mutta jotkut hyönteiset kuluttavat myös tervettä puuta. Muutkin eläimet, esimerkiksi jyrsijät, voivat aiheuttaa vahinkoa. (Vuolle-Apiala, 2012)

Kosteusvauriot johtuvat useimmiten katon tai vesijohtojen vuotamisesta. Katon vaarallisimpia vuotokohtia ovat jiirit ja savupiippujen juuret, joiden huolelliseen pellittämiseen tulisi kiinnittää huomiota. Vuodot ovat hankalia havaita, sillä vesi valuu yleensä ulkoseinän rakenteen sisään. (Vuolle-Apiala, 2012) Jos seinän sisäpuoli ja ulkopuoli on vuorattu, voi lahovaurio edetä kuivan ja hyvännäköisen vuorauksen alla huomaamatta varsin pitkällekin. Jos piipun vierusta on vuotanut, on kosteutta puolestaan voinut päätyä eristeisiin ja siten kattovasoihin on voinut syntyä lahoo. (Stenvall, 2020)

Sisäpuoliset kosteusvauriot voivat johtua käytöveden vuotamisesta rakenteisiin. Viemärit ja vesijohdot ovat riskipaikkoja. Myös asukkaisen elintavat ovat saattaneet aiheuttaa ajan mittaan vahinkoa. Näkyvimmat vauriot ovat pintarakenteissa, ja suurimmat vauriot johtuvat usein huolimattomasta vedenkäytöstä rakennuksen sisäisissä sauna- ja pesutiloissa. Jos havaittua vauriota ei korjata heti, voivat vahingot levitä laajalle. (Vuolle-Apiala, 2012)

Vanhoissa hirsirakennuksissa kosteudesta johtuvia lahovaurioita on usein myös hirsikehikon alimmissa hirsissä, joissa maakosteus pääsee lahottamaan hirttä, jos perustukset ja niiden myötä koko kehikko on painunut lähelle maanpintaa. Uuneilla lämmitetyissä huoneissa pai-

kallisia lahovaurioita voi olla seinien yläosissa. Näissä huoneissa lämmin ilma nousee huoneen yläosiin, joissa lämpötilaero suhteessa kylmään ulkoseinään on voinut aiheuttaa kosteuden tiivistymistä ja siten lahovaurioita. Lahoa esiintyy varsin usein myös ikkunoiden alaosissa. Tähän syynä on puutteellinen tippalista, jolloin sadevesi pääsee valumaan ikkunaa pitkin alas karmien alle. (Stenvall, 2020)

Lahottajasieneä on useita eri lajeja. Ne jaetaan kahteen päätyyppiin; rusko- ja valkolahottajiin. Lajien tunnistaminen kuuluu asiantuntijatehtäviin, sillä lahottajasienet eivät välttämättä ole aina edes näkyvissä. Yhteistä näille sienille on se, että ne tarvitsevat sopivat kosteus- ja lämpötilaolosuhteet. Monien lahottajasienien toiminta loppuu, kun rakenne kuivuu riittävästi. Lattiasieni (*Serpula Lacrymans*) on lahottajasienistä vaarallisin. Muita lahottajasieneä ovat muun muassa kellarisieni (*Coniophora puteana*), laakakäävät (*Antrodia*) ja sinistäjäsienet. (Vuolle-Apiala, 2012)

Homesienet esiintyvät usein samanaikaisesti lahottajasienien kanssa. Jos kosteusvaurioituneissa rakenteissa epäillään olevan hometta, tulee ottaa yhteyttä kunnan terveys- ja ympäristöviranomaiseen. Sienten tunnistus toteutetaan laboratoriossa. (Vuolle-Apiala, 2012)

Lahovaurioiden yhteydessä esiintyy yleisesti hyönteisten tekemiä vaurioita. Tuholaiset ovat usein kovakuoriaisia ja niiden toukkia. Eri hyönteiset tekevät eriasteista tuhoa, minkä vuoksi lajinmääritys on tärkeää. Tämä on asiantuntijatyötä. (Vuolle-Apiala, 2012) Yleisimpiä hirsitaloa vaurioittavia hyönteisiä ovat tupajumi, hirsijumi ja kuolemankello (Stenvall, 2020).

14.3.2 PAINUMINEN

Rakennusmateriaalina hirrelle ominaista on painuminen eli rakenteen tiivistyminen pituussuunnassa (Kuorikoski & Lönnroth, 2018). Uusi hirsikehikko painuu noin neljän vuoden ajan. Painumisen määrä riippuu hirsien kosteudesta, päälle tulevasta painosta ja käytetystä puumateriaalista. Tuore puu kutistuu säteen suunnassa noin neljä prosenttia. (Vuolle-Apiala, 2012) Uudet hirsitalon painuvat hirsikertojen määrän mukaan 5–8 senttimetriä, kun taas siirretyt kehikot hieman vähemmän eli 3–5 senttiä. Tämä johtuu siitä, että vanha hirsi on ajan saatossa jo kuivunut mittaansa, mutta hirsien välissä oleva uusi eriste tiivistyy vasta ajan kanssa. (Kuorikoski & Lönnroth, 2018)

Painuminen tulee ottaa huomioon talonsiirto-projekteissa etenkin silloin, jos hirsirunkoon liitetään rankarakenteisia osia, eikä hirsirungon anneta ennen niiden tekemistä painua rauhasa paria lämmityskautta. Painumavara on otettava huomioon liitoskohdissa, pystypilareissa ja kattorakenteissa sekä ikkuna- ja oviaukoissa varaamalla karmien yläpuolelle riittävästi tyhjää tilaa. (Vuolle-Apiala, 2008, & Kuorikoski & Lönnroth, 2018)

14.3.3 HENGITTÄVYYS

Rakennusteknisesti hengittävyydellä tarkoitetaan rakennetta, joka ilmankosteuden muuttuessa pystyy sitomaan ja vapauttamaan ilmassa olevaa kosteutta. Hengittävyys sekoitetaan usein ilman liikkumiseen, joka tuntuu vetoisuutena, mikä puolestaan koetaan asumismukavuutta heikentävänä. Perinnerakentamisessa tähdätäänkin tiiviisiin, mutta hengittäviin rakenteisiin. Tämä saavutetaan oikeilla materiaalivalinnoilla. (Kuorikoski & Lönnroth, 2018)

Vesihöyry pääsee kulkemaan ja rakenne kuivumaan, kun rakenteessa ei ole käytetty vesihöyryä läpäisemättömiä levyjä, kalvoja tai pintakäsittelyaineita. (Stenvall, 2020). Vesihöyry aiheuttaa-kin ongelmia silloin, kun sen matka rakenteessa tyssää esimerkiksi muovikalvoon. Tällöin se saattaa kondensoitua eli tiivistyä kalvon pinnalle nesteeksi. Jos tiivistyminen tapahtuu rakenteen sisällä, on siitä seurauksena suurella todennäköisyydellä kosteusvaurio. (Kuorikoski & Lönnroth, 2018) Rakenteessa oleva kosteus luo myös otolliset olosuhteet homeenne ja lahottajasienille (Stenvall, 2020).

Hirsi itsessään on hengittävä materiaali. Se on ominaisuuksiltaan hygroskooppinen, eli se kykenee sitomaan, luovuttamaan ja tasaamaan huoneilman kosteutta. (Stenvall, 2020)

Kaikki modernit rakennusmateriaalit eivät ole lähtökohtaisesti huonoja vaihtoehtoja. Esimerkiksi selluvillaa voi käyttää vanhassa rakennuksessa turvallisina mielin. Höyrynsulkumuovin voi korvata nykyaikaisella ilmansulkupaperilla, joka estää vedon, mutta ei kosteuden siirtymistä. (Kuorikoski & Lönnroth, 2018) Modernien materiaalien kanssa täytyy kuitenkin välillä olla tarkkana. Paperitapettina myytävässä tapetissa on usein muovipinnoite ja ilmansulkupaperi voi olla vahvistettu muoviverkolla. Tapettiliisterissä ja kalkkimaalissa saattaa olla muovisia sideaineita, mutta muovittomia vaihtoehtoja löytyy. Myös monissa puutuotteissa käytetään muoviliimoja. Kertopuu, CLT-levyt, vaneri ja liimapuut voivat heikentää rakenteiden hengittävyyttä ja vaikuttaa sisäilman laatuun. Puupohjaisista tuotteista muovittomia ja myrkyttömiä ovat monet puukuitulevyt, kovalevyt, sekä käsittelemätön ja lämpökäsitelty puu. (Stenvall, 2020)

14.4 SANASTO

Följari. Seinää tukevat pystysuuntaiset tukipuut hirsiseinän molemmin puolin. Följarit kiinnitetään toisiinsa seinän läpi poratuilla pulteilla ja liukulevyillä, jotka mahdollistavat seinän painumisen. Följareilla estetään hirsiseinän pullistumista pitkällä seinäosuuksilla ja aukkojen välillä. (Puurunen & Koponen, 2000b, ja Stenvall, 2020)

Hengittävyys. Termiä käytetään puhuttaessa rakenteesta, joka pystyy sitomaan ja vapauttamaan ilmassa olevaa kosteutta ilman suhteellisen kosteuden muuttuessa. (Kuorikoski & Lönnroth, 2018)

Kara. Pystyrakenteen hirsiseinään liittävä puinen osa, joka sallii hirsiseinän painumisen, esimerkiksi ikkuna- ja ovikarat sekä palomuurien karat. (Puurunen & Koponen, 2000a)

Kengittäminen. Seinän alimman hirren uusiminen. (Puurunen & Koponen, 2000a)

Lamasalvos on yleisnimi puiselle seinärakenteelle, jossa hirret on ladottu vaakasuoraan. Rakennetyyppiin kuuluvat oleellisesti salvokset, joilla rakenne sidotaan, sekä hirsien väliin tehtävät varaukset. (Puurunen & Koponen, 2000b)

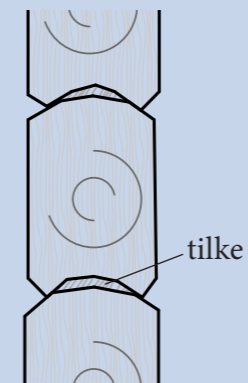
Painuminen. Hirsirakenteelle ominaista on painuminen, mikä johtuu hirsien kutistumisesta niiden kuivuesssa. Myös rakennuksen paino vaikuttaa painumaan, kun esimerkiksi hirsien välissä olevat tilkkeet tiivistyvät. Uusi hirsi kutistuu säteen suunnassa noin 4 %. Riippuen puun kosteudesta painuma on uuden puun kohdalla 2–4 cm metriä kohden. Painuma syntyy usean vuoden aikana. (Vuolle-Apiala, 2008) Painuminen tulee ottaa huomioon ovien karmeissa, ikkunoissa, muissa pystyrakenteissa sekä kattorakenteissa. Esimerkiksi ovien ja ikkunoiden karmien ja karojen päälle on jätettävä painumisvara, joka sallii hirsiseinän laskeutumisen. (Puurunen & Koponen, 2000b)

Rive, tilke. Hirsiseinän varauksiin, karojen liitoksiin ja vastaaviin paikkoihin asennettava seinää lämpöeristävä ja tiivistävä täyte, joka voi olla esimerkiksi sammalta tai pellavaa. (Puurunen & Koponen, 2000b)

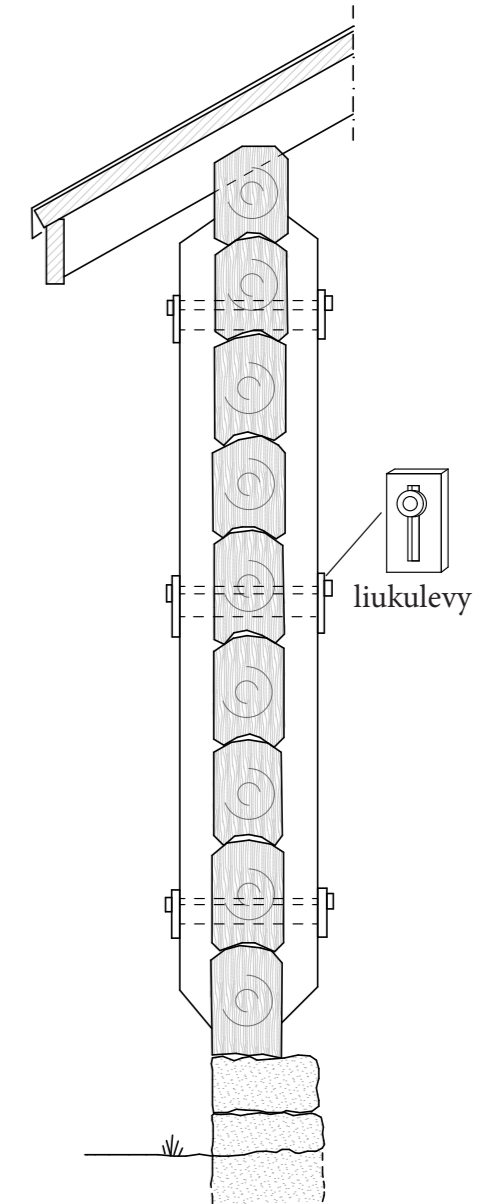
Salvos. Hirsiseinän nurkkaliitos. Vanhassa rakennuskannassa on tavattavissa kymmeniä erilaisia hirsirakenteen liikkeitä sitovia salvoksia, jotka voidaan karkeasti jakaa pitkä- ja lyhytnurkkiin. (Puurunen & Koponen, 2000b)

Tapitus. Hirsiseinän rakenteessa välttämätön osa ovat seinän tapitukset. Tapit eli vaarnat sitovat seinän levymäiseksi ja vakaaksi rakenteeksi. Taptien tulee ulottua kahden hirren läpi ja niitä tulee olla vähintään kahden metrin välein. Tappeja varten hirteen tehdään reiät kairaamalla. Tapituksia tulee tehdä riittävästi erityisesti nurkien lähellä, aukkojen reunoilla ja pitkällä suorilla seinillä. On tärkeää, että tappien kosteus on sama kuin hirren kosteus, jotta tapit ja hirret kutistuvat kuivessaan samaa tahtia. (Vuolle-Apiala, 2008)

Varaaminen. Hirsien saumojen tiiviys varmistetaan työstämällä päälle tulevaan hirteen alemman hirren muoto ja sijoittamalla hirsien väliin eristettä. (Vuolle-Apiala, 2008)

Kuva 406. Hirren varaus ja tilkitseminen, esimerkkinä umpivaraus, vanha työtap. (Paavilainen, 2024)

Kuva 407. Följari. Suomessa yleisempi tapa on sitoa puut seinän läpi kulkevilla kierretangoilla ja liukulevyillä. (Paavilainen, 2024)

15. SIIRRETTÄVÄ KOHDE, HAILUN VANHA ASUINRAKENNUS

15.1 PERUSTIEDOT

Tässä kappaleessa kertaan kohteen tärkeimmät tiedot ja käyn läpi tärkeimmät suunnitteluun vaikuttavat seikat. Suurimman osan havainnoista olen tehnyt itse inventointikäynnillä 14.06.2023. Samana päivänä haastattelin talon nykyistä omistajaa ja hänen vanhempiaan, jotka ovat kiinteistön aikaisempia omistajia.

Kuva 408. Hailun vanha asuinrakennus. (Paavilainen, 2023)

RAKENNUKSEN NIMI

Hailu

OSOITE

Murronkulmantie 175, 36910

Rautajärvi

KIINTEISTÖTUNNUS

635-457-1-175

KYLÄ

Rautajärvi

KUNTA

Pälkäne

RAKENNUSVUOSI

1931

HUONEALA

155 m²

ARVOLUOKKA II

Rakennusperinteiset ja asutushistoriallisesti arvokas kohde

INVENTOINTIPÄIVÄMÄÄRÄ

14.06.2023

RAKENNUKSEN YLEISKUVAUS

Satulakattoinen, yksikerroksinen keskeismuurillinen hirsirakennus. Ullakolla asuinhuoneita. Sijaitsee Hailun muiden rakennuksien kanssa, mutta pihapiirin keskipiste on ajan myötä siirtynyt uuden asuinrakennuksen puolelle.

MUUT YMPÄRISTÖN RAKENNUKSET

1970-luvun asuinrakennus, kaksi latoa, navetta ja puuliteri

KÄYTTÖHISTORIA

Perhe on muuttanut vuonna 1976 pihapiiriin rakennettuun uuteen asuinrakennukseen. Vanha asuinrakennus on kuitenkin ollut kokovuotisessa asuinkäytössä vuoteen 1986 saakka, jolloin viimeinen asukas on muuttanut pois talosta. Siitä lähtien rakennus on toiminut varastona, mutta ollut muutoin käyttämättömänä.

TÄRKEIMMÄT MUUTOSVAIHEET

1950-1960-lukujen taitteessa kuisti on uusittu, ulkoseinät vuorattu ja kattoon vaihdettu pelti. Vuonna 1970 ullakolle rakennettiin kaksi asuinhuonetta. 1980-luvulla ensimmäiseen kerrokseen lisättiin märkätilat ja vesi vedettiin sisälle keittiöön ja märkätiloihin.

RAKENNUKSEN ARVOT

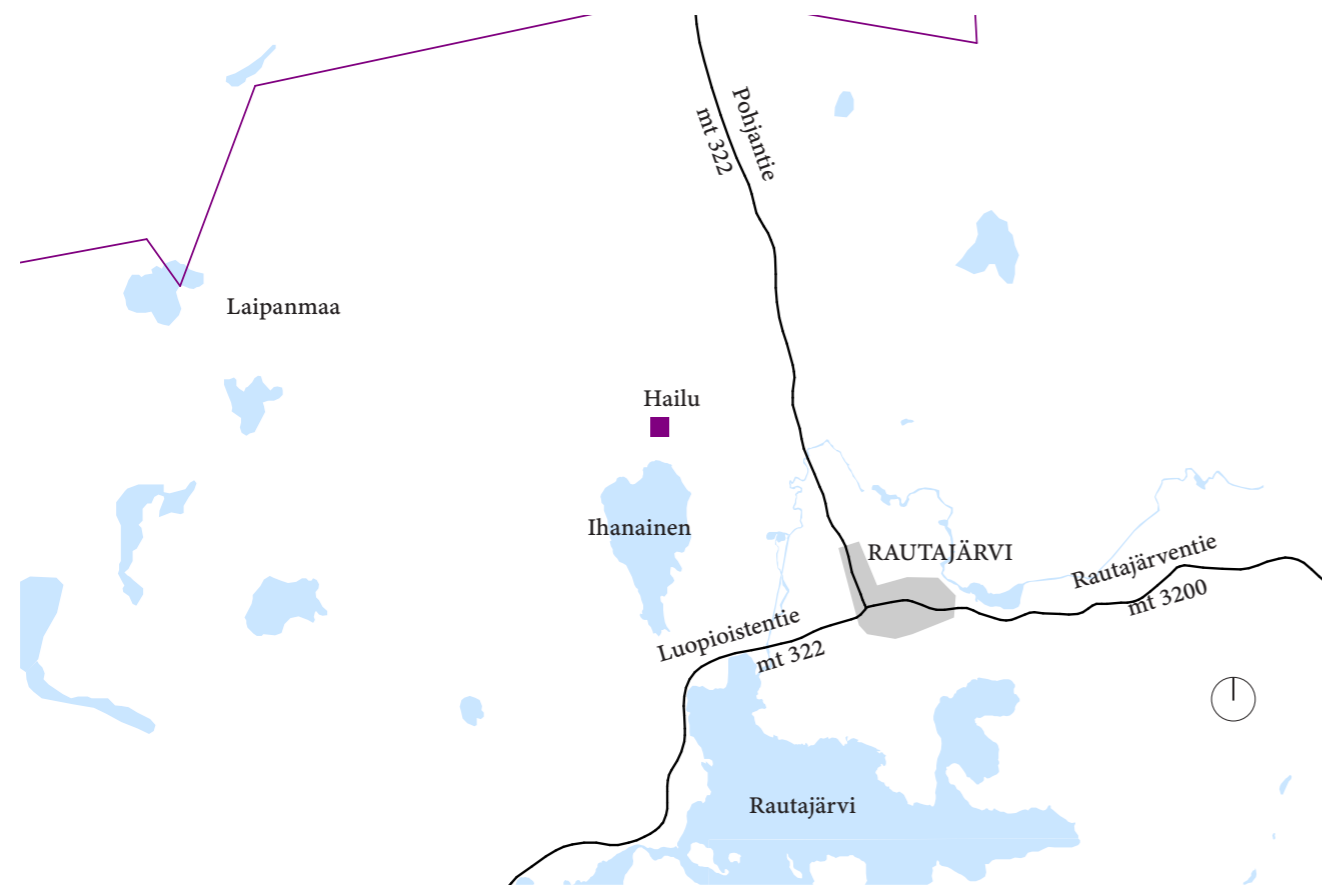
Hailun vanha asuinrakennus edustaa 1900-luvun alkupuolen rakennuskulttuuria ja elämäntapaa. Kohteella on paikallista asutushistoriallista arvoa. Rakennukseen on tehty muutoksia, jotka luovat ajallista kerroksellisuutta ja kuvaavat elintason muutoksia.

Pihapiiri rakennuksen ympärillä on muuttunut paljon ja pihapiirin painopiste on siirtynyt. Vanha asuinrakennus ei enää tunnu kuuluvan pihapiiriin, vaan se vaikuttaa rajautuvan ulkopuolelle. Siksi kohteen merkitys osana pihapiirin rakennusten muodostavaa kokonaisuutta on heikentynyt.

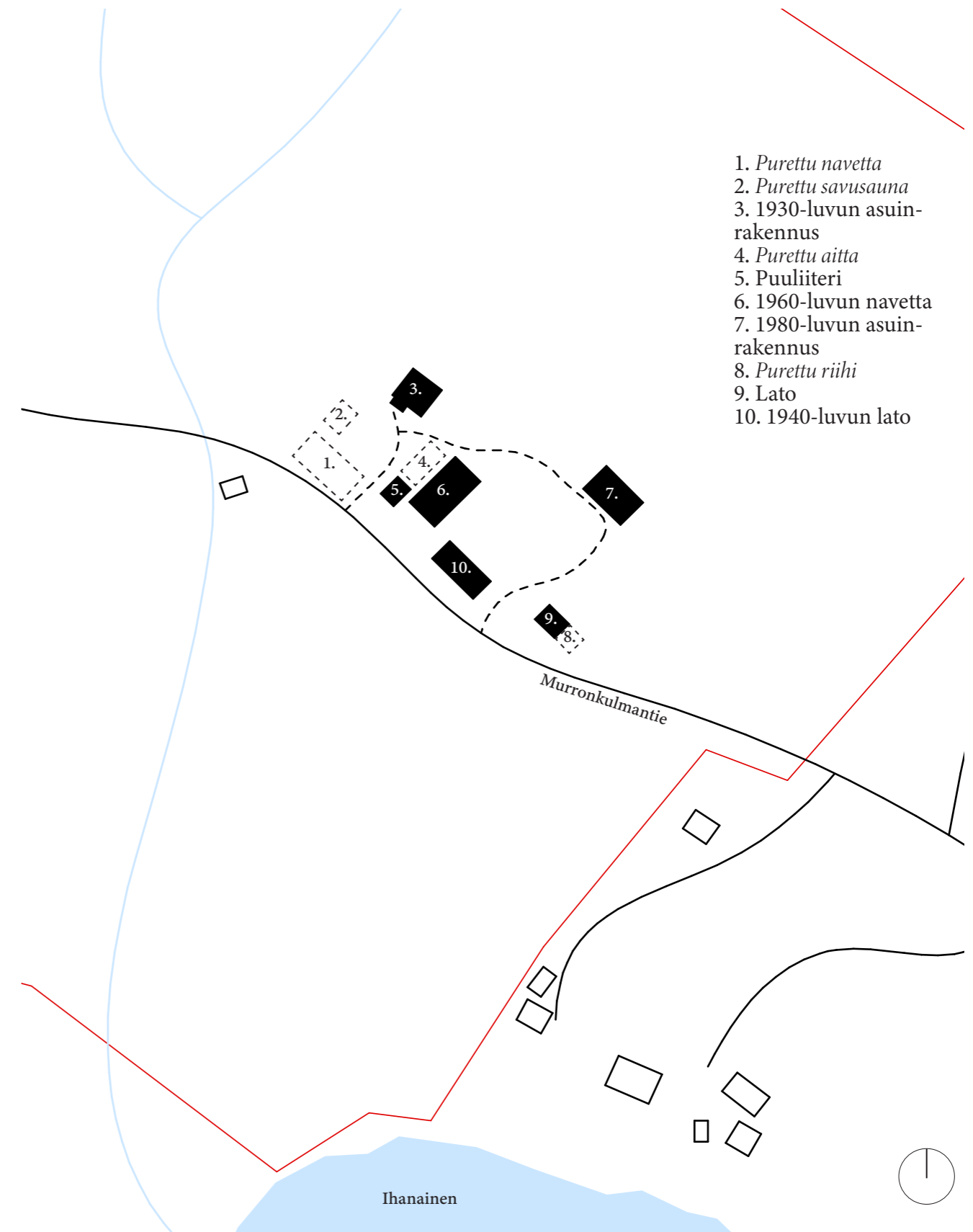
15.2 NYKYTILA

Hailun vanha pirtti sijaitsee Rautajärven kylässä, Pälkäneen kunnassa Pirkanmaan kaakkoisosassa. Pihapiiri on Murronkulmantiellä noin kolme kilometriä Rautajärven keskustasta luoteeseen (Maanmittauslaitos, 2024). Pihapiirissä on inventoivan asuinrakennuksen lisäksi 1970-luvun asuinrakennus, 1960-luvun navetta, 1940-luvun lato ja toinen vanhempi lato, sekä puuliiteri. Vanha pirtti on muiden Hailun rakennuksien kanssa samassa rykelmässä, mutta vuosien var-

rella eri rakennusten purkamisten ja rakentamisen seurauksena pihapiiri on jakaantunut kahteen osaan, ja pihan painopiste on siirtynyt uudemman asuinrakennuksen puolelle. Vanha pirtti on siis ikään kuin jäänyt ulkopuoliseksi. Koska omistajilla ei ole tulevaisuudessa käyttöä rakennukselle ja sitä todennäköisesti odottaa jossain vaiheessa purku, olisi kohde otollinen siirrettäväksi (Hailun omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023).

Kuva 409. Hailun talo sijaitsee Murronkulmantiellä noin 3 kilometriä Rautajärven kylältä luoteeseen. (Paavilainen, 2023)

Kuva 410. Asemakaavio. (Paavilainen, 2023)

Kuva 411. Julkisivu lounaaseen 1:100. (Paavilainen, 2024)

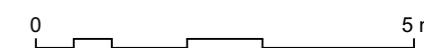
Kuva 413. Julkisivu koilliseen 1:100. (Paavilainen, 2024)

Kuva 412. Julkisivu kaakkoon 1:100. (Paavilainen, 2024)

Kuva 414. Julkisivu luoteeseen 1:100. (Paavilainen, 2024)

Kuva 415. Rakennus lounaasta Murronkulmantieltä. (Paavilainen, 2023)

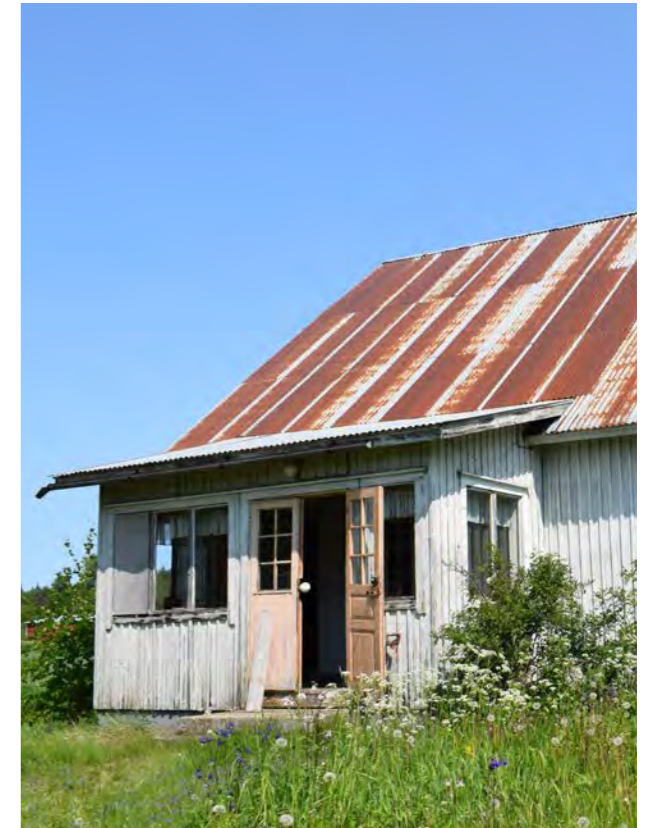
Kuva 417. Rakennuksen takajulkisivu. Talon takaa alkaa peltoalue, joka levittäytyy pohjoiseen. (Paavilainen, 2023)

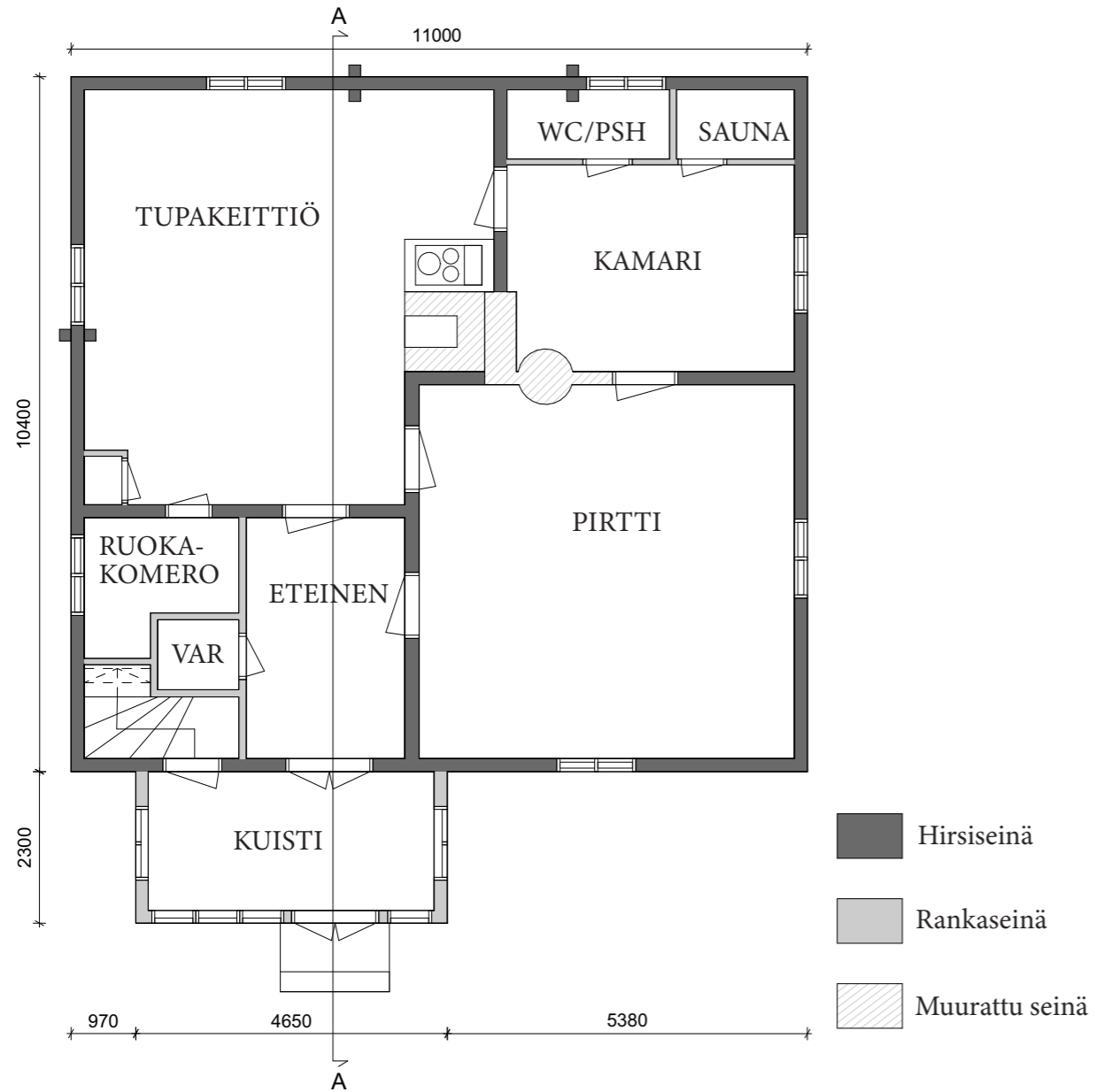
Kuva 416. Rakennus kaakosta. (Paavilainen, 2023)

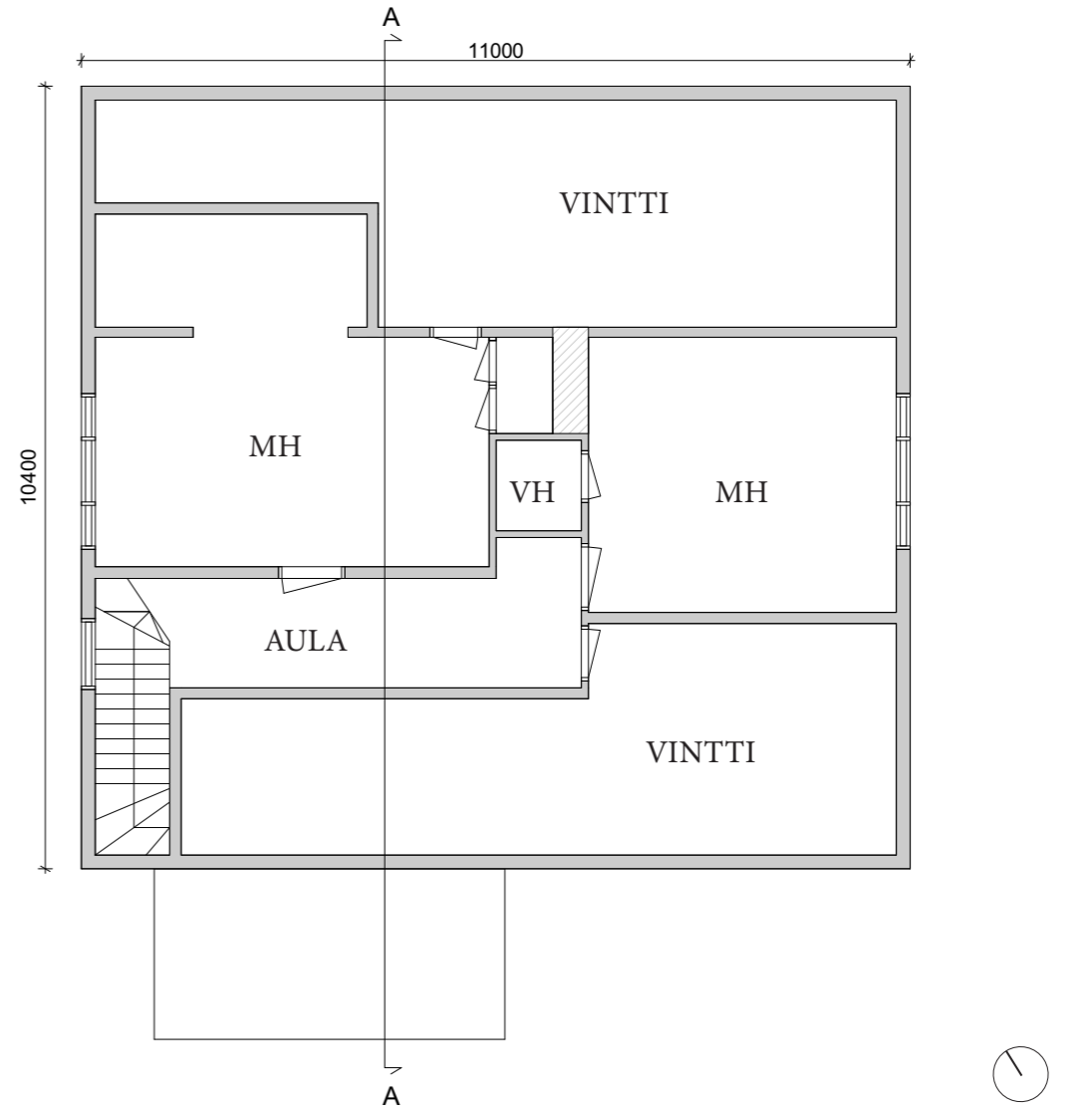
Kuva 418. Luoteisjulkisivu avautuu pellolle. (Paavilainen, 2023)

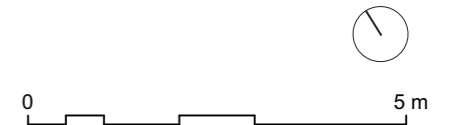
Kuva 419. Kuisti on 1950- ja 1960-lukujen vaihteen aikaisessa asussa. (Paavilainen, 2023)

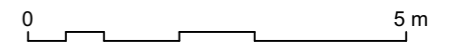
Kuva 420. Pohjapiirros 1. kerros 1:100. (Paavilainen, 2024)

Kuva 421. Pohjapiirros 2. kerros 1:100. (Paavilainen, 2024)

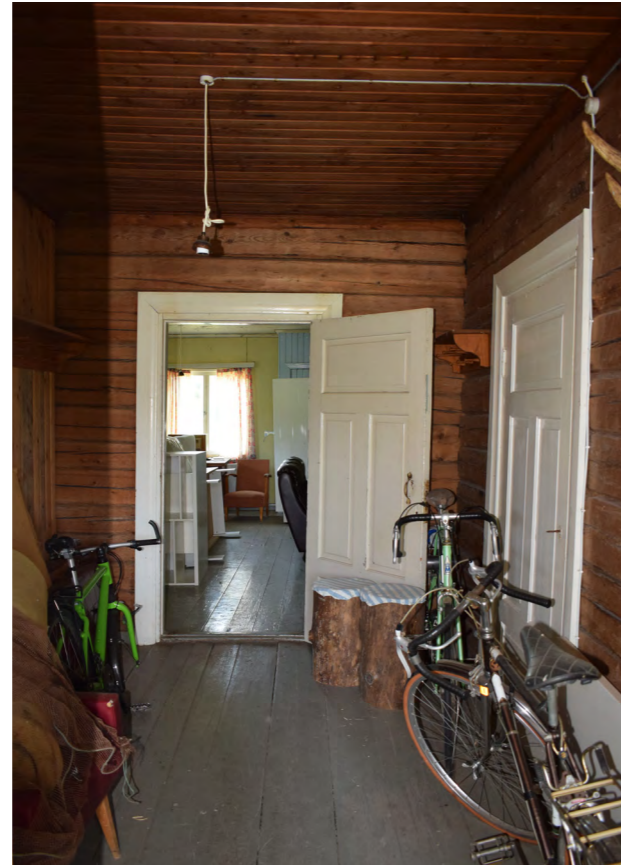

Kuva 422. Leikkaus A-A 1:100. (Paavilainen, 2024)

Kuva 423. Kuisti (Paavilainen, 2023)

Kuva 424. Eteinen kuistin oven suusta. (Paavilainen, 2023)

Kuva 427. Keittiö eteisen ovelta. (Paavilainen, 2023)

Kuva 425. Eteinen keittiön oven suusta. Oikealla ovi varastoon. (Paavilainen, 2023)

Kuva 426. Portaiden alla keittiön yhteydessä on ikkunallinen ruokakomero. (Paavilainen, 2023)

Kuva 428. Keittiössä on puuhella ja leivinuuni. (Paavilainen, 2023)

Kuva 429. Kamari keittiön ovelta. Oikealla ovi pirttiin. (Paavilainen, 2023)

Kuva 430. Kamarin ja pirtin huoneen väliin rakennettu pönttöuuni. (Paavilainen, 2023)

Kuva 433. Pirtti. (Paavilainen, 2023)

Kuva 431. Wc ja suihkuhuone. (Paavilainen, 2023)

Kuva 432. Sauna. (Paavilainen, 2023)

Kuva 434. Kuistilta on kulku yläkertaan. (Paavilainen, 2023)

Kuva 435. Yläkerran aula. (Paavilainen, 2023)

Kuva 436. Yläkerran ensimmäisessä makuuhuoneessa on alkovi. (Paavilainen, 2023)

Kuva 438. Yläkerran toinen makuuhuone. (Paavilainen, 2023)

Kuva 437. Ensimmäisestä makuuhuoneesta on ovi eristämättömälle ullakolle sekä kaksi komeroa. (Paavilainen, 2023)

Kuva 439. Toisessa makuuhuoneessa on vaatehuone. (Paavilainen, 2023)

Kuva 440. Toinen eristämätön ullakko. (Paavilainen, 2023)

15.3 VAIHEET

Hailun vanha pirtti on rakennettu vuonna 1931 (Hailun omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023). Rakennus on satulakattoinen, puolitoistakerroksinen keskeismuurillinen hirsirakennus. Vuonna 1970 ullakko on eristetty ja sinne on tehty kaksi huonetta lisää. 1980-luvulla ensimmäisen kerroksen kamariin on tehty pesuhuone ja sauna. Vesijohdot ja viemäri vedettiin samalla myös keittiöön. Sähköt ovat tulleet taloon mahdollisesti 1940-luvun loppupuolella. Ilmanvaihto on painovoimainen, tulisijoja on alakerrassa kaksi kappaletta. Rakennuksessa ei ole asuttu enää vuoden 1986 jälkeen, vaan se on ollut kylmillään ja toiminut varastona. (Hailun omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023)

Rakennuksen ensimmäisessä kerroksessa on neljä huonetta, jotka sijoittuvat keskeismuurin ympärille. Sisään rakennukseen sekä ullakolle kuljetaan kuistin kautta. Kuistia on muokattu ja

laajennettu 1950–1960-lukujen taitteessa (Hailun omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023). Kuistilta päästään eteistilaan, josta on kulku tupakeittiöön ja pirttiin. Eteisen yhteydessä ullakolle vievien portaiden alla on pieni varasto. Portaiden alla tupakeittiön puolella on ikkunallinen ruokakomero. Tupakeittiössä on leivinuuni ja puuhella. Pirtin puolella on pönttöuuni, joka on rakennettu kamarin ja pirtin seinän sisään siten, että uunin kyljet ovat molempien huoneiden puolella. Perimmäisenä huoneena olevaan kamariin on lisätty märkätilat; WC- ja suihkutila sekä sauna. Yläkerrassa on kaksi makuuhuonetta ja aula. Ensimmäisessä makuuhuoneessa on alkovi ja mahdollisesti entinen keittiönurkkaus, sekä kulku kylmään varastotilaan katon lappeen alla. Toisessa makuuhuoneessa on vaatehuone. Aulasta on pääsy toisen lappeen alaiseen kylmään varastotilaan.

Kuva 441. Vuonna 1931 rakennetussa talossa oli alkujaan pienempi, satulakattoinen ja symmetrinen kuisti. Katto ollut aikaisemmin huopaa ja ulkoseinät vuoraamattomat. Valokuva otettu sota-ajan jälkeen. (Kuva Hailun omistajalta.)

Kuva 442. Ilmakuva pihapiiristä otettu 8.6.1959. Päärakennuksessa edelleen vanhanmallinen kuisti, huopakatto ja vuoraamaton julkisivu. Tien varressa on vanha navetta, sen ja asuinrakennuksen välissä savusauna, ja asuinrakennuksen vieressä kasvimaa. (Suomen Ilmakuva Oy, 1959)

Kuva 443. Ilmakuva pihapiiristä 1960-luvulta. Asuinrakennuksessa uusi katto ja julkisivuon vuorattu. Vanha navetta on purettu ja uusi on rakennettu pihapiirin keskelle. (Ilmakuva Hailun omistajalta.)

Kuva 444. Ilmakuva vuodelta 1949. Vanha navetta, sauna ja aitta, sekä puuliiteri rajaavat pihapiiriä yhdessä asuinrakennuksen kanssa. Kaksi latoa ja toisen kyljessä ollut riihi ovat pihapiiristä erillään, mikä oli tavallista paloturvallisuuden takia. (Maanmittauslaitos, 2024)

Kuva 445. Ilmakuva vuodelta 2022. Vanha navetta, savusauna ja aitta on purettu ja pihapiiriin on rakennettu uusi navetta sekä toinen asuinrakennus. Ajan saatossa on muodostunut kaksi pihapiiriä ja painopiste on siirtynyt uudemman asuinrakennuksen puolelle. (Maanmittauslaitos, 2024)

15.4 KUNTO

Inventointikäynneillä arvioin rakennuksen kuntoa aistihavainnoilla. Tarkempaan kuntotutkimukseen ei tämän työn yhteydessä ollut mahdollisuuksia, joten hirsien kunnosta ja siten rakennuksen realistisesta sopivuudesta siirtoon minulla ei ole tietoa. Jos rakennus haluttaisiin tulevaisuudessa oikeasti siirtää muualle, tulisi kunnolliset kuntotutkimukset toteuttaa asian selvittämiseksi. On myös hyvä ottaa huomioon, että hirsien todellisen kunnan saa selville vasta purkuvaiheessa, kun kaikki hirret saadaan näkyviin.

Rakennus on perustettu luonnonkivien päälle. Kuistin perustus on betoninen. Alimmat hirret ja ulkolaudoitus ovat lähellä maata, mikä altistaa niitä suuremmalle kosteudelle. Rakennuksen eteläkulmaukseen kiinni on kasvanut suuri syreeni, mikä on voinut hidastaa tai estää kosteuden haihtumista rakennuksen ulkoseinästä. Perustus ei ole tukeva, vaan rakennus on liikunut roudan vaikutuksesta. Entisen asukkaan mukaan ovet eivät ole koskaan menneet kunnolla kiinni. Lattiaa ei ole koskaan otettu ylös, eli perustus on alkuperäisessä kunnossa. Lattia on joskus maalattu uudelleen, ja osassa huoneista laualattian päälle on asennettu muovimatto, mikä on mahdollinen riskirakenne. (Hailun omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023)

Rakennuksen kantavat seinät ovat hirttä. Sisäpuolella on omistajan mukaan pahvia ja myöhemmin sen päälle asennetut puukuitulevyt. Ulkokuuraus ja sen maalaus on tehty 1960-luvun alussa. Sitä ennen rakennus on ollut vuoraamaton. (Hailun omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023) Rakennuksessa ei ole räystäskouruja tai

syöksytorvia kuin kuistin lappeessa ulko-oven yllä.

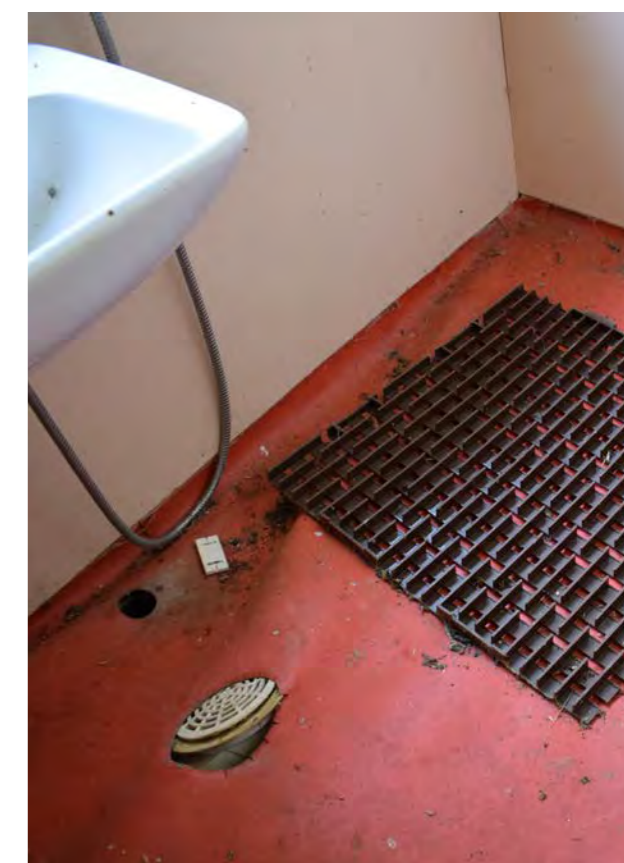
Rakennuksen jyrkkä satulamallinen vesikatto on päällystetty aaltopellillä. Peltikatto on laitettu 1950–1960-lukujen vaihteessa. Sitä ennen omistajan muiston mukaan katossa olisi ollut kaksi erilaista huopakatetta. (Hailun omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023) Pelti on päässyt pahasti ruostumaan, erityisesti lounaan puoleiselta lappeelta. Vuosien aikana katto on paikoittain vuotanut, mutta vuotokohdat ovat ilmeisesti vanhoja ja kuivuneita (Hailun omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023). Kuistin seinissä, ullakon portaikossa ja yläkerrassa on suurimmat jäljet aikaisemmista vuodoista. Katon kunto on kuitenkin huolestuttava, ja omistajan mukaan taloa odottaisi purku siinä vaiheessa, kun katto ei enää pidä vettä (Hailun omistajan ja sukulaisten haastattelu, 2023).

Vettä on päässyt sisälle taloon lisäksi piipun juuresta. Ulkoa piippu myös näyttää huonokuntoiselta. Jälkiä piipun vartta pitkin valuneesta vedestä on toisessa ullakon makuuhuoneessa ja sen yhteydessä olevan vaatehuoneen seinissä. Keittiössä muurin maali on pahasti varissut.

Yläkerran ensimmäisessä makuuhuoneessa pinnat ovat mustien pisteiden peitossa. Pintahome näyttää levinneen huoneeseen eristämättömän varastotilan oven kautta. Vaurio on kehittynyt talon ollessa kylmillään, mikä viittaa siihen, että kyseisessä huoneessa on ollut kosteutta. Kosteus puolestaan on mahdollistanut homeen leviämisen. (Vuolle-Apiala, 2012)

Kuva 446. Perustukset ja takaseinän följärit. (Paavilainen, 2023)

Kuva 447. Wc:n lattia. (Paavilainen, 2023)

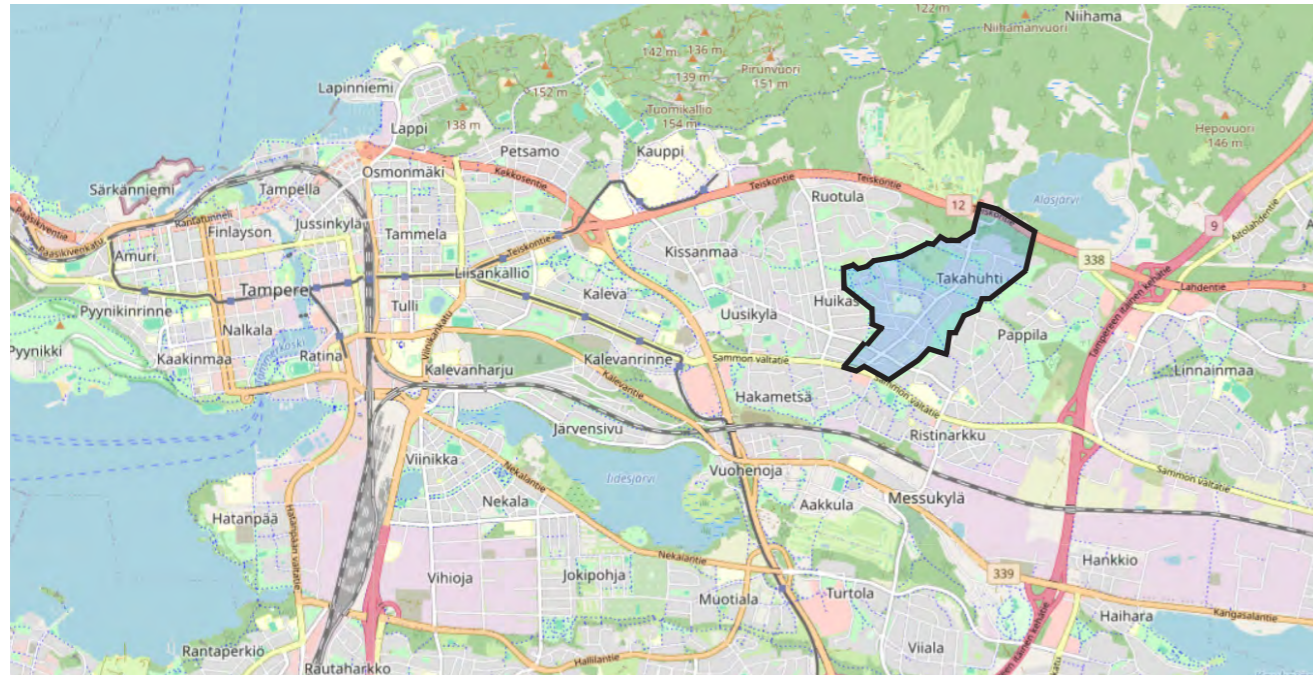

Kuva 448. Eristämättömän ullakon ovesta on levinnyt kosteutta ja pintahometta. (Paavilainen, 2023)

Kuva 449. Yläkerran makuuhuoneen seinä- ja kattolevyt ovat aikanaan kastuneet. (Paavilainen, 2023)

16.1 TAKAHUHTI

Kuva 450. Takahuhdin kaupunginosa sijaitsee Itä-Tampereella. (kartta.com, 2023)

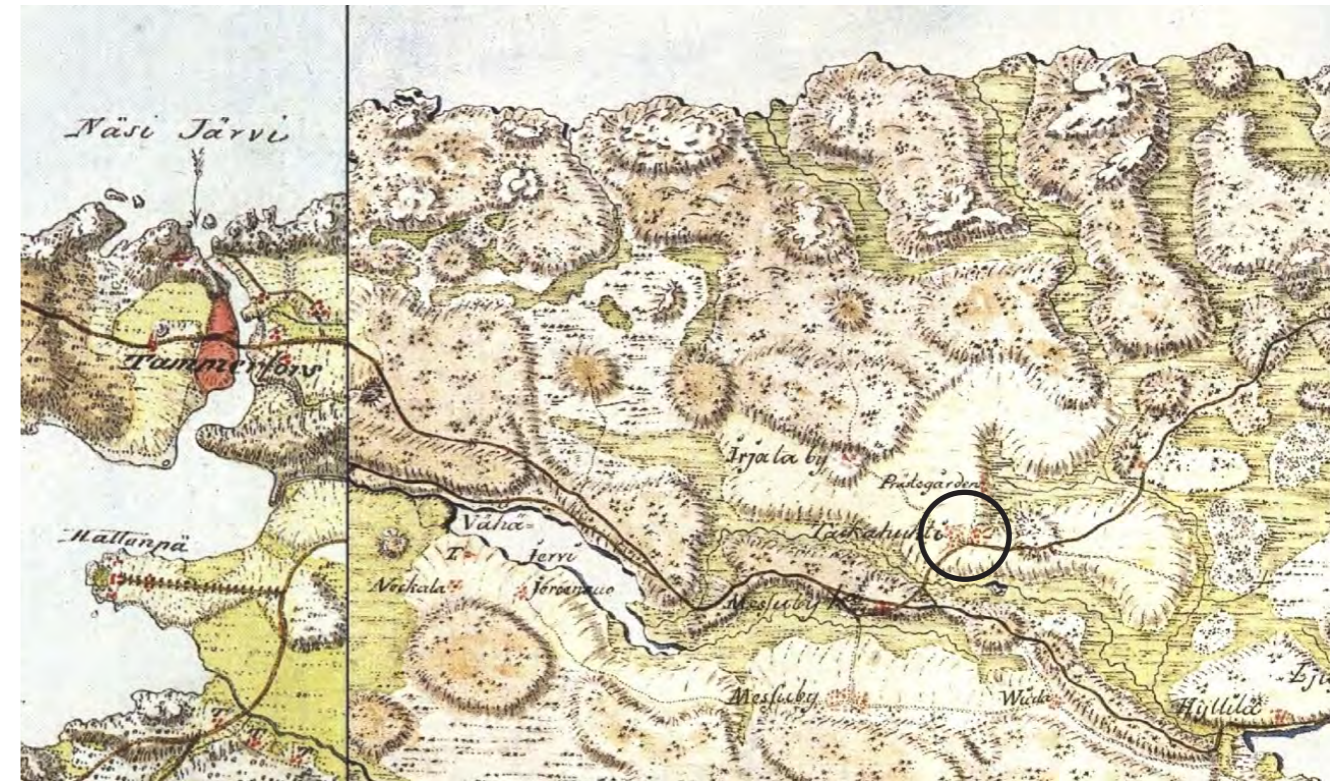
Rautakaudella syntynyt asutus muodostui Takahuhdissa raitinristin ympärille ryhmäkyläksi viimeistään 1300-luvun aikana (Alhonen et al., 1988). Kylä sijaitsi Messukylän kirkon pohjoispuolella Messukylän harjun ja Alasenjärven väliin jäävällä viljelyyn sopivalla alueella nykyisen Irjalan, Pappilan ja Ristinarkun tietämillä. (FCG, 2021)

Takahuhdin ryhmäkylä kuului keskiajalla Pirkkalan suurpitäjään ja 1600-luvulla Messukylän pitäjään. Vuonna 1540 Takahuhti oli koko Pirkkalan hallintopitäjän suurin kylä, ja se mainitaan kyseisen vuoden maakirjassa. (Tuominen, 1994) Taloluku vaihteli 1540-luvun puolivälissä 23 ja 30 talon välillä (FCG, 2021).

Kylän keskuksena oli tärkeä teiden risteyskohta, jota kutsuttiin Ristinarkuksi. Kuninkaan kartastossa vuosilta 1776–1805 (kuva 451) on Takahuhdin kyläkeskus Ristinarkun tienristeyksen

ympärillä. (Siiri, 2024b) Maantie johti Takahuhdin kylästä Messukylän kautta Tampereen keskustaan.

Isojakoa alettiin toimeenpanna Suomessa 1750-luvun jälkeen, mutta se eteni eri puolilla maata ja eri kylissä eri tahtiin. Messukylän pitäjässä maanmittaukset alkoivat 1760-luvulla (FCG, 2021), mutta isojako saatiin toimitettua alueella loppuun varsin myöhään, vasta 1800–1900-lukujen taitteessa. Takahuhdin ryhmäkylä, kuten monet muut suuret ryhmäkylät, säilyivätkin tiiviinä pitkään. (Siiri, 2024b) Kalle Virtanen piirsi vuonna 1942 Takahuhdin ryhmäkylästä kartan, johon hän muististaan merkitsi kylän talojen sijainnit ja omistajat vuoden 1870 tilanteen mukaan (kuva 453). (Tuominen, 1994) Vasta isojaon toteutumisen myötä ryhmäkylä hajosi, tilat siirtyivät lähemmäs viljelyalueita ja uusia maatiloja perustettiin (Arajärvi, 1954 ja FCG, 2021).

Kuva 451. Ote Kuninkaan kartastosta (1776–1805). Takahuhdin ryhmäkylä ympyröitynä. (Meriluoto, 2023)

Kuva 452. Ote niin kutsutusta Kalmbergin kartastosta vuodelta 1855. Takahuhdin kylä ympyröitynä. (Meriluoto, 2023)

Takahuhti oli tosiaan vielä 1900-luvun alussa hyvin maalaismainen alue (kuva 454), vaikka Tampereesta oli kasvanut merkittävä teollisuuskaupunki. Kaupungin kasvu alkoi kuitenkin 1900-luvun alkuvuosikymmeninä heijastua myös Takahuhtiin. (FCG, 2021) Messukylän kunta hankki 1900-luvun alkupuolella omistukseensa useita alueen vanhoja tiloja, joiden maita pilkottiin asuintonteiksi (Siiri, 2024b). Tämä loi pohjan Takahuhdin uudelle luonteelle asuinalueena. Samansuuntainen kehitys jatkui myöhemmin osana Tamperetta, kun Messukylä liitettiin osaksi Tampereen kaupunkia vuonna 1947. (Lyyra-Seppänen, 2007)

Tampere kasvoi erityisen nopeasti toisen maailmansodan jälkeen (kuva 455), jolloin teollisuuskaupunki houkutti evakkoja, rintamamiehiä sekä muuta väestöä. Asuntotarpeen kasvaessa keskustan ympäristöön kaavoitettiin esikaupunkimaisia alueita maanhankintalain nojalla. Sen mukaan alueita, tontteja ja tiloja muodostettiin

en-sisijaisesti valtion maista, mutta maata hankittiin myös luovutusvelvollisilta, vapaaehtoisilla luovutuksilla sekä pakkolunastuksilla. (FCG, 2021) Takahuhdin ensimmäinen asemakaava vahvistettiin vuonna 1952 (Siiri, 2024b).

1950-luvulla elinkeinorakenne alkoi muuttua nopeutuvaa vauhtia. Maatalouden työllistämä väkimäärä pieneni dramaattisesti, ja muut kuin maatalousammatit voittivat vastaavasti alaa. 1990-luvulle tultaessa ei Takahuhdissa ollut enää juurikaan viljelysmaata eikä täysimittaisesti harjoitettua maanviljelystä muualla kuin Loimalan talossa. (Tuominen, 1994)

Takahuhdin maisemaa muuttivat olennaisesti myös suuret infrahankkeet. Sammon valtatie rakentui alueen halki 1970-luvulla, ja 1990-luvulla kaupunginosan maisemaan suurimmin vaikuttanut muutos oli itäisen ohikulkutien rakentaminen. (Tuominen, 1994)

Kuva 454. Ilmakuva Takahuhdistä vuodelta 1946. Alue oli tuolloin vielä hyvin maaseutumaista. (Paikkatietoikkuna, 2024)

Kuva 455. Ilmakuva Takahuhdistä vuodelta 1963. Jälleenrakennuskauden ja uuden asemakaavan myötä alueelle on alkanut rakentua asuinrakennuksia. (Paikkatietoikkuna, 2024)

Kuva 456. Ilmakuva Takahuhdistä vuodelta 1996. Alueelle suurimpia muutoksia ovat olleet Sammon valtatie ja Pyhäjärventien ohitustien rakentuminen. (Paikkatietoikkuna, 2024)

Takahuhdin rakenteen pääpaino on nykyään asuinrakentamisessa, ja suuri osa alueen ympäristöstä on omakoti- ja rivitalotontteja (kuva 457). Rakennuskanta on moninainen. Omakotitaloissa esiintyy tyypillisiä jälleenrakennuskauden rintamamiestaloja, 1970-luvun matalia ja kuutiomaisia rakennuksia sekä 1980-luvun monimuotoisia ja yksilöllisiä ratkaisuja. Rivitalot ovat pääsääntöisesti matalia. Kerrostalot ovat tyypillisimmin useamman rapun lamellitaloja, jotka eivät nouse juurikaan neljää kerrosta korkeammiksi. Alueelle on tunnus-omaista, että eri rakennustyyppit ja aikakaudet kohtaavat vierekkäisillä tonteilla, eikä yhtenäinen linja sen takia aina toteudu. Lukuisten rakennusajankohtien ja saneerauksien tuloksena alueen rakennuskanta on paikoittain ristiriitaista. (Siiri, 2024b)

Kuva 457. Ilmakuva Takahuhdista vuodelta 2020. (Paikkatietoikkuna, 2024)

Takahuhdissa on myös puistoalueita, jotka tekevät kaupunginosan yleisilmeestä väljän. Vanhoja peltoalueita on hyödynnetty tilana ulkoilureiteille. Takahuhdin maisemassa vuorottelevat vanhemmat ja vehreät oma-kotialueet, sekä uudemmat ja tiiviimmin rakennetut kerrostaloalueet. Tonttien koot ja katuverkko vaihtelevat alueella. Tämä rakenteen monipolvisuus ja kulkuväylien kaartelevuus on johtanut siihen, ettei alueella ole juurikaan selkeitä maamerkkejä. Jotkut risteyskohdat ovat kuitenkin kehittyneet torimaisiksi osakeskuksiksi, joissa on esi-merkiksi linja-autopysäkkejä ja liiketiloja. (Lyyra-Seppänen, 2007)

Kuva 458. Jälleenrakennuskauden omakotitaloja Takahuhdintiellä. (Paavilainen, 2023)

Kuva 459. Kirjavaisenniitty etelästä Linnankadulta. (Paavilainen, 2023)

16.2 TONTTIANALYYSI

Valitsemani tontti sijaitsee Tampereella Takahuhdin kaupunginosassa. Osoite on Takahuhdintie 67.

Tonttianalyysini aluksi perehdyn tontilla sijaitsevan Kokon tilan historiaan ja nykytilaan. Kohteen taustojen valaisemisen myötä esittelen tontin nykyisen kaavatilanteen. Suunnittelualueeni

16.2.1 KOKKO

TILAN HISTORIA

Kokon tila on yksi Takahuhdin kylän kantatiloista. Se mainitaan ensimmäisen kerran vuoden 1540 maakirjassa. Nykyisellä omistajasuvulla tila on ollut vuodesta 1833 (Leskinen & Jaakola, 1998). Takahuhdin mahtikylän aikoihin Kokko sijaitsi kyläkeskuksen länsipuolella Haukkamäen takana (Siiri, 2024a). Isojaon myötä se on siirtynyt 1800-luvun alkupuoliskolla nykyiselle paikalleen. (FCG, 2021)

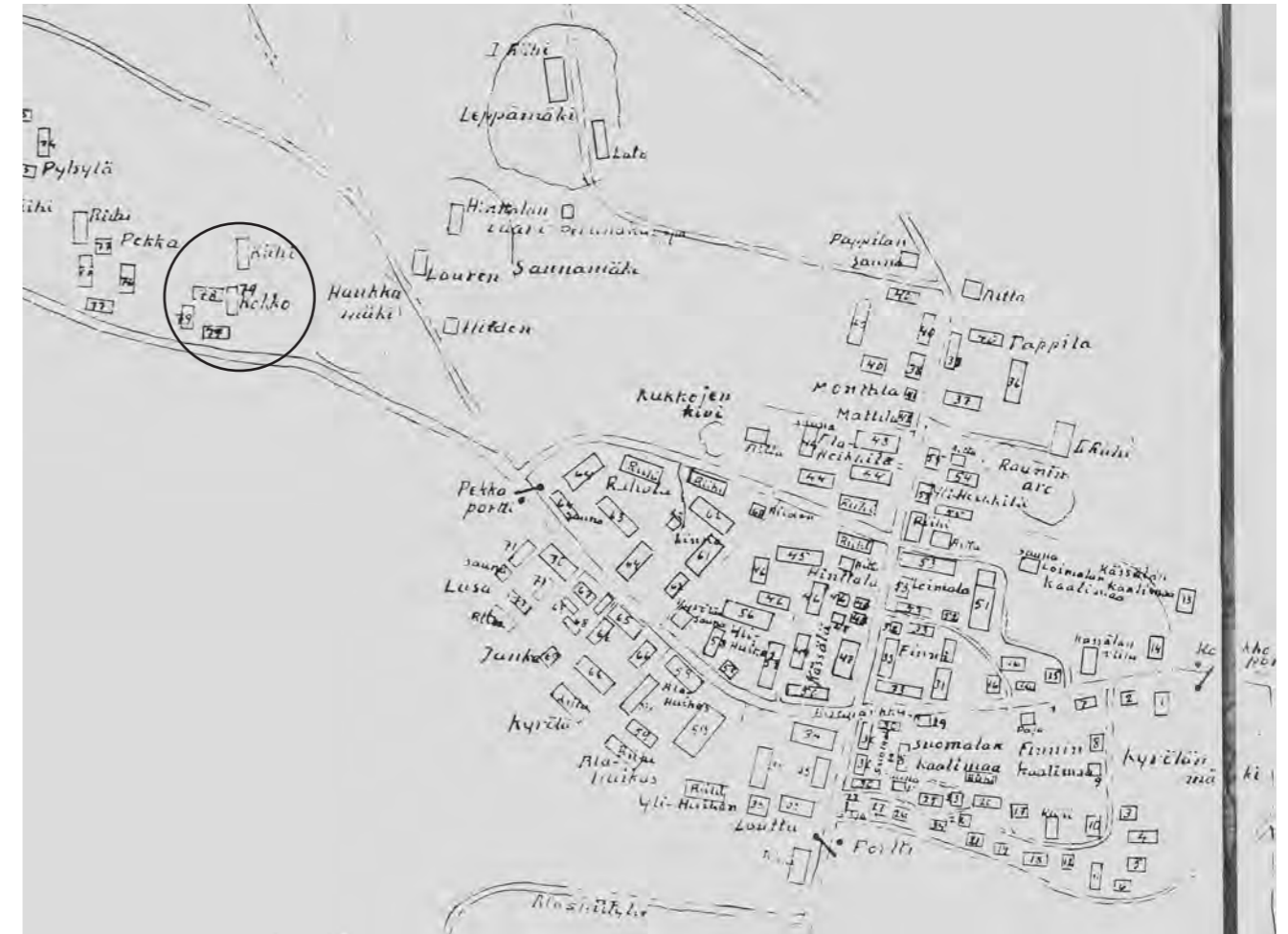
Kokon pihapiirissa on kaksi asuinrakennusta ja useita vanhoja talusrakennuksia. Päärakennuksen vanhin osa on 1850-luvulta. (Siiri, 2024a) Rakennusta on laajennettu kahdella huoneella todennäköisesti 1890-luvulla, 1930-luvulla ullakkoa ja kattoa on korotettu, ja 1980-luvulla rakennus peruskorjattiin, jolloin se on saanut nykyisen ulkoasunsa. Toinen 1960-luvulla valmistunut asuinrakennus sijaitsee vanhan päärakennuksen koillispuolella. Molemmat rakennukset ovat asuttuja. (FCG, 2021)

Vanhin säilynyt talusrakennus on pihapiirin kaakkoisivulla sijaitseva 1800-luvun vilja-aitta. Se on siirretty hieman lähemmäs pihapiiriä, kun Kokonkatua rakennettiin 1960-luvulla. Toiseksi vanhin talusrakennus on pihapiirin lounaislaidalla oleva karjakeittiö. Se on vuodelta 1905, ja sen yhteydessä on ollut myös tilan sauna. Sauna ei ole enää käytössä. Karjakeittiön kaakkoispuolella oleva iso L:n mallinen navetta on vuodelta 1910. Navetta sijaitsi rakennuksen Takahuhdin-

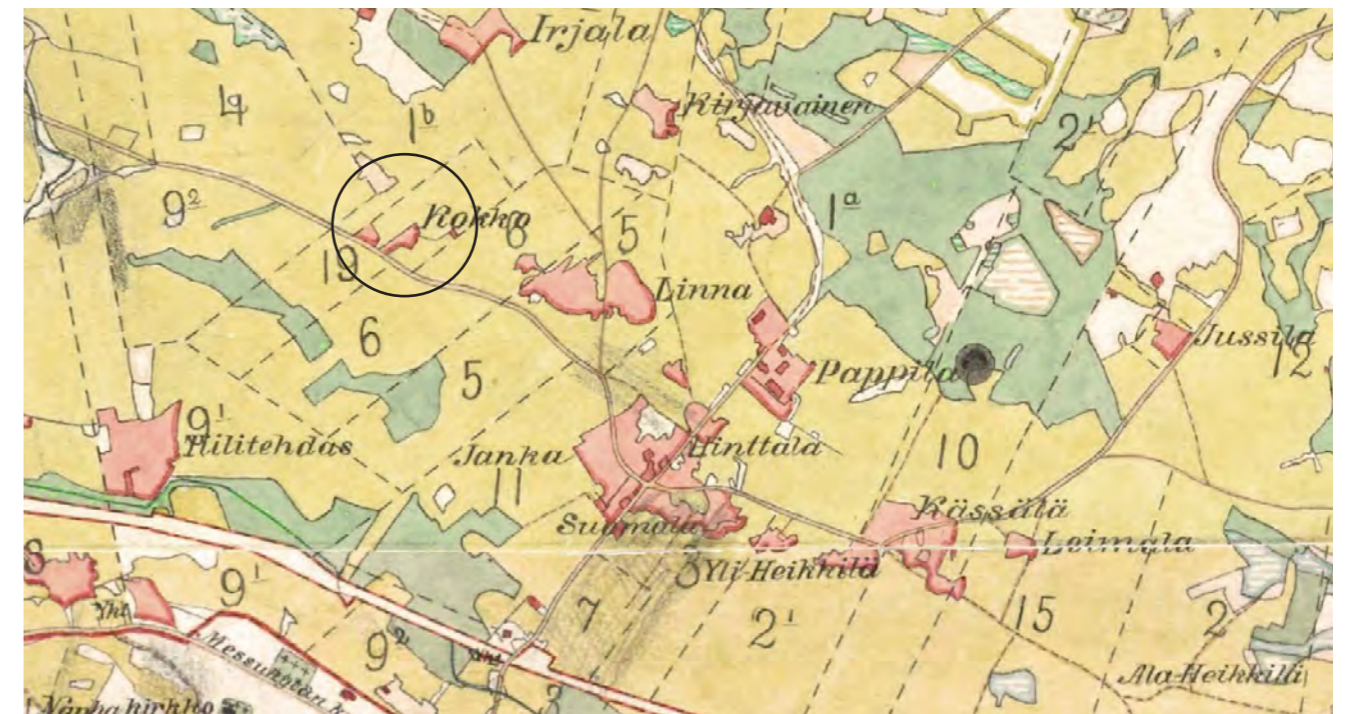
rajat nimittäin perustuvat vireillä olevan asemakaavan nro 8833 tontinkäyttöluonnoksessa esitettyyn tonttijakoon (Tampereen kaupunki, 2024c). Tonttianalyysini lopuksi esittelen kaavamuutoksen myötä syntyvän uuden tontin ominaisuuksia, liikenneyhteyksiä ja lähellä olevia palveluita.

tien puoleisessa siivessä. Kokonkadun suuntaisessa siivessä oli puolestaan talli ja heinävarasto. Takahuhdintieltä pihalle johtava koivukuja on istutettu 1920-luvulla. 1930-luvulla umpipihan kaakkoispuolelle rakennettiin luhtiaitta ja halokovarasto. (FCG, 2021)

Irjalan alue ja samalla myös Kokon tilan lähiympäristö asemakaavoitettiin vuonna 1951. Kaava hyväksyttiin seuraavana vuonna. Tampereen kaupunki osti Irjalan tilan, jonka jälkeen vuonna 1953 kaavaa lähdettiin toteuttamaan. Kaava vaikutti myös Kokon tilaan, sillä sen peltopalstalle oli sijoitettu useampia teitä ja pientalotontteja. 1950-luvulla pihapiirin eteläpuoliset Takahuhdintien varressa olevat tontit rakennettiin. Kokonkatu rakennettiin 1960-luvun aikana ja kadun kaakkoispuoliset tontit rakennettiin. Myös Irjalankadun varsi alkoi rakentua näihin aikoihin. 1960- ja 1970-lukujen taitteessa alueen rakentaminen jatkui, jolloin kerros- ja rivitaloalueita syntyi Irjalankadun varteen, sekä entisen Linnan tilan maille. Kokon peltoala ei kuitenkaan ollut vielä tähän mennessä supistunut merkittävästi. 1980-luvulle tultaessa Sammon valtatie rakentaminen katkaisi Kokon peltopalstan kahteen osaan, ja 2000-luvun aikana Kokon peltopalstat rakennettiin. Sammon valtatie pohjoispuoliselle alueelle tuli asuntoja ja eteläpuoliselle palstalle sijoittui Lidlin myymälä. (FCG, 2021)

Kuva 460. Kalle Virtasen vuonna 1942 muistista piirtämä Takahuhdin kylän kartta. Kartta esittää kylän talojen sijainnit vuodelta 1870. Kokon tila on jo siirtynyt pois ryhmäkylästä nykyiselle paikalleen. Kokon tila ympyröitynä. (Teoksesta Tuominen, 1994)

Kuva 461. Ote Aitolahden ja Messukylän pitäjänkartasta 1906–1907. Kokon tila ympyröitynä. (Meriluoto, 2023)

NYKYHETKI

Kokon päärakennus, entinen karjakeittiö sekä entinen navetta muodostavat umpipihamaisen kokonaisuuden. Umpipihamaisen sisällä pihapiiri on helposti luettavissa entiseksi maatilaksi, sillä navetan alkuperäinen käyttötarkoitus on edelleen selkeä rakennuksen säilyneen ulkoasun ja yksityiskohtien ansiosta. Pihapiiriä rajaavat rakennusten lisäksi myös kookas puusto ja muu kasvillisuus. Ympäroivää omakotitaloasutusta ei juuri näe pihapiiristä. (FCG, 2021)

Takahuhdintieltä päärakennukselle kulkee pienen peltoaukean läpi koivukuja. Karjakeittiö ja navetta sijoittuvat koivukujan vastakkaisille puolille, ja päärakennus näkyy Takahuhdintieltä katsottuna koivukujan päässä. Lisäksi koivuja on istutettu rivistöksi rakennusten ja niittypalstan väliin.

Kokonkadun puolella hieman erillään umpipihamaisesta pihapiiristä ovat luhtiaitta, vilja-aitta ja entinen puimala. Näistä rakennuksista vain luhtiaitta näkyy päärakennuksen etupuoliselle

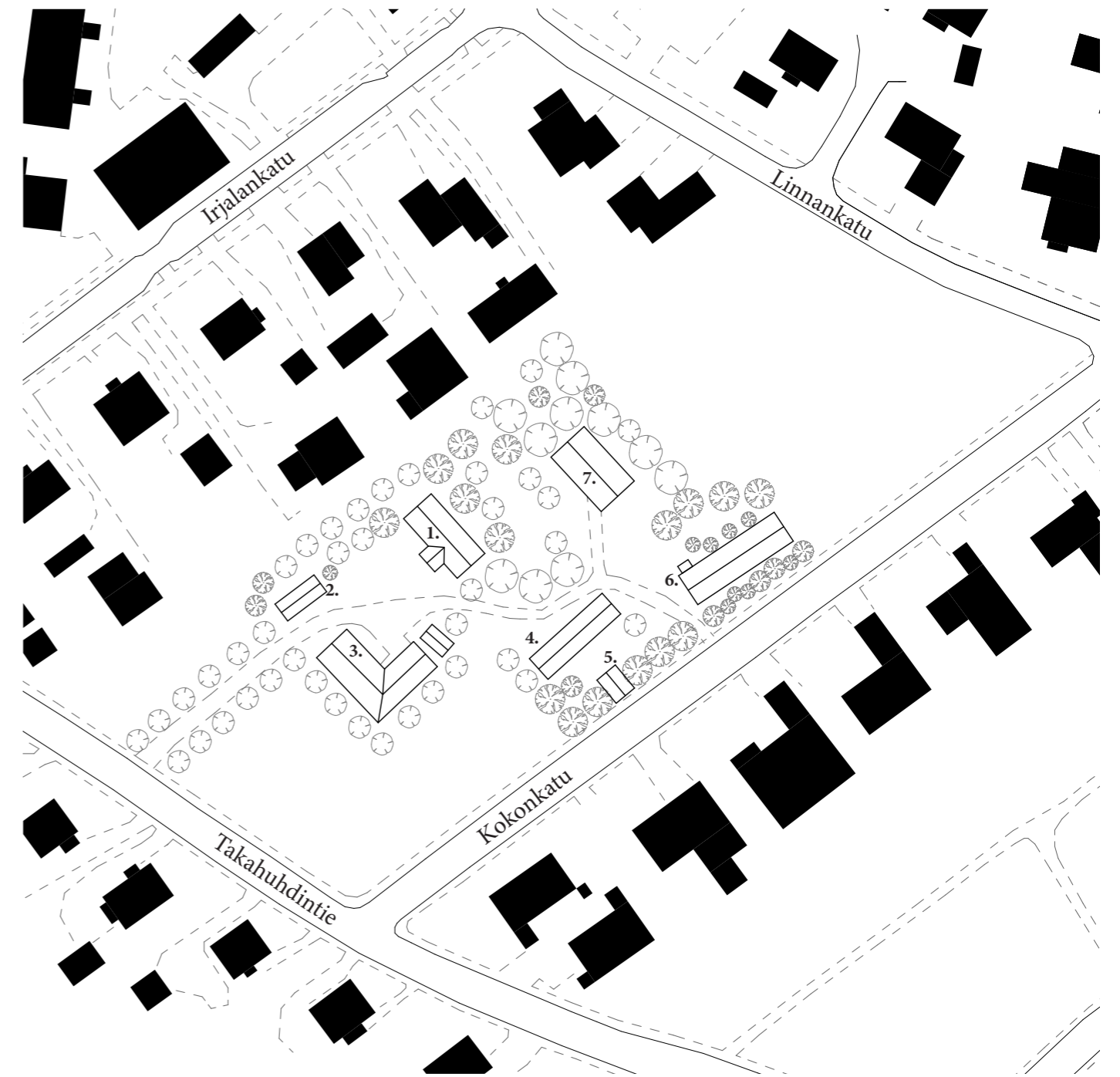
piha-alueelle. Talousrakennukset on kuitenkin helppo mieltää kuuluvaksi samaan maatilakokonaisuuteen, sillä oli tavallista, että riihet, puimalat ja vilja-aitta, sijoitettiin erilleen muusta pihapiiristä tulipaloriskin takia. (FCG, 2021)

Kokon vanhan päärakennuksen koillispuolella sijaitsee pihapiirin toinen 1960-luvulla rakennettu asuinrakennus. Sen ympärille on muodostunut oma puutarhamainen pihapiirinsä, jota rajaa tiheä ja kookas kasvillisuus (FCG, 2021). Asuinrakennuksen ja Linnankadun välissä on eteläistä niittypalstaa hieman suurempi niittylaikku.

Niittylaikut ja koivujen välistä pilkahtelevat talousrakennukset kertovat ohikulkijalle, että kyseessä on entisen maatilapihan pihapiiri. Pihapiirin kookkaan puuston ja muun tiheän kasvillisuuden takia Kokon rakennusten muodostama kokonaisuus on kuitenkin vaikea hahmottaa muuten kuin kulkemalla pihapiirin läpi (FCG, 2021).

Kuva 462. Päärakennuksen, karjakeittiön ja navetan väliin muodostuu umpipihamainen alue. (FCG, 2021)

Kuva 463. Kokon asemakaavio. Puusto rajaa pihapiiriä voimakkaasti. (Paavilainen, 2024)

1. Päärakennus	2. Entinen karjakeittiö
3. Entinen navetta	4. Luhtiaitta
5. Vilja-aitta	6. Entinen puimala
7. 1960-luvun asuinrakennus	

0 50 m

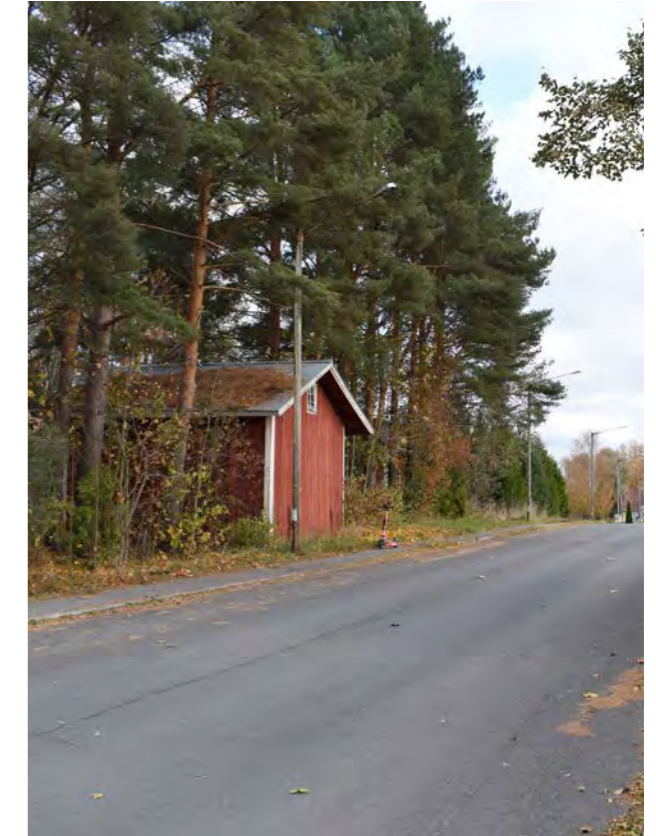

Kuva 464. Päärakennus näkyy koivukujan päässä. (Paavilainen, 2023)

Kuva 466. Luhtiaitta. (Paavilainen, 2023)

Kuva 467. Vilja-aitta Kokonkadun reunassa. (Paavilainen, 2023)

Kuva 465. Kadulle näkyvät koivujen takana karjakeittiö (vasemmalla) ja navetta. Etualalla Kokon eteläinen niittypalsta. (Paavilainen, 2023)

Kuva 468. Kokon pohjoinen niittypalsta Linnankadulta. Vasemmalla entinen puimala ja puiden takana pilkistää 1960-luvun asuinrakennus. (Paavilainen, 2023)

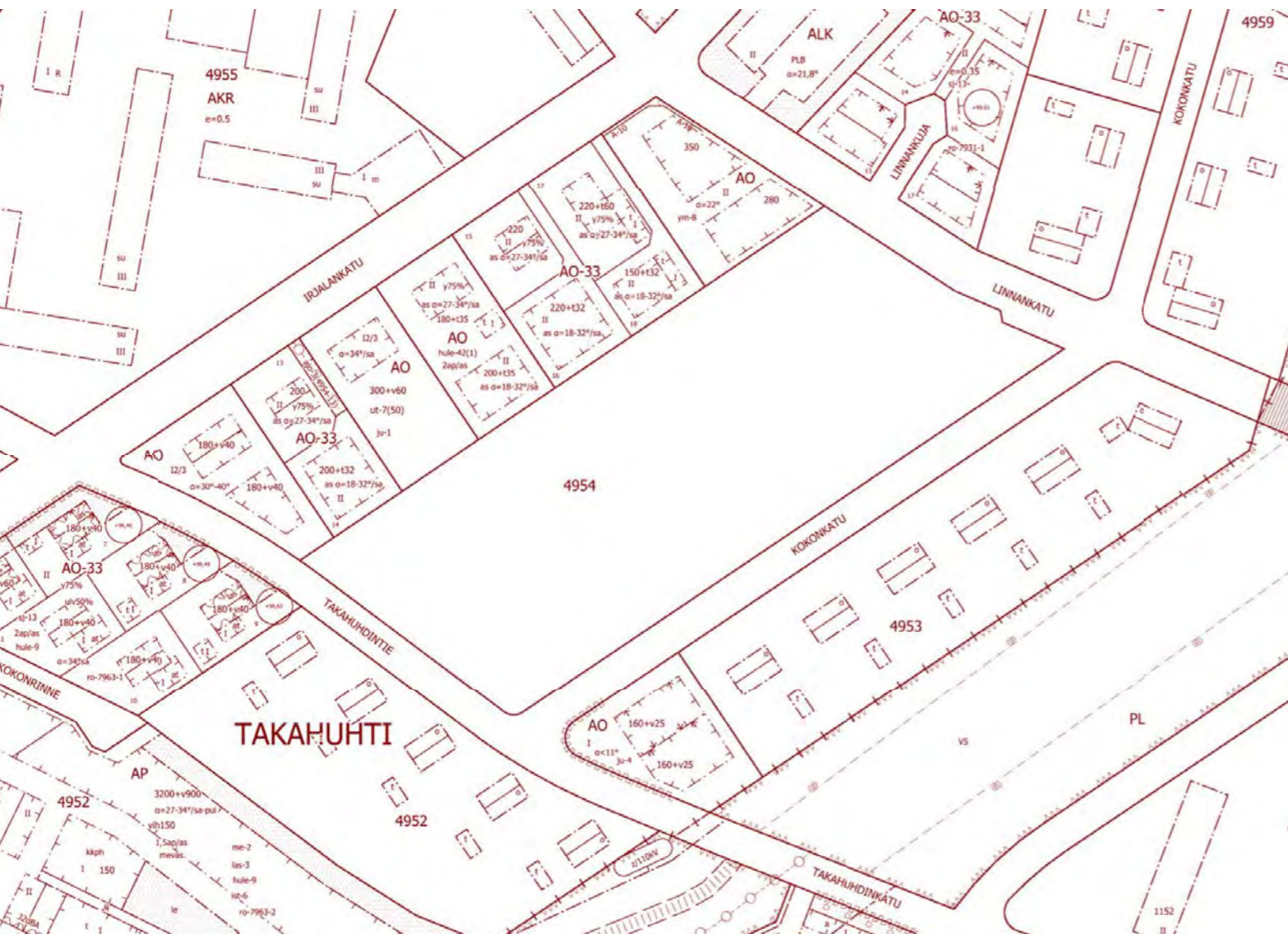
16.2.2 KAAVATILANNE

Takahuhdin alueen rakentumisen myötä Kokon peltopalstoista on jäljellä enää pienet avoimet niityt pihapiirin etelä- ja pohjoispuolella. Kasvavan ja tiivistyvän kaupungin paine on johtanut siihen, että Kokon tontilla on meneillään asemakaavamuutos, jossa on tutkittu jäljellä olevien peltopalstojen käyttöönottoa. Asema-

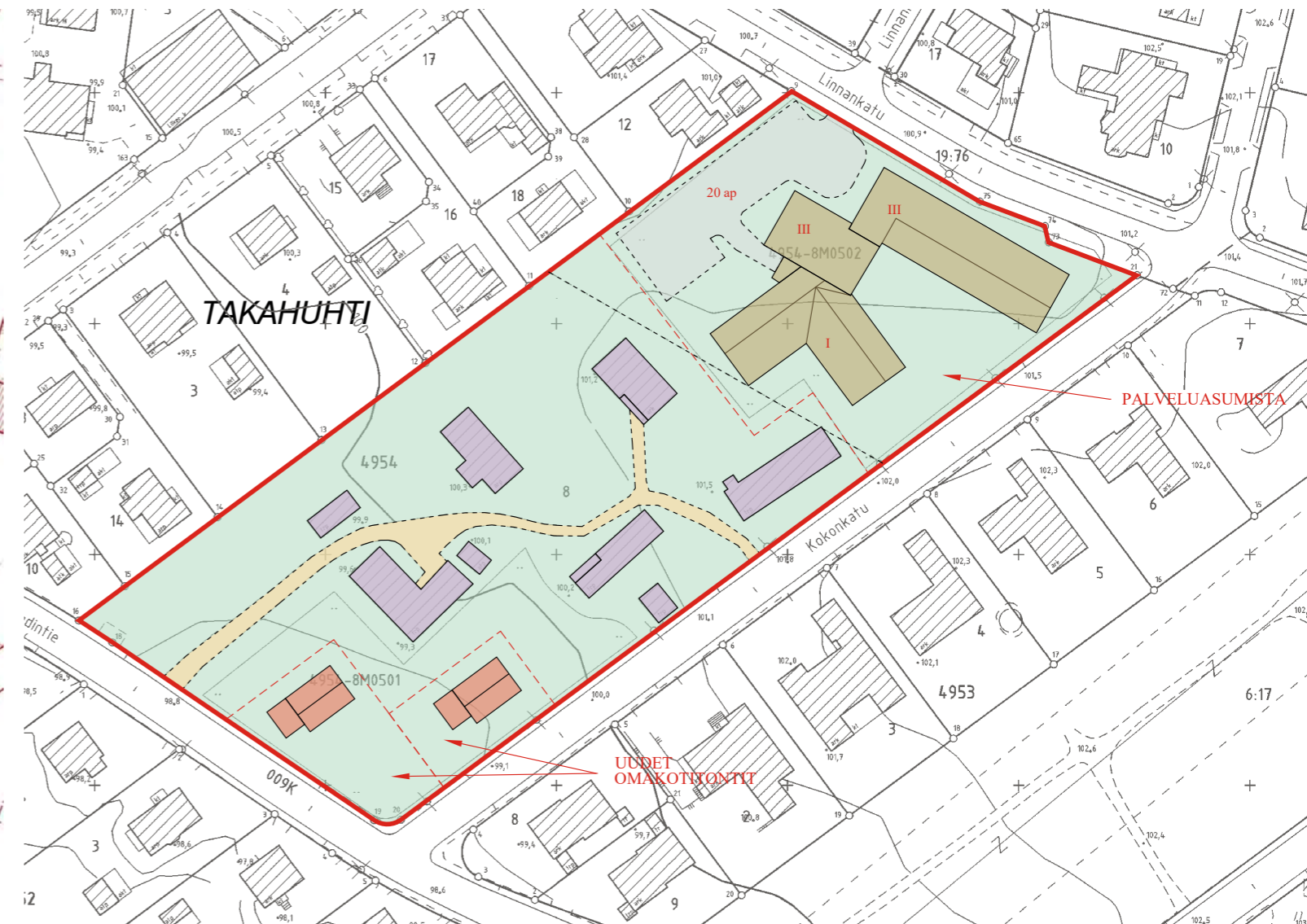
kaavaluonnoksessa Kokon pihapiirin eteläpuolinen peltoalue jaettaisiin kahteen asuintonttiin, ja pohjoispuoliselle suuremmalle peltoalueelle sijoitettaisiin palveluasumista. (Tampereen kaupunki, 2024c)

Tonttia, jolle olen Hailun rakennuksen sijoittamassa, ei siis ole vielä olemassa vuoden 2024 alussa. Suunnitelmani siis pohjautuu tulevaisuuden tilanteeseen, jossa tontti on olemassa ja sille on mahdollista rakentaa. Koska asemakaavaa ei ole olemassa, minun ei ole mahdollista ottaa sen määräyksiä ja rajoituksia huomioon. Olen

kuitenkin miettinyt, millainen tontille tuleva kaava mahdollisesti voisi olla. Otin mallia naapuritonttien olemassa olevista asemakaavoista, esimerkiksi kattokulman sijoitin 18–34 asteen väliin ja suuntasin rakennuksen vastaamaan Takahuhdintien toisella puolella olevia rintamiestaloja (Maanmittauslaitos, 2024).

Kuva 469. Voimassa oleva asemakaava vuoden 2024 alussa. (Maanmittauslaitos, 2024)

Kuva 470. Asemakaavamuutoksen tontinkäyttöluonnos vuodelta 2021. (Tampereen kaupunki, 2021)

16.2.3 UUSI TONTTI

Valitsemani tontti sijaitsee osoitteessa Takahuhdintie 67. Tontti sijaitsee Kokon tilan peltopalsan eteläkulmauksessa. Se rajautuu lounaasta Takahuhdintiehen, kaakosta Kokonkatuun, koillisessa ja pohjoisessa Kokon pihapiiriin. (Maanmittauslaitos, 2024)

Tontin rajat perustuvat asemakaavan nro 8833 tontinkäyttöluonnoksessa esitettyyn tonttijakoon. Asemakaava ei ole tullut vielä voimaan. (Tampereen kaupunki, 2024c)

Maastonmuodoiltaan alue on tasaista niittyä. Maaperä on Paikkatietoikkunan mukaan savea (Maanmittauslaitos, 2024). Niittyalueella ei kasva puita. Niittyä ja Kokon pihapiiriä erottaa toisistaan koivurivistö. Puut sijaitsevat tontin rajojen ulkopuolella. Aurinko pääsee siis paistamaan koko päivän tontille. Kokonkadun kulmauksessa on valotolppa. Valotolppien välissä ei ole sähköjohtoja, jotka pitäisi ottaa huomioon siirron ja pystytyksen aikana.

Takahuhdintien eteläpuolella on jälleenrakennuskauden aikaisia rintamamiestaloja. Rakennukset sijaitsevat tasaisella etäisyydellä toisistaan, ne on sijoitettu samoin päin ja kattokulma on sama. Kokonkadun kaakkoispuolella sen sijaan on 1960–1970-lukujen matalia tasakattoisia pientaloa. Irjalankadun vanhempien pientalotonttien perälle Kokon tontin rajaa vasten on rakennettu uudempia 2010–2020-luvun moderneja omakotitaloja. Kokon pihapiirin rakennukset puolestaan ovat pääosin 1900-luvun alkupuolelta, ja kokonaisuudesta on erotettavissa Kokon maatilamenneisyys. Koen, että Hailun talo sopii hyvin tähän ympäristöön, jossa on monen eri aikakauden rakennuksia.

Tontilta pidemmät näkymälinjat kulkevat Takahuhdintietä ja Kokonkatua pitkin. Yhteyttä avoimeen maisemaan ei ole, vaikka jo seuraavasta korttelista alkaa pitkä avoimien puisto- ja niittyalueiden ketju (Linnanpuisto, Kirjavaisen- niitty, Pappilanpuisto). Avoimet maisemat muis-

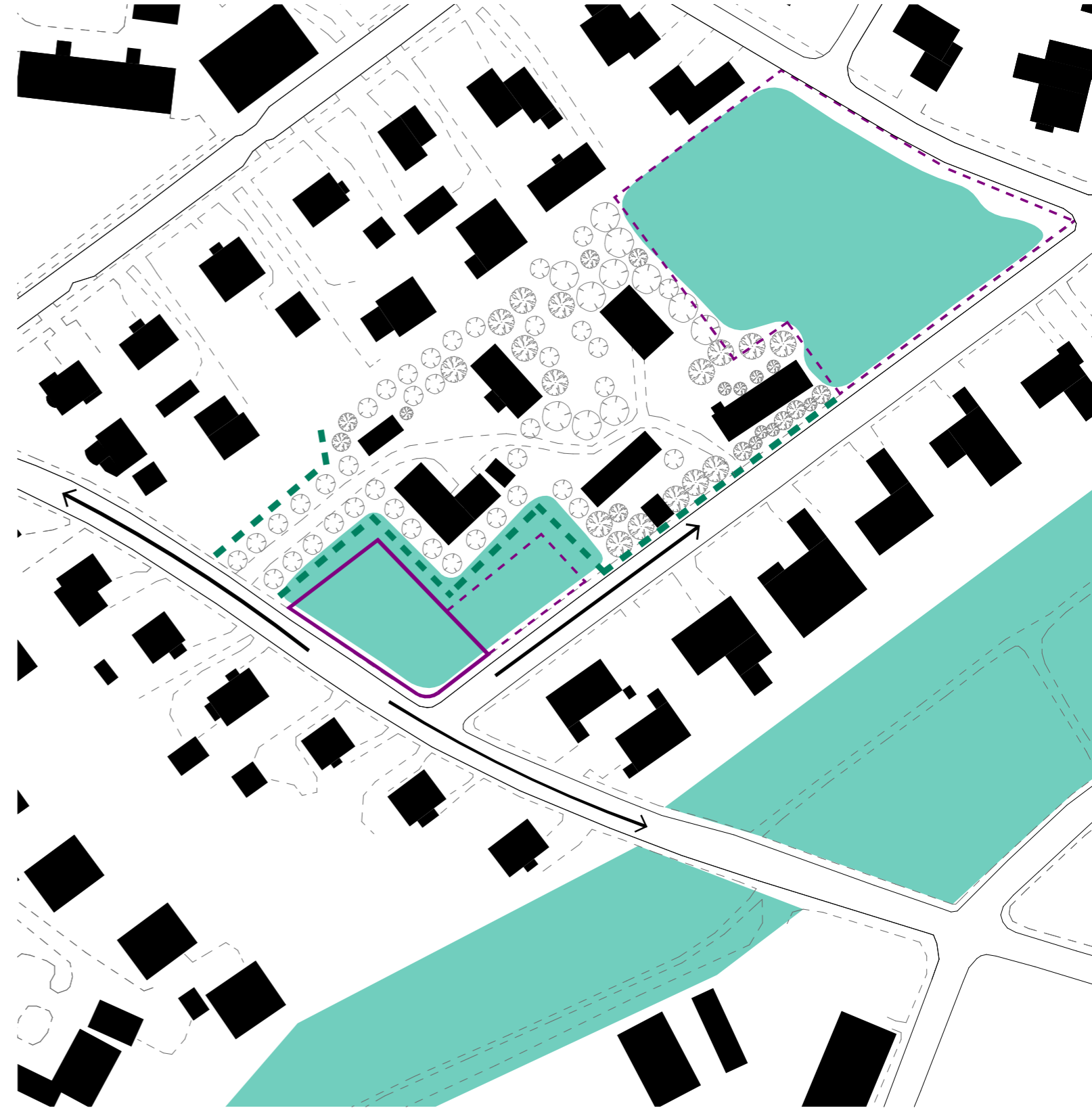
tuttavat alueen historiasta ja laajoista avoimista peltomaisemista, minkä vuoksi niitä on alueella pyritty säilyttämään.

Tontilta on hyvät julkiset yhteydet. Lähimmät bussipysäkit ovat Irjalankadun ja Linnankadun kulmassa, Takahuhdintiellä Jukolanpuiston kohdalla, sekä Sammon valtatiellä. Suoria yhteyksiä on niin keskustaan, TAYS:ille, Raholaan, Kalkkuun kuin Lamminrahkaan. Keskustaan bussilla menee 25 minuuttia. Lähin ratikkapysäkki on Hakametsän pysäkki Kalevassa, jonne on 1,8 kilometrin matka. (Tampereen seudun joukkoliikenne, 2024)

Lähin koulu on Takahuhdin koulu. A-talossa, joka sijaitsee Hanhenmäenkadulla, opiskelevat 5.–9.-luokkalaiset, ja puolestaan B-talossa Hintsankadulla 1.–4.-luokkalaiset. Irjalan koulutalossa toimii lisäksi pienten lasten yksikkö (päiväkoti ja luokat 0–2). (Tampereen kaupunki, 2024b) Muita lähialueen päiväkotia ovat Pappilan päiväkotit Takahuhdinkadulla ja Takahuhdin päiväkotit Hintsankadulla. (Tampereen kaupunki, 2024a & Tampereen kaupunki, 2024d)

Lähin kauppa on Lidl Janka, joka sijaitsee tontilta 500 metrin päässä Sammon valtatie toisella puolella. Kattavasti ostoksia pystyy hoitamaan 1,8 kilometrin päässä olevassa Kalevan Prismassa, sen yhteydessä olevissa kaupoissa, sekä kaupakeskus Kalessa. (Maanmittauslaitos, 2024)

- Valitun tontin rajat
- Muiden tonttiluonnoksen tonttien rajat
- Pitkä avoin näkymä
- Näkymiä voimakkaasti rajaavaa puustoa
- Avoin maisematila

Kuva 471. Tonttianalyysi. (Paavilainen, 2024)

17. UUELLEENKÄYTTÖSUUNNITELMA, KAIKU

17.1 KONSEPTI

Uudelleenkäyttösunnitelmassani Hailun vanha asuinrakennus siirretään nykyiseltä paikaltaan Pälkäneen Rautajärveltä Tampereen Takahuhdissa sijaitsevalle tontille. Rakennus sijoittuu alueelle, jolla on moninaista rakennuskantaa ja jonka maaseutuhistoria sitoo rakennuksen luontevasti uuteen ympäristöönsä. Lähellä sijaitsevat palvelut ja hyvät liikenneyhteydet varmistavat

sen, että rakennus tulee säilymään asutettuna elinkaarensa päähän asti. Rakennus on tuotu nykyaikaan moderneilla ratkaisuilla kuitenkin kadottamatta sen vanhoja ja arvokkaita ominaispiirteitä. Suunnitelman nimi *Kaiku* kuvastaa vanhan ja uuden yhdistymistä niin, että vanhan rakennuksen hengen ja historian voi edelleen aistia uudessa rakennuksessa.

17.2 SUUNNITTELURATKAISUT

17.2.1 PIHAPIIRI

Takahuhdin tontti sijaitsee kahden rauhallisen kadun kulmauksessa omakotitaloalueella. Asuinrakennuksen lisäksi pihapiiriin rakennetaan uusi piharakennus, joka sijoittuu katujen kulmaukseen rajaten pihapiiriä ja luoden siitä rauhallisemman kokonaisuuden. Myös tonttia ympäröivä pensasaita auttaa rajaamaan pihapiirin omaksi eheäksi ja suojaiseksi kokonaisuudekseen.

Piharakennukseen sijoitetaan kahden auton autotalli sekä saunatilat. Piharakennuksen sisäänkäynnin edustalla olevalla terassilla asukas voi nauttia ilta-auringosta saunan jälkeen. Asuinrakennuksen viereen rakennetaan pieni puutarhamaja tai kesähuone, joka yhdistyy terassilla asuinrakennukseen ja toimii siten kesäisin kolmantena olohuoneena. Tälle terassille aurinko paistaa alkupäivästä. Puutarhamajan ja tontin uloskäynnin vieressä olevan jätekatoksen asuinrakennuksen puoleiset seinät toteutetaan niin, että ne täyttävät EI30-vaatimukset.

Asuinrakennuksen eteläpuolelle voi sijoittaa pienen kasvimaan tai kasvihuoneen. Pohjoisen puolella on avarampaa nurmikkoa, jossa lapset voivat leikkiä. Kesähuoneen ja piharakennuksen väliin sijoittuu istutusalue. Pienempi istutusalue on piharakennuksen eteläpuolella. Molemmat istutusalueet näkyvät asuinrakennuksen ikkunoista.

Kuisti toimii rakennuksen ja pihan välisenä siirtymänä ja eteisenä. Kuisti tullaan rakentamaan uudestaan, ja sitä laajennetaan hieman. Sisäänkäynnin paikka vaihtuu lyhyemmälle sivulle, jolloin ulko-ovesta päästään astumaan suoraan terassille. Kuistin ikkunoista tulvii sisään valoa. Eteisessä kaappitilaa on runsaasti, ja sinne mahtuvat koko perheen takit ja kengät. Portaat olen sijoittanut kuistin sisään, mikä henkii vanhan ajan rakennustapaa. Ne ovat näin myös turvalliset, kun niille ei talvella voi kertyä lunta tai jäätä.

Kuva 472. Pihapiiri lintuperspektiivistä. (Paavilainen, 2024)

Irialankatu

Linnankatu

Kokonkatu

Takahuhtintie

Sammon valtatie

Kuva 473. Rakeisuus 1:1000. (Paavilainen, 2024)

+98.8

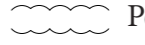

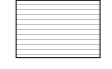

+99.5

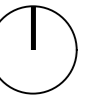
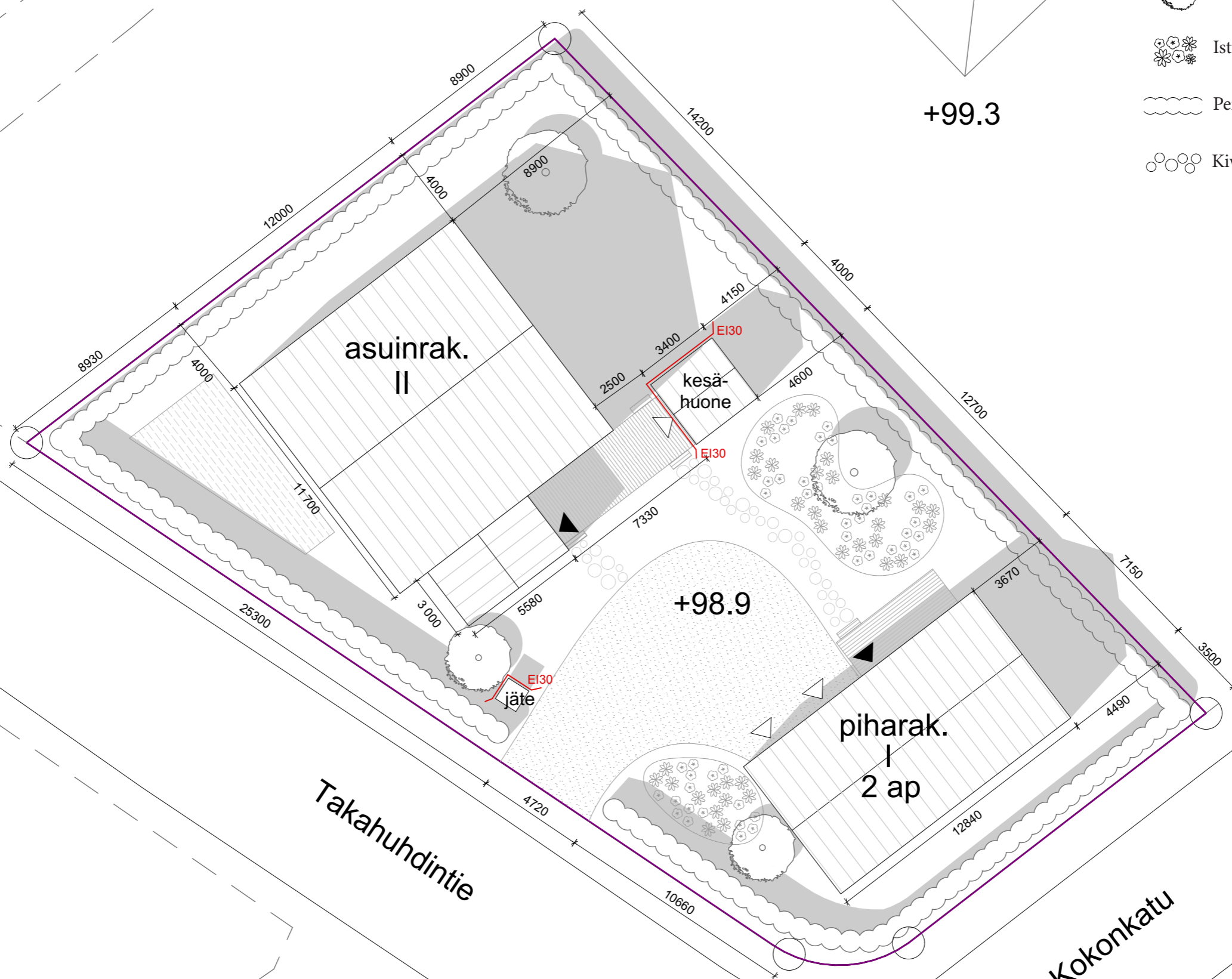
+99.3

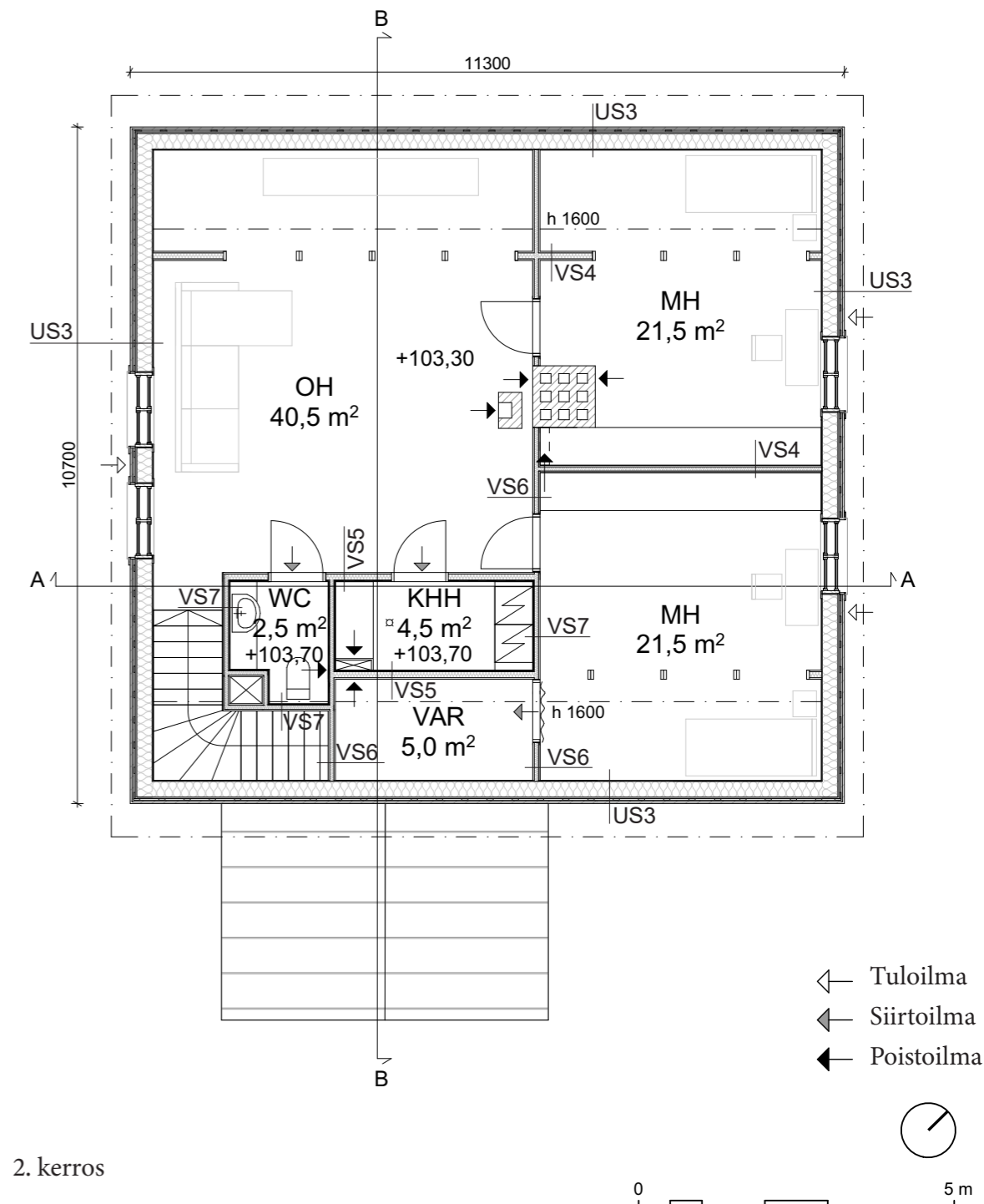
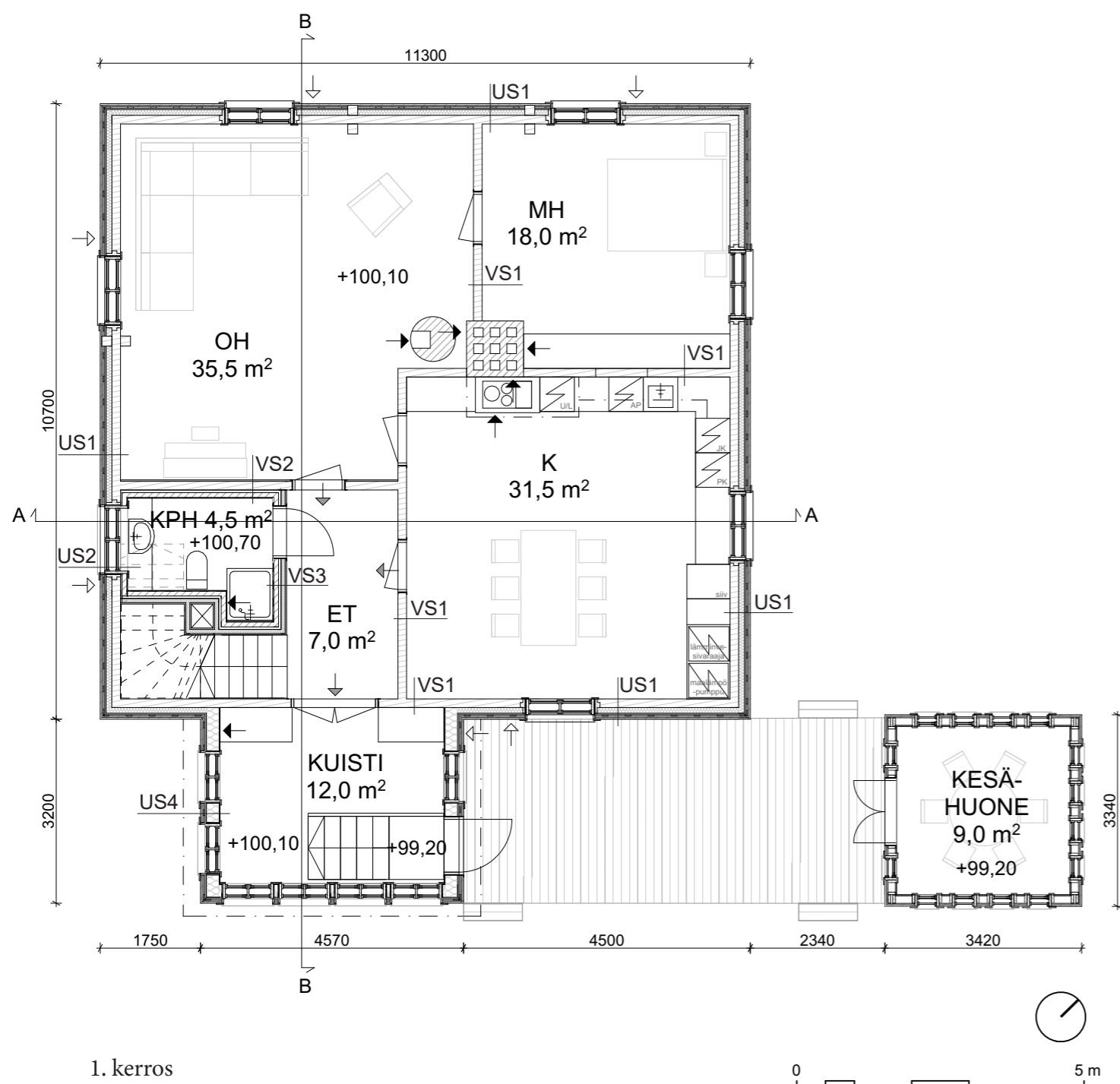
+98.9

+99.1

+98.6

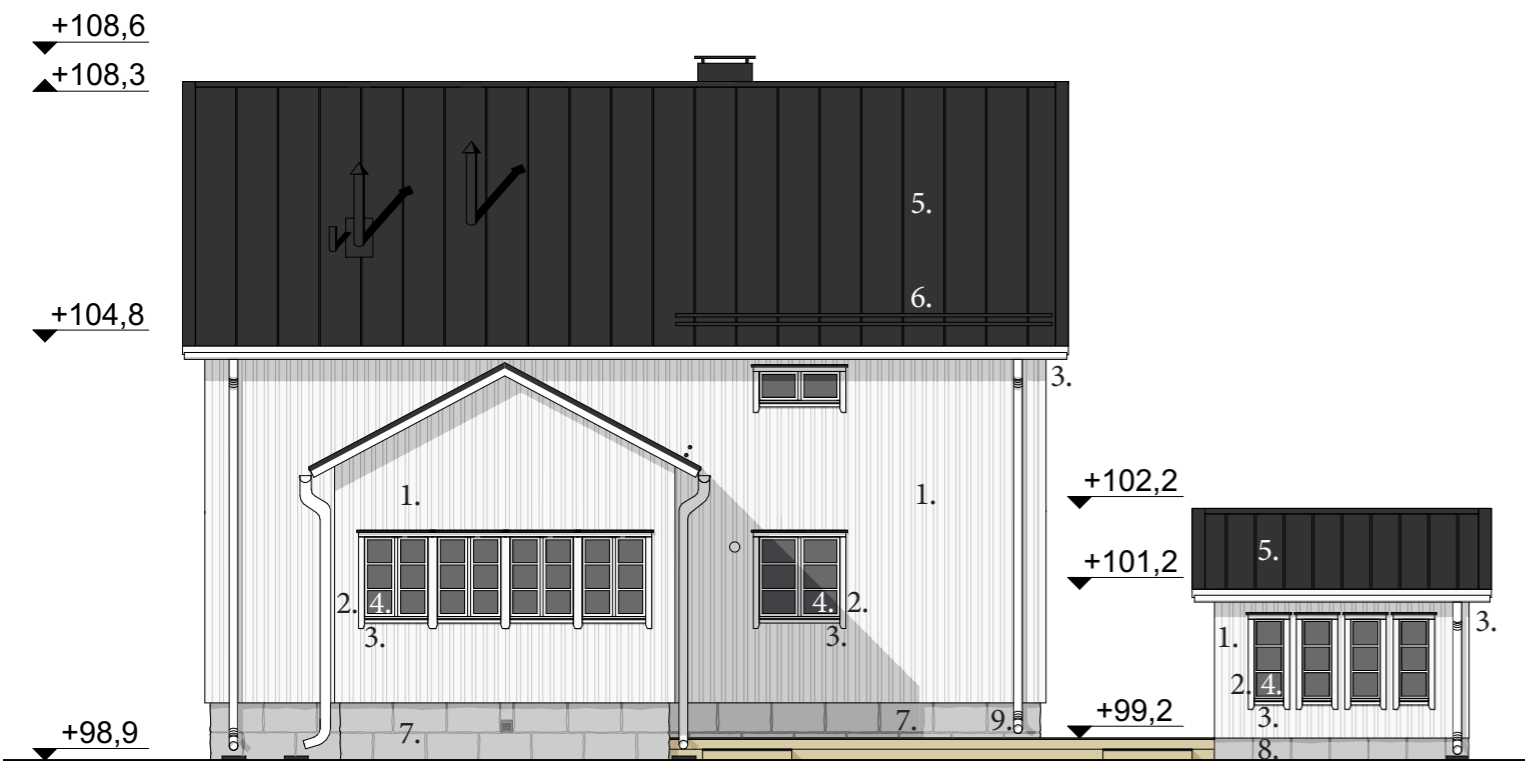
- Puu
- Istutuksia
- Pensasaita
- Kivipolku
- Terassi
- Sora
- Nurmikko
- Kasvimaata

- ← Tuloilma
- ← Siirtoilma
- ← Poistoilma

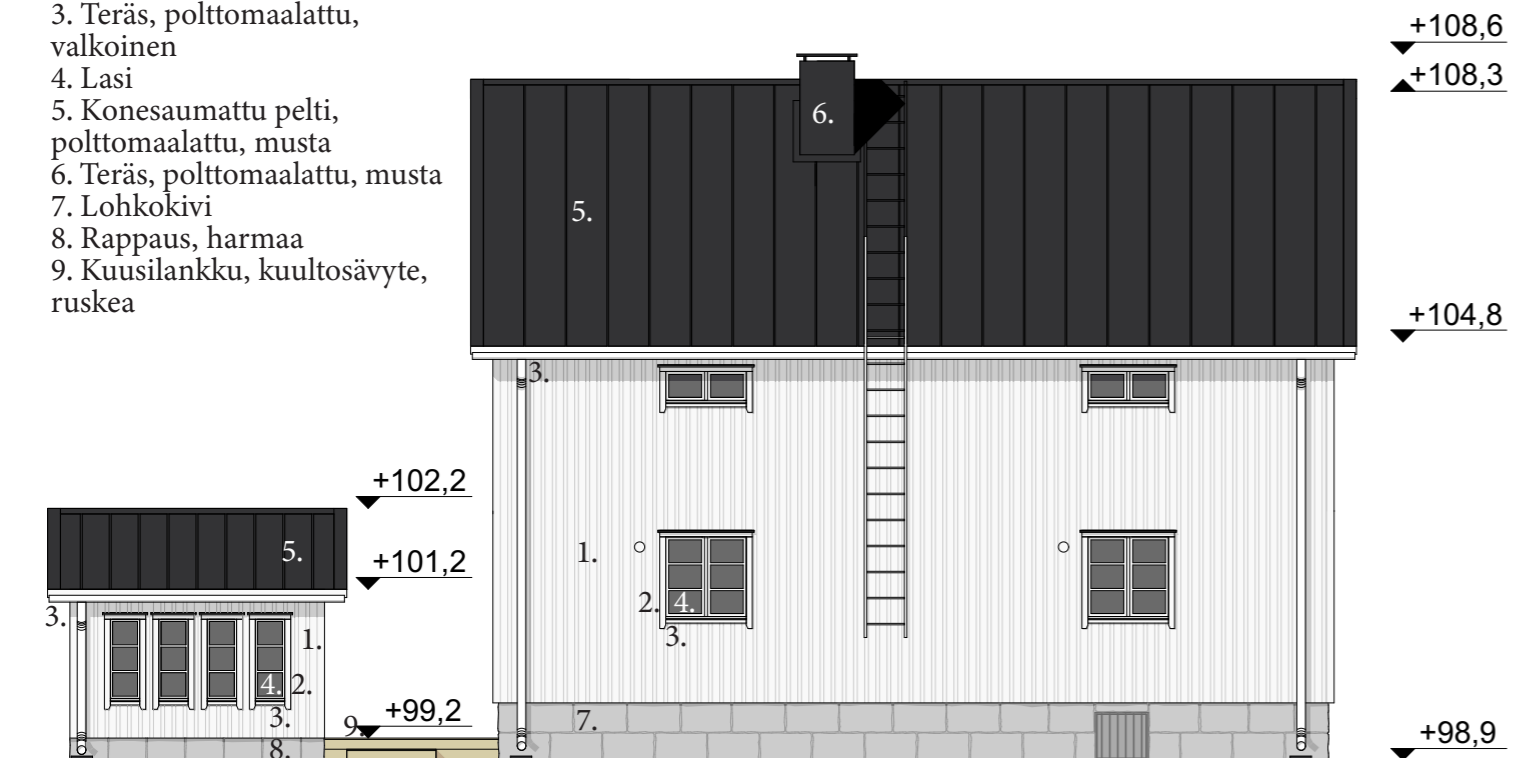
Kuva 475 ja 476. Asuinrakennuksen pohjapiirrokset 1:100. (Paavilainen, 2024)

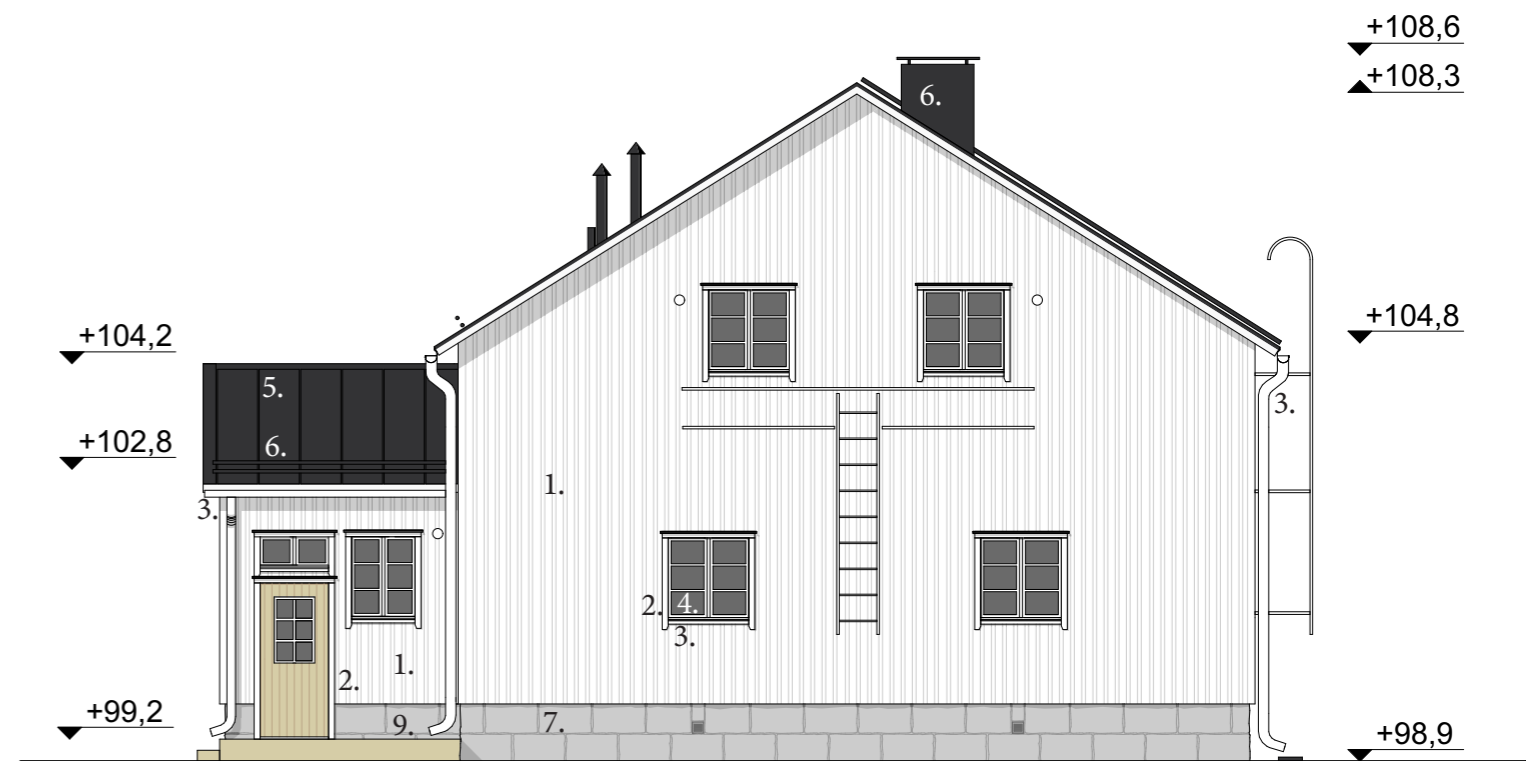
Kuva 477. Asuinrakennuksen ja kesähuoneen julkisivut kaakkoon 1:100. (Paavilainen, 2024)

Julkisivumateriaalit:

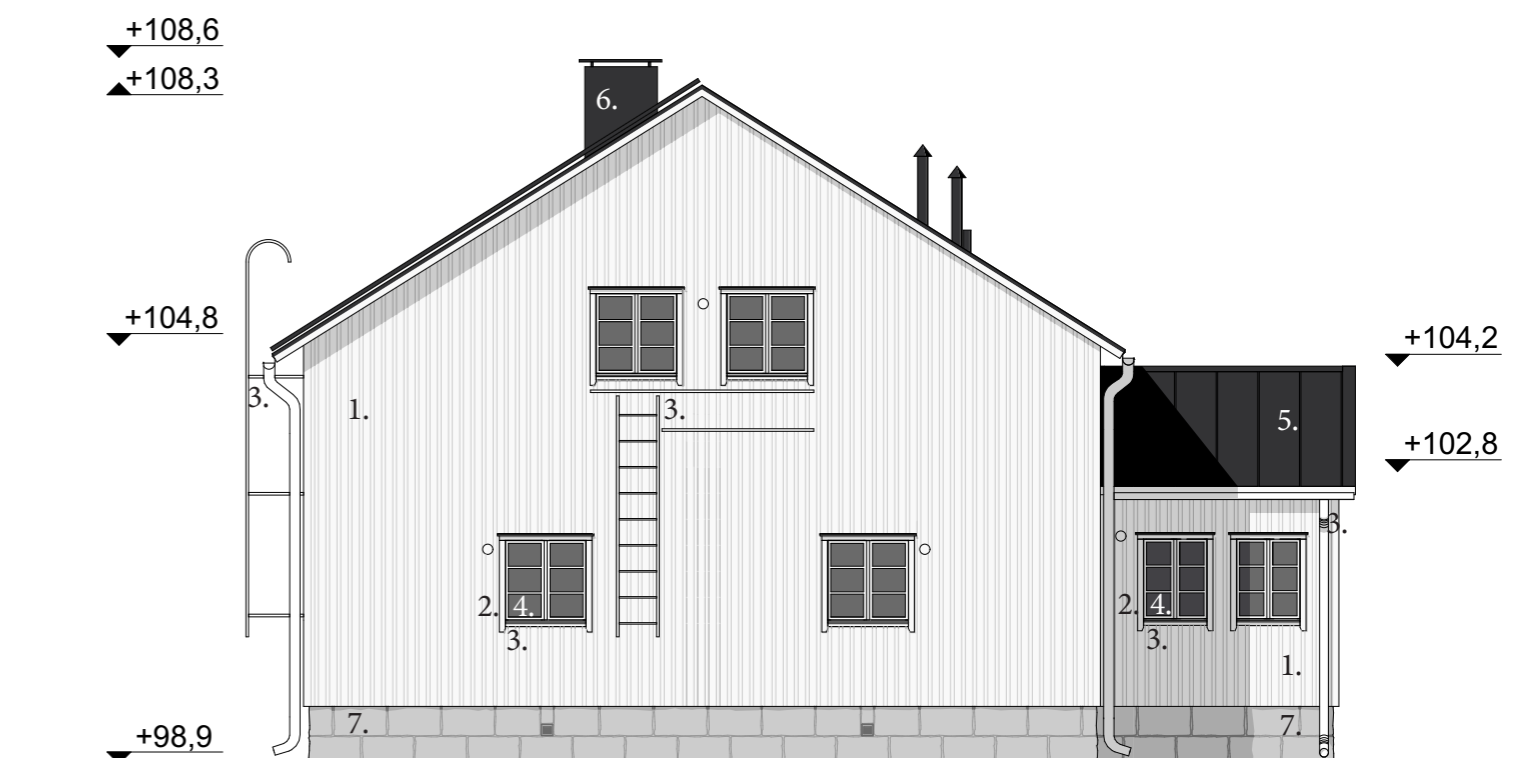
- 1. Kuusilauta ja peiterima, maalattu, valkoinen öljymaali
- 2. Kuusilauta, maalattu, valkoinen
- 3. Teräs, polttomaalattu, valkoinen
- 4. Lasi
- 5. Konesaumattu pelti, polttomaalattu, musta
- 6. Teräs, polttomaalattu, musta
- 7. Lohkokivi
- 8. Rappaus, harmaa
- 9. Kuusilankku, kuultosävyte, ruskea

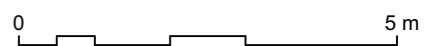
Kuva 478. Asuinrakennuksen ja kesähuoneen julkisivut luoteeseen 1:100. (Paavilainen, 2024)

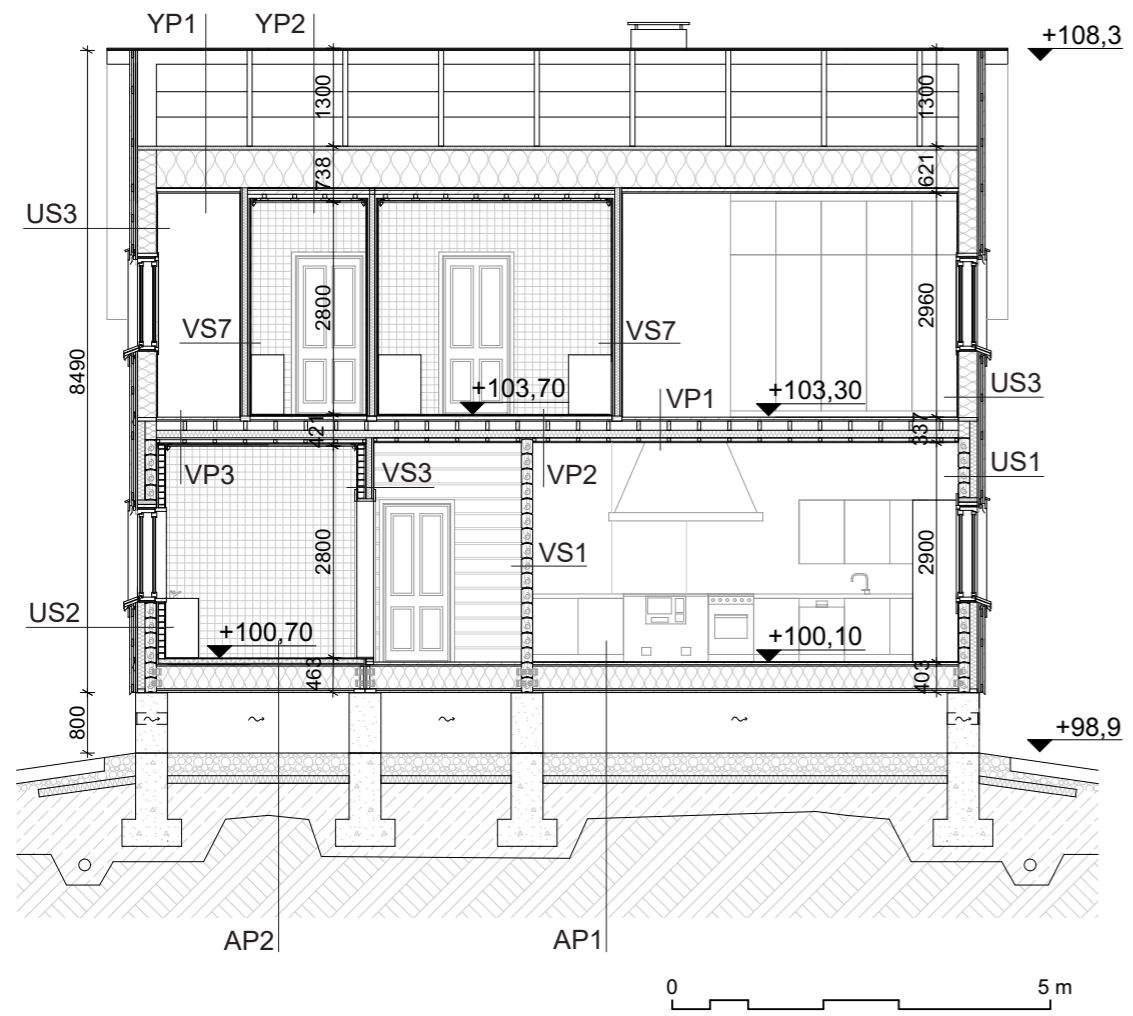

Kuva 479. Asuinrakennuksen julkisivu koilliseen 1:100. (Paavilainen, 2024)

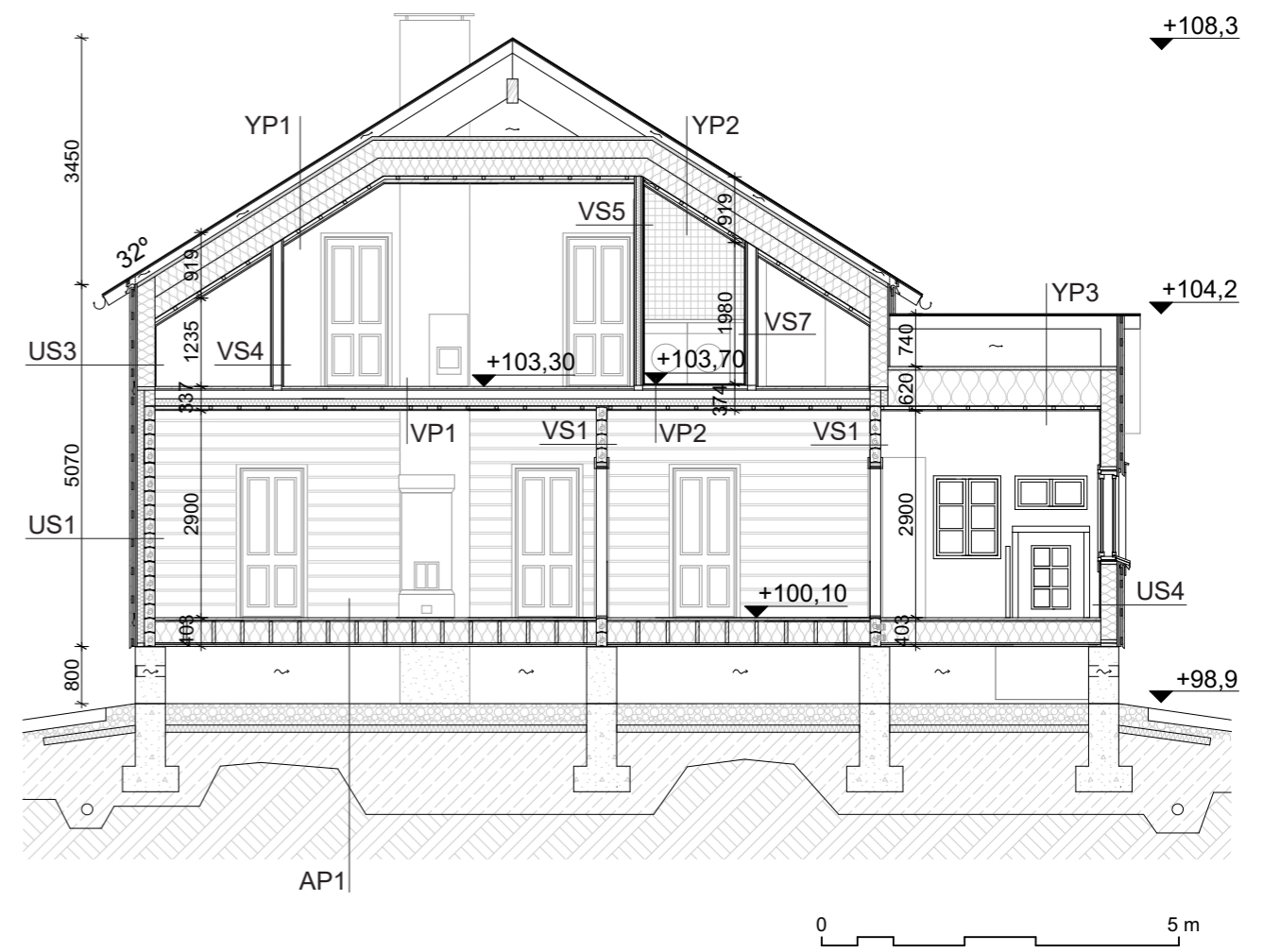

Kuva 480. Asuinrakennuksen julkisivu lounaaseen 1:100. (Paavilainen, 2024)

Kuva 481. Asuinrakennuksen leikkaus A-A 1:100. (Paavilainen, 2024)

Kuva 482. Asuinrakennuksen leikkaus B-B 1:100. (Paavilainen, 2024)

17.2.2 SÄILYTETTÄVÄT PIIRTEET

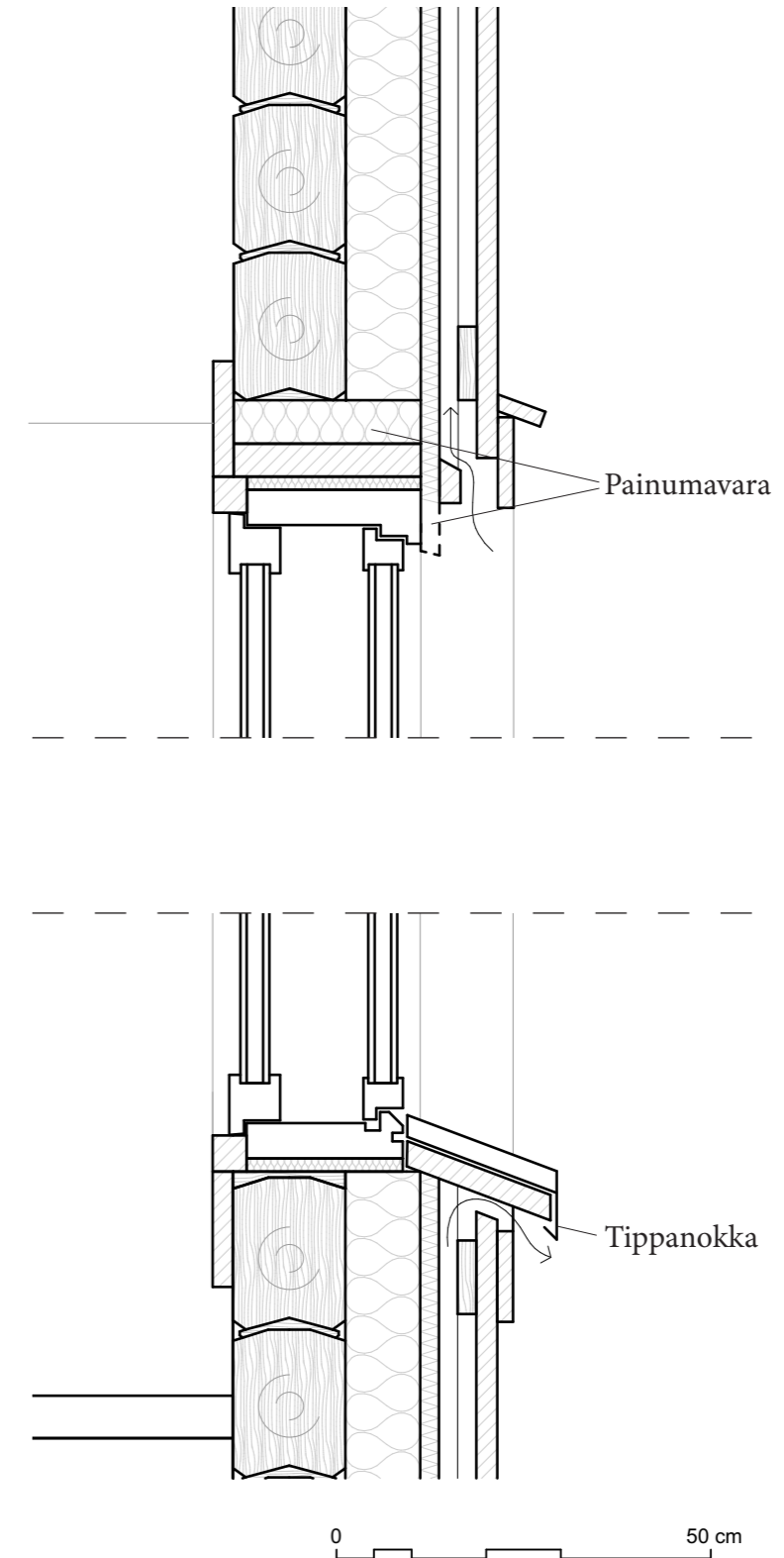
Alakerrassa huonejako säilyy pääpiirteittäin ennallaan. Tilajakoon vaikuttaa luonnollisesti hirsikehikko, jonka halusin säilyttää mahdollisimman muuttumattomana. Hirsikehikkoa korostaakseni osa seinistä jätetään päällystämättä. Suuri pirtti ja tupa säilytetään myös ennallaan, sillä ne ovat rakennukselle ja sen historialle oleellinen piirre. Muutoksena on niiden paikkojen vaihtaminen päittäin, jotta keittiöön on ulko-ovelta lyhyempi matka. Yläkerran rankarunko puolestaan uusitaan kokonaan, jolloin yläkerran huonejaon suunnittelussa minulla on ollut vapaammat kädet.

Rakennusosista säilytetään mahdollisuuksien mukaan vanhat sisäovet karmeineen, lattialankut ja -laudat, katto- ja jalkalistat, sekä katsotaan, missä kunnossa ikkunat, vanha puuhella ja pöytäuuni ovat. Itselle tarpeettomat materiaalit voidaan myydä.

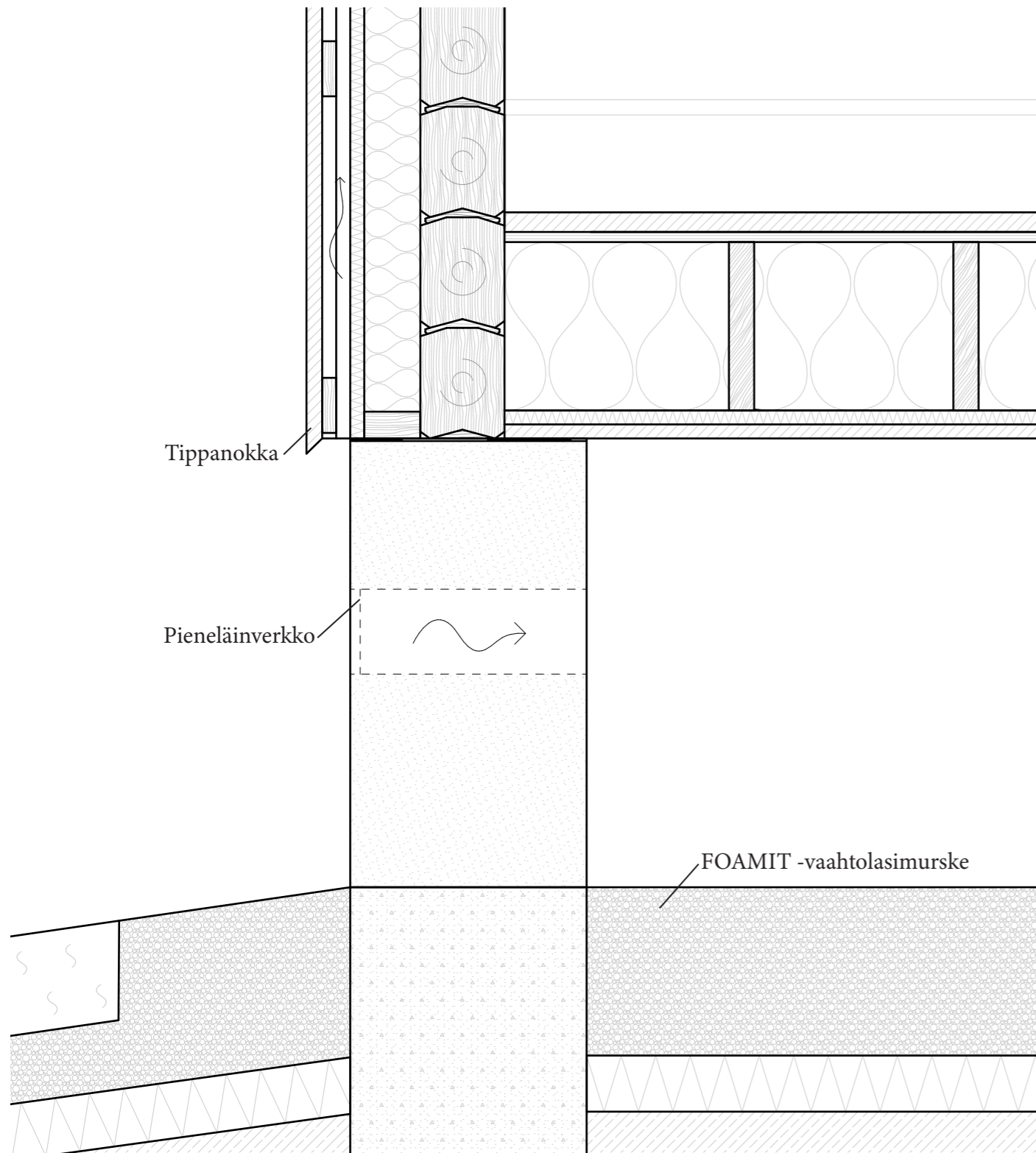
Säilytettävät rakennusosat varastoidaan ja kunnostetaan tarvittavalla tavalla. Alakerran säilytettävien ovien avautumissuuntia vaihdetaan, jotta ovet avautuvat uuden tilajaon mukaan kaikista käytännöllisimmän. Ikkunat täytyy mahdollises-

ti uusia nykyisiin energiamääräykset täyttäviin ikkunoihin. Siinä tapauksessa mahdollisuuksien mukaan teetetään puusepällä hirsirungon aukoihin sopivat uudet puurakenteiset ikkunat. Ikkunat toteutetaan kuusiruutuisina, jotta rakennuksen alkuperäistä ilmettä voidaan palauttaa takaisin (viittaus kuvaan 441 sivulla 288). Yläkerran ja kuistin ikkunat toteutetaan samalla tyyllillä kuin alakerran ikkunat.

Visuaalisesti tärkein säilytettävä piirre on rakennuksen julkisivuverhous. Ulkoverhouslaudat joudutaan todennäköisesti vaihtamaan uusiin, mutta haluan uudessa rakennuksessa säilyttää peiterimotuksen ulkoverhouksessa sekä maalata rakennuksen uudestaan valkoiseksi. Mielestäni valkoisen värin säilyttäminen on yksi tärkeimmistä piirteistä, jotka sitovat uuden rakennuksen sen menneisyyteen. Valkoinen väri voidaan lisäksi nähdä modernina värinä, minkä myötä se sopii hyvin uudisrakennuksen väriksi. Uuden julkisivun maalauksessa haluan käyttää muovitonta maalia, joista öljymaali on ainoa, jolla valkoinen väri on saavutettavissa (Kaila, 2000).

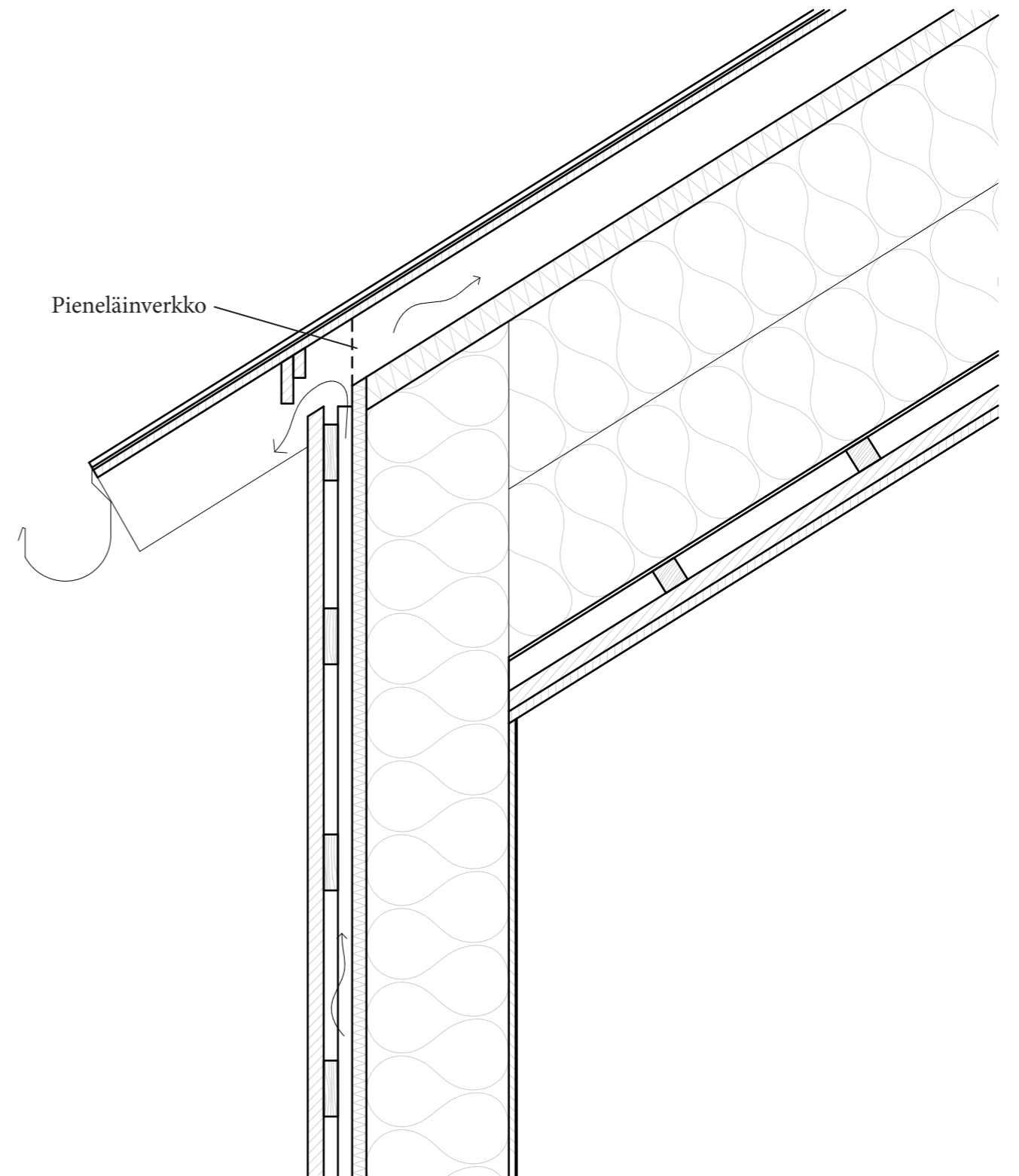

Kuva 483. Asuinrakennuksen ikkunadetalji 1:10. (Paavilainen, 2024)

Kuva 484. Asuinrakennuksen alapohjan ja ulkoseinän liittymädetalji
1:10. (Paavilainen, 2024)

0 50 cm

Kuva 485 Asuinrakennuksen yläpohjan ja ulkoseinän liittymädetalji
1:10. (Paavilainen, 2024)

0 50 cm

17.2.3 RAKENTEET JA MATERIAALIT

Rakennukseen toteutetaan kunnollinen nykymääräysten mukainen tuulettuva alapohja. Tästä syystä rakennuksen lattiapinta tulee nousemaan melkein metrin verran aikaisempaa korkeammalle. (Rakennustietosäätiö, 2010b) Muutos näkyy selkeimmin julkisivussa sekä kuistin uusissa portaissa. Kivijalassa päätin käyttää perinteistä lohkokiveä, sillä se olisi materiaalina ollut saatavilla siihen aikaan, kun alkuperäinen rakennus on rakennettu. Materiaali ei myöskään ole uudessa ympäristössään ennenkuulumaton, sillä viereisen Kokon tilan vanhassa navetassa ja karjakeittiössä on lohkokiviperustukset. Roudan- ja lämmöneristeenä olen käyttänyt soran ja muovin sijasta kierrätyslasista tehtyä vaahtolasia, joka toimii lisäksi kapillaarikatkona (Uusioaines, 2024).

Ulkoseinissä nykymääräysten täyttäminen vaati eristyksen lisäämistä hirsirungon ulkopuolelle (Vuolle, 2023). Eristysmateriaaliksi olen valinnut koko rakennukseen selluvillan, joka on orgaaninen, muoviton ja siten kosteutta sitova ja hengittävä materiaali. Se siis sopii erityisen hyvin perinnerakentamiskohteisiin. (Puurunen, 2000) Julkisivuverhouksen haluan säilyttää samana; peiterimoitus ja valkoinen öljymaali. Verhous ja väri ovat samat kaikissa pihapiirin rakennuksissa ja rakennelmissa, jotta kokonaisuudesta muodostuu eheä.

Vesikaton materiaaliksi olen valinnut konesaumattun pellin, sillä materiaalina se heijastelee parhaiten rakennuksessa ollutta aaltopeltiä. Musta väri puolestaan on sekä klassinen että

moderni valinta. Katemateriaali on sama kaikissa pihapiirin rakennuksissa.

Suurimman kosteusrasituksen märkätilat, pesuhuone ja sauna, on sijoitettu piharakennukseen. Modernin asumisen vaatimusten mukaisesti olen kuitenkin sijoittanut suihkukopin asuinrakennuksen alakertaan, jotta peseytyäkseen ei tarvitse poistua talosta. Rakenteellisesti märkätila seisoo omilla perustuksillaan, betonilattia on valettu valumuottiin, ja seiniin tehty tiilimuuraus luovat märkätilan hirsikehikosta erilliseksi kokonaisuudeksi. Näin pystytään minimoimaan mahdollisen vesivahingon aiheuttamat vauriot hirsirakenteeseen. (Lehtinen ym., 2011) Yläkerran wc:ssä ja kodinhoitohuoneessa lattiarakennus on toteutettu kevyemmin Tulppa-märkätilalevyjä käyttäen (Finnfoam Oy, 2024).

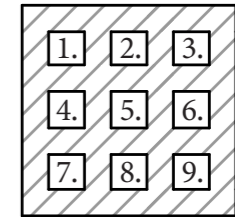
17.2.4 TALOTEKNIikka

Haluan säilyttää rakennuksessa alkuperäisen painovoimaisen ilmanvaihdon, kuten Mikkola ja Kuuluvainen opastavat. (Mikkola & Kuuluvainen, 2021) Ilmanvaihtoa tehostaakseni palautan käyttöön alakerran kaksi tulisijaa ja lisään yläkertaan yhden uuden. Jotta muurissa on tarpeeksi hormoneja savulle ja poistoilmalle, tulee muuri kasvamaan yhdeksänhormiseksi. Uuteen keittiöön haluan sijoittaa puuhellan. Mikäli vanha puuhella ei ole enää käyttökelpoinen, on markkinoilla tarjolla uutenakin monenlaisia vaihtoehtoja. Poistoilmaventtiili sijoittuu huu-

van alle, jonka alapuolella ovat sekä puuhella että sähköliesi. Keittiön ilmanvaihtoa voidaan tehostaa koneellisesti. Pirtin puolella käyttöön otetaan joko vanha pönttöuuni tai uusi varaava kakluuni. Yläkertaan tuodaan pieni tulisija, esimerkiksi Porin Matti. Alakerran kylpyhuoneen sekä yläkerran wc:n ja kodinhoitohuoneen ilmanvaihto hoituu erillisten ilmanvaihtohormien kautta. Tilojen ilmanvaihtoa voidaan tehostaa koneellisesti.

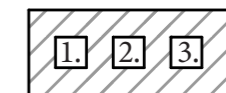
Piharakennuksessa ilmanvaihto toimii asuinrakennuksen tapaan painovoimaisesti. Muuri on kolmen hormin kokoinen, jolloin yksi hormi on varattu puukiukaalle ja kaksi muuta saunan, pesuhuoneen ja olohuoneen poistoilmalle. Wc:lle on oma ilmanvaihtohorminsa, ja wc:n ilmanvaihtoa voidaan asuinrakennuksen wc-tilojen tapaan tehostaa koneellisesti.

Tulisijojen lisäksi asuin- ja piharakennuksen lämmittämisestä vastaa vesikiertoinen patteristo. Pinta-asennetuilla putkilla mahdolliset vuodot voidaan havaita ajoissa (Rinne, 2010). Lämmönlähteenä toimii maalämpö. Maalämpöpumppu mahtuu keittiön nurkan kaapistoon, jonka viereen on mahdollista asentaa myös lämminvesivaraaja (Thermia Finland Oy, 2024). Piharakennuksessa on oma lämminvesivaraajansa. Laitteet asennetaan niille mitoitettuihin kaapistoihin, jolloin ne ovat esteettisesti katseilta piilossa. Molemmista laitteista on saatavilla hiljaisia vaihtoehtoja, joten niiden ei pitäisi olla millään tavalla häiritseviä (Thermia Finland Oy, 2024).

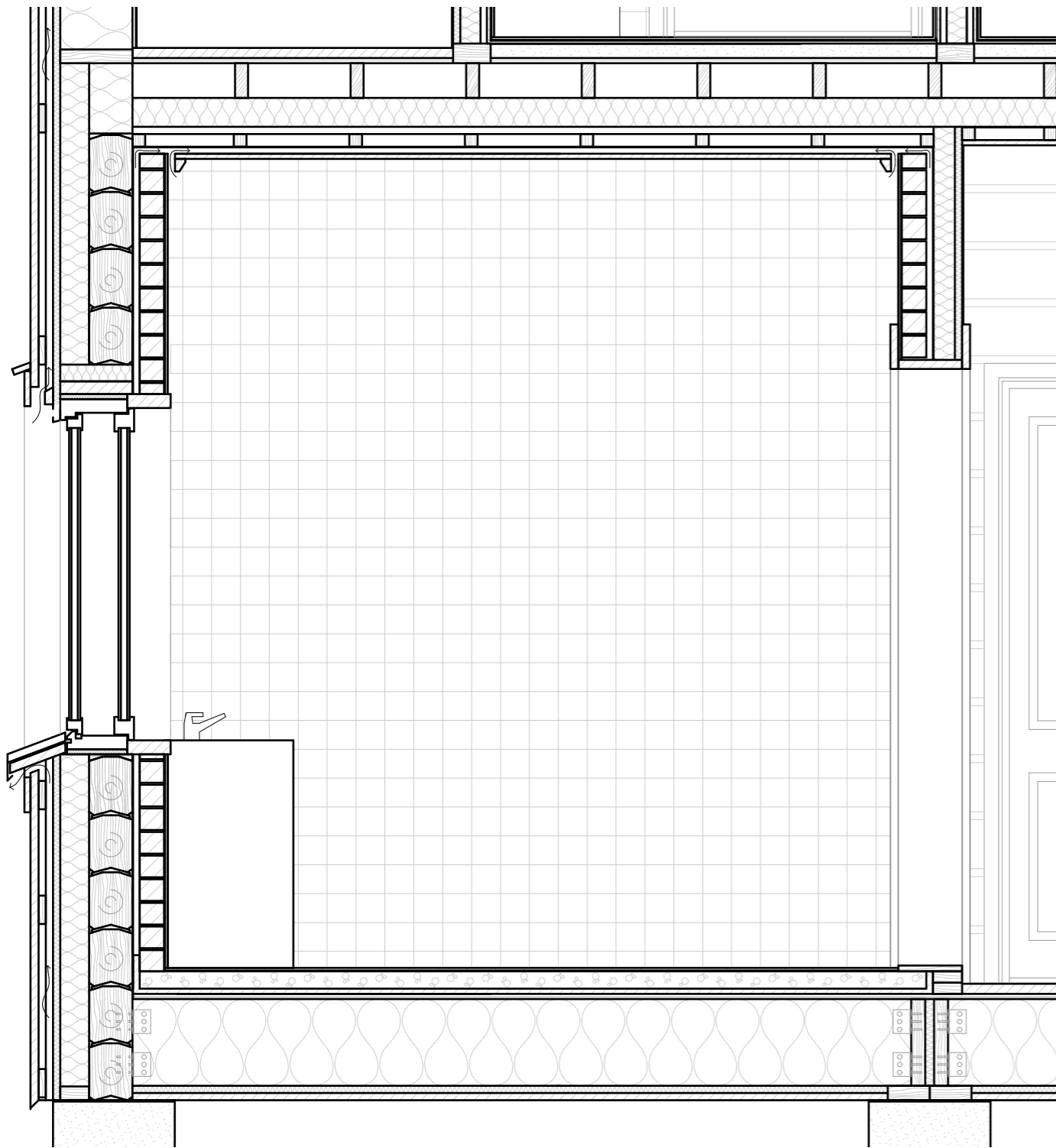
1. Yläkerran olohuoneen poistoilma
2. Alakerran olohuoneen poistoilma
3. Yläkerran 1. makuuhuoneen poistoilma
4. Yläkerran olohuoneen takka
5. Alakerran olohuoneen takka
6. Alakerran makuuhuoneen poistoilma
7. Yläkerran 2. makuuhuoneen poistoilma
8. Keittiön puuhella
9. Keittiön poistoilma

Kuva 486. Asuinrakennuksen hormileikkaus. (Paavilainen, 2024)

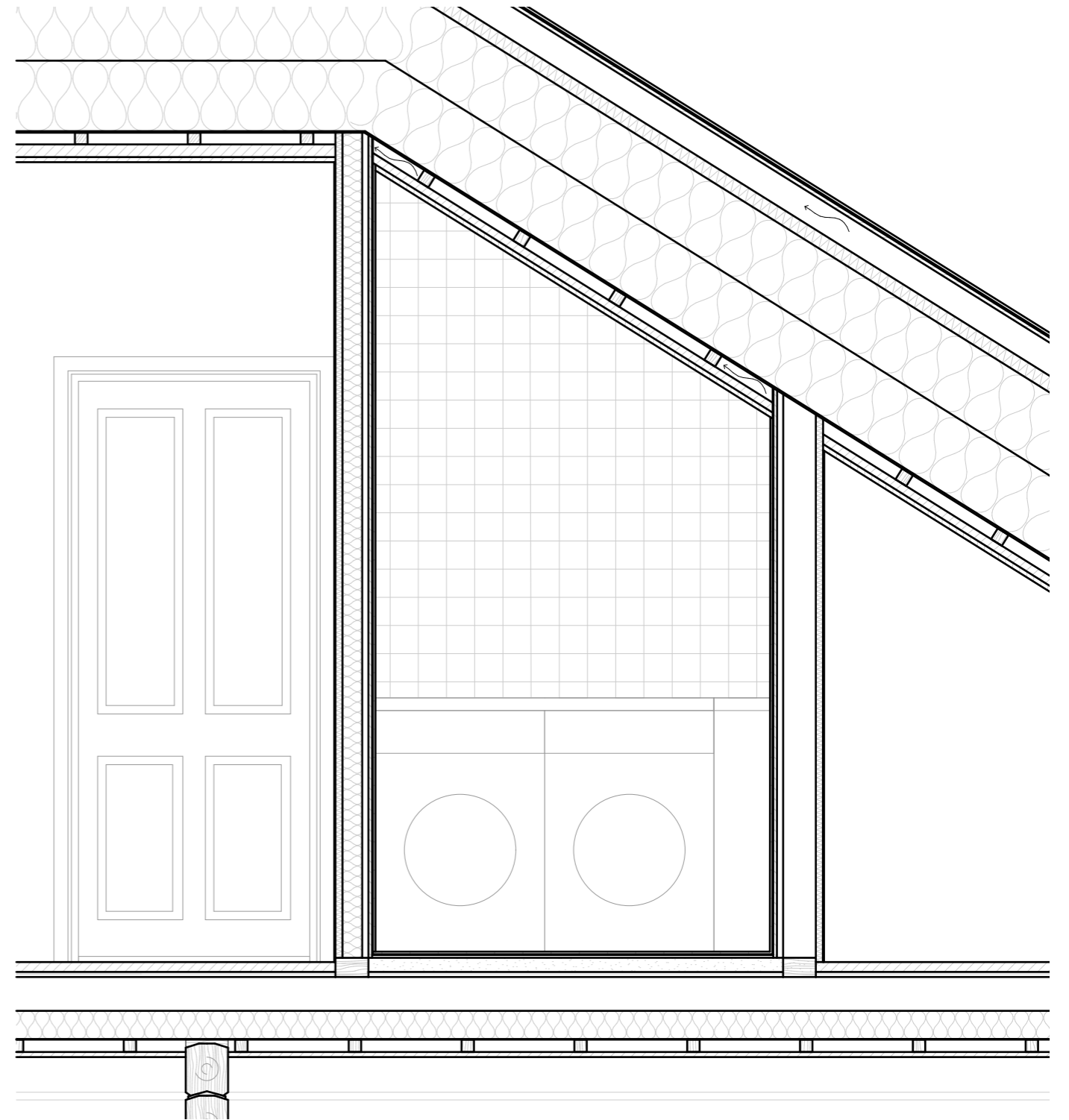
1. Olohuoneen poistoilma
2. Saunan puukiuas
3. Saunan ja pesuhuoneen poistoilma

Kuva 487. Piharakennuksen hormileikkaus. (Paavilainen, 2024)

Kuva 488. Alakerran märkätilän leikkaus 1:20. (Paavilainen, 2024)

0 50 cm

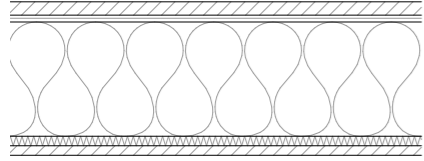

Kuva 489. Yläkerran märkätilän leikkaus 1:20. (Paavilainen, 2024)

0 50 cm

ASUINRAKENNUKSEN RAKENTEET

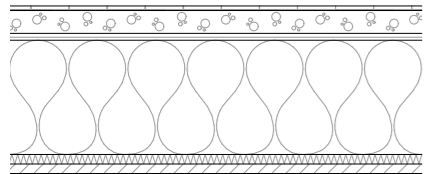
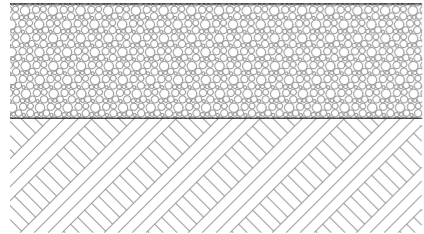
Kuvat 489-507. (Paavilainen, 2024)

AP1, tuulettuva alapohja, hirsikehikko ja kuisti

U-arvo 0,16 W/m²K, paksuus 403 mm

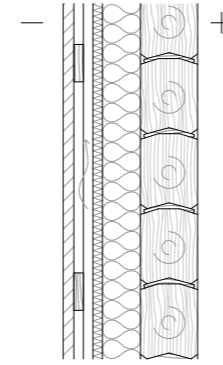
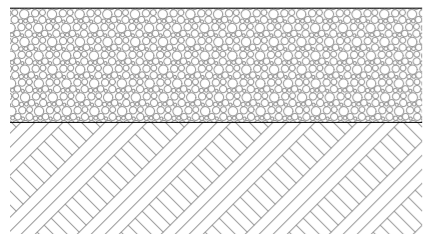
35 mm	Lattianpäällyste ja pintakäsittely, uudelleenkäytettävä laotalattia ja maali
18 mm	Ilman- ja höyrnsulku, ympäriontattu kuusivaneri
300 mm	Kantava rakenne, lattiakannattajat 48x300 k 400 Lämmöneriste, 300 mm selluvilla
25 mm	Tuulensuoja, huokoinen puukuitulevy
25 mm	Harvalaudoitus, 25x100 k400 lattiakannattajien alapinnassa
800 mm	Ryömintätila, tuuletusaukkojen määrä 4–8 promillea ryömintätilan pinta-alasta
≥300 mm	Lämmöneriste ja kapillaarikatkos, FOAMIT 20 vaahtolasimurske, raekoko 4...20 mm. Eristekerroksessa tarvittaessa salaojitus ja radontuuletus Suodatinkangas Perus- tai täyttömaa, kallistus salaojiin vähintään 1:50

AP2, tuulettuva alapohja, hirsikehikon märkätila

U-arvo 0,16 W/m²K, paksuus 428...468 mm

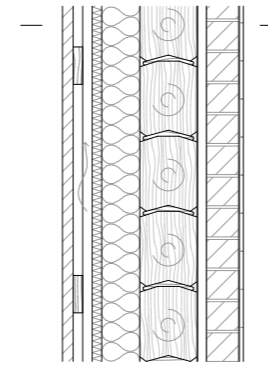
10 mm	Lattianpäällyste, laatoitus Kiinnityslaasti, vedenkestävä Vedeneriste, nostetaan seinille 150 mm valmista lattiapintaa ylemmäksi
50...90 mm	Teräsbetonilaatta, mukavuuslämmityskaapelit tai -putket, kallistus 1:80, kaivojen läheisyydessä 1:50. Betonivalu erotetaan hirsirungosta valumuotilla.
18 mm	Rakennuslevy, ympäriontattu havuvaneri
300 mm	Kantava rakenne, lattiakannattajat 48x300 k 400 Lämmöneriste, 300 mm selluvilla
25 mm	Tuulensuoja, huokoinen puukuitulevy
25 mm	Harvalaudoitus, 25x100 k400 lattiakannattajien alapinnassa
800 mm	Ryömintätila, tuuletusaukkojen määrä 4–8 promillea ryömintätilan pinta-alasta
≥300 mm	Lämmöneriste ja kapillaarikatkos, FOAMIT 20 vaahtolasimurske, raekoko 4...20 mm. Eristekerroksessa tarvittaessa salaojitus ja radontuuletus Suodatinkangas Perus- tai täyttömaa, kallistus salaojiin vähintään 1:50

US1, hirsiseinä

U-arvo 0,23 W/m²K, paksuus 353 mm

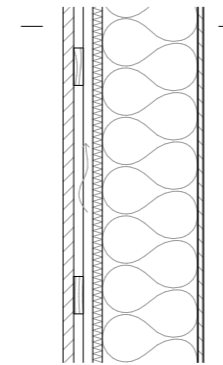
	Pintakäsittely, valkoinen öljymaali
28 mm	Ulkoverhous, ulkoverhouslauta ja peiterima
50 mm	Tuuletusväli ja ristiinkoolaus 25+25 mm k600
25 mm	Tuulensuoja, huokoinen puukuitulevy
100 mm	Pystykoolaus k600 Lämmöneriste, 100 mm selluvilla
150 mm	Kantava rakenne, hirsi

US2, hirsiseinä, märkätila

U-arvo 0,23 W/m²K, paksuus 473 mm

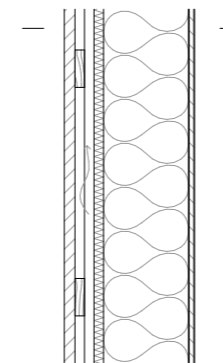
	Pintakäsittely, valkoinen öljymaali
28 mm	Ulkoverhous, ulkoverhouslauta ja peiterima
50 mm	Tuuletusväli ja ristiinkoolaus 25+25 mm k600
25 mm	Tuulensuoja, huokoinen puukuitulevy
100 mm	Pystykoolaus k600 Lämmöneriste, 100 mm selluvilla
150 mm	Kantava rakenne, hirsi Ilmansulkupaperi, tervapaperi
25 mm	Ilmarako ja pystykoolaus 25x100 k600
85 mm	Poltettu tiili Vedeneriste, nostetaan seinille 150 mm lattiapintaa ylemmäksi Kiinnityslaasti, vedenkestävä
10 mm	Seinäpinta, laatoitus

US3, rankarunko, ullakko

U-arvo 0,23 W/m²K, paksuus 378 mm

	Pintakäsittely, valkoinen öljymaali
28 mm	Ulkoverhous, ulkoverhouslauta ja peiterima
50 mm	Tuuletusväli ja ristiinkoolaus 25+25 mm k600
25 mm	Tuulensuoja, huokoinen puukuitulevy
250 mm	Kantava rakenne, puurunko 48x250 k600 Lämmöneriste, 250 mm selluvilla Ilmansulkupaperi, muoviton
25 mm	Huokoinen puukuitulevy Seinäpinta ja pintakäsittely, aluspaperi ja muoviton rakennuspaperi tai tapetti

US4, rankarunko, kuisti

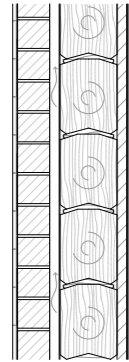
U-arvo 0,23 W/m²K, paksuus 351 mm

	Pintakäsittely, valkoinen öljymaali
28 mm	Ulkoverhous, ulkoverhouslauta ja peiterima
50 mm	Tuuletusväli ja ristiinkoolaus 25+25 mm k600
25 mm	Tuulensuoja, huokoinen puukuitulevy
223 mm	Kantava rakenne, puurunko 48x223 k600 Lämmöneriste, 223 mm selluvilla Ilmansulkupaperi, muoviton
25 mm	Huokoinen puukuitulevy Seinäpinta ja pintakäsittely, aluspaperi ja muoviton rakennuspaperi tai tapetti

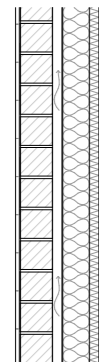
VS1, kantava hirsiseinä

150 mm Hirsirunko
Hirsien väleissä tilkkeenä pellavarivettä

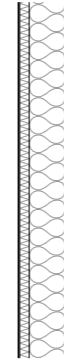
VS2, kantava hirsiseinä, märkätila

Paksuus 385 mm
10 mm Seinäpinta, laatoitus
Kiinnityslaasti, vedenkestävä
Vedeneriste, nostetaan seinille 150 mm lattiapintaa ylemmäksi
85 mm Poltettu tiili
25 mm Ilmarako ja pystykoolaus 22x100 mm k600
Ilmansulkupaperi, tervapaperi
150 mm Kantava rakenne, hirsi
25 mm Huokoinen puukuitulevy
Seinäpinta ja pintakäsittely, aluspaperi ja muoviton rakennuspaperi tai tapetti

VS3, rankarunkoinen ja muurattu väliseinä, märkätila

Paksuus 215 mm
10 mm Seinäpinta, laatoitus
Kiinnityslaasti, vedenkestävä
Vedeneriste, nostetaan seinille 150 mm lattiapintaa ylemmäksi
85 mm Poltettu tiili
25 mm Ilmarako ja pystykoolaus 25x100 mm k600
Ilmansulkupaperi, tervapaperi
70 mm Kantava rakenne, puurunko k600
Ääneneriste, 70 mm selluvilla
25 mm Huokoinen puukuitulevy
Seinäpinta ja pintakäsittely, aluspaperi ja muoviton rakennuspaperi tai tapetti

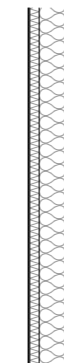
VS4, kantava rankarunkoinen väliseinä

Paksuus 145 mm
Seinäpinta ja pintakäsittely, aluspaperi ja muoviton rakennuspaperi tai tapetti
25 mm Huokoinen puukuitulevy
95 mm Kantava rakenne, puurunko k600
Ääneneristys tarvittaessa, 95 mm selluvilla
25 mm Huokoinen puukuitulevy
Seinäpinta ja pintakäsittely, aluspaperi ja muoviton rakennuspaperi tai tapetti

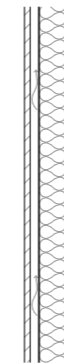
VS5, kantava rankarunkoinen väliseinä, märkätila

Paksuus 142,5 mm
10 mm Seinäpinta, laatoitus
Kiinnityslaasti, vedenkestävä
Vedeneriste, nostetaan seinille 150 mm lattiapintaa ylemmäksi
12,5 mm Sementtilevy, esim. Knauf Aquapanel Indoor
95 mm Kantava rakenne, puurunko k600
Ääneneriste tarvittaessa, 95 mm selluvilla
25 mm Huokoinen puukuitulevy
Seinäpinta ja pintakäsittely, aluspaperi ja muoviton rakennuspaperi tai tapetti

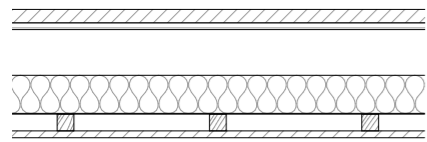
VS6, rankarunkoinen väliseinä

Paksuus 120 mm
Seinäpinta ja pintakäsittely, aluspaperi ja muoviton rakennuspaperi tai tapetti
25 mm Huokoinen puukuitulevy
70 mm Kantava rakenne, puurunko k600
Ääneneristys tarvittaessa, 70 mm selluvilla
25 mm Huokoinen puukuitulevy
Seinäpinta ja pintakäsittely, aluspaperi ja muoviton rakennuspaperi tai tapetti

VS7, rankarunkoinen väliseinä, märkätila

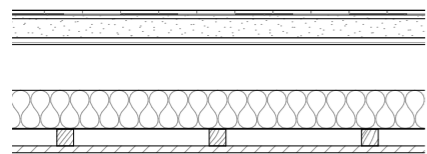
Paksuus 117,5 mm
10 mm Seinäpinta, laatoitus
Kiinnityslaasti, vedenkestävä
Vedeneriste, nostetaan seinille 150 mm lattiapintaa ylemmäksi
12,5 mm Sementtilevy, esim. Knauf Aquapanel Indoor
70 mm Kantava rakenne, puurunko k600
Ääneneriste tarvittaessa, 70 mm selluvilla
25 mm Huokoinen puukuitulevy
Seinäpinta ja pintakäsittely, aluspaperi ja muoviton rakennuspaperi tai tapetti

VP1, rankarunko

Paksuus 341 mm

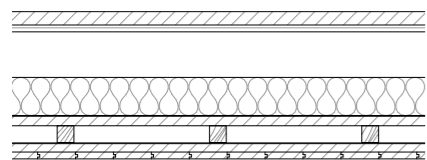
35 mm	Lattianpäällyste ja pintakäsittely, lautalattia ja maali
18 mm	Rakennuslevy, ympäripontattu havuvaneri
≥220 mm	Kantava rakenne, lattiakannattajat Ääneneriste, 100 mm selluvilla
50 mm	Rakennuspaperi, kun eristeenä puhallettu eriste
18 mm	Ristiinkoolaus 25+25 mm k400 Alakattoverhous ja pintakäsittely, puupaneeli ja valkoinen maali

VP2, rankarunko, märkätila ullakolla

Paksuus 351...376 mm

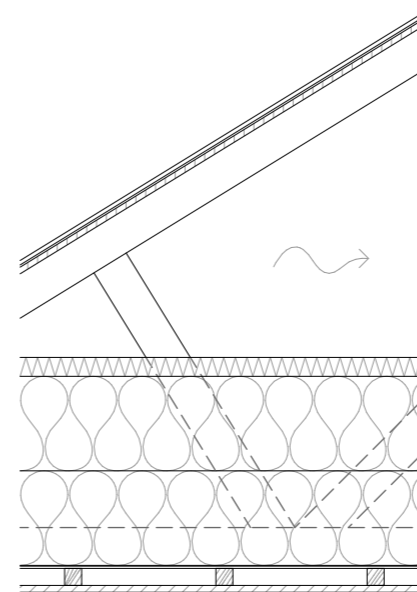
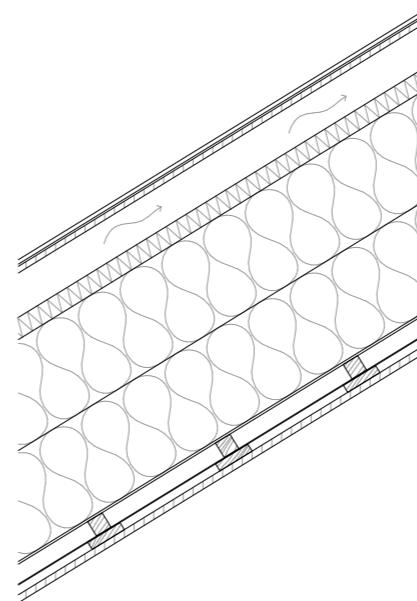
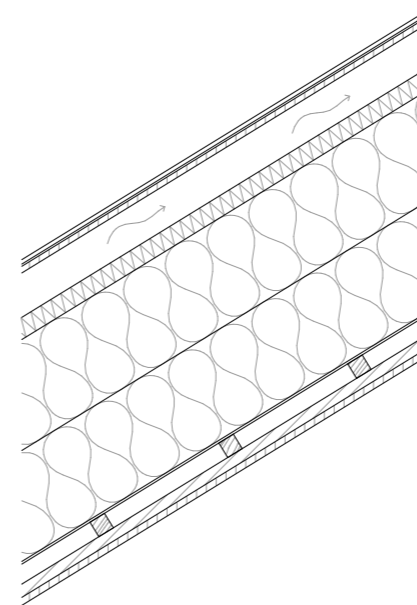
10 mm	Lattianpäällyste, laatoitus Kiinnityslaasti, vedenkestävä Vedeneriste, nostetaan seinille 150 mm lattiapintaa ylemmäksi
n. 10 mm	Lattialämmityskaapeli, esim. Devimat DTIF (paksuus 4 mm), ja laastikerros. Märkätiloissa kaapelin ja vedeneristeen välillä pitää olla 5 mm:n suojalaasti.
25...50 mm	Tulppa-märkätilelevyt (kaivolevyt, kaatolevyt 1 ja 2) ja lisäksi alle tarvittaessa 12 mm Finnfoam, kun etäisyys lattiakaivosta kasvaa. Asennus valmistajan ohjeen mukaan.
18 mm	Kiinnityslaasti
≥220 mm	Rakennuslevy, ympäripontattu havuvaneri Kantava rakenne, lattiakannattajat Ääneneriste, 100 mm selluvilla
50 mm	Rakennuspaperi, kun eristeenä puhallettu eriste
18 mm	Ristiinkoolaus 25+25 mm k400 Alakattoverhous ja pintakäsittely, märkätilaan sopiva puupaneeli ja valkoinen maali

VP3, rankarunko, märkätila alakerrassa

Paksuus 383 mm

35 mm	Lattianpäällyste ja pintakäsittely, lautalattia ja maali
18 mm	Rakennuslevy, ympäripontattu havuvaneri
≥220 mm	Kantava rakenne, lattiakannattajat Ääneneriste, 100 mm selluvilla
25 mm	Rakennuspaperi, kun eristeenä puhallettu eriste
45 mm	Puukoolaus, k400 Puukoolaus, k 400
22 mm	Ilmansulkupaperi, tervapaperi Kiinnityslaudat, 22x100 k 400, tuuletusrako katon reunalta toiselle

YP1, yläpohja

U-arvo 0,09 W/m²K, paksuus 764 mm

5 mm	Peltikate, konesaumattu, 2-kertaiset tiivistetyt saumat
15 mm	Vaimennuskaista
150 mm	Havuvaneri Tuuletusväli
50 mm	Kantava rakenne, kattokannattajat k600
500 mm	Tuulensuoja, kosteuden kestävä jäykkä puukuitulevy Lämmöneriste, 500 mm selluvilla Ilmansulkupaperi
6 mm	Rakennuslevy, puolikova puukuitulevy
45 mm	Puukoolaus, k400
25 mm	Huokoinen puukuitulevy
18 mm	Alakattoverhous ja pintakäsittely, puupaneeli ja valkoinen maali

YP2, yläpohja, märkätila

U-arvo 0,09 W/m²K, paksuus 761 mm

5 mm	Peltikate, konesaumattu, 2-kertaiset tiivistetyt saumat
15 mm	Vaimennuskaista
150 mm	Havuvaneri Tuuletusväli
50 mm	Kantava rakenne, kattokannattajat k600
500 mm	Tuulensuoja, kosteuden kestävä jäykkä puukuitulevy Lämmöneriste, 500 mm selluvilla Ilmansulkupaperi
6 mm	Rakennuslevy, puolikova puukuitulevy
45 mm	Puukoolaus, k400 Ilmansulkupaperi, tervapaperi
22 mm	Ilmarako ja koolaus 22x100 k400
18 mm	Alakattoverhous ja pintakäsittely, märkätilaan sopiva puupaneeli ja valkoinen maali

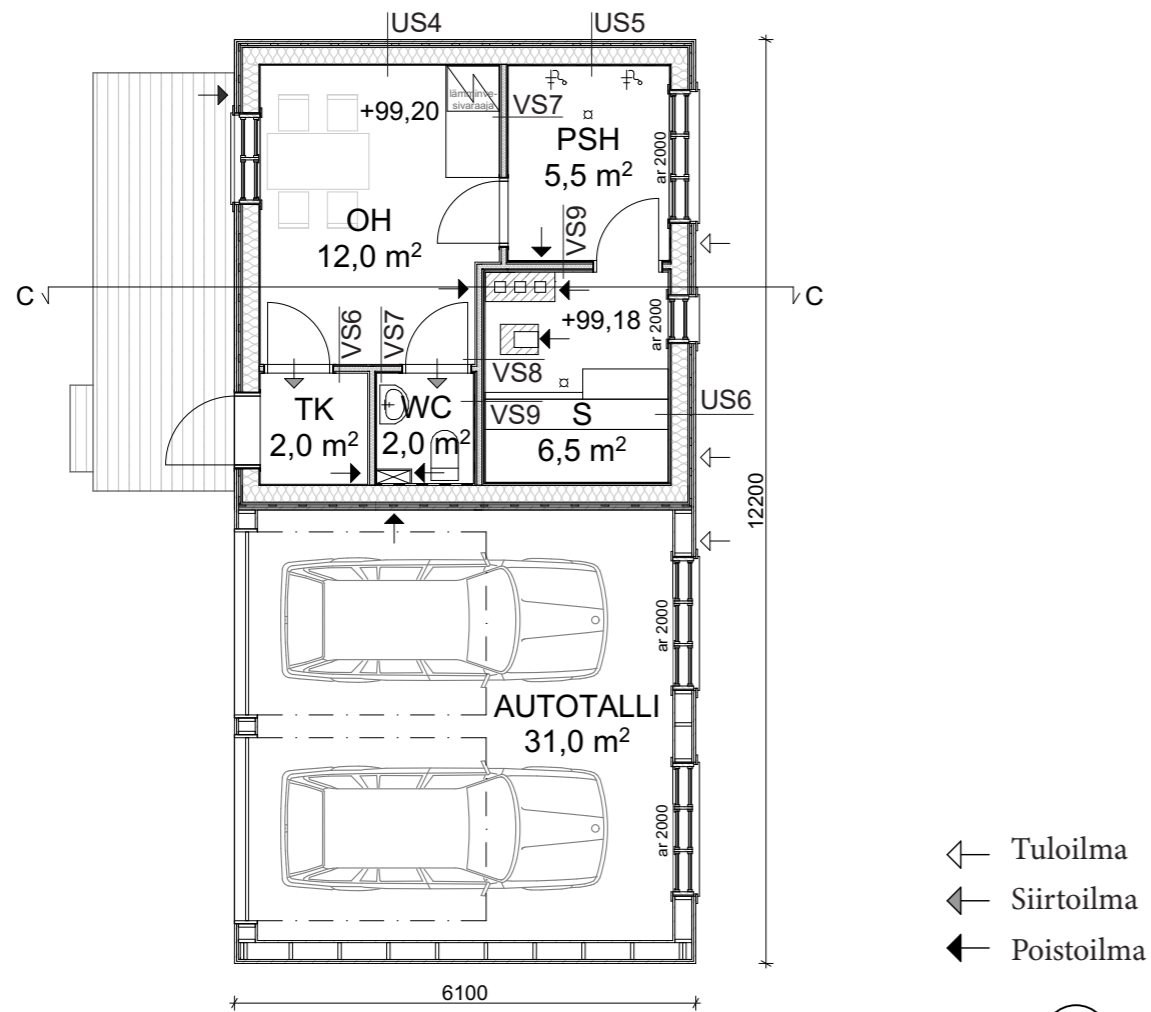
YP3, tuulettuva yläpohja, kuisti

U-arvo 0,09 W/m²K, paksuus 739 mm

5 mm	Peltikate, konesaumattu, 2-kertaiset tiivistetyt saumat
15 mm	Vaimennuskaista
100 mm	Havuvaneri Tuuletusväli
50 mm	Kantava rakenne, kattoristikot k600
500 mm	Tuulensuoja, kosteuden kestävä jäykkä puukuitulevy Lämmöneriste, 500 mm selluvilla Ilmansulkupaperi
6 mm	Rakennuslevy, puolikova puukuitulevy
45 mm	Puukoolaus, k 400
18 mm	Alakattoverhous ja pintakäsittely, puupaneeli ja valkoinen maali

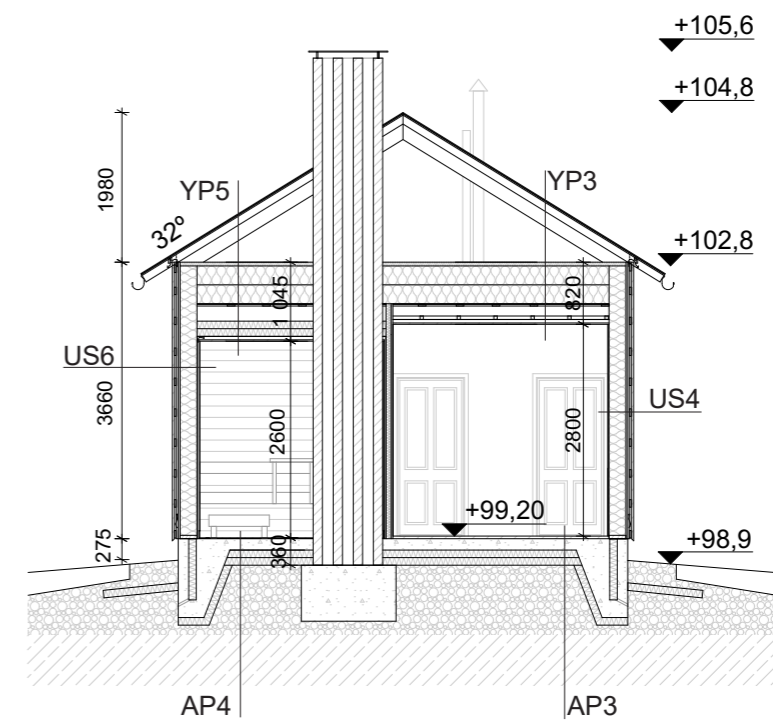

Kuva 508. Näkymä keittiöstä.
(Paavilainen, 2024)

Kuva 509. Piharakennuksen pohjapiirros
1:100 (Paavilainen, 2024)

0 5 m

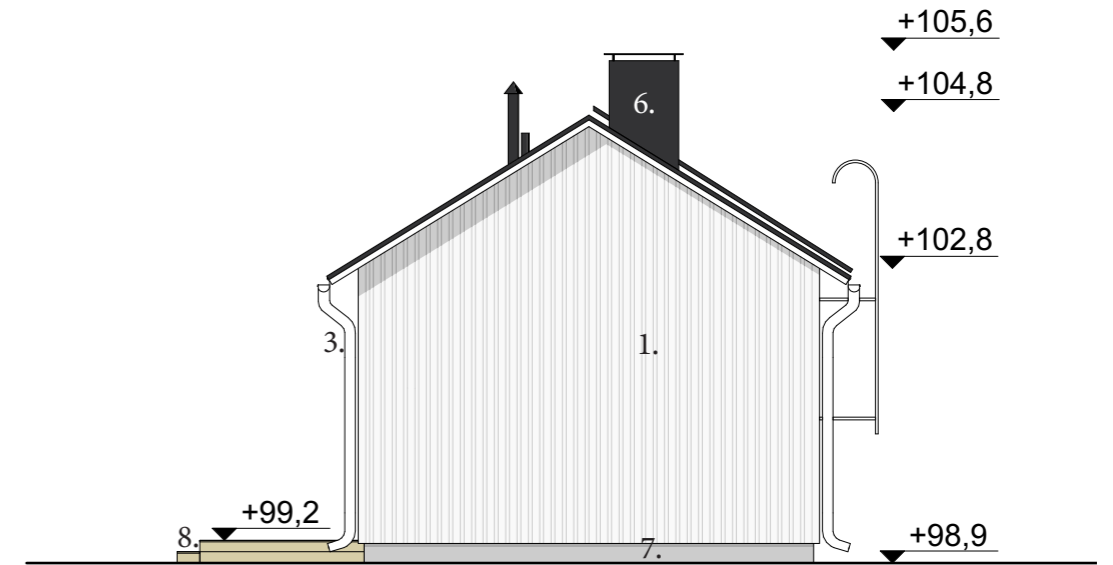

Kuva 510. Piharakennuksen leikkaus C-C
1:100 (Paavilainen, 2024)

0 5 m

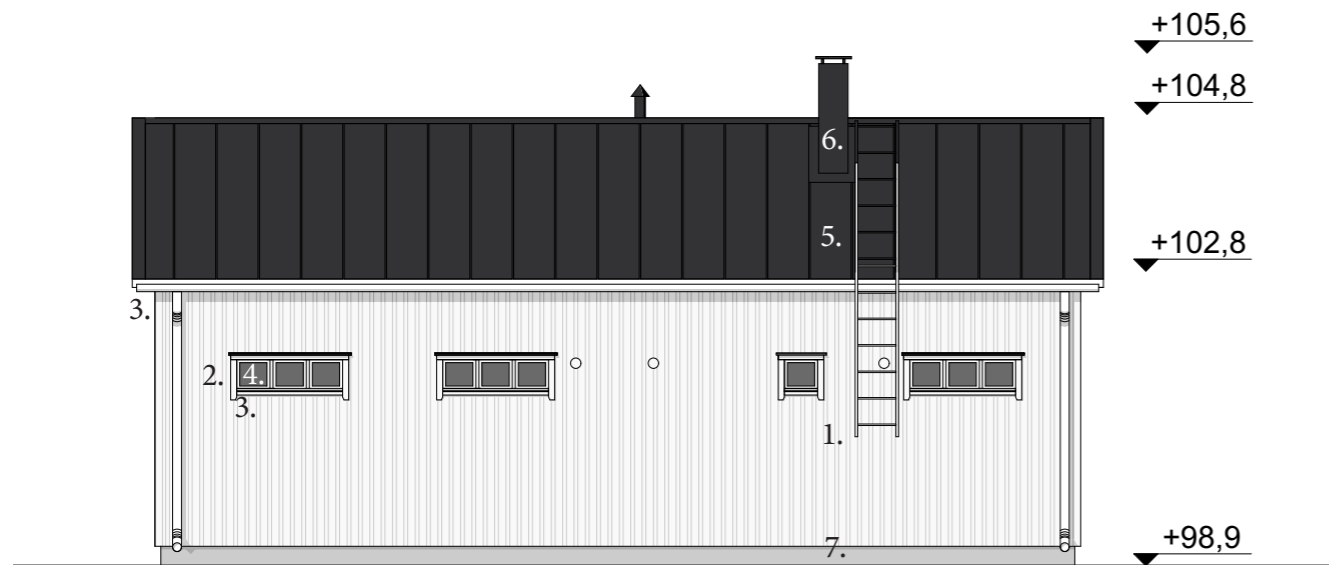
Kuva 511. Piharakennuksen julkisivu luoteeseen 1:100. (Paavilainen, 2024)

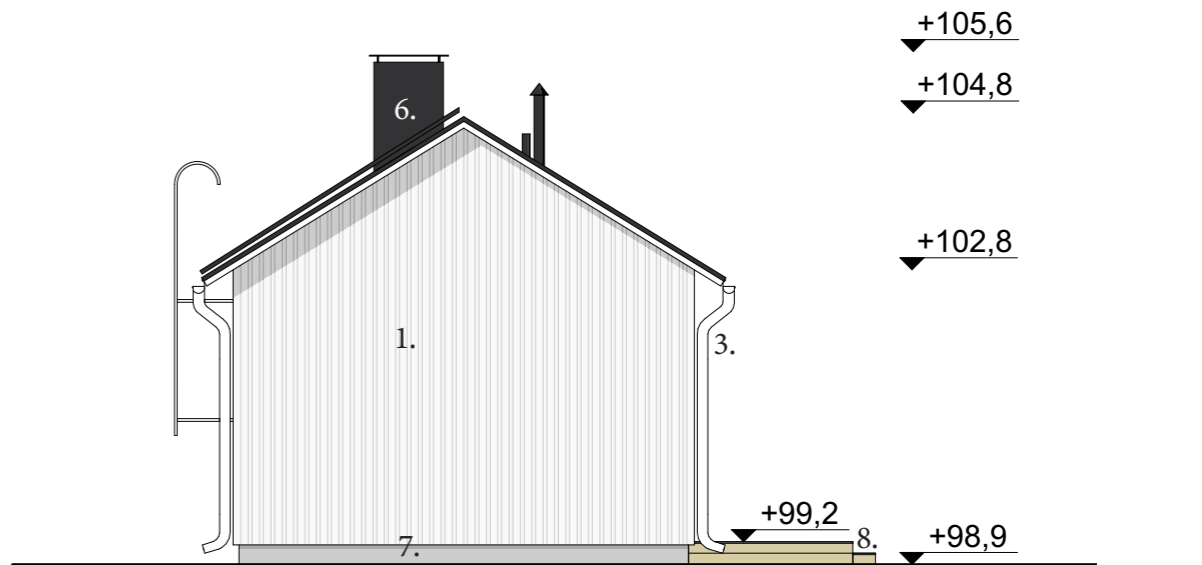
Kuva 513. Piharakennuksen julkisivu lounaaseen 1:100. (Paavilainen, 2024)

Julkisivumateriaalit:

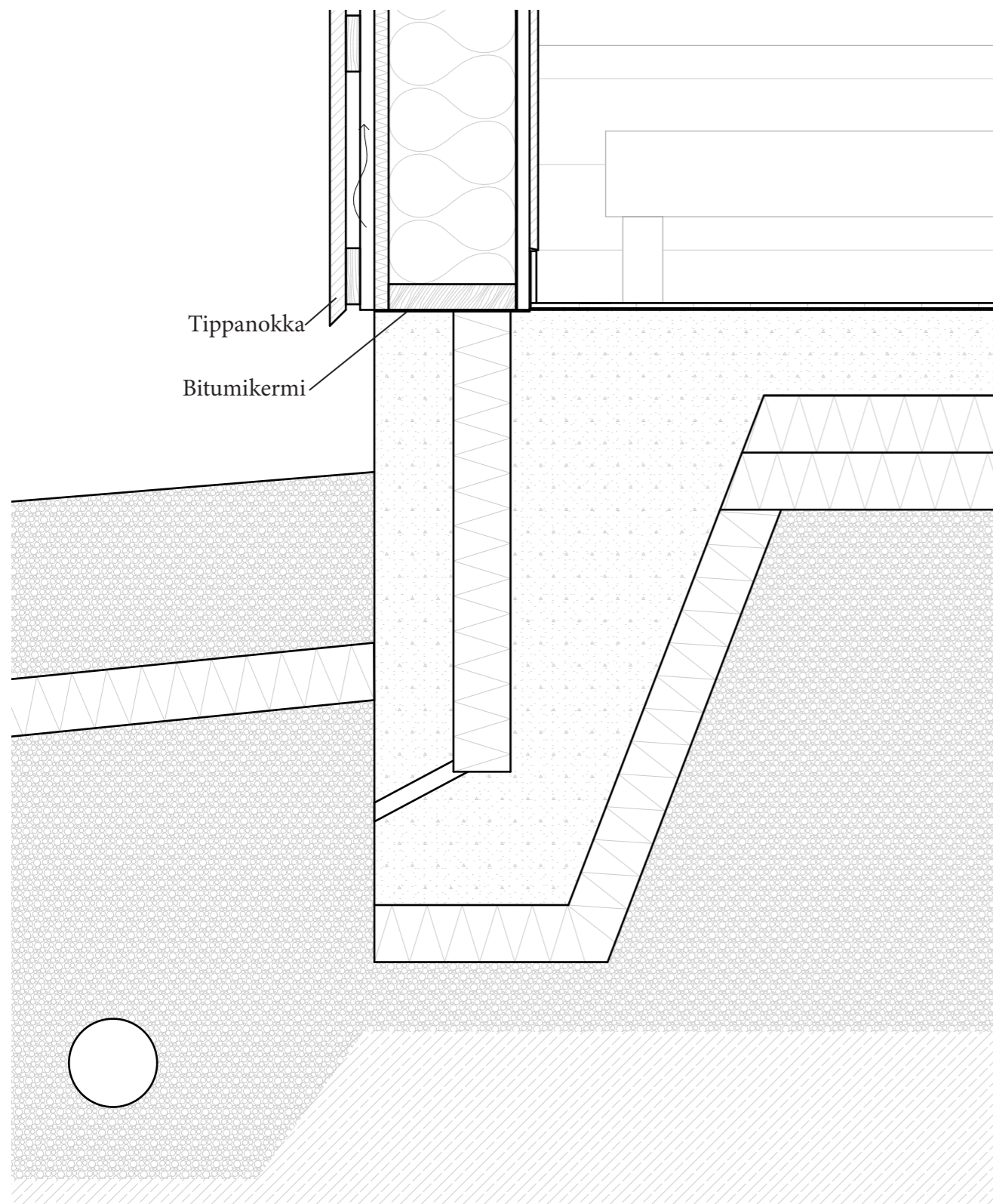
1. Kuusilauta ja peiterima, maalattu, valkoinen öljymaali
2. Kuusilauta, maalattu, valkoinen
3. Teräs, polttomaalattu, valkoinen
4. Lasi
5. Konesaumattu pelti, polttomaalattu, musta
6. Teräs, polttomaalattu, musta
7. Rappaus, harmaa
8. Kuusilankku, kuultosävyte, ruskea

Kuva 512. Piharakennuksen julkisivu kaakkoon 1:100. (Paavilainen, 2024)

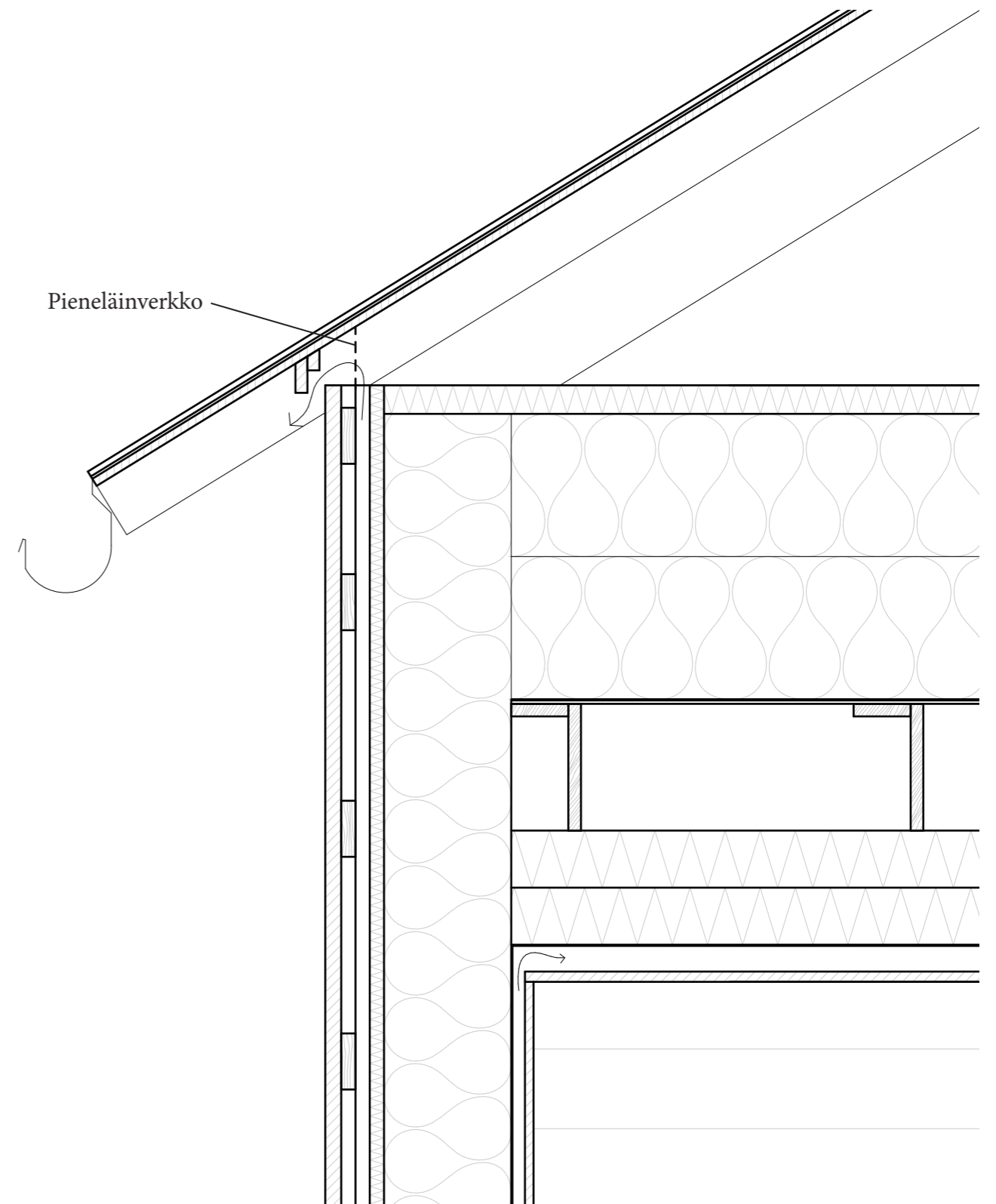

Kuva 514. Piharakennuksen julkisivu koilliseen 1:100. (Paavilainen, 2024)

Kuva 515. Piharakennuksen alapohjan ja ulkoseinän liittymädetalji 1:10 (Paavilainen, 2024)

0 50 cm

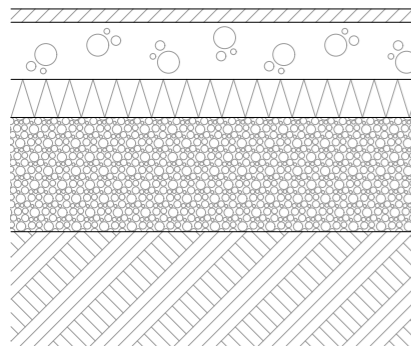

Kuva 516. Piharakennuksen yläpohjan ja ulkoseinän liittymädetalji 1:10 (Paavilainen, 2024)

0 50 cm

PIHARAKENNUKSEN RAKENTEET

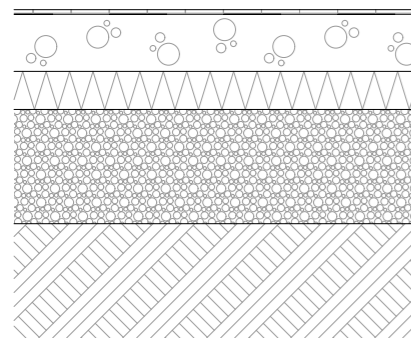
Kuvat 517-528. (Paavilainen, 2024)

AP3, maanvarainen laatta

U-arvo 0,16 W/m²K

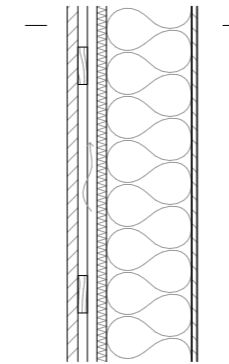
35 mm	Lattianpäällyste ja pintakäsittely, uudelleenkäytettävä laualattia ja maali
	Suodatinkangas
≥150 mm	Kantava rakenne, teräsbetoni-laatta
100 mm	Lämmöneristys, XPS eli polystyreenieriste, kaksinkertaiset levyt.
≥300 mm	Lämmöneriste- ja kapillaarikatkos, FOAMIT 20 vaahtolasimurske, raekoko 4...20 mm. Eristekerroksessa tarvittaessa salaojitus ja radontuuletus
	Suodatinkangas
	Perus- tai täyttömaa, kallistus salaojiin vähintään 1:50

AP4, maanvarainen laatta, piharakennuksen märkätila ja sauna

U-arvo 0,16 W/m²K

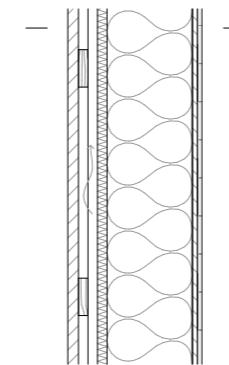
10 mm	Lattianpäällyste, laatoitus
	Kiinnityslaasti, vedenkestävä
	Vedeneriste, nostetaan seinille 150 mm lattiapintaa ylemmäksi
≥150 mm	Kantava rakenne, teräsbetoni-laatta, mukavuuslattia-lämmityskaapelit tai -putket, kallistus 1:80, kaivojen läheisyydessä 1:50.
100 mm	Lämmöneristys, XPS eli polystyreenieriste, kaksinkertaiset levyt.
≥300 mm	Lämmöneriste- ja kapillaarikatkos, FOAMIT 20 vaahtolasimurske, raekoko 4...20 mm. Eristekerroksessa tarvittaessa salaojitus ja radontuuletus
	Suodatinkangas
	Perus- tai täyttömaa, kallistus salaojiin vähintään 1:50

US4, rankarunko

U-arvo 0,23 W/m²K, paksuus 351 mm

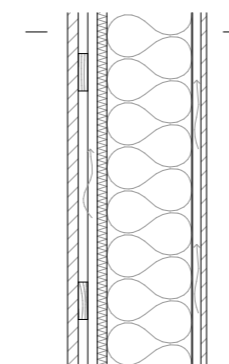
	Pintakäsittely, valkoinen öljymaali
28 mm	Ulkoverhous, ulkoverhouslauta ja peiterima
50 mm	Tuuletusväli ja ristiinkoolaus 25+25 mm k600
25 mm	Tuulensuoja, huokoinen puukuitulevy
223 mm	Kantava rakenne, puurunko 48x223 k600
	Lämmöneriste, 223 mm selluvilla
	Ilmansulkupaperi, muoviton
25 mm	Huokoinen puukuitulevy
	Seinäpinta ja pintakäsittely, aluspaperi ja muoviton rakennuspaperi tai tapetti

US5, rankarunko, piharakennus, märkätila

U-arvo 0,23 W/m²K, paksuus 348 mm

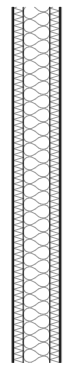
	Pintakäsittely, valkoinen öljymaali
28 mm	Ulkoverhous, ulkoverhouslauta ja peiterima
50 mm	Tuuletusväli ja ristiinkoolaus 25+25 mm k600
25 mm	Tuulensuoja, huokoinen puukuitulevy
223 mm	Kantava rakenne, puurunko 48x223 k600
	Lämmöneriste, 223 mm selluvilla
	Ilmansulkupaperi, tervapaperi
12 mm	Rakennuslevy, vaneri
	Vedeneriste, nostetaan seinille 150 mm lattiapintaa ylemmäksi
	Kiinnityslaasti, vedenkestävä
10 mm	Seinäpinta, laatoitus

US6, rankarunko, piharakennus, sauna

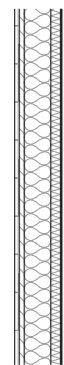
U-arvo 0,23 W/m²K, paksuus 363 mm

	Pintakäsittely, valkoinen öljymaali
28 mm	Ulkoverhous, ulkoverhouslauta ja peiterima
50 mm	Tuuletusväli ja ristiinkoolaus 25+25 mm k600
25 mm	Tuulensuoja, huokoinen puukuitulevy
223 mm	Kantava rakenne, puurunko 48x223 k600
	Lämmöneriste, 223 mm selluvilla
	Höyrynsulku, kuumuutta kestävä alumiiniivistyspaperi, saumat höyrytiivit
22 mm	Ilmarako ja pystykoolaus 22x100 k600
15 mm	Seinäpinta, tervaleppäpaneeli 15x120, vaaka

VS6, rankarunkoinen väliseinä

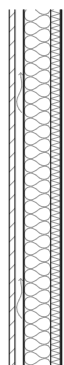
Paksuus 120 mm

	Seinäpinta ja pintakäsittely, aluspaperi ja muoviton rakennuspaperi tai tapetti
25 mm	Huokoinen puukuitulevy
70 mm	Kantava rakenne, puurunko k600
	Ääneneristys tarvittaessa, 70 mm selluvilla
25 mm	Huokoinen puukuitulevy
	Seinäpinta ja pintakäsittely, aluspaperi ja muoviton rakennuspaperi tai tapetti

VS7, rankarunkoinen väliseinä, märkätila

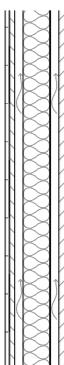
Paksuus 117,5 mm

10 mm	Seinäpinta, laatoitus
	Kiinnityslaasti, vedenkestävä
	Vedeneriste, nostetaan seinille 150 mm lattiapintaa ylemmäksi
12,5 mm	Sementtilevy, esim. Knauf Aquapanel Indoor
70 mm	Kantava rakenne, puurunko k600
	Ääneneriste tarvittaessa, 70 mm selluvilla
25 mm	Huokoinen puukuitulevy
	Seinäpinta ja pintakäsittely, aluspaperi ja muoviton rakennuspaperi tai tapetti

VS8, rankarunkoinen väliseinä, sauna

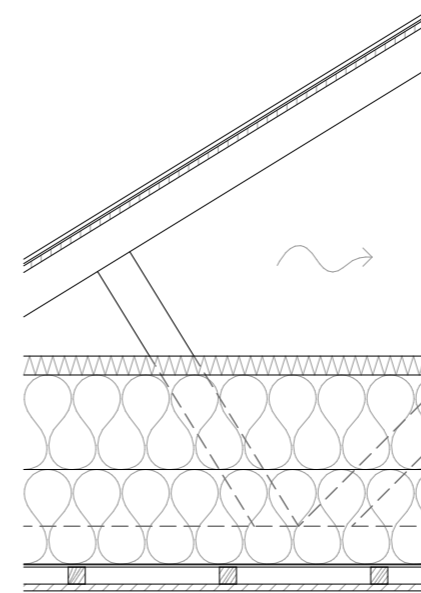
Paksuus 132 mm

15 mm	Seinäpinta, tervaleppäpaneeli 15x120, vaaka
22 mm	Ilmarako ja pystykoolaus 22x100 k600
	Höyrynsulku, kuumuutta kestävä alumiiniitiivistyspaperi, saumat höyrytiivit
70 mm	Kantava rakenne, puurunko k600
	Lämmöneriste, 70 mm selluloosaeriste
25 mm	Huokoinen puukuitulevy
	Seinäpinta ja pintakäsittely, aluspaperi ja muoviton rakennuspaperi tai tapetti

VS9, rankarunkoinen väliseinä, märkätila ja sauna

Paksuus 151,5 mm

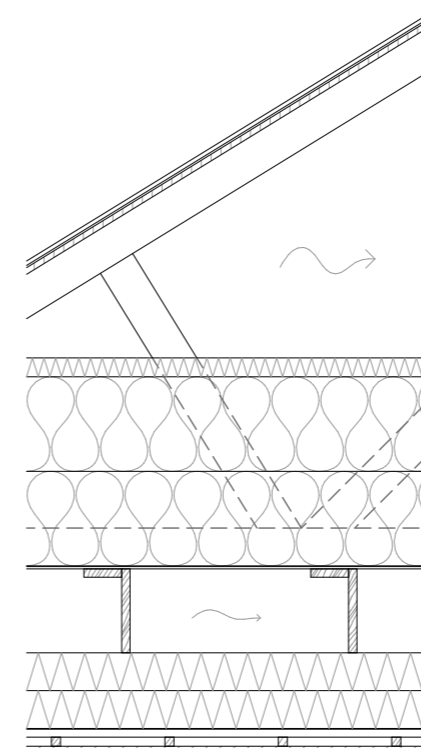
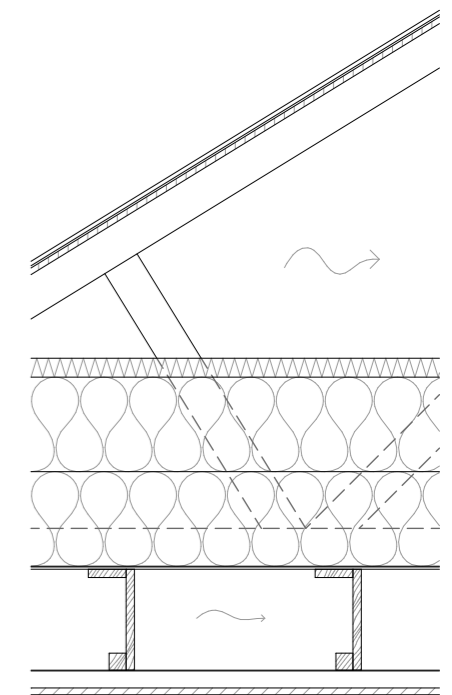
10 mm	Seinäpinta, laatoitus
	Kiinnityslaasti, vedenkestävä
	Vedeneriste, nostetaan seinille 150 mm lattiapintaa ylemmäksi
12,5 mm	Sementtilevy, esim. Knauf Aquapanel Indoor
22 mm	Tuuletusväli, auki alakaton yläpuoliseen tuuletettavaan välitilaan
	Pystykoolaus 22x100 k600
70 mm	Kantava rakenne, puurunko k600
	Lämmöneriste, 70 mm selluvilla
	Höyrynsulku, kuumuutta kestävä alumiiniitiivistyspaperi, saumat höyrytiivit
22 mm	Ilmarako ja pystykoolaus 22x100 k600
15 mm	Seinäpinta, tervaleppäpaneeli 15x120, vaaka

YP3, tuulettuva yläpohjaU-arvo 0,09 W/m²K, paksuus 739 mm

	Peltikate, konesaumattu, 2-kertaiset tiivistetyt saumat
5 mm	Vaimennuskaista
15 mm	Havuvaneri
100 mm	Tuuletusväli
	Kantava rakenne, kattoristikot k600
50 mm	Tuulensuoja, kosteuden kestävä jäykkä puukuitulevy
500 mm	Lämmöneriste, 500 mm selluvilla
	Ilmansulkupaperi
6 mm	Rakennuslevy, puolikova puukuitulevy
45 mm	Puukoolaus, k 400
18 mm	Alakattoverhous ja pintakäsittely, puupaneeli ja valkoinen maali

YP4, tuulettuva yläpohja, märkätilaU-arvo 0,09 W/m²K, paksuus 698 mm + alaslasku 85 mm

	Peltikate, konesaumattu, 2-kertaiset tiivistetyt saumat
5 mm	Vaimennuskaista
15 mm	Havuvaneri
100 mm	Tuuletusväli
	Kantava rakenne, kattoristikot k600
50 mm	Tuulensuoja, kosteuden kestävä jäykkä puukuitulevy
500 mm	Lämmöneriste, 500 mm selluvilla
	Ilmansulkupaperi
6 mm	Rakennuslevy, puolikova puukuitulevy
22 mm	Puukoolaus 22x100 k600
Alaslasku:	
45 mm	Tuulettuva välitila
	Puukoolaus, k400
	Ilmansulkupaperi, tervapaperi
22 mm	Ilmarako ja koolaus 22x100 k400
18 mm	Alakattoverhous ja pintakäsittely, märkätilaan sopiva puupaneeli ja valkoinen maali

YP5, tuulettuva yläpohja, piharakennus, saunaU-arvo 0,09 W/m²K, paksuus 698 mm + alaslasku 268 mm

	Peltikate, konesaumattu, 2-kertaiset tiivistetyt saumat
5 mm	Vaimennuskaista
15 mm	Havuvaneri
100 mm	Tuuletusväli
	Kantava rakenne, kattoristikot k600
50 mm	Tuulensuoja, kosteuden kestävä jäykkä puukuitulevy
500 mm	Lämmöneriste, 500 mm selluvilla
	Ilmansulkupaperi
6 mm	Rakennuslevy, puolikova puukuitulevy
22 mm	Puukoolaus, 22x100 k600
Alaslasku:	
200 mm	Tuulettuva välitila
	Lämmöneriste, SPU
	Höyrynsulku, kuumuutta kestävä alumiiniitiivistyspaperi, saumat höyrytiivit
50 mm	Ristiinkoolaus 25+25 mm k300
18 mm	Alakattoverhous, tervaleppäpaneeli

Kuva 529. Visualisointi ulkoa.
(Paavilainen, 2024)

18. SIIRTOHANKKEEN VAIHEET

18.1 SIIRTO OSINA

Luonnollinen tapa siirtää hirsitalo on purkaa se osiksi. On tärkeää, että rakennus on mitattu ja dokumentoitu tarkoin ennen siirtoa, ja että kaikki rakennusosat irrotetaan ehjinä ja kiinnitetään alkuperäisille paikoilleen. Osiksi purkaminen on kokonaisuena siirtämistä parempi siirtotapa, sillä kaikki rakenteet ja rakennusosat joudutaan käymään läpi, jolloin vauriot tulevat ilmi. Näin voidaan varmistua siitä, että siirretty rakennus on varmasti kunnossa. (Puurunen & Koponen, 2000b)

Osina siirtäminen vaatii huolellista suunnittelua ja rakennuksen purku kaikkine vaiheineen saattaa viedä kuukausia.

18.2 ENNEN SIIRTOHANKKEESEEN RYHTYMISTÄ

18.2.1 KEHIKON VALINTA

Sopivan hirsikehikon valinnan pääkriteerinä on kehikon kunto. Arviolta vain noin kymmenen prosenttia potentiaalisista siirtokohteista on sellaisia, jotka ovat yhä kunnostettavissa (Kuorikoski & Lönnroth, 2018). Kehikon kuntoa ja siten sen siirtämisen järkevyyttä ja työllistävyyttä arvioitaessa on selvitettävä hirren laho- ja hynteisvauriot sekä niiden laajuus (Stenvall, 2020). Erityisesti pitkään tyhjillään olleet rakennukset ovat riskialttiita kohteita, sillä kylmillään talo on todennäköisesti kärsinyt kosteudesta, mikä voi johtaa lahovaurioihin (Kuorikoski & Lönnroth, 2018). Puuaineksen arvioinnin lisäksi on hyvä selvittää, ovatko kaikki seinät pintojen alla hirttä, ja kuinka monesta osasta kukin hirsikerta koostuu (Stenvall, 2020). Huomiota kannattaa kiinnittää myös tehtyihin remontteihin. Esimerkiksi muovimatto lattiasa ja tukitut kissanluukut kivijalassa voivat kieliä vaurioista. (Kuo-

rikoski & Lönnroth, 2018) Jos kehikkoon on tehty laajennoksia, aukkojen tai huonejaotuksen muutoksia, voivat hirsikerrat koostua useista paloista, jolloin ne ovat kestävyydeltään heikompia ja vaikeampia siirtää. Paras tilanne on yleensä silloin, kun kehikko on säilynyt peruskuntoisena. Kehikon ostajan on kuitenkin varauduttava siihen, että koko kehikon rakenne ja vauriot paljastuvat tarkemmin vasta purkutyön edetessä. (Stenvall, 2020)

18.2.2 VAURIOIDEN KORJAAMINEN JA KORVAUSMATERIAALI

Kuinka laajoja vaurioita kannattaa tai voi korjata? Muutaman hirren lahovauriot eivät vielä tuota ongelmaa, mutta sitä suuremmat korjaukset alkavat tulla kalliiksi. Kaikki on toki korjattavissa, jos aikaa ja rahaa on käytössä määrittämättömästi. (Kuorikoski & Lönnroth, 2018)

Puretusta hirsikehikosta saa parhaassakin tapauksessa vain 70 prosenttia uuteen rakennukseen tarvittavasta puumateriaalista. Pelkkien lahovaurioiden lisäksi on varauduttava siihen, että jotain rikkoutuu purkamisen aikana. Korjausmateriaalia kannattaa siis varata reilusti, ja sitä on oltava tontilla jo pystytystöiden alkaessa. (Kuorikoski & Lönnroth, 2018)

Hirsikehikkoa voi korjata korvaamalla kokonaisia hirsisiä uusilla tai paikkaamalla lahonneet osat. Paikkaukset tehdään aina massiivipuusta, ja siirrettävän kohteen kohdalla käytetään mielusti samanlaista vanhaa ja kuivunutta puuta kuin mitä muukin kehikko on. (Stenvall, 2020) Uutta puuta voidaan käyttää tietyin rajauksin. Esimerkiksi alimmaksi hirsikerrokseksi tuleva korotusvarvi voidaan rakentaa uudesta puusta, mutta kehikon väleihin tulevat hirret on syytä

tehdä vanhasta. (Kuorikoski & Lönnroth, 2018) Näin välttyään kehikon epätasaiselta painumiselta (Stenvall, 2020).

Jos yläkerta on tehty sahatavarasta, kannattaa miettiä, voisiko vanhat kattorakenteet korvata uusilla kattotuoleilla. Ratkaisulla voi säästää sekä aikaa että rahaa. Myös katto- ja lattianiskojen uusimista on syytä harkita, sillä niskat ovat yleensä enemmän tai vähemmän notkolla. Materiaali kuitenkin kannattaa säilyttää, sillä niskat on yleensä tehty tiheäsyisestä ja sitkeästä puusta. Tämä sopii erityisen hyvin esimerkiksi ikkunoiden ja ovien karapuihin, jotka on yleensä myös hyvä vaihtaa uusiin. (Kuorikoski & Lönnroth, 2018)

18.2.3 MITÄ SÄILYTETÄÄN JA MITÄ HÄVITETÄÄN?

Siirtohankkeelle asetetut tavoitteet vaikuttavat siihen, kuinka paljon eri rakennusosia otetaan talteen ja käytetään hyväksi uudessa rakennuksessa. Usein käy niin, että vain hirsirunko osataan hyödyntää, vaikka monet muutkin osat ovat hyvin uudelleen käytettävissä tai myytävissä. Suositeltavaa onkin, että kaikki kelpolliset osat puretaan ja otetaan ehjinä talteen. (Puurunen & Koponen, 2000b)

Säilytettävien rakennusosien valintaan vaikuttavat osien kunto, materiaalin arvo ja kulttuurihistoriallinen arvo. Valintaperusteena voi myös olla osien ikä, jos tavoitteena on entistää rakennus jonkin tietyn aikakauden asuun. (Puurunen & Koponen, 2000b)

Jos vanhat osat soveltuvat käytettäväksi uudessa rakennuksessa, on niiden siirtäminen ja kun-

nostaminen kannattavaa. Vähäisten vaurioiden korjaaminen ja rakennusosien maalaaminen on usein edullisempaa kuin vastaavien uusien rakennusosien hankkiminen. (Puurunen & Koponen, 2000b) Tavallisimpia uudelleen käytettäväksi sopivia rakennusosia ovat esimerkiksi ikkunat ja ovet, jalka- ja kattolistat, lattialaudat, kattotuolit, kaakeli- ja pönttöuunit ja uunien valurautaosat. (Puurunen & Koponen, 2000b, ja Stenvall, 2020)

18.2.4 RAKENNUSPAIKAN VALINTA

Siirrettävä rakennus tulisi mahdollisuuksien mukaan sijoittaa maisemaan, jossa se on totuttu näkemään (Kuorikoski & Lönnroth, 2018). Perinteinen hirsirakennus ei todennäköisesti sopisi esimerkiksi uudelle modernille omakotitaloalueelle tai keskustan korkean rakentamisen keskelle. Rakennuksen ympäristöön sopimisen lisäksi tulisi kuitenkin ottaa huomioon myös rakennuksen sijainti suhteessa esimerkiksi palveluihin. Yhdyskuntarakenteen kestävyuden ja ilmastonmuutoksen hillitsemisen kannalta olisi hyvä, etteivät välimatkat olisi liian suuria, jotta yksityisautoilu ei olisi ainoa mahdollinen siirtymisen muoto. (Stenvall, 2020)

Rakennuspaikan tulisi olla maastoltaan sopiva rakentamiseen – maaperän tulisi olla riittävän kuivaa ja paikan muuta maastoa ylempanä, jotta vesi ei pääse seisomaan. Tontiksi kannattaa myös valita ennemmin liian suuri kuin liian pieni alue. Osina paikalle tuotava kehikko vaatii tilaa, sillä jokaiselle seinälle tulee oma pinonsa. Tilaa on lisäksi varattava työkoneille ja korvaushirsille. (Kuorikoski & Lönnroth, 2018)

18.3 PURKU

18.3.1 SIIVOAMINEN

Työt aloitetaan siivoamisella. Kaikista huoneista, ullakolta ja kellareista siivotaan pois kaikki irtain (Puurunen & Koponen, 2000b). Irtaimiston ja muun tavaran siivoaminen voi viedä aikaa, kun samalla on hyvä arvioida, onko tavaroilla taloudellista tai historiallista arvoa, mitä kaikkea halutaan säilyttää, mitä myydään ja mitä hävitetään. (Kuorikoski & Lönnroth, 2018 & Stenvall, 2020) Erityisesti ullakolle on voinut kertyä tavaraa eri aikakausilta ja eri rakennusvaiheista, kuten käyttämättä jääneitä tai poistettuja materiaaleja ja rakennusosia, kuten ikkunoita, listoja, valaisimia ja uunien kaakeleita (Puurunen & Koponen, 2000b). Nämä kannattaa ottaa huolellisesti talteen, ja jos itsellä ei ole tarvetta, voi ne myydä eteenpäin.

18.3.2 DOKUMENTOINTI JA MITTAAMINEN

Siirrettävästä rakennuksesta on laadittava mitta- ja piirustukset siirron suunnittelua ja rakennuksen uudelleen pystyttämistä varten. Asuinrakennukseksi kunnostettava hirsitalo on mitattava tarkkaan, jotta suunnitelmista saadaan riittävän luotettavat. Mikäli kohde on kulttuurihistoriallisesti arvokas, on tarkkojen mittapiirustusten tekeminen tärkeää jo pelkästään dokumentoinnin takia. (Puurunen & Koponen, 2000b)

Rakennus valokuvataan ennen purkua ja purkutyön eri vaiheissa (Puurunen & Koponen, 2000b). Kuvia kannattaa ottaa kaikesta, niin yksityiskohdista kuin yleiskuviakin. Valokuvista on paljon hyötyä rakennustyön edetessä, mutta niillä myös dokumentoidaan ja tallennetaan kohteen kulttuurihistoriaa. Erityisesti vanhat tapetit, erikoiset tulisijat ja seinä- ja kattomaalaukset kannattaa dokumentoida tarkoin. (Stenvall, 2020)

18.3.4 VAURIOIDEN PAIKKAUS

Ennen purkutöiden aloittamista, on hyvä tarkistaa, ettei rakennukseen pääse vettä sisään esimerkiksi katosta, piipun vierestä tai rikkinäisistä ikkunoista. Vuotokohtat on hyvä suojata vanerilla tai lyhytaikaisesti pressuilla, jotta vauriot eivät pääse etenemään pidemmälle. (Stenvall, 2020)

18.3.4 SÄHKÖ- JA VESILIITTYMÄT

Purkutyön aikana sähkön saannista on hyötyä niin valaistuksessa kuin työkoneiden käytössä. On kuitenkin syytä käyttää akkukäyttöisiä koneita ja valaisimia ennen kuin sähköalan ammattilainen pääsee tarkastamaan talon liityntöjen kunnon. Akkujenkaan lataamiseen ei kannata käyttää talon pistorasioita ennen tätä. Ammattilainen voi myös tehdä erillisen pistorasian purkutöitä varten. Sähköjen katkaisu pitää kuitenkin tilata jossain vaiheessa, jotta purkutyö pääsee etenemään turvallisesti. Johdotuksia ja kytkentöjä voi lähteä purkamaan vasta, kun ammattilainen on varmistanut, ettei taloon tulevis- sa sähkölinjoissa ole enää jännitettä. (Stenvall, 2020)

Veden tulo kannattaa katkaista heti purkamisen alkuvaiheessa, jotta vältetään vesivahingoilta. Vasta putkiasentajan katkaistua vesiliitännät, voidaan vesipatterit, putkistot ja vesikalusteet purkaa. (Stenvall, 2020)

18.3.5 NUMEROINTI JA LAPUTTAMINEN

Ennen purkamista kaikki siirrettäväksi aiottu rakennusosat merkitään yksilöllisellä tunnuksella, jonka avulla osat voidaan pystyttäessä sijoittaa niiden oikeille paikoille. (Puurunen & Koponen, 2000b) Tämä vaihe tulee toteuttaa huolella.

Jokaisesta seinästä tehdään lisäksi purkukartat, joissa rakennusosat ovat piirrettyinä ja numeroituina alkuperäisillä paikoillaan. Merkintöjen ja purkukarttojen avulla osat löytyvät ongelmitta oikeille paikoilleen.

Laputtaminen eli merkintälätkien kiinnittäminen kehikon hirsiiin on yksi hankkeen tärkeimmistä työvaiheista. Lätkien ja merkintöjen tulee kestää sekä mekaanista että sään aiheuttamaan rasitusta. Ne eivät saa hajota tai irrota kuljetuksen tai säilytyksen yhteydessä. (Kuorikoski & Lönnroth, 2018) Numerointi voidaan tehdä myös kosteuden kestäväillä huopakynillä, rasvaliuduilla, maalilla, tai veistämällä. Kestävimmät tavat ovat puuosiin veistetyt tunnuksot tai peltilätkät, joihin tunnus on meistattu. (Puurunen & Koponen, 2000b) Painauma voidaan tehdä ohueen, esimerkiksi juomatölkeistä leikattuun, metalliin kuulakärkikynällä (Kuorikoski & Lönnroth, 2018).

Purun, siirron ja pystytyksen aikana rakennusosat tai suuremmat osakokonaisuudet voivat rikkoontua. Kokoamisen helpottamiseksi merkinnät kannattaa tehdä siirrettävään osaan useampaan eri kohtaan. (Puurunen & Koponen, 2000b)

18.3.6 JÄTEHUOLTO

Purkamisen yhteydessä syntyy todella paljon erilaista roskaa ja jätettä. Jo purkuvaiheessa kannattaa selvittää, mihin purkujäte tontilla sijoitetaan ja kuinka jätteet käsitellään. (Kuorikoski & Lönnroth, 2018) Kunnan jätehuollosta kannattaa tiedustella, mitkä jätteet soveltuvat täytemaaksi, mitkä voidaan polttaa, mitä kierrättää ja mitkä ovat ongelmajätettä. Jätteet lajitellaan näihin kategorioihin jo purkupaikalla. (Puurunen & Koponen, 2000b)

18.3.7 PURKAMINEN

Purkaminen aloitetaan kalusteista ja varusteista. Ensin on poistettava kaikki kalusteet ja varusteet, jotka halutaan ottaa talteen ehjänä. Tällaisia ovat esimerkiksi kiinteät kaapistot ja naualakot, sekä sähkö- ja LVI-varusteet. Puurunen & Koponen, 2000b) Vesikalusteita ympäröivät rakenteet on hyvä purkaa jo alkuvaiheessa, jotta niiden ympärillä olevat mahdolliset vauriot selviävät ja jo purkutyön aikana voidaan miettiä, miten ne korjataan. (Stenvall, 2020)

Kalusteiden ja varusteiden purkamisen jälkeen päästään purkamaan seinäpintoja. Seinistä puretaan levytykset ja pinkopahvit. Uunit, erityisesti kaakeliuunit, kannatta purkaa heti, kun niihin pääsee helposti käsiksi. Rankarakenteiset väliseinät puretaan vasta, kun on varmistettu, etteivät ne kannattele yläkerran lattiavasojia. Välipohjasta puretaan ensin lattia ja sen jälkeen eristeet. Tämän jälkeen alakerran kattopaneelit on helppo irrottaa lyömällä ne alas vintin puolelta. Kun välipohja on purettu, voidaan purkaa vintille vievät sisäportaat. (Stenvall, 2020)

Ovet ja ikkunat poistetaan sopivassa vaiheessa. Arvokkaat lasit voivat taloa purkaessa rikkoutua, mutta toisaalta ikkunoista tulee valoa sisätiloihin. (Stenvall, 2020) Ikkunoiden ja ovien poistaminen kuitenkin helpottaa sisäpuolisten purkutöiden työolosuhteita, sillä hyvä tuuletus helpottaa voimakkaasti pölyävien eristysten kanssa työskentelyä. Purettujen aukkojen kautta on myös helppo siirtää purkujätettä ja purettuja rakennusosia ulos talosta. (Puurunen & Koponen, 2000b) Aukot peitetään esimerkiksi läpinäkyvällä rakennusmuovilla, jotta sade ei pääse sisään, mutta valoa saadaan sisätiloihin. (Stenvall, 2020)

Ovet ja ikkunat voidaan purkaa, kun niiden vuorilaudoitukset ja listoitukset on purettu. Karmi- raon tiivisteinä oleva rive tai tilke poistetaan ja otetaan talteen. (Puurunen & Koponen, 2000b)

Jos tarkoituksena on käyttää talon vanhoja ikkunoita tai ovia, irrotetaan ne huolellisesti ja niiden paikat merkitään purkukaavioihin. Tärkeää on, että jokainen karmi ja siihen kuuluva ovi tai ikkuna merkitään niin, että niille löydetään pystytysvaiheessa vastapari sekä irrotuspaikka. Vaikka ikkunoita tai ovia ei itse käyttäisikään, kannattaa ne silti pyrkiä irrottamaan mahdollisimman ehjänä, sillä ne voi myydä eteenpäin. (Kuorikoski & Lönnroth, 2018) Ikkunat ja ovet varastoidaan huolellisesti niin, etteivät ne pääse vääntymään.

Viimeinen ennen kehikkoa purettava rakennusosa on vesikatto. Se on edullista pitää purkutyömaan ja muiden kehikon osien suojana mahdollisimman pitkään. (Puurunen & Koponen, 2000b & Kuorikoski & Lönnroth, 2018) Vesikatteen materiaaleista tiilet on helppo irrottaa käsin, huovan irrottamiseen vaaditaan vähintään sorkkarautaa ja peltikate puretaan usein kätevimmin kaivinkoneen kouralla (Stenvall, 2020). Yleensä vain tiilikate on käytettävissä uudelleen. Peltikate tosin on mahdollista leikata saumoistaan auki ja saumata uudelleen kapeampina kaistoina. (Puurunen & Koponen, 2000b) Muuten katon osien irrottaminen ehjänä on vaikeaa, ja työvaiheeseen käytetään usein konevoimaa. Siksi usein on kannattavaa nostaa katto suoraan jätelavalle. Lisäksi vanhojen orsien käyttäminen ja uusien kattotuolien teettäminen ovat kustannuksiltaan liki samalla tasolla, joten taloudellista hyötyä vanhojen osien käytöstä ei katon osalta synny. (Kuorikoski & Lönnroth, 2018)

Hirsiseinät puretaan ylhäältä alaspäin niin, että kehikkoa madalletaan tasaisesti kaikilta seiniltä. Hirret irrotetaan yksitellen salvoksistaan ja tapituksistaan. Irrottaminen tehdään tasaisesti,

sillä epätasainen kankeaminen voi rikkoa hirren. (Puurunen & Koponen, 2000b) Hirsien väliin tehdään sorkkaraudalla sen verran tilaa, että hirren molempiin päihin saadaan kiinnitettyä nostoliinat (Stenvall, 2020). Liinat kiinnitetään nosturin koukkuun ja hirttä nostetaan varovasti. Jos tapit ovat kireät, ne murretaan tai sahataan poikki. Tästä ei ole haittaa, koska tapit uusiaan joka tapauksessa. (Puurunen & Koponen, 2000b)

Muurit puretaan mahdollisesti vasta kehikon purun jälkeen. Huonokuntoisen muurin tai piipun voi joutua purkamaan jo aiemmin, jos sen romahtaminen on vaarana. Jos taas kehikko on purettu ensin, voi muurit kaataa esimerkiksi kaivinkoneen kauhalla. (Stenvall, 2020) Ehjät tiilet kannattaa ottaa talteen.

Alakerran lattian levytykset tai muovimatot kannattaa pitää paikoillaan mahdollisimman pitkään, sillä ne suojaavat alla olevaa mahdollisesti säilytettävää puulattiaa kolhiintumiselta. Parasta olisi, jos alapohjan purkaa vasta kehikon purkamisen jälkeen. Hirsiiä on nimittäin kätevää irrottaa talon sisäpuolella olevilta rakennustelineiltä, joiden alla kannattaa olla tukeva ja tasainen alusta. (Stenvall, 2020)

Jos lattialankkuja tai -lautoja halutaan käyttää uudelleen, edellyttää se niiden numerointia ja asentamista alkuperäiseen järjestykseen. Alkuperäinen asemointi dokumentoidaan ja merkitään samalla tavalla kuin muutkin säilytettävät osat. (Stenvall, 2020)

18.4 SIIRTÄMINEN

18.4.1 HIRSIEN NIPUTTAMINEN

Hirret lajitellaan heti purun yhteydessä pinoihin, jotta myöhemmin vältetään ylimääräiseltä siirtelyltä ja lajittelulta. Pinojen sijainti tontilla on suunniteltava etukäteen. (Puurunen & Koponen, 2000b) Hirsiiä ei lajitella pinoihin seinäkerrollaan, vaan hirsikerros kerrallaan siinä järjestyksessä, missä ne pystytetään uudelleen. Hirret on helpompi varastoida ja nostaa kuormaan nippuihin pakattuina. (Stenvall, 2020) Hirret asetetaan nippuun aina samansuuntaisesti. Niiden väliin laitetaan rimat niin, että ilma kiertää kerrosten välissä. (Puurunen & Koponen, 2000b) Pinot voidaan sitoa esimerkiksi kuormaliinoilla, teräs- tai muovipannoilla tai naulaamalla (Stenvall, 2020).

18.4.2 KULJETUS

Hirsien määrä, pituus, pakkaustapa, sekä kuljetusmatka ja -reitit määrittävät, minkälainen siirtokalusto onärkevintä hankkia. Yleensä tukkirekka on vaihtoehtoista paras. Ovet, ikkunat ja muut rakennusosat voi saada kulkemaan peräkärriyllä tai pakettiautolla. (Stenvall, 2020) Kuljetuksen aikana rakennusosat on suojattava säältä sekä kolhiintumiselta (Puurunen & Koponen, 2000b).

Hirsien varastoimisella rakennuspaikalla vältetään myös ylimääräisiltä kuljetuskustannuksilta. Jos tonttia ei osia siirrettäessä vielä ole, tontti on hyvin pieni tai sinne ei ole sopivaa kuljetusreittiä, on varastointipaikka hyvä hankkia mahdollisimman läheltä suunniteltua rakennuspaikkaa.

Tällöin hirsiiä voidaan rakennusvaiheessa myös viedä tontille vähitellen töiden edetessä. (Stenvall, 2020)

18.4.3 VARASTOINTI

Tontille on pyrittävä järjestämään riittävästi tilaa niin varastointia kuin liikkumista varten (Puurunen & Koponen, 2000b). Varastointipaikkaa suunniteltaessa on siis myös tiedettävä suunnitelleen tulevan talon paikka ja perustamisvaiheessa tehtävien johtolinjojen sijainnit (Stenvall, 2020).

Lisäksi eri osien sijoitus tontilla mietitään etukäteen, nipuille tehdään hyvät alustat ja paikalle varataan suojausvarusteita (Puurunen & Koponen, 2000b). Hirret säilytetään ulkotilassa katettuna tai vaihtoehtoisesti kylmässä varastossa, jossa on ulkoilmaa vastaava ilmankosteus. Hirsiiä ei pidä viedä lämpimään varastoon, missä ne pääsevät kuivumaan. Jos hirsiiä kuivuu liikaa, se myös helposti vääntyy, jolloin kehikon uudelleen kokoaminen vaikeutuu. Olennaista on hirsien suojaaminen sateelta ja lumelta sekä varastoinnin ilmavuus. (Stenvall, 2020) Jos hirret ovat varastoituna useita vuosia, on ne katettava kestäväällä katolla (Puurunen & Koponen, 2000b).

18.5 PYSTYTYYS

18.5.1 RAKENNUSPAIKAN SIIVOAMINEN

Rakennukselle on raivattava tontilla tila. Syytä on pitää mielessä myös, että tontilla tulee olemaan paljon liikennettä, kun tavaraa tuodaan ja hirsä pystytetään. (Kuorikoski & Lönnroth, 2018)

18.5.2 PERUSTAMINEN

Perustusten suunnittelua varten tulee useimmiten teettää maaperätutkimus. Sen pohjalta rakennesuunnittelija määrittelee perustusten rakenteen ja muun muassa routasuojauksen tarpeen. (Puurunen & Koponen, 2000b)

Anturan alaiset pohjatyöt tehdään nykyrakentamisessa usein sorasta ja routasuojaus routalevyillä. Perustamisessa soran ja muovin sijaan voidaan käyttää roudan- ja lämmöneristeenä kierrätyslasista tehtyä vaahtolasia, joka toimii myös kapillaarikatkona. (Stenvall, 2020) Päätin käyttää tätä materiaalia myös omassa suunnitelmassani.

Sisäseinien alle perustukset on helpointa tehdä anturan päälle harkkojen varaan. Suurimpiin huoneisiin, joissa lattiakannattajien jännevälit tulisivat olemaan liian pitkiä, valetaan anturat, joiden päälle asennetaan harkot tukemaan pisinpiä palkkeja. Myös tulisijoille ja muureille tehdään anturan valun yhteydessä tukeva perustus. (Stenvall, 2020)

Perustusten kaivun yhteydessä asennetaan salaojat ja tarkistuskaivot, vesi- ja viemäriputket, sekä reitit sähköille ja muille kaapeleille (Stenvall, 2020).

18.5.3 VESI- JA SÄHKÖLIITTYMÄT

Perustustöiden yhteydessä on huolehdittava siitä, että viemäri- ja vesiputket sekä sähköjohdot

saadaan asennettua kehikon sisälle. Kaapeleita pystytään kuljettamaan melko vapaasti rakennuksen alla, mutta putket on parasta kuljettaa sisätiloihin kivijalan alapuolelta. Vesi- ja viemäriputket kannattaa nostaa kehikon sisään sieltä, missä niitä tarvitaan, jotta putkia ei tarvitse kuljetella eristeiden seassa. (Kuorikoski & Lönnroth, 2018)

18.5.4 PYSTYTTÄMINEN

Ennen rungon pystyttämistä hirret on pyrittävä puhdistamaan poistamalla suurimmat naulat ja kaapimalla varauksista ja salvoksista vanhat tilkkeet pois (Puurunen & Koponen, 2000b). Pystytyksen työvaiheet on myös hyvä suunnitella mahdollisimman hyvin etukäteen (Kuorikoski & Lönnroth, 2018).

Hirsikehikon pystytys on periaatteessa yksinkertaista, jos hirret on merkitty hyvin ja purkukartta auttaa hahmottamaan kokonaisuutta. Työtä nopeuttaa myös huomattavasti se, että hirret on varastoitu niin, että ensimmäiseksi tarvittava alin hirsikerta on helpoimmin saatavissa. (Stenvall, 2020)

Hirsirungon pystytys aloitetaan sovittamalla alin hirsikerta sokkelin päälle. Yleensä alimpana oleva hirsikerros on kokenut eniten vaurioita, ja kehikkoa usein myös korotetaan yhdellä tai kahdella hirsikerralla. Korvausmateriaalia on siis oltava viimeistään tässä vaiheessa. (Kuorikoski & Lönnroth, 2018)

Luonnonkivisokkelin ja hirren väliin ei tarvita kosteuseristettä. Sen sijaan betoni- tai harkkosokkeli eristetään hirrestä bitumihuovalla tai tuohella. Hirsikertojen väleihin eli varauksiin asennetaan tilke, joka voi olla pellavarivettä, puukuitunauhaa tai sammalta. Jokainen hirsikerta kiinnitetään alla olevaan hirsikertaan tappamalla. Tappeina käytetään tiivissyistä kuivaa mäntyä. Rungon pystytyksen edetessä karat, palokarat ja följarit asennetaan paikoilleen. Ovi- ja ikkuna-aukkojen karojen ja karmien välit til-

kitään riveellä kuten hirsien varauksetkin. (Puurunen & Koponen, 2000b)

18.5.5 RUNGON PAINUMINEN

Pystytys on syytä saada valmiiksi ja rakennus kattaa mahdollisimman pian, jotta rakenteet pääsevät kuivumaan. Siirretty hirsirunko painuu aina jonkin verran, vaikkei niin paljoa kuin uusi hirsirunko. Kuitenkin jos siirto ja pystytys toteutetaan kosteaan vuodenaikaan, saattaa hirren kuivumiskutistumasta johtuva painuminen olla yllättävän suurta. Lisäksi hirsien väliset varaukset ja nurkkaliitokset tiivistyvät vasta vähitellen. Painumisen kannalta on edullista, jos katteena ja välipohjatäytteenä käytetään raskaita materiaaleja. (Puurunen & Koponen, 2000b)

Hirsirungon olisi hyvä saada painua pari talvea ennen ulkovuorauksen tekoa (Kuorikoski & Lönnroth, 2018). Myös välipohjan asennus on varmintä tehdä vasta rungon laskeuduttua paikoilleen. Alapohjaan painumisella ei ole niinkään merkitystä ja muuritkin voidaan muurata, kunhan painumisvara otetaan huomioon katon liitoskohdassa. Ovet ja ikkunat voidaan asentaa ennen rungon painumista, kun karmien yläpuolelle jätetään joitakin senttejä painumisvara ja karmien kiinnitys tehdään esimerkiksi sideraudoilla niin, että kehikko pääsee painumaan. Ennen talvea avoimet ikkuna- ja oviaukot on hyvä peittää, jotta sisälle taloon ei pääse satamaan vettä tai lunta. Myös avoimeksi jätetyt päätykolmiot tulee laudoittaa tai levyttää umpeen. (Stenvall, 2020)

18.5.6 JATKOTYÖT

Kun hirsikehikko on pystytetty, karapuut ja mahdolliset följarit ovat paikoillaan ja talolla on vesitiivis katto, ei seuraavilla työvaiheilla ole kiire. On hyvä, jos kehikko saa painua lumen painon alla vähintään yhden talven. Aina tähän ei kuitenkaan ole mahdollisuutta. Rakentamista voidaankin jatkaa myös saman tien, mutta sil-

loin kehikon painuminen on otettava erityisen hyvin huomioon kaikissa kiinnityksissä. (Stenvall, 2020)

Jatkotöissä on luontevinta aloittaa alapohjan rakentamisella. Lattiavasat tulee kiinnittää niin, että hirsikehikon alimmat hirret voidaan tarvittaessa myöhemmin vaihtaa. Lattian rakentamisen jälkeen töitä voidaan jatkaa joko huone tai työvaihe kerrallaan. Muurien muuraukset, välipohjat ja ulkoverhoukset voi vaihteistaa eri vuosille. (Stenvall, 2020) Rakennusosat pyritään kunnostamaan ennen paikoilleen asettamista, ja tämäkin vaihe voi viedä paljon aikaa. Esimerkiksi ikkunat ja ovet on parempi kunnostaa irrallaan lämpimässä ja kuivassa paikassa. (Puurunen & Koponen, 2000b)

18.5.7 HIRREN PUHDISTAMINEN JA JÄLKITILKITSEMINEN

Hirren sisäpinnan voi halutessaan pestä kehikon pystytyksen jälkeen. Jos pesun tekee vielä ennen lattioiden asennusta, voi vettä käyttää huolettomammin. Pesuksi riittää kuuraaminen mäntysuovalla ja harjalla. Pestyä hirttä ei tarvitse pintakäsitellä. (Stenvall, 2020)

Kun hirret ovat päässeet painumaan vuoden tai kaksi, tilkitään hirsien raot vielä kertaalleen. Riveys eli jälkitilkitseminen tehdään lyömällä riveraudalla tai kovasta puusta tehdyllä puukiilalla eristettä, esimerkiksi pellavaa, tiiviisti hirsien, suurimpien halkeamien ja salvosten väliin. Lisäksi följareiden, karapuiden sekä ovien ja ikkunoiden karmien välit tilkitään. (Stenvall, 2020) Ulkopuolella käytetään tervattua pellavarivettä, kun taas sisäpuolella tervaamatonta, sillä terva imeytyy maalikerrosten ja pahvien läpi aiheuttaen ikäviä läikkeitä (Puurunen & Koponen, 2000b).

OSA 4.

YHTEENVETO

Kuva 530. Takahuhti vuonna 2023. (Maanmittauslaitos, 2024)

19. INVENTOINNIN JOHTOPÄÄTÖKSET

19.1 KOHTEIDEN OMINAISPIIRTEET

Inventoinnissa kartoitettiin Kukkian kylien alueelta tyhjillään tai vähällä käytöllä olevia hirsirakennuksia. Kohteita löytyi kaikkiaan viisitoista kappaletta seitsemästä eri kylästä. Luopioisista löytyi kolme kohdetta, Haltian kylästä yksi, Rautajärveltä kaksi, Ämmästä kaksi, Vahdermetsästä myös kaksi, Pa-dankoskelta kaikkiaan neljä ja Kuohijoelta yksi. Kohteina oli entisiä torppia ja mäkitupia, mutta myös pari kantatilan vanhaa asuinrakennusta sekä entinen kauppa.

Suurin osa kohteista on entisiä torppia, joita on kaikkiaan seitsemän.

Lunastamattomia torppia ovat Myllylä ja Puustelli. Niiden asuinrakennukset ovat vanhoja, niissä ei ole tehty merkittäviä muutoksia eikä uudempia asuinrakennuksia ole rakennettu. Tämän myötä Myllylässä ja Puustellissa on edelleen helposti luettavissa niiden torppahistoria.

Puolestaan lunastettuja torppia ovat Hailu, Kettula, Ojala ja Takamaa. Näissä kaikissa kohteissa inventoitava asuinrakennus on rakennettu lunastamisen jälkeen, eikä torppahistoria ole enää selkeästi luettavissa.

Muita entisiä torppia ovat Rihkasillan ja Koivumäen kohteet. Rihkasillan kohde on ostettu ennen torpparilain voimaantuloa vuonna 1910, ja Koivumäki on vuonna 1931 lohkottu entisestä torpasta Hakalasta. Rihkasilta on 1800-luvun loppuun hyvin säilynyt asuinrakennuksen ja kahden piharakennuksen muodostama kokonaisuus. Rihkasillan kohde on kertovuudeltaan vahva, ja sen torppahistoria on säilynyt helposti luettavana. Sen sijaan Koivumäessä torppahistoria ei ole enää luettavissa.

Vanhoja mäkitupia on inventoinnin kohteista kaikkiaan kolme. Lintulan mäkitupa on lunastettu vuonna 1925, kun taas Susimäen ja Tervaniemen kohteita ei ole lunastettu. Kaikissa

kolmessa kohteessa alkuperäinen rakennus on säilynyt, eikä uutta asuinrakennusta ole rakennettu. Rakennusten historia on niissä edelleen helposti luettavissa.

Heinon kohde on alun perin vuokrattu mäkitupana. Pihapiirin muut rakennukset ovat kuitenkin hävinneet, minkä myötä mäkitupahistoria ei ole enää luettavissa. Sen sijaan kohdetta leimaa sen kauppahistoria, ja se puoli kohteesta on helposti havaittavissa jäljellä olevasta kauppa-laajennoksesta. Kauppahistoria erottaa Heinon muista inventoinnin kohteista.

Vanhoja kantatilojen asuinrakennuksia ovat Aholan ja Simolan vanhat pirtit. Molempien kohteiden kohdalla pihapiirit muodostavat kantatilan historiasta selkeästi kertovan kokonaisuuden.

19.2 KOHTEIDEN ARVOLUOKAT

Arvokkaimpia kohteita ovat ne, joissa inventoitava rakennus kuvastaa hyvin aikansa rakennuskulttuuria ja elämäntapaa. Kohteissa on helposti luettavissa niiden historia, ja ne ovat joko osa pihapiirin muodostamaa hyvin säilynyttä kokonaisuutta tai keskeinen osa ympäröivää maisemaa. Arvoluokkaan I luokittelin näistä syistä Aholan, Heinon, Myllylän, Rihkasillan ja Susimäen kohteet.

Toisen arvoluokan kohteissa inventoitava rakennus kuvastaa hyvin aikansa rakennuskulttuuria ja elämäntapaa, mutta kohteen kertovuus ja säilyneisyys ovat heikentyneet. Tällaisia kohteita ovat ne, joissa tapahtuneet muutokset ovat esimerkiksi muuttaneet inventoitavan rakennuksen arvoa osana kokonaisuutta, ja kohteet, joissa niiden historia ei ole enää selkeästi luettavissa. Arvoluokkaan II luokittelin näistä syistä Hailun,

Kettulan, Koivumäen, Simolan, Ojalan, Takamaan ja Tervaniemen kohteet.

Kolmannessa arvoluokassa inventoitava rakennus edustaa hyvin oman aikakautensa rakennuskulttuuria ja elämäntapaa. Rakennus ei kuitenkaan ole enää osa säilynyttä kokonaisuutta tai sen maisemallinen merkitys on vähäinen. Arvoluokkaan III luokittelin tästä syystä Lintulan, Puustellin ja Syrjälän kohteet.

19.3 SIIRRETTÄVÄKSI JA PAIKALLAAN KORJATTAVAKSI SOPIVAT KOHTEET

Merkittävimpana erona paikallaan korjattavien ja siirrettäviksi sopivien kohteiden välillä on inventoitavan rakennuksen rooli osana kokonaisuutta ja kuinka maisemallisesti keskeinen rakennus on. Kohteet, jotka ovat merkittävä osa maisemaa (kuten Ahola, Heino ja Myllylä) tai jotka ovat osa pihapiirin rakennusten muodostamaa kokonaisuutta (kuten Kettula, Ojala ja Rihkasilta) tulisi ensisijaisesti korjata paikallaan. Kyseisillä kohteilla on vahva side ympäristöön, jolloin kokonaisuus kärsisi merkittävästi, jos rakennus purettaisiin ja siirrettäisiin. Sen sijaan kohteissa, joissa inventoitavan rakennuksen merkitys osana pihapiirin kokonaisuutta on heikentynyt (kuten Simola, Hailu ja Takamaa) tai kohteen maisemallinen arvo on vähäinen (kuten Puustelli ja Syrjälä), voisi inventoitavan rakennuksen siirtäminen olla kohteelle sopiva ratkaisu.

Parasta tietysti olisi, jos rakennus pystyttäisiin korjaamaan paikallaan. Tällöin kohteen paikan tuomasta arvosta ei luovuttaisi. Paikallaan korjaaminen ei kuitenkaan erinäisistä syistä ole aina realistinen vaihtoehto. Jos rakennuksen todennäköisenä kohtalona on purku tai rapistuminen, tulisi rakennuksen siirtämisen mahdollisuuksia tutkia ja pyrkiä säilyttämään rakennus siirtämällä se uudelle paikalle.

Arvoluokka I

Ahola, Heino, Myllylä, Rihkasilta, Susimäki

Arvoluokka II

Hailu, Kettula, Koivumäki, Simola, Ojala, Takamaa, Tervaniemi

Arvoluokka III

Puustelli, Syrjälä, Lintula

Korjattavaksi paikallaan

Ahola, Heino, Kettula, Ojala, Myllylä, Rihkasilta, Susimäki, Tervaniemi

Siirrettäviksi sopivat

Hailu, Simola, Syrjälä

Molempia

Koivumäki, Puustelli, Takamaa

Uudelleenkäyttösuunnitelmassa minulla oli tavoitteenani syventää tietämystäni liittyen hirsirakennusten siirron käytännön puoleen. Pääsin perehtymään kirjallisuuden avulla siirtohankkeen vaiheisiin ja vaativuuteen. Pääsin tutustumaan hirsirakennusten siirron historiaan, perinnerakentamiseen ja hirren ominaisuuksiin rakennusmateriaalina. Projekti vaati myös perehtymistä määräyksiin ja vaatimuksiin, joita siirrettävälle eli lain silmissä uudelle rakennukselle on laadittu. Työni myötä pääsin näkemään, millaista turhautumista säännökset ovat aiheuttaneet henkilöissä, jotka ovat niiden kanssa käytännössä työskennelleet.

Tonttianalyysin parissa pääsin tutustumaan vielä yhteen kohteeseen, Kokon tilaan. Inventointikäyntiä en järjestänyt, sillä tilasta oli asemakaavamuutoksen myötä jo kerätty runsaasti materiaalia. Kokon ja Takahuhdin historiaan perehtyminen oli silmiä avaavaa. On jotenkin vaikeaa ajatella, että alle sata vuotta sitten alue on ollut vielä maaseutua laajoine peltoalueineen ja pienine kylineen.

Varsinaista suunnitelmaa työstäessäni sain ratkoa monia mielenkiitaisia ongelmia ja miettiä vaihtoehtoisia ratkaisuja niihin. Lisäksi pääsin pohtimaan niin kuvitteellisen käyttäjän toiveita ja tarpeita, tilajaon vaihtoehtoja, pihan toimintojen asettelua, kuin esteettisiä valintoja.

Tärkeimpänä huomioitavana on kuitenkin koko suunnitelman kantava teema; mitkä ovat olleet alkuperäisen rakennuksen ominaispiirteet, ja mitkä niistä olisi mahdollista säilyttää uudessa

rakennuksessa. Säilyttämisen arvoiseksi arvioin muun muassa alakerran huonejaon ja suuren pirtin ja tuvan säilyttämisen, sillä ne kertovat talon historiasta ja silloisesta elämisen tavasta. Tilajakoon vaikutti tietysti myös siirrettävä hirsirunko. Runkoa halusin myös varjella mahdollisimman paljon, jotta arvokasta materiaalia ja inhimillistä työpanosta ei heitettäisi hukkaan. Hirsirunkoa tuotaisiin aikaisempaa enemmän esille jättämällä osa seinistä päällystämättä sisätiloissa. Sen sijaan ulkopuolelta rakennus verhoiltaisiin kokonaan, jotta hirsi olisi säältä suojassa. Säilytettävistä rakennusosista koin erityisen tärkeäksi vanhat ovet, sillä ne tuovat hyvin esille vanhan talon luonnetta ja historiaa. Myös vanha pönttöuuni olisi hienoa saada kunnostettuna takaisin uuteen taloon.

Rakennuksen ulkoisen visuaalisen ilmeen halusin säilyttää erityisesti julkisivuverhoilun kautta entisellään. Uusi ulkoverhouslaudoitus toteutettaisiin myös uudessa rakennuksessa peiterimoitettuna ja valkoisella öljymaalilla päällystettynä. Mielestäni valkoisen värin säilyttäminen on yksi tärkeimmistä piirteistä, jotka sitovan uuden rakennuksen sen menneisyyteen. Valkoinen väri voidaan lisäksi nähdä modernina värinä, minkä myötä se sopii hyvin myös uudisrakennuksen väriksi. Valkoinen väri ja peiterimoitus toistuisivat myös muissa pihapiirin rakennuksissa ja rakennelmissa luoden yhtenäisen kokonaisuuden. Rakennukseen tuotavia uusia, mutta sen historiaan vahvemmin sitovia elementtejä olisivat uudet kuusiruutuiset ikkunat ja lohkokiviperustus.

Olen diplomityöprojektin aikana oppinut paljon minulle aikaisemmin tuntemattomasta aiheesta. Itse koen, että se on paras anti, mitä diplomityön myötä voi saavuttaa. Olen omaksunut uusia työtapoja, osallistunut hankkeeseen, jonka kaltaisessa en ole ennen ollut mukana, ja työstänyt yksin kattavimman ja yksityiskohtaisimman suunnitelman tähän mennessä. Olen tyytyväinen siihen, miten olen projektin aikana kehittynyt, sekä olen iloinen, että kiinnostukseni työni aiheesta ja yleisemmin korjausrakentamista ja olemassa olevan rakennuskannan parissa työskentelyä kohtaan on vain kasvanut.

Työssäni olen tyytyväinen sen kattavuuteen. Toki toisaalta voisi sanoa, että työ on liiankin laaja. Aihe kuitenkin vei minut mennessään. Inventointiosuuteen olen tyytyväinen ottaen huomioon, että se oli ensimmäinen tekemäni inventointityö. Siinä on todennäköisesti joitain seikkoja, joita olisin voinut ottaa vielä paremmin huomioon, sekä mahdollisesti myös virheitä, joita en ole osannut oman tietoni rajoissa korjata. Suunnitelman suhteen näin on eittämättä myös käynyt. On varmasti vaihtoehtoisia ja parempia ratkaisuja, joita en ole osannut miettiä, tai joista en ole edes ollut tietoinen.

Toivonkin, että voisin tavalla tai toisella tulevaisuudessa jatkaa aiheen parissa oppimista. Esimerkiksi siirtohankkeen seuraaminen tai siihen osallistuminen mahdollistaisivat diplomityön parissa kartuttamani teoreettisen opin tuomisen oikeasti käytäntöön. Siinä varmasti oppisin ihan yhtä paljon uutta, sekä pääsisin keskustelemaan aiheesta muiden alojen ammattilaisten kanssa.

Muutaman vuoden kuluttua ja taitojeni kartuttua voisi olla mielenkiintoista palata uudestaan nykyisen suunnitelmani pariin, ja nähdä, millaisia muutoksia silloin suunnitelmani tekisin. Kiinnostavaa olisi myös seurata Kokon asemakaavan kehitystä, ja jos muutos tulee voimaan, selvittää, mitä muokkauksia nykyiseen suunnitelmaani pitäisi tehdä, jotta se täyttäisi asemakaavan ehdot. Lisäksi olisi mahtavaa tietää, miten inventoinnin kohteiden käy tulevaisuudessa.

PAINETUT LÄHTEET

Alhonen, P., Salo, U., Suvanto, S., & Rasila, V. 1988. *Tampereen historia 1. Vaiheet ennen 1840-lukua*. Tampere: Tampereen kaupunki.

Arajärvi, K. 1954. *Messukylän – Teiskon – Aitolahden historia*. Tampere: Tampereen kaupunki, Teiskon ja Aitolahden kunnat.

Asiakainen, M. & Syväniemi, P. 2022. *Haltian tanhuvilta*. Tampere: Paula Syväniemi.

Heiskanen, J., 2002. *Luopioinen: Rakennusinventointi 2002: Puutikkala/Karviala ja Luopioisten kirkonkylän Susimäki, osat 1 ja 2*. Tampere: Tampereen museot, maakunnallinen yksikkö.

Koskimies, Y. S., 1985. *Hauhon, Luopioisten, Tuuloksen historia 1*. Hauho: Hauhon, Luopioisten ja Tuuloksen kunnat, toimittanut Y. S. Koskimies.

Kuitunen, T., Ruuhi, M., Aakkula, A., Isosuo, T., Seppälä, M. & Vuorinen, E. 2022. *Meilän kylä: Padankosken historia*. Pälkäne: Padankosken kyläyhdistys ry.

Kuorikoski, J. & Lönnroth, L., 2018. *Hirsitalo muuttaa. Opas hirsitalon siirtäjälle*. Helsinki: Moreeni.

Laine, K., Mattila, A. & Valkama, O., 2020. *Kyynärö, Ämmätsä ja Vahdermetsä: Kyläelämää Luopioisissa*. Tampere: Kari Laine.

Leskinen, M., & Jaakola, J., 1998. *Tampereen kanta-kaupungin rakennuskulttuuri* 1998. Tampere: Tampereen kaupungin ympäristötoimi, kaavoitusyksikkö.

Palo, L. 2015. *Kuohijoki: Muistiin merkittyä menneiltä ajoilta ja tämän päivän tunnelmia*. Kuohijoki: Leila Palo.

Rekolainen, T., 1983. *Muisteluksia Haltialta ja muu-
altakin Luopioisista*. Luopioinen: Luopioisten kunnan kulttuurilautakunta.

Rinne, H., 2010. *Perinnemestarin remonttikirja*. Helsinki: WSOY.

Stenvall, M., 2020. *Kehikosta vesikattoon. Vanhan hirsitalon siirto*. Helsinki: Rakennustieto Oy.

Tuominen, T. 1994. *Takahuhti – Tampereen sydän*. Tampere: Tampereen kaupunki.

Unnaslahti, S., 2022. *Luopioisten historia: itsenäisen kunnan aika 1868–2006*. Pälkäne: Kukkia-Seura ry.

Valpola, V., 1976. *Facta: 10-osainen tietosanakirja. Osat 1–11*. Helsinki.

Vuolle-Apiala, R., 2012. *Hirsitalo ennen ja nyt*. Porvoo: Moreeni.

Vuolle-Apiala, R., 2008. *Hirsityöt*. Helsinki: Multi-kustannus.

SÄHKÖISESTI JULKAISTU AINEISTO

FCG, 2021. *Kokonkadun amk nro 8833 rakennetun ympäristön inventointi*. Tampereen kaupunki. Saatavissa: <http://siiri.tampere.fi/displayObject.do?uri=http://www.profum.com/archive/ArchivedObject-FFEF1C52E-4AE1-10C5-3B7E-84C267D80B57> [haettu 20.12.2023]

Kaila, P., 2000. *Korjauskortti 13. Öljymaali*. Helsinki: Museovirasto, rakennushistorian osasto. Saatavissa: <https://www.korjaustaito.fi/fi/korjauskortit/oljymaali> [haettu 9.11.2023]

Kuuluvainen, L., Lindberg, B., Lylykangas, K., Mikkola, J., Sainio, J., & Vuolle, M., 2018. *Painovoimainen ilmanvaihto*. Helsinki: Ympäristöministeriö. Saatavissa: https://ym.fi/documents/1410903/38439968/PVIV-OPAS-3729E8C3_9173_4EA5_ADB9_CD33C1432A01-143101.pdf/2ab85b97-a5fd-cee7-c096-930b297a8435/PVIV-OPAS-3729E8C3_9173_4EA5_ADB9_CD33C1432A01-143101.pdf [haettu 10.11.2023]

Laine, K., 2020c. *Rautajärven torpat ja torpparit luettelo vuosilta 1810–1909*. Saatavissa: <https://www.sukuvika.fi/kuvat/kontrahdit/TorpatRautajarvi.pdf> [haettu 10.9.2023]

Lehtinen, P., Malmberg, J., Böök, N., Huttunen, M., Mikkola, J., Wahlberg, M., & Kotkas, E., 2011. *Korjauskortti 25. Märkätila vanhaan taloon*. Helsinki: Museovirasto, rakennushistorian osasto. Saatavissa: <https://www.korjaustaito.fi/fi/korjauskortit/markatila-vanhaan-taloon> [haettu 9.11.2023]

Lund-Rahola, M., Könttä, E., & Kirveslahti, M., 2013. *Rautajärven osayleiskaava-alueen rakennetun ympäristön inventointi: Rautajärvi ja Kantola*. Saatavissa: https://www.palkane.fi/images/asuminen-ja-ymparisto/kaavoitus/yleiskaavat/rautajarven-osayleiskaava/kaavaehdotus-nahtavana-242-2932016/rautajarven_osayleiskaava_ehdotus_kaavaselostus.pdf [haettu 10.9.2023]

Lyyra-Seppänen, A. 2007. *Takahuhdin vanhainkoti: Rakennusinventointi*. Pirkanmaan maakuntamuseo: kulttuuriympäristöyksikkö. Saatavissa: https://ekstrat.tampere.fi/ytoteto/aka/nahtavillaolevat/8210/8210_rakennusinventointi.pdf [haettu 20.12.2023]

Mikkola, J., & Kuuluvainen, L., 2021. *Korjauskortti 26. Painovoimainen ilmanvaihto. Käyttö- ja huolto-ohje*. Helsinki: Museovirasto, rakennushistorian osasto. Saatavissa: <https://www.korjaustaito.fi/fi/korjauskortit/painovoimainen-ilmanvaihto-1> [haettu 9.11.2023]

Pirkanmaan liitto, 2016a. *Arvokkaat kulttuuriympäristöt, Pälkäne*. Saatavissa: <https://maakuntakaava2040.pirkanmaa.fi/sites/default/files/Palkane.pdf> [haettu 10.9.2023]

Pirkanmaan liitto, 2016b. *Pirkanmaan maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt 2016*. Saatavissa: https://maakuntakaava2040.pirkanmaa.fi/sites/default/files/raku_27052016.pdf [haettu 10.9.2023]

Pirkanmaan liitto, 2017a. *Pirkanmaan maakuntakaava 2040*. Saatavissa: https://maakuntakaava2040.pirkanmaa.fi/sites/default/files/Maakuntakaava_2040_MKV_27032017_.pdf [haettu 10.9.2023]

Pirkanmaan liitto, 2017b. *Pirkanmaan maakuntakaava 2040. Kaavamerkinnot ja -määräykset*. Saatavissa: https://maakuntakaava2040.pirkanmaa.fi/sites/default/files/Kaavamerkinnot_ja_maaraykset_MKV27032017_0.pdf [haettu 10.9.2023]

Puurunen, H., 2000. *Korjauskortti 2. Lämmöneristyksen parantaminen*. Helsinki: Museovirasto, rakennushistorian osasto. Saatavissa: <https://www.korjaustaito.fi/fi/korjauskortit/lammoneristysten-parantaminen> [haettu 9.11.2023]

Puurunen, H., & Koponen, O., 2000a. *Korjauskortti 16. Hirsitalon rungon korjaus*. Helsinki: Museovirasto, rakennushistorian osasto. Saatavissa: <https://www.korjaustaito.fi/fi/korjauskortit/hirsitalon-rungon-korjaus> [haettu 9.11.2023]

Puurunen, H., & Koponen, O., 2000b. *Korjauskortisto 17. Hirsirakennuksen siirto*. Helsinki: Museovirasto, rakennushistorian osasto. Saatavissa: <https://www.korjaustaito.fi/fi/korjauskortit/hirsirakennusten-siirto> [haettu 9.11.2023]

Pälkäneen kunta, 2023a. *Luopioisten Keskitien ja Kirkonkylän itäosan asemakaava ja asemakaavan muutos. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma 24.2.2023*. Saatavissa: https://www.palkane.fi/images/asuminen-ja-ymparisto/kaavoitus/asemakaavat/keskitie-ja-luopioisten-kirkonkylan-itaosa/Luopioisten%20Keskitie%20ja%20kirkonkyl%C3%A4n%20it%C3%A4osa_OAS_24.2.2023.pdf [haettu 10.9.2023]

Rakennustarkastusyhdistys RTY ry, 2023. *Selvitys rakentamismääräyksistä rakennuksia siirrettäessä*. Helsinki: Ympäristöministeriö. Saatavissa: <https://ym.fi/documents/1410903/0/Selvitys+rakentamism%C3%A4%C3%A4r%C3%A4yksist%C3%A4+rakennuksia+siirrett%C3%A4ess%C3%A4+julkaistu+toukokuu+2023.pdf/f75d0aa8f-acad-fc43-0d9e-7a5f112d7958/Selvitys+rakentamism%C3%A4%C3%A4r%C3%A4yksist%C3%A4+rakennuksia+siirrett%C3%A4ess%C3%A4+julkaistu+toukokuu+2023.pdf> [haettu 11.11.2023]

Tampereen kaupunki, 2024c. *Takahuhti, Takahuhdintie 67, Kokonkatu 1, asemakaava nro 8833*. Tampere. Saatavissa: <https://www.tampere.fi/kaupunkisuunnittelu/kaupunkiymparisto-uudistuu/takahuhti-takahuhdintie-67-kokonkatu-1-asemakaava-nro-8833> [haettu 20.12.2023]

Vuolle, M., 2023. *Energiatohokkuus hirsikehiköiden uusiokäytössä*. Helsinki: Ympäristöministeriö. Saatavissa: <https://ym.fi/documents/1410903/0/Energiatohokkuus+hirsirunkojen+uusiok%C3%A4yt%C3%B6ss%C3%A4+julkaistu+toukokuu+2023.pdf> [haettu 11.11.2023]

Ympäristöministeriö, 2024. *Suomen rakentamismääräyskokoelma. Energiatohokkuus*. Saatavissa: <https://ym.fi/rakentamismaaraykset> [haettu 18.1.2024]

VERKKOSIVUT

Arkeologisen kulttuuriperinnön opas, 2023. *Torppa*. Saatavissa: <https://akp.nba.fi/wiki/torppa> [haettu 27.12.2023]

Finnfoam Oy, 2024. *Tulppa-levy*. Saatavissa: <https://www.tulppa.fi/tulppa-levy> [haettu 19.1.2024]

Google, 2023. *Google Maps: kohteiden etäisyydet*. Saatavissa: <https://www.google.com/maps> [haettu 12.7.2023]

Haltian kylä, 2023. *Kyläyhdistyksen Facebook-sivu*. Saatavissa: <https://www.facebook.com/Haltiankyla/> [haettu 10.9.2023]

Juuret.org, 2023a. *Itsellinen*. Saatavissa: <https://www.juuret.org/node/33> [haettu 27.12.2023]

Juuret.org, 2023b. *Lampuoti*. Saatavissa: <https://www.juuret.org/node/34> [haettu 27.12.2023]

Juuret.org, 2023c. *Mäkitupalainen*. Saatavissa: <https://www.juuret.org/node/37> [haettu 27.12.2023]

Juuret.org, 2023d. *Talollinen*. Saatavissa: <https://www.juuret.org/node/38> [haettu 27.12.2023]

Juuret.org, 2023e. *Torppari*. Saatavissa: <https://www.juuret.org/node/39> [haettu 27.12.2023]

Kirjastot.fi, 2007. *Kysy kirjastonhoitajalta: Mitä ovat maakirjatalot eli kantatilat ja yksinäistalo*. Saatavissa: <https://www.kirjastot.fi/kysy/mita-ovat-maakirjatalot-eli-kantatilat> [haettu 27.12.2023]

Korhonen, T., 2011. *Huoneita. Kielikello: Kielenhuollon tiedotuslehti*. Saatavissa: <https://www.kielikello.fi/-/huoneita> [haettu 27.12.2023]

Kuitunen, T., 2023. *Luopioisten kasvisto. Sarkasen harjulehto*. Saatavissa: <https://www.luopioistenkasvisto.fi/Sivut/suojelu2.html> [haettu 10.9.2023]

Kukkonen, I., 2023. *Eränkävynnin historiaa*. Saatavissa: <https://www.tunturisusi.com/metsastys/metsastys.htm> [haettu 10.9.2023]

Kuohijoen Kyläyhdistys-Vepari, 2023. *Kuohijoen kylän nettisivut*. Saatavissa: <https://www.kuohijoki.fi/> [haettu 10.9.2023]

Kyynäro-Ämmätsä-Vahdermetsän kyläyhdistys, 2023. *Kyläyhdistyksen Facebook-sivu*. Saatavilla: <https://www.facebook.com/p/Kyyn%C3%A4r%C3%B6-%C3%84mm%C3%A4ts%C3%A4-Vahdermets%C3%A4n-Kyl%C3%A4yhdistys-ry-100068024465692/> [haettu 10.9.2023]

Laine, K., 2020a. *Kyynäro*. Saatavissa: <https://www.sukuvika.fi/kyynaro.php> [haettu 10.9.2023]

Laine, K., 2020b. *Rautajärven ja Kantolan kartanoiden historiaa*. Saatavissa: <https://www.sukuvika.fi/kartanot.php> [haettu 10.9.2023]

Luopioisten kyläyhdistys, 2022a. *Luopioisten kirkonkylä*. Saatavissa: <https://www.luopioinen.fi/kirkonkyl%C3%A4> [haettu 10.9.2023]

Luopioisten kyläyhdistys, 2022b. *Luopioisten kyläyhdistys*. Saatavissa: <https://www.luopioinen.fi/luopioisten-kyl%C3%A4yhdistys> [haettu 10.9.2023]

Maanmittauslaitos, 2024a. *Paikkatietoikkuna. Maaperä 1:20 000*. Saatavissa: <https://kartta.paikkatietoikkuna.fi/> [haettu 19.1.2024]

Maanmittauslaitos, 2024b. *Paikkatietoikkuna. Tampereen ajantasa-asemakaava*. Saatavissa: <https://kartta.paikkatietoikkuna.fi/> [haettu 19.1.2024]

Maanmittauslaitos, 2024c. *Paikkatietoikkuna. Tauskartta*. Saatavissa: <https://kartta.paikkatietoikkuna.fi/> [haettu 19.1.2024]

Museovirasto, 2009a. *Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt: Puutikkalan kylä*. Saatavissa: http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=4080 [haettu 10.9.2023]

Museovirasto, 2009b. *Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt. Raision torppa*. Saatavissa: http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=4004 [haettu 10.9.2023]

Padankosken kyläyhdistys, 2023. *Padankosken kyläyhdistyksen nettisivu*. Saatavilla: <http://padankoski.blogspot.com/> [haettu 10.9.2023]

Pälkäneen kunta, 2023b. *Pälkäneen historia*. Saatavissa: <https://www.palkane.fi/kunta-ja-hallinto/tieto-palkaneesta/palkaneen-historia> [haettu 10.9.2023]

Rautajärven kyläyhdistys, 2023a. *Rautajärven kylän nettisivut*. Saatavissa: <https://rautajarvi.fi/> [haettu 10.9.2023]

Rautajärven kyläyhdistys, 2023b. *Rautajärven ja Kantolan kylien historiaa*. Saatavissa: <https://rautajarvi.fi/historia> [haettu 10.9.2023]

Riihiranta, T., 2019. *Luopioisten historiaa*. Saatavissa: <https://luopioinen.fi/historiaa> [haettu 10.9.2023]

Rinne, H., 2018. *Perinnemestari.fi: Perustaminen*. Saatavissa: <https://perinnemestari.fi/kunnostaminen/artikkelit/perustukset> [haettu 27.12.2023]

Siiri, 2023a. *Haltia*. Saatavissa: <http://siiri.tampere.fi/displayObject.do?uri=http://tampere.fi/kyy/11951165502461084080857> [haettu 10.9.2023]

Siiri, 2023b. *Rautajärvi*. Saatavissa: <http://siiri.tampere.fi/displayObject.do?uri=http://tampere.fi/kyy/11951167786421084080890> [haettu 10.9.2023]

Siiri, 2024a. *Kokko - Takahuhdintie 67*. Saatavissa: <https://siiri.tampere.fi/displayObject.do?uri=http://www.profiom.com/archive/ArchivedObject-DDA18E98-890B-54CB-1627-EDCE269524BE> [haettu 19.1.2024]

Siiri, 2024b. *Takahuhti*. Saatavissa: <http://siiri.tampere.fi/displayObject.do?uri=http://tampere.fi/kyy/11830981808381955782215> [haettu 19.1.2024]

Sitowise, 2023. *Pälkäneen karttapalvelu*. Saatavissa: <https://palkane.karttatiimi.fi/?link=kHZ9#> [haettu 10.9.2023]

Suomisanakirja.fi, 2023. *Vastaukset: Mikä on kantatila?* Saatavissa: <https://vastaukset.fi/q/Mik%C3%A4+on+kantatila> [haettu 27.12.2023]

SUVI, 2023. *Kyynäröjärvi on karu ja kirkasvetinen*. Saatavissa: <https://www.aitosuvi.fi/ajankoh-taista/kyynarajarvi-karu-ja-kirkasvetinen> [haettu 10.9.2023]

Sydän-Hämeen Lehti, 2018. *Kolumnit. Kouluhistoriaa ja tätä päivää*. Julkaistu 23.5.2018. Saatavissa: <https://shl.fi/2018/05/23/kouluhistoriaa-ja-ta-ta-paivaa/> [haettu 10.9.2023]

Tampereen kaupunki, 2024a. *Pappilan päiväkot*. Saatavissa: <https://www.tampere.fi/varhaiskasva-tus-ja-esiopetus/varhaiskasvatus/paivakodit/pappi-lan-paivakoti> [haettu 19.1.2024]

Tampereen kaupunki, 2024b. *Takahuhdin koulu*. Saatavissa: <https://www.tampere.fi/takahuh-din-koulu> [haettu 19.1.2024]

Tampereen kaupunki, 2024d. *Takahuhdin päiväko-ti*. Saatavissa: <https://www.tampere.fi/varhaiskasva-tus-ja-esiopetus/varhaiskasvatus/paivakodit/taka-huhdin-paivakoti> [haettu 19.1.2024]

Tampereen seudun joukkoliikenne, 2024. *Nyssen reittiopas*. Saatavissa: <https://reittiopas.tampere.fi/> [haettu 19.1.2024]

Thermia Finland Oy, 2024. *Thermia lämpöpumput ja tuotteet*. Saatavissa: <https://www.thermia.fi/lam-popumput/> [haettu 19.1.2024]

Tieteen termipankki, 2023. *Vainiopakko*. Saatavissa: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Nimitys:vainio-pakko> [haettu 27.12.2023]

Uusioaines Oy, 2024. *Foamit-tuotteet. Foamit-vaah-tolasimurske on monipuolinen uusiomateriaali*. Saatavissa: <https://foamit.fi/tuotteet/> [haettu 20.1.2024]
Visit Kukkia, 2023a. *Haltian kylä*. Saatavissa: <https://www.kukkialle.fi/kylat/haltia/> [haettu 10.9.2023]

Visit Kukkia, 2023b. *Kuohijoki*. Saatavissa: <https://www.kukkialle.fi/kylat/kuohijoki/> [haettu 10.9.2023]

Visit Kukkia, 2023c. *Kyynärö*. Saatavissa: <https://www.kukkialle.fi/kylat/kyynaro/> [haettu 10.9.2023]

Visit Kukkia, 2023d. *Puutikkalan raitti*. Saatavissa: <https://www.kukkialle.fi/kylat/puutikkala/puutik-kalan-raitti/> [haettu 10.9.2023]

Visit Kukkia, 2023e. *Raiskion torppa*. Saatavissa: <https://www.kukkialle.fi/kylat/kyynaro/raiskion-torp-pa/> [haettu 10.9.2023]

SUUNNITTELUN TUKENA

Rakennustietosäätiö, 1991a. *RT 83-10453 Välipoh-jien liittymät*. Rakennustieto Oy, Helsinki.

Rakennustietosäätiö, 1991b. *RT 83-10455 Yläpoh-jien liittymät*. Rakennustieto Oy, Helsinki.

Rakennustietosäätiö, 1996a. *RT 82-10605 Puutalon ikkuna- ja ulko-oviliittymät*. Rakennustieto Oy, Helsinki.

Rakennustietosäätiö, 1996b. *RT 82-10614 Julkisivun uudelleenverhous. Korjausrakentaminen*. Rakennus-tieto Oy, Helsinki.

Rakennustietosäätiö, 1997. *RT 15-10635 Esitysta-paohjeet. Rakennuspiirustukset*. Rakennustieto Oy, Helsinki.

Rakennustietosäätiö, 2005. *RT 81-10854 Pientalon perustukset ja alapohjien liittymät*. Rakennustieto Oy, Helsinki.

Rakennustietosäätiö, 2007a. *RT 83-10902 Välipohja-rakenteita*. Rakennustieto Oy, Helsinki.

Rakennustietosäätiö, 2007b. *RT 82-10903 Väliseinä-rakenteita*. Rakennustieto Oy, Helsinki.

Rakennustietosäätiö, 2010a. *RT 82-11006 Ulkoseinä-rakenteita*. Rakennustieto Oy, Helsinki.

Rakennustietosäätiö, 2010b. *RT 83-11009 Alapohja-rakenteita*. Rakennustieto Oy, Helsinki.

Rakennustietosäätiö, 2010c. *RT 83-11010 Yläpohja-rakenteita*. Rakennustieto Oy, Helsinki.

Rakennustietosäätiö, 2012. *RT 36-11090 Puukui-tueristeet. Lämmöneritystarvikkeet*. Rakennustieto Oy, Helsinki.

Rakennustietosäätiö, 2014a. *RT 84-11166 Märkäti-lojen rakenteet*. Rakennustieto Oy, Helsinki.

Rakennustietosäätiö, 2014b. *RT 82-11171 Seinien liittymät*. Rakennustieto Oy, Helsinki.

Rakennustietosäätiö, 2017a. *RT 91-11257 Saunan ti-lojen suunnittelu*. Rakennustieto Oy, Helsinki.

Rakennustietosäätiö, 2017b. *RT 91-11258 Saunan rakenteet ja lauteet*. Rakennustieto Oy, Helsinki.

Rakennustietosäätiö, 2021. *RT 103345 Puuportaat*. Rakennustieto Oy, Helsinki.

HAASTATTELUT

Aholan omistajan ja sukulaisen haastattelu. 28.07.2023, Luopioinen. Haastattelijana Emmi Paavilainen.

Hailun omistajan ja sukulaisten haastattelu. 14.06.2023, Rautajärvi. Haastattelijana Emmi Paavilainen.

Heinon omistajan haastattelu. 24.07.2023, Padan-koski. Haastattelijana Emmi Paavilainen.

Kettulan omistajan haastattelu. 24.07.2023, Padan-koski. Haastattelijana Emmi Paavilainen.

Koivumäen omistajan ja sukulaisen haastattelu. 12.06.2023, Rautajärvi. Haastattelijana Emmi Paavilainen.

Lintulan omistajan ja sukulaisten haastattelu. 13.07.2023, Ämmätsä. Haastattelijana Emmi Paavilainen.

Myllylän omistajan haastattelu. 27.07.2023, Padan-koski. Haastattelijana Emmi Paavilainen.

Ojalan omistajien haastattelu. 17.07.2023, Haltia. Haastattelijana Emmi Paavilainen.

Puustellin omistajien haastattelu. 16.06.2023, Äm-mätsä. Haastattelijana Emmi Paavilainen.

Rihkasillan omistajan pojan haastattelu. 11.06.2023, Luopioinen. Haastattelijana Emmi Paavilainen.

Simolan omistajan haastattelu. 13.07.2023, Vahder-metsä. Haastattelijana Emmi Paavilainen.

Susimäen omistajien haastattelu. 12.07.2023, Luopi-oinen. Haastattelijana Emmi Paavilainen.

Syrjälän omistajan haastattelu. 24.07.2023, Padan-koski. Haastattelijana Emmi Paavilainen.

Takamaan omistajan haastattelu. 15.06.2023, Vah-dermetsä. Haastattelijana Emmi Paavilainen.

Tervaniemen omistajan haastattelu. 11.07.2023, Kuohijoki. Haastattelijana Emmi Paavilainen.

TEKIJÄN OMA MATERIAALI

VALOKUVAT. Paavilainen, 2023 ja 2024.

Kuvat 2, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 26, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 51, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 88, 89, 92, 97, 98, 99, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 123, 124, 125, 126, 127, 135, 136, 137, 138, 139, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 161, 162, 163, 165, 166, 167, 168, 169, 179, 171, 172, 173, 174, 175, 182, 183, 190, 191, 192, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 217, 218, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 231, 233, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 272, 273, 274, 275, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 291, 301, 302, 303, 305, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 355, 356, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 371, 372, 375, 376, 377, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 402, 403, 408, 415, 416, 417, 418, 419, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 446, 447, 448, 449, 458, 459, 464, 465, 466, 467 ja 468.

KARTAT. Paavilainen, 2023. Tehty Paikkatietoikkunan karttojen pohjalta.

Kuvat 4, 5, 6, 7, 8, 13, 20, 44, 63, 82, 83, 93, 116, 117, 122, 128, 153, 176, 177, 184, 185, 193, 213, 227, 228, 234, 263, 283, 284, 293, 317, 334, 351, 366, 367, 378, 395, 396 ja 409.

PIIRROKSET. Paavilainen, 2023 ja 2024. Inventoinnin piirrokset tehty Paikkatietoikkunan karttojen ja omien mittauksia pohjalta.

Kuvat 21, 29, 45, 53, 64, 75, 94, 100, 129, 140, 141, 154, 164, 194, 195, 198, 214, 219, 235, 241, 264, 265, 276, 294, 304, 318, 322, 335, 338, 352, 357, 379, 382, 404, 405, 406, 407, 410, 411, 412, 413, 414, 420, 421, 422, 463, 471, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 847, 488, 489, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 509, 510, 511, 512, 513,

514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527 ja 528.

KAAVIOT. Paavilainen, 2023.

Kuva 285. *Padankosken kantatilojen yhteydet toisiinsa*. Tehty kirjassa Kuitunen, T., Ruuhi, M., Aakula, A., Isosuo, T., Seppälä, M. & Vuorinen, E. 2022, *Meilän kylä: Padankosken historia*, sivulla 102 olevan kaavion pohjalta. Kaavio laadittu Matti Koiviston selvitysten mukaan.

Kuva 407. *Följari*. Tehty kirjassa Vuolle-Apiala, R., 2012. *Hirsitalo ennen ja nyt*, sivulla 108 olevan kuvan pohjalta.

AKVARELLIT. Paavilainen, 2024.

Kuvat kansi, 472, 508, 529,

MUU MATERIAALI

ILMAKUVAT. Maanmittauslaitos, 2023 ja 2024. Paikkatietoikkuna, historialliset ilmakuvat.

Kuvat: 1, 10, 11, 24, 25, 48, 49, 67, 68, 86, 87, 95, 96, 118, 119, 133, 134, 158, 159, 160, 178, 179, 187, 188, 196, 197, 215, 216, 229, 230, 242, 243, 270, 271, 289, 290, 298, 299, 300, 320, 321, 336, 337, 353, 354, 368, 369, 380, 381, 397, 398, 444, 445, 454, 455, 456, 457, 530 ja takakansi.

KARTAT

Kuva 3. Luopioisten aineistopankki. *Kukkia-järven alue*. Ote Kalmbergin kartastosta vuodelta 1855. Saatavissa: https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/6866/URN_NBN_fi_jyu-2007803.pdf?sequence=1&isAllowed=y [haettu 10.9.2023]

Kuvat 12, 90, 120, 181, 189, 232, 287, 373, 399.

Pirkanmaan liitto, 2016a. *Otteet Pirkanmaan maakuntakaavasta 2024*. Saatavissa: https://maakuntakaava2040.pirkanmaa.fi/sites/default/files/ Maakuntakaava_2040_MKV_27032017.pdf [haettu 10.9.2023] sekä *Kaavamerkinnot ja -määräykset*.

Saatavissa: https://maakuntakaava2040.pirkanmaa.fi/sites/default/files/Kaavamerkinnot_ ja_määräykset_MKV27032017_0.pdf [haettu 10.9.2023]

Kuva 85. M. Asikainen, 2022. *Haltian kylä 1900-luvulla*. Kuva kirjasta Asiakainen, M. & Syväniemi, P. 2022, *Haltian tanhuvilta*.

Kuvat 91, 121, 288, 374, 400

Pirkanmaan liitto, 2016b. *Otteet Maakuntakaavan liitteestä: Arvokkaat kulttuuriympäristöt, Pälkäne*. Saatavissa: <https://maakuntakaava2040.pirkanmaa.fi/sites/default/files/Palkane.pdf> [haettu 10.9.2023]

Kuva 450. Kartta.com, 2023. *Takahuhti*. Saatavissa: <https://kartta.com/kaupunginosat/tampereen-kaupunginosat/takahuhti/> [haettu 23.1.2024]

Kuva 451. Timo Meriluodon vanhat kartat-sivusto. *Ote Kuninkaan kartastosta (1776–1805)*. Pirkanmaa. Saatavissa: <https://timomeriluoto.kapsi.fi/KARTAT/%C2%B4%C2%B4Kuninkaan%20Kartasto%C2%B4%C2%B4%201776-1805/Pirkanmaa%20%2825+0%29.jpg> [haettu 23.1.2024]

Kuva 452. Timo Meriluodon vanhat kartat-sivusto. *Ote Kalmbergin kartastosta (1885)*. Saatavissa: <https://timomeriluoto.kapsi.fi/KARTAT/%C2%B4%C2%B4Kalmbergin%20kartasto%C2%B4%C2%B4/K%C3%A4sin%20v%C3%A4ritetyt/Tampere%201855.jpg> [haettu 23.1.2024]

Kuva 453. Virtanen, K. 1942. *Kalle Virtasen muistista piirtämä Takahuhdin kylän kartta*. Teoksesta Kanerva, U. 1967. *Messukylän historia 2: Kaupunkiasutus valloittamassa Messukylää*. Tampereen kaupunki.

Kuva 460. Virtanen, K. 1942. *Kalle Virtasen muistista piirtämä Takahuhdin kylän kartta*. Teoksesta Tuominen, T. 1994. *Takahuhti – Tampereen sydän*. Tampere: Tampereen kaupunki.

Kuva 461. Timo Meriluodon vanhat kartat-sivusto. *Ote Aitolahden ja Messukylän pitäjänkartasta (1906–1907)*. Saatavissa:

<https://timomeriluoto.kapsi.fi/KARTAT/Pit%C3%A4j%C3%A4nkartat/%C2%B4%C2%B4Uusi%20pit%C3%A4j%C3%A4nkartasto%C2%B4%C2%B4%201828-1915/%22Uusi%22%20pit%C3%A4j%C3%A4nkartta%20Messukyl%C3%A4%201907%20%28+%29.jpg> [haettu 23.1.2024]

Kuva 469. Maanmittauslaitos, 2024. *Kokon voimassa oleva asemakaava*. Paikkatietoikkuna, Tampereen ajantasa-asemakaava. Saatavissa: <https://kartta.paikkatietoikkuna.fi/> [haettu 23.1.2024]

Kuva 470. Tampereen kaupunki, 2021. *Tontinkäyttöluonnos. Asemakaava nro 8833. Kokon tila*. Saatavissa: https://www.tampere.fi/sites/default/files/2022-11/8833_tontinkayttoluonnos_20210429.pdf [haettu 23.1.2024]

VALOKUVAT

Kuva 9. Luopioisten aineistopankki, kuva Tomi Riihirannalta. *Kirkonkylä 1930-luvulla*. Saatavissa: https://photos.google.com/share/AF1QipM1U13WbjWVvRO9-vuWCd3UWnRAn1fQdgjHr8knDvd3M-OsW9ShKEwM3TbtX-jBQ/photo/AF1QipMrFDTVxVS32tLPBG0UJ0iOgoKSDGg8vM_FwC47?key=RnlSZTdBNIhUdIQxczlgawlyeVo1dFFUaWc3dU5R [haettu 10.9.2023]

Kuva 22. *Aholan vanha pirtti 1950-luvulla*. Kuva Aholan omistajalta.

Kuva 23. Luopioisten aineistopankki. *Vanha pirtti ja toinen asuinrakennus*. Saatavissa: https://photos.google.com/share/AF1QipM19v1_qaqM_bOXOH-KeFiphUDEVDCWcksWocD3CH1Nry_Ihw_vk-hZL-t6vbPvmeeA/photo/AF1QipNz7ficHzTXyXj-Kym3HJmHUKx1tI3AwXiiir3mM?key=eFZVS-ndRaU9xUmF1MTNoSkFOUVZyc3VqS3FpX2d3 [haettu 10.9.2023]

Kuva 43. *Rihkasilta vuonna 2021*. Kuva Rihkasillan omistajalta.

Kuva 46. Valokuva Rihkasillasta aivan 1900-luvun alusta. Kuva Rihkasillan omistajalta.

Kuva 47. Tyynne Sirola 1930-luvun loppupuolella Rihkasillan edessä. Kuva Rihkasillan omistajalta.

Kuva 50. Näkymä Niemikunnantieltä Rihkasillan pihapiiriin vuonna 2021. Kuva Rihkasillan omistajalta.

Kuva 65. Susimäen talo pihan puolelta 1960-luvun alussa. Kuva Susimäen omistajilta.

Kuva 66. A. Hirsjärvi, 1963. Luopioisten aineistopankki. *Susimäki kylän raitin suunnalta vuonna 1963*. Saatavissa: https://photos.google.com/share/AF1QipM_1U13WbjWVvRO9-vuWCd3UWnRAN-1fQdgiHr8knDvd3M-OsW9ShKEwM3TbtX-jBQ/photo/AF1QipNyrjwUNLzsexi_8t84RSUEQeVrBQ-JSKS3YozaEH?key=RnlSZTdBn1hUdlQxczIGaW-lyeVo1dFFUaWc3dU5R [haettu 10.9.2023]

Kuva 84. Luopioisten aineistopankki, kuva Erkki Toivarilta. *Haltian rantaa*. Saatavissa: https://photos.google.com/share/AF1QipN6mg4IK_Y7UIq6MppRNSGY23o4c8eOlcWKR4UOuaYfX-DB3JhCeiaq41caPNrXKq/photo/AF1QipP6qplSUP-filyukom1Ltpq844GREI9OL2qgIeAp?key=WlZR-V25NRzJKMjZkUTIxVW4yYml3SzBPWWd-WZXBB [haettu 10.9.2023]

Kuva 130. *Hailun rakennus sota-ajan jälkeen*. Kuva Hailun omistajalta.

Kuva 131. Suomen Ilmakuva Oy, 1959. *Ilmakuva Hailun pihapiiristä 8.6.1959*. Kuva Hailun omistajalta.

Kuva 132. *Ilmakuva Hailun pihapiiristä 1960-luvulta*. Kuva Hailun omistajalta.

Kuva 155. *Mustavalkoinen valokuva Koivumäestä. Ajankohdasta ei tietoa*. Kuva Koivumäen omistajalta.

Kuva 156. *Koivumäen asuinrakennus vuonna 1974*. Kuva Koivumäen omistajalta.

Kuva 157. *Koivumäen piharakennuksia vuonna 1974*. Kuva Koivumäen omistajalta.

Kuva 180. Luopioisten aineistopankki, kuva Oili Valkamalta. *Kyynärön risteys 1960-luvulla*. Saatavissa: https://photos.google.com/share/AF1QipPZaG0kGmgu_13A2CpoNcNa_iUQ-IBRKjNR_fiOEiHBbNnTue-FaouU_X9UWJ_sF9A/photo/AF1QipOg2dxJSIAeud0_rvsAz1jOxA-MONazx6aWF1MHi?key=bVVRkelhWaWjVzN-CQ0YwWEZEZGhtMGVHcnpIbUZR [haettu 10.9.2023]

Kuva 186. Luopioisten aineistopankki, Marja-Leena Gylldenin negatiivit. *Ilmakuva Ämmätsän kartanon Rantalan pihapiiristä*. Saatavissa: https://photos.google.com/share/AF1QipMI7luy6LGgUPgM6e4I-m4IRZGQD9zACpfxrmMOsq46_2iB6PBMkIIIG-QCvnXloA1A/photo/AF1QipNTp4l6pT_r9FG-KU3omq7O8qsDiBOBrlShvvX7o?key=a1NkWGRLb28waldNcG84SHlZN28zTjhDV11cXhR [haettu 10.9.2023]

Kuva 236. *Simolan vanha pirtti mahdollisesti 1960-luvulla*. Kuva Simolan omistajalta.

Kuva 237. *Adolf ja Sulina Simolan perhe 1900-luvun alussa vanhan kuistin edessä*. Kuva teoksesta Laine, K., Mattila, A. & Valkama, O., 2020, *Kyynärö, Ämmätsä ja Vahdermetsä: Kyläelämää Luopioisissa*.

Kuva 238. *Simolan vanhan pirtin puolikkaan purku toukokuussa 1989*. Kuva Simolan omistajalta.

Kuva 239. *Simolan vanha pirtti purun jälkeen*. Kuva Simolan omistajalta.

Kuva 240. *Ilmakuva Simolan pihapiiristä lokakuulta 2006*. Kuva Simolan omistajalta.

Kuva 266. *Takamaan asuinrakennus 1950-luvulla*. Kuva Takamaan omistajalta.

Kuva 267. *Hulda Lehtonen Takamaan pirtin portaila*. Kuva Takamaan omistajalta.

Kuva 268. *Takamaan pirtin pääty 1950-luvulla*. Kuva Takamaan omistajalta.

Kuva 269. *Takamaan muuta pihapiiriä 1950-luvulla*. Kuva Takamaan omistajalta.

Kuva 286. K. Kääriäinen, Suomen Ilmakuva Oy. *Ilmakuva Padankosken kylästä 1950-luvulta*. Kuva Heinon omistajalta.

Kuva 292. Luopioisten aineistopankki, kuva Aimo Aakkulalta. *Heino vuonna 1951*. Saatavissa: <https://photos.google.com/share/AF1QipOi0Of2ICEblyRZNpTBrpIW0n0T9qdIpMXOl-leo2EYEOMY1FWj8eOolPzDcVG6MrA/photo/AF1QipOY0GC64dtaiGx2MH4dGjTg68hyT-fOG0ecGkUMo?key=ZjFHb281UC1RX05OTWlLZW9VZ2x2ZE42WFFmcF9n> [haettu 10.9.2023]

Kuva 295. Luopioisten aineistopankki, kuva Aimo Aakkulalta. *Kauppiaspariskunta Emil ja Maija Heino*. Saatavissa: <https://photos.google.com/share/AF1QipOi0Of2ICEblyRZNpTBrpIW0n0T9qdIpMXOlleo2EYEOMY1FWj8eOolPzDcVG6MrA/photo/AF1QipPnwbQUUpJ7Wpq6FYP-Q0T9gfPTWDGX3YM1nOsSyJ?key=ZjFH-b281UC1RX05OTWlLZW9VZ2x2ZE42WFFmcF9n> [haettu 10.9.2023]

Kuva 296. Luopioisten aineistopankki, kuva Aimo Aakkulalta. *Heinon talo ennen laajennusta*. Saatavissa: <https://photos.google.com/share/AF1QipOi0Of2ICEblyRZNpTBrpIW0n0T9qdIpMXOlleo2EYEOMY1FWj8eOolPzDcVG6MrA/photo/AF1QipOC4pHs-111QuPj8dbegnLdXpWUVA7P-J8GDjezQ?key=ZjFHb281UC1RX05OTWlLZW9VZ2x2ZE42WFFmcF9n> [haettu 10.9.2023]

Kuva 297. K. Kääriäinen, Suomen Ilmakuva Oy. *Ilmakuva Padankosken kylästä 1950-luvulta*. Kuva Heinon omistajalta.

Kuva 306. Luopioisten aineistopankki, kuva Aimo Aakkulalta. *Kauppiaspariskunta Toini ja Aarne Heino vuonna 1976*. Saatavissa: https://photos.google.com/share/AF1QipOi0Of2ICEblyRZNpTBrpIW0n0T9qdIpMXOlleo2EYEOMY1FWj8eOolPzDcVG6MrA/photo/AF1QipMVM9s_ErcN1z7LUaL-84HBOMzW63T45kKyYpSv-?key=ZjFH-b281UC1RX05OTWlLZW9VZ2x2ZE42WFFmcF9n [haettu 10.9.2023]

Kuva 319. *Kettulan asuinrakennus vuonna 1993*. Kuva Kettulan omistajalta.

Kuva 370. Luopioisten aineistopankki. *Kuohijoen silta 1950–1960 luvulla*. Saatavissa: https://photos.google.com/share/AF1QipOiKSrWt-72CtXuqu0Qvv5Zbt8eehN-pFa57HDJ3p1z3Cgf5Kx29tpeQ0cb3AKprXQ/photo/AF1QipNXHlqVSGV_k_8mB-mw1t-Lom5MMOSNSfZUJv-zcR?key=N2R0c0Jh-TzZPQnBKT1Y2ektuSmV0ZEZzZmdIc0pn [haettu 10.9.2023]

Kuva 401. Luopioisten aineistopankki, Marja-Leena Gylldenin negatiivit. *Ilmakuva Puutikkalan keskustasta*. Saatavissa: https://photos.google.com/share/AF1QipN-MdOHBTWKYqap6y4jkcFZTd92FBOVqlb_S2_Phe3uVrXdUxGEDkWwbp_DWcK6NPQ/photo/AF1QipPYGMypOJxnz9MDcYui7BT-numlMnKUC776UJ7Cw?key=c19mbVhJS-jNWQ2RZakF0N3d2X2h4LV8weGJ2emZn [haettu 10.9.2023]

Kuva 441. *Hailun asuinrakennus sota-ajan jälkeen*. Kuva Hailun omistajalta.

Kuva 442. Suomen Ilmakuva Oy, 1959. *Ilmakuva Hailun pihapiiristä 8.6.1959*. Kuva Hailun omistajalta.

Kuva 443. *Ilmakuva Hailun pihapiiristä 1960-luvulta*. Kuva Hailun omistajalta.

Kuva 462. *Kokon päärakennus*. Teoksesta FCG, 2021. *Kokonkadun amk nro 8833 rakennetun ympäristön inventointi*. Tampereen kaupunki. Saatavissa: <http://siiri.tampere.fi/displayObject.do?uri=http://www.profiom.com/archive/ArchivedObject-FE-F1C52E-4AE1-10C5-3B7E-84C267D80B57> [haettu 23.1.2024]

Takakansi. Kukkia-järven alue. Ilmakuva vuodelta 2022.
(Maanmittauslaitos, 2024)

